

การประเมินการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม
กรณีศึกษา โรงไฟฟ้าถ่านหินเขาหินซ้อน จังหวัดฉะเชิงเทรา

พิเชฐ โสภณแพทย์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการสิ่งแวดล้อม)
คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

2555

การประเมินการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม
กรณีศึกษา โรงไฟฟ้าถ่านหินเขานินซอน จังหวัดฉะเชิงเทรา
พิเชฐ โสภณแพทย์
คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม

อาจารย์.....จุฑารัตน์ ชมพันธุ์.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ดร.จุฑารัตน์ ชมพันธุ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาแล้วเห็นสมควรอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการสิ่งแวดล้อม)

รองศาสตราจารย์.....[Signature].....ประธานกรรมการ
(ดร.จำลอง โพธิ์บุญ)

รองศาสตราจารย์.....[Signature].....กรรมการ
(ดร.อภิศักดิ์ โพธิ์ปั้น)

อาจารย์.....จุฑารัตน์ ชมพันธุ์.....กรรมการ
(ดร.จุฑารัตน์ ชมพันธุ์)

รองศาสตราจารย์.....[Signature].....คณบดี
(ดร.สุรสิทธิ์ วชิรขจร)

24 มิถุนายน พ.ศ. 2556

บทคัดย่อ

ชื่อวิทยานิพนธ์	การประเมินการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมของโครงการ โรงไฟฟ้าถ่านหินเขาหินซ้อน จังหวัดฉะเชิงเทรา
ชื่อผู้เขียน	นายพิเชฐ โสภณแพทย์
ชื่อปริญญา	วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการสิ่งแวดล้อม)
ปีการศึกษา	2555

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ประเมินการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมของโครงการ โรงไฟฟ้าถ่านหินเขาหินซ้อน 2) ศึกษาปัจจัยความสำเร็จและปัญหาอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมของโครงการฯ 3) นำเสนอแนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมของโครงการฯ ผู้วิจัยได้ประยุกต์หลัก CIPP-I Model ในการประเมินผล โดยการพิจารณาด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และด้านผลกระทบ ของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมของโครงการ โรงไฟฟ้าถ่านหินเขาหินซ้อน โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลคือการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) กับผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) ของโครงการ ร่วมกับการศึกษาเอกสาร (Documentary Research)

ผลการศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการฯ ตามกรอบการประเมิน CIPP-I Model พบว่า 1) ด้านบริบทของโครงการ พบว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนยังคงเป็นเรื่องใหม่ซึ่งต้องใช้เวลาในการเรียนรู้แก่ประชาชน พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 ควรได้รับการแก้ไขให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการศึกษาการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมอย่างมีความหมาย (Meaningful Public Participation) 2) ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่างบประมาณและบุคลากรที่ใช้ในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความเหมาะสมเพียงพอ แต่ในส่วนของประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม 3) ด้านกระบวนการ พบว่าผู้ดำเนินโครงการดำเนินกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผล

(4)

กระทบทางสิ่งแวดล้อมได้เหมาะสม แต่ยังมีผู้มีส่วนได้เสียบางส่วนที่ไม่เข้าร่วมในกระบวนการ ส่งผลให้ขาดความครอบคลุมของผู้มีส่วนได้เสีย 4) ด้านผลผลิต พบว่ารายงานการประเมินผล กระทบสิ่งแวดล้อมยังไม่สามารถเปิดเผยต่อสาธารณะได้จนกว่าโครงการนั้นจะได้รับอนุมัติให้ ดำเนินโครงการ ส่งผลให้ประชาชนไม่สามารถรับรู้ข้อมูลในรายงานและไม่สามารถขอเพิ่มเติม ข้อมูลต่างๆ ได้ 5) ด้านผลกระทบ พบว่าการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ ประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมตั้งแต่กระบวนการศึกษาความเหมาะสมของโครงการจะช่วยป้องกัน และลดความขัดแย้งได้ รวมถึงผู้ดำเนินโครงการต้องจัดกิจกรรมให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนใน พื้นที่มากที่สุด ซึ่งจะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันระหว่างโครงการกับประชาชนอย่างยั่งยืน

ปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินการ ได้แก่ การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในกระบวนการ มีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมให้แก่ทุกภาคส่วน ในส่วนของ ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ พบว่า ผู้นำชุมชนขาดความตระหนักและความกระตือรือร้น ในประสานความร่วมมือระหว่างประชาชนและผู้ดำเนินโครงการ

ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ 1) ภาครัฐ ควรมีหน่วยงานฝึกอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ ประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม 2) จัดตั้งกองทุนเพื่อสนับสนุนการศึกษาและจัดทำรายงานการ ประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมซึ่งทำให้ผู้ศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นอิสระจากเจ้าของ โครงการ 3) ปรับปรุงกฎระเบียบต่างๆ ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนรับทราบข้อมูลในรายงานการ ประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม รวมถึงมีส่วนร่วมในขั้นตอนการศึกษาความเหมาะสมของโครงการ และสามารถเพิ่มเติม ข้อมูลต่อผู้พิจารณารายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมได้ และ 4) ผู้ดำเนินโครงการควรนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ ประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม และให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการอย่างครบถ้วน พร้อมรับฟัง ความเห็นของประชาชนตั้งแต่การเลือกพื้นที่ตั้งโครงการ

ABSTRACT

Title of Thesis	An Evaluation of Public Participation in Environmental Impact Assessment: A Study of the Khao Hin Son Coal-Fired Power Plant Project, Chachoengsao
Author	Mr. Pichet Sophonpats
Degree	Master of Science (Environmental Management)
Year	2012

This research aims to 1) evaluate public participation in environmental impact assessment of the Khao Hin Son Coal-Fired Power Plant Project, 2) study the success and obstacle factors of public participation in environmental impact assessment of Project, and 3) present the guidance for promoting and supporting public participation in environmental impact assessment of the Project. The CIPP-I Model was applied as an evaluation tool. This model considered input, process, outputs, and impact factors of public participation in environmental impact assessment of the Project. The data collection methods were the in-depth interviews with stakeholders of the project and documentary research.

The findings of the evaluation of public participation in environmental impact assessment of the Project, according to CIPP-I Model were: 1) In the context of the project, this research found that public participation concept was still new for the community and thai people need time to learn it. The Environment Promotion and Preservation Act 1992 need to be amended to engage more meaningful public participation in environmental impact assessment. 2) In terms of the input, the research found that budget and human resource to encourage public participation were enough but people still need better and more accurate understanding about public participation in environmental impact assessment 3) In the dimension of process, the research found that the project had appropriately led the process of public participation in environmental impact assessment but some stakeholders did not participate in the process 4) Regarding to output,

dimension research found that the report of evaluation of public participation in environmental impact assessment the could not be exposed to the public unless this project have been approved to be implemented. Accordingly, the public cannot access the significant information in this report. 5) In terms of the impact, the research found that public participation in all process of the environmental impact assessment could prevent and reduce the conflict. The project leader needs to initiate the activities for the beneficiary of local people. This will lead to the sustainable cooperation of project and people.

In terms of success factors, this research found that providing understanding on public participation in environmental impact assessment to stakeholders are necessary. Regarding to the problem of the project, it was found that community leaders were not enthusiastic to coordinate between the public and project leaders.

Recommendations to promote and support public participation are: First, the government should set up the institute to provide training and knowledge sharing regarding public participation in environmental impact assessment. Second, set up the fund to support education and conduct report on the evaluation of public participation in environmental impact. The consultant on environmental impact assessment should be independent from the project. Third, the government should amend rules and regulations to encourage public to access information and the process about the environmental impact assessment, so that the public can add more effective and applicable information to the environmental impact assessment. Besides, environmental impact assessment consultants should be set as independent organization. Fourth, project owners should apply good governance to public participation process in environmental impact assessment, and also provide relevant information of the project for the public. Project owners need to listen and accept people's opinions about the project.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่อง การประเมินการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ภูมิศึกษา โรงไฟฟ้าถ่านหินเขาหินซ้อน จังหวัดฉะเชิงเทรา สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยคำปรึกษา การถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์จากอาจารย์ที่ปรึกษา คือ อาจารย์ ดร.จุฑารัตน์ ชมพันธุ์ ที่ได้ให้ข้อคิดเห็นต่างๆ อันมีคุณค่ายิ่งต่อการทำวิทยานิพนธ์ รวมทั้งตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยถือ โอกาสนี้ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง นอกจากนี้ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.จำลอง โพธิ์บุญ รองศาสตราจารย์ ดร.อภิศักดิ์ โพธิ์ปิ่น ที่ให้เกียรติเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และช่วยตรวจสอบ แนะนำแก้ไขวิทยานิพนธ์เล่มนี้ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

กราบขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม ที่ถ่ายทอดความรู้วิทยาการอันมีค่าซึ่ง เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยและดำเนินชีวิตของผู้วิจัย และขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่ทุกท่าน ตลอดจนเพื่อนๆ พี่ๆ ในสาขาการวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อมที่สนับสนุนงานวิจัยชิ้นนี้จนแล้วเสร็จ

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.ธีรศักดิ์ ศรีสุรกุล คุณประพิมพ์พรรณ สุวรรณภูฏ คุณโอฬาร จันทร์คำ คุณศรีสมภพ กองสุข คุณพันธ์ศิริ ป้อมบุบผา และคุณสไบทอง กันนะ ที่คอยช่วยเหลือผู้วิจัยตลอดมาจนวิทยานิพนธ์เสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยซาบซึ้งในกัลยาณมิตรทุกท่าน

สุดท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ ที่คอยให้ความรัก ให้กำลังใจและให้การสนับสนุนทุกอย่างในชีวิตของผู้วิจัยเสมอมา

พิเชฐ โสภณแพทย

เมษายน 2556

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(3)
ABSTRACT	(5)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
สารบัญ	(8)
สารบัญตาราง	(11)
สารบัญภาพ	(13)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย	1
1.2 คำถามการวิจัย	3
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย	3
1.4 ขอบเขตการวิจัย	3
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
1.6 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	4
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
2.1 แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน	6
2.2 การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย	15
2.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม	21
2.4 การประเมินโครงการ	34

2.5	กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม	42
2.6	พลังงานไฟฟ้าและหลักการของโรงไฟฟ้าถ่านหิน	54
2.7	ข้อมูลทั่วไปของกรณีศึกษา: โครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเขาหินซ้อน	78
2.8	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	79
บทที่ 3	กรอบแนวคิดและวิธีวิจัย	86
3.1	กรอบแนวคิดในการวิจัย	86
3.2	วิธีการดำเนินการวิจัย	89
3.3	แหล่งข้อมูลในการวิจัย	89
3.4	วิธีการเก็บข้อมูล	90
3.5	กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ	91
3.6	แผนที่โดยรอบโครงการและขอบเขตของประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ	92
3.7	การวิเคราะห์ข้อมูล	93
บทที่ 4	ผลการศึกษา	94
4.1	กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมของโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเขาหินซ้อน	94
4.2	ปัจจัยความสำเร็จและปัญหาหรืออุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเขาหินซ้อน	161
4.3	แนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเขาหินซ้อน	164
บทที่ 5	สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	196
5.1	สรุปและอภิปรายผลการศึกษา	196
5.2	ข้อเสนอแนะ	215
บรรณานุกรม		219

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์เรื่อง การประเมินการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษา โรงไฟฟ้าถ่านหิน เขาคิงซ้อน	229
---	-----

ประวัติผู้เขียน

266

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 สถิติความต้องการไฟฟ้าสูงสุด ปี 2545 ถึง 2555	56
2.2 การเปรียบเทียบข้อดีและข้อเสียของโรงไฟฟ้าที่ใช้เชื้อเพลิงชนิดต่างๆ	59
2.3 ต้นทุนการผลิตของไฟฟ้าประเภทต่างๆ	62
2.4 การใช้ถ่านหินของไทยในปี 2553	67
2.5 การนำเข้าถ่านหินของไทยในช่วง 6 เดือนแรกของปี พ.ศ. 2553 และ ปี พ.ศ. 2554	68
2.6 การปล่อยมลพิษทางอากาศโดยเฉลี่ยจำแนกตามเชื้อเพลิงหรือพลังงานจากการผลิตไฟฟ้า 1 เมกะวัตต์	70
2.7 มลพิษทางน้ำที่เกิดขึ้นจำแนกตามเชื้อเพลิงหรือพลังงาน	72
2.8 การเกิดขยะจากการผลิตไฟฟ้า จำแนกตามชนิดของเชื้อเพลิง	73
3.1 รหัสผู้ให้สัมภาษณ์	91
4.1 ข้อมูลทั่วไปของประชาชนและผู้นำชุมชน	95
4.2 สรุปรียบทหรือสิ่งแวดล้อมของโครงการที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม	110
4.3 สรุปปัจจัยนำเข้าที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม	116
4.4 สรุปกระบวนการที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม	136
4.5 สรุปผลผลิตที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม	145
4.6 สรุปผลกระทบที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม	157

- 4.7 สรุปผลการศึกษาศึกษาการประเมินการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผล 172
กระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษา โรงไฟฟ้าถ่านหินเขาคินทร์ จังหวัด
ฉะเชิงเทรา

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ความต้องการ การสนับสนุนจากรัฐและอำนาจของรัฐ/เอกชน	12
2.2 รูปแบบการประเมินที่ช่วยในการตัดสินใจของสต๊าฟเฟิลบีม	39
2.3 CIPP-I Model	41
2.4 ความต้องการไฟฟ้าตามรายได้ประชาชาติ	54
2.5 สัดส่วนการใช้เชื้อเพลิงผลิตกระแสไฟฟ้า เดือนมกราคมถึงเดือนธันวาคม ปี 2554	55
2.6 สัดส่วนการใช้ถ่านหินนำเข้าของไทย ปี 2553	65
2.7 ผลผลิตถ่านหินลิกไนต์ของไทยในช่วงปี พ.ศ. 2544-2553	66
2.8 พื้นที่ตั้งโครงการในพื้นที่กลุ่ม โรงงานพนมสารคาม	79
3.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	87
3.2 แผนที่แสดงพื้นที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	92
4.1 สรุปผลการศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผล กระทบทางสิ่งแวดล้อมของโครงการ โรงไฟฟ้าถ่านหินเขาหินซ้อน โดยใช้ CIPP-I Model	160
5.1 รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบทาง สิ่งแวดล้อมที่ประสบความสำเร็จ	210
5.2 ปัจจัยความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบ สิ่งแวดล้อม	212

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

การพัฒนาทางเศรษฐกิจในปัจจุบันใช้ยุทธศาสตร์ “ความเติบโต” ทั้งรายได้ประชาชาติ และการพัฒนาอุตสาหกรรมเป็นหลัก โดยหวังว่าจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของมนุษย์ให้ดีขึ้น (ชูเกียรติ ศิวะทกุล, 2544: 1) ด้วยการตอบสนองความต้องการในชีวิต เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา ของกินของใช้ สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ รถยนต์ เป็นต้น ซึ่งเป็นการนำทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่มาใช้ เปลี่ยนแปลงหรือแปรสภาพให้เป็นไปตามสิ่งที่มนุษย์ต้องการ เมื่อทรัพยากรถูกนำมาใช้เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ทรัพยากรจึงมีปริมาณที่ลดต่ำลง อีกทั้งกระบวนการใช้ทรัพยากรเหล่านั้นยังส่งผลกระทบต่อ อากาศ น้ำ ดิน สิ่งมีชีวิต เป็นต้น ก่อให้เกิดปัญหาทางสิ่งแวดล้อมตามมาอีกมากมาย ตั้งแต่ระดับเล็กๆ อย่างชุมชน จนถึงระดับโลก การพัฒนาของประเทศทั่วโลกจะเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อเป็นการสร้างความมั่นคงและความร่ำรวยให้กับประเทศของตนเอง โดยเฉพาะการเน้นการเติบโตทางอุตสาหกรรมเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากอุตสาหกรรมเป็นภาคส่วนที่มีมูลค่าในการสร้างรายได้ให้กับประเทศในอัตราที่สูง ทำให้หลายประเทศมีการขยายขนาดของอุตสาหกรรมภายในประเทศสูงขึ้นเรื่อยๆ ส่งผลให้มีความจำเป็นในการใช้ไฟฟ้าที่เพิ่มขึ้นตามไปด้วย ดังนั้นเพื่อเป็นการรองรับอุตสาหกรรมที่จะเพิ่มขึ้นประเทศต่างๆ จึงต้องมีการสร้างโรงไฟฟ้าเพื่อตอบสนองความต้องการเหล่านั้น

ประเทศไทยมีโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าอยู่จำนวนมาก กระจายอยู่ตามหัวเมืองใหญ่ๆ ของประเทศ เพื่อรองรับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งไฟฟ้าส่วนใหญ่ที่ผลิตได้มาจากก๊าซธรรมชาติร้อยละ 67 ถ่านหินร้อยละ 19 พลังน้ำร้อยละ 5 น้ำมันร้อยละ 1 พลังงานทดแทนอื่นๆ ร้อยละ 1 (กระทรวงพลังงาน, 2555: 15) ทั้งนี้ความต้องการไฟฟ้าของประเทศไทยลดลงจากปี 2553 ร้อยละ 0.3 เนื่องจากในช่วงต้นปีประเทศไทยมีอากาศที่หนาวเย็นเป็นเวลานานและมีฝนตกมากกว่าปกติ รวมถึงเหตุการณ์แผ่นดินไหวและสึนามิในประเทศญี่ปุ่นที่ส่งผลกระทบต่อภาคอุตสาหกรรมและภาคธุรกิจของไทย ประกอบกับในช่วงปลายปีเกิดภัยพิบัติอุทกภัยรวมถึงนิคมอุตสาหกรรม

ทั้ง 7 แห่ง ในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและปทุมธานี ส่งผลกระทบต่อภาคอุตสาหกรรม คริวเรือน และเกษตรกรรม โดยการใช้ไฟฟ้าในภาคอุตสาหกรรมมีสัดส่วนการใช้มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 45 มีการใช้ไฟฟ้าเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.1 ภาคธุรกิจมีการใช้ไฟฟ้าลดลงร้อยละ 0.1 ภาคครัวเรือนมีการใช้ไฟฟ้าลดลงร้อยละ 1.2 และภาคเกษตรกรรมมีการใช้ไฟฟ้าลดลงร้อยละ 10.4 (กระทรวงพลังงาน, 2555: 15)

อย่างไรก็ตามการก่อสร้างโครงการโรงไฟฟ้าก็ยังเป็นสาเหตุสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นจากการดำเนินการของโรงไฟฟ้า เช่น กรณีโรงไฟฟ้าแม่เมาะ ที่ก่อให้เกิดมลภาวะทางอากาศ เป็นต้น (เชษฐา สุขกำเนิด, 2543: 223) ซึ่งปัญหาทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความขัดแย้งและการต่อต้านจากประชาชนในพื้นที่โครงการ ที่ไม่ต้องการให้มีโครงการเกิดขึ้นในพื้นที่เนื่องจากเกรงกลัวต่อผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง ดังประโยคที่ว่า “Not in My Back Yard: NIMBY” หมายความว่า “อย่าเข้ามาอยู่ในพื้นที่ฉัน” เป็นสิ่งที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงการไม่แบกรับหรือมีส่วนร่วมกับสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์กับส่วนรวม (Beierle, 2000: 276) เช่น กรณีโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหิน ที่บ้านบ่อนอก-หินกรูด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ การประท้วงโครงการโรงแยกท่อก๊าซธรรมชาติ ไทย-มาเลเซีย เป็นต้น การนำหลักของการมีส่วนร่วมเข้ามาใช้ทำให้จะทำให้ประชาชนเกิดการยอมรับและเห็นด้วย ลดการต่อต้านและความขัดแย้งลงได้

โครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเขาหินซ้อน เป็นโครงการรับซื้อไฟฟ้าจากผู้ผลิตไฟฟ้าอิสระ (Independent Power Producer: IPP) ที่ได้รับการประมูล เมื่อ 19 พฤศจิกายน 2550 ใช้เชื้อเพลิงถ่านหินนำเข้าจากต่างประเทศในการผลิตไฟฟ้า ซึ่งเป็นโรงไฟฟ้าพลังงานความร้อนขนาด 600 เมกะวัตต์ ตั้งอยู่ที่ ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นโครงการของบริษัท เนชั่นแนล เพาเวอร์ ซัพพลาย จำกัด (มหาชน) แต่เนื่องจากบริเวณที่ตั้งโครงการมีสภาพพื้นที่โดยรอบรายล้อมไปด้วย พื้นที่ทางการเกษตร ชุมชนที่อยู่อาศัย และศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตลอดจนอยู่ใกล้พื้นที่ต้นน้ำ มีอ่างเก็บน้ำแควระบม และเขื่อนแควน้อยซึ่งเป็นลำน้ำธรรมชาติและแหล่งกักเก็บน้ำฝน ซึ่งปล่อยน้ำไหลผ่านลำน้ำธรรมชาติทั้งสองสาย ไหลลงสู่แม่น้ำบางปะกงที่อำเภอบางคล้า และแม่น้ำบางปะกงไหลออกสู่ทะเลอ่าวไทยที่อำเภอบางปะกง จึงเกิดการต่อต้านจากประชาชน โดยอ้างว่าการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม (EIA) ของโครงการไม่มีการจัดทำกระบวนการที่เหมาะสมของการมีส่วนร่วมของประชาชน และมีข้อกังวลใจของประชาชนในพื้นที่เกี่ยวกับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการดำเนินโครงการดังกล่าว

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมของโรงไฟฟ้าถ่านหินเขาหินซ้อนและประสิทธิผลของกระบวนการดังกล่าว การศึกษานี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความสำเร็จของกระบวนการมีส่วนร่วมของโครงการ

ดังกล่าว เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมใน โครงการที่มีบริบทใกล้เคียงกันให้ประสบความสำเร็จต่อไป

1.2 คำถามการวิจัย

1.2.1 ผลการประเมินการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเขาหินซ้อนเป็นอย่างไร

1.2.2 ปัจจัยความสำเร็จและปัญหาหรืออุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเขาหินซ้อนเป็นอย่างไร

1.2.3 แนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเขาหินซ้อนเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.3.1 เพื่อประเมินการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเขาหินซ้อน

1.3.2 เพื่อศึกษาปัจจัยความสำเร็จและปัญหาหรืออุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเขาหินซ้อน

1.3.3 เพื่อนำเสนอแนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเขาหินซ้อน

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหาสาระ: เป็นรูปแบบของการประเมินการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเขาหินซ้อน ทั้งในด้านปัจจัยที่ทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนประสบผลสำเร็จ ปัญหาและอุปสรรคต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

1.4.2 ขอบเขตด้านพื้นที่: ศึกษาบริเวณรัศมี 5 กิโลเมตรของโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเขาหินซ้อนซึ่งประกอบด้วย พื้นที่ตำบลเขาหินซ้อน ตำบลเกาะขนุน อำเภอพนมสารคาม และตำบลคูยายหมี อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

1.4.3 ขอบเขตด้านประชากร: ประกอบด้วยประชาชนและผู้นำชุมชนรอบพื้นที่โครงการ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐ เจ้าหน้าที่ส่วนท้องถิ่น นักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อมและองค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม

1.4.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา: ใช้เวลาในการศึกษาและเก็บข้อมูลระหว่างเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2555 ถึงเดือนเมษายน พ.ศ. 2556 รวมทั้งสิ้น 10 เดือน

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 ทราบถึงประสิทธิผลของการดำเนินกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเขาหินซ้อน

1.5.2 ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเขาหินซ้อน

1.5.3 ทราบถึง ปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเขาหินซ้อน

1.5.4 ทราบถึงแนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเขาหินซ้อน

1.6 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโรงไฟฟ้าถ่านหินเขาหินซ้อน ตำบลเขาหินซ้อน ตำบลเกาะขนุน อำเภอพนมสารคาม ตำบลคูยายหมี อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

ประชาชน (The Public) หมายถึง บุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ประกอบไปด้วย ประชาชนทั่วไป ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลเขาหินซ้อน เจ้าหน้าที่สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) เจ้าหน้าที่สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดฉะเชิงเทรา เจ้าหน้าที่สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน นักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อม และเจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม (ENGO)

การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment) หมายถึง การประเมินผลกระทบอันเกิดจากโครงการที่ก่อให้เกิดผลกระทบสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะต้องมีการศึกษาถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นเพื่อนำมาประกอบการตัดสินใจในการดำเนินโครงการต่อไป

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Public Participation in Environmental Impact Assessment) หมายถึง กระบวนการที่ให้ประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชน ตลอดจนหน่วยงานต่าง ๆ ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการสามารถเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นนำเสนอข้อมูล ข้อโต้แย้ง หรือข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การประเมินการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ภูมิศึกษา โรงไฟฟ้าถ่านหินเขาหินซ้อน จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเน้นการศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประชาชนในพื้นที่โครงการ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการค้นคว้าแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง โดยนำเสนอดังต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน
- 2.2 การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย
- 2.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม
- 2.4 การประเมินโครงการ
- 2.5 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม
- 2.6 พลังงานไฟฟ้าและหลักการของโรงไฟฟ้าถ่านหิน
- 2.7 ข้อมูลทั่วไปของภูมิศึกษา: โครงการ โรงไฟฟ้าถ่านหินเขาหินซ้อน
- 2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน

แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ในประเทศไทยได้เกิดขึ้นมานานกว่า 15 ปี ดังจะเห็นได้จาก รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้มีการระบุถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ ซึ่งกรณีหรือเหตุการณ์ที่ทำให้เห็นภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในประเทศไทยที่ชัดเจนและเป็นที่ยึดจำของคนทั่วไปคือ การประท้วงโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหิน ที่บ้านหินกรูด-ปอนอก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในปี 2538-2545 จนทำให้โครงการต้องยกเลิกไป หรือการประท้วงโครงการ โรงแยกก๊าซและท่อก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซีย ที่จังหวัดสงขลา ในปี 2542-2548 จนทำให้โครงการต้องล่าช้าออกไปถึง 2 ปี เป็นต้น หากว่าทั้ง 2 เหตุการณ์ที่กล่าวมานั้นอาจเป็นเพียงเหตุการณ์ที่ไม่ค่อยดีนัก ซึ่งเมื่อพิจารณาตาม

ความหมายและหลักการแล้ว การมีส่วนร่วมเป็นการใช้เพื่อสร้างความเข้าใจเพื่อให้ทราบถึงความรู้สึก ความคิดเห็น ในการวางแผนเพื่อหาแนวทางในการพิจารณาทางเลือกที่จะช่วยลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการ (ฉัตรไชย รัตนไชย, 2553: 140)

2.1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นคำที่มีความหมายกว้าง อีกทั้งยังใช้ในบริบทที่แตกต่างกันออกไปตามสาขาวิชาต่างๆ หรือตามวัตถุประสงค์ ส่งผลให้นิยามและความหมายของการมีส่วนร่วมแตกต่างกันไปบ้าง โดยผู้วิจัยได้รวบรวมความหมายของคำว่า การมีส่วนร่วม (Participation) ไว้ดังต่อไปนี้

เจมส์ คีค ปิ่นทอง (2526: 11) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า เป็นการเข้าร่วมกิจกรรมของชาวบ้านตามที่หน่วยงานของรัฐหรือเอกชนจัดขึ้น และชาวบ้านเป็นผู้เสนอโดยมีการเข้าร่วมในหลายระดับ เช่น การเข้าร่วมในการฟังเฉยๆ ฟังและออกความคิดเห็น ตลอดจนร่วมในการวางแผน และมีผู้เข้าร่วมตั้งแต่ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน และชาวบ้านทั่วไป

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2534: 67) กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชน ว่าเป็นการที่เปิดโอกาสให้ประชาชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณา ร่วมตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบมาถึงตัวประชาชนเอง การที่สามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทเพื่อแก้ไขปัญหา

สุทิน บุญญานุการ ดวงพร บุญครบ และรักกิจ ศรีสรินทร์ (2540: 5) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน ว่าหมายถึง กระบวนการของความสัมพันธ์ระหว่างประชาชน หรือกลุ่มของประชาชนกับหน่วยงานของรัฐด้วยเป้าหมายที่จะเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น หรือมีบทบาทมาร่วมรับผิดชอบต่อการดำเนินการของรัฐ

อัจฉรา โพธิยานนท์ (2539: อ้างถึงใน ชีรศักดิ์ ศรีสุรกุล, 2555: 15) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า เป็นการให้ประชาชนได้มีโอกาสเป็นผู้กำหนดการตัดสินใจ คิดค้นปัญหา และดำเนินการในขั้นตอนต่างๆ ของการพัฒนา หรือการที่ประชาชนได้เพิ่มศักยภาพในการควบคุมทรัพยากร และสถาบันต่างๆ ในสังคม รวมตลอดถึงการใช้การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในสังคมด้วยตนเอง

ทวีวงศ์ ศรีบุรี (2541: 86) ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้หน่วยงานของภาครัฐบาล ภาคเอกชน องค์กรเอกชน กลุ่มประชาชนหรือประชาชนได้มีโอกาสร่วมรับฟังและร่วมแสดงความคิดเห็นในรูปแบบต่างๆ ต่อการเตรียมการของโครงการหรือกิจการที่จะเกิดขึ้น

สำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (2549: 20) ให้ความหมายว่า เป็นกระบวนการซึ่งประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะ แลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นเพื่อแสวงหาทางเลือก และการตัดสินใจต่างๆ เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสม และเป็นที่ยอมรับร่วมกันทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงควรมีส่วนร่วมในกระบวนการนี้ตั้งแต่เริ่มแรก เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการรับรู้ เรียนรู้ การปรับเปลี่ยนโครงการร่วมกันซึ่งเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย

Petts (1999) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า คือกระบวนการในการทำข้อตกลงร่วมกัน โดยประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับโครงการตั้งแต่เริ่มต้น ทั้งเพื่อให้การสนับสนุน และคัดค้าน โครงการ

Creighton (2005) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกระบวนการที่ความสนใจ ความต้องการ และคุณค่าของประชาชนมีความสำคัญ และได้รับการพิจารณาในกระบวนการตัดสินใจของรัฐบาล หรือหน่วยงานภาคเอกชน โดยที่กระบวนการดังกล่าวตั้งอยู่บนพื้นฐานของการสื่อสารแบบสองทาง (Two-way communication)

Gunes and Coskun (2005: 543) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการที่สนับสนุนคุณภาพของกระบวนการตัดสินใจ และอนุญาตให้ผู้มีส่วนได้เสีย โดยเฉพาะประชาชนในท้องถิ่นที่ได้รับผลกระทบโดยตรงสามารถแสดงความคิดเห็น และมีบทบาทในประเด็นนั้นๆ ได้อย่างเต็มที่

จากความหมายของการมีส่วนร่วมที่กล่าวมาแล้วข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนได้มีโอกาสในแสดงทัศนะ การแลกเปลี่ยนข้อมูล การแสวงหาแนวทางต่างๆ รวมถึงการร่วมตัดสินใจตั้งแต่เริ่มต้น โครงการที่เป็นโครงการของรัฐหรือเอกชนที่อาจส่งผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ หรือเพื่อจัดสรรทรัพยากรเพื่อชุมชนของตนเองนำไปสู่การสร้างประโยชน์ให้แก่ทุกฝ่าย

2.1.2 ระดับของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนมีได้หลายระดับตั้งแต่ระดับที่ต่ำที่สุด คือประชาชนไม่มีส่วนร่วมใดๆ เลย มีเพียงการสื่อสารในทิศทางเดียวจากรัฐหรือเจ้าของโครงการ ซึ่งเป็นเพียงการแจ้งข้อมูลให้ประชาชนได้ทราบเกี่ยวกับโครงการ และในระดับที่สูงขึ้นประชาชนก็จะมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ จนถึงระดับสูงสุด คือประชาชนมีส่วนร่วมในการควบคุม การตัดสินใจ การวางแผนและการดำเนินงานของโครงการหรือกิจกรรม

Arnstein (1969 อ้างถึงใน ฉัตรไชย รัตนไชย, 2553: 142) แบ่งการมีส่วนร่วมเป็น 7 ระดับ โดยเรียกว่า บันไดแห่งการมีส่วนร่วม ได้แก่

1) การชักชวน (Manipulation) เป็นระดับต่ำสุดของการมีส่วนร่วม เป็นวิธีการที่ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจต้องการที่จะโน้มน้าวให้ประชาชนยอมรับการตัดสินใจที่ตัดสินใจไปแล้ว

2) การบอกกล่าวให้ข้อมูล (Informing) มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน และเสริมสร้างความเข้าใจของประชาชน เป็นการสื่อสารทางเดียว ไม่มีการรับฟังความคิดเห็น

3) การปรึกษาหารือ/รับฟังความคิดเห็น (Consultation) มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำข้อมูลและผลการศึกษามาปรึกษากับประชาชนเกี่ยวกับประเด็นปัญหา ทางเลือก ทางแก้ไข ฯลฯ มีการเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นบ้าง แต่ไม่มีหลักประกันใดๆ ว่าความคิดเห็นเหล่านั้นจะถูกนำไปพิจารณา

4) การสร้างความร่วมมือ/ลดความขัดแย้ง (Placation) เริ่มเปิดให้มีการสื่อสาร 2 ทาง แต่เป็นเพียงการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนเกี่ยวกับโครงการ โดยเฉพาะความคิดเห็นที่นำไปสู่การลดผลกระทบ ลดความขัดแย้ง อย่างไรก็ตามผู้มีอำนาจในการตัดสินใจยังสงวนไว้ซึ่งสิทธิในการตัดสินใจขั้นสุดท้าย

5) การสร้างมิตรภาพ/ต่อรอง (Partnership) อนุญาตให้มีการต่อรองหรือแลกเปลี่ยนกับผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจและจะนำไปสู่การปฏิบัติ

6) การร่วมตัดสินใจ (Delegated Power) ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการได้อย่างเต็มที่ นับเป็นช่องทางหนึ่งของการสร้างพลังต่อรองให้กับประชาชน

7) การสนับสนุนความคิดริเริ่มของประชาชน (Citizen Control) เป็นระดับสูงสุด ในระดับนี้สาธารณชนสามารถคิด วางแผนและดำเนินโครงการเอง โดยหน่วยงานรัฐเป็นเพียงผู้ให้การสนับสนุน

International Association for Public Participation ซึ่งเป็นองค์กรนานาชาติด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ได้รับการยอมรับทั่วโลก ได้แบ่งระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 5 ระดับ การแบ่งลักษณะนี้ เป็นรูปแบบที่หน่วยงานภาครัฐในประเทศไทยหลายแห่ง ได้ยึดแนวทางในการดำเนินการด้านการมีส่วนร่วม (ฉัตรไชย รัตนไชย, 2553: 144) ได้แก่

1) การให้ข้อมูลข่าวสาร (Informing) เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุด แต่ก็มีความสำคัญ เพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาครัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนและเสริมสร้างความเข้าใจของประชาชน เกี่ยวกับประเด็นปัญหา ทางเลือก และทางแก้ไขโดยอาจใช้

ช่องทางต่างๆ เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์ สื่อต่างๆ จดหมายข่าว การจัดนิทรรศการ การจัดงานแถลงข่าว และการให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

2) การรับฟังความคิดเห็น (Consultation) เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง และความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐ ด้วยวิธีต่างๆ มีวัตถุประสงค์เพื่อได้รับข้อมูลและความคิดเห็นจากประชาชนเกี่ยวกับสภาพปัญหา ความคิดเห็น และแนวทางการแก้ไขจากประชาชน เพื่อนำมาใช้ในการตัดสินใจ โดยอาจใช้วิธีการรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การประชุมกลุ่มย่อย การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

3) การดึงให้เข้ามาเกี่ยวข้อง (Involvement) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน หรือร่วมเสนอแนะแนวทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อร่วมทำงานกับประชาชน เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับประชาชนว่าข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนจะได้รับการพิจารณา โดยอาจใช้วิธีประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณานโยบายสาธารณะ การทำประชาพิจารณ์ การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อเสนอประเด็นนโยบาย เป็นต้น

4) ความร่วมมือ (Collaboration) เป็นการร่วมกลุ่มประชาชน ผู้แทนภาคสาธารณะ มีส่วนร่วมเพื่อให้ประชาชนและภาครัฐเป็นหุ้นส่วนกันในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ระบุปัญหา พัฒนาทางเลือกและแนวทางแก้ไข โดยอาจใช้วิธีการต่างๆ เช่น แต่งตั้งคณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ กำหนดวิธีการทำงานให้มีการตัดสินใจแบบมีส่วนร่วม เป็นต้น

5) การเสริมอำนาจแก่ประชาชน (Empowerment) เป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูงที่สุด คือให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติ ในประเด็นสาธารณะต่างๆ หรือโครงการเงินฝิ่น ซึ่งเริ่มมาตั้งแต่สมัยรัฐบาลหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ในปี พ.ศ. 2519 และต่อมาได้พัฒนารูปแบบมาเป็น โครงการกองทุนหมู่บ้าน ที่มอบอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด เช่น การช่วยเหลือในด้าน การให้ข้อมูล หรือการสนับสนุนทางด้านเทคนิค เป็นต้น

สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ (2545: 57) ได้แบ่งระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้อย่างหยาบๆ 2 ระดับ คือ

1) การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำ หมายถึง หน่วยงานรัฐเป็นฝ่ายริเริ่มคิดตัดสินใจให้มีโครงการหรือกิจกรรมขึ้นมาและเห็นว่าสมควรจะให้ประชาชนมีส่วนร่วมดำเนินการ ด้วย จึงได้แจ้งและมอบหมายให้ประชาชนเข้าดำเนินการ การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับนี้

จึงมีลักษณะเป็นการสั่งการจากรัฐสู่ประชาชน (Top-down Approach) ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมที่ไม่ได้เกิดจากความต้องการโดยแท้ของประชาชน ประชาชนอาจไม่เห็นความสำคัญและความจำเป็นที่จะเข้าไปมีส่วนร่วม ดังนั้นจึงไม่เกิดความประสงค์จะเข้าดำเนินการใดๆ ด้วย และบางครั้งจำเป็นต้องเข้าไปมีส่วนร่วมเนื่องจากเป็นการสั่งการหรือการมอบหมายของเจ้าหน้าที่ที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เพราะฉะนั้นเมื่อมีโครงการหรือกิจกรรมนั้นได้ดำเนินการไปได้ระยะหนึ่งก็จะมีอันยกเลิกไป การมีส่วนร่วมของประชาชนระดับนี้จึงเป็นการปฏิบัติตามนโยบายของหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง จึงอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามนโยบายที่เปลี่ยนแปลงตามเจ้าหน้าที่รัฐที่เข้ามาดูแลประชาชน

2) การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับสูง หมายถึง ประชาชนเป็นฝ่ายคิด ริเริ่ม ตัดสินใจ และดำเนินโครงการหรือกิจการนั้นๆ (Bottom-up Approach) หลักการนี้จะเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีประสิทธิภาพสูงสุดแต่ก็มีปัญหาเช่นกันคือ การดำเนินการนั้นในบางครั้งจำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนจากรัฐ ซึ่งในทางปฏิบัติแล้วอาจไม่เป็นเช่นนั้น เพราะโครงการหรือกิจการนั้นอาจไม่ได้รับความเห็นชอบ หรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องอาจไม่เห็นด้วยเพราะถือว่าเป็นเรื่องของประชาชนฉะนั้นประชาชนก็ควรทำกันเอง โครงการหรือกิจการที่ไม่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐล้วนย่อมไม่สำคัญผลเช่นกัน

จากระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนที่กล่าวมาในเบื้องต้น สามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนแบ่งได้ตั้งแต่ระดับต่ำสุดที่ไม่ค่อยได้รับความสนใจจากประชาชน จนถึงระดับสูงสุดที่ความสนใจของประชาชนมีมากที่สุด สามารถแบ่งได้ดังนี้

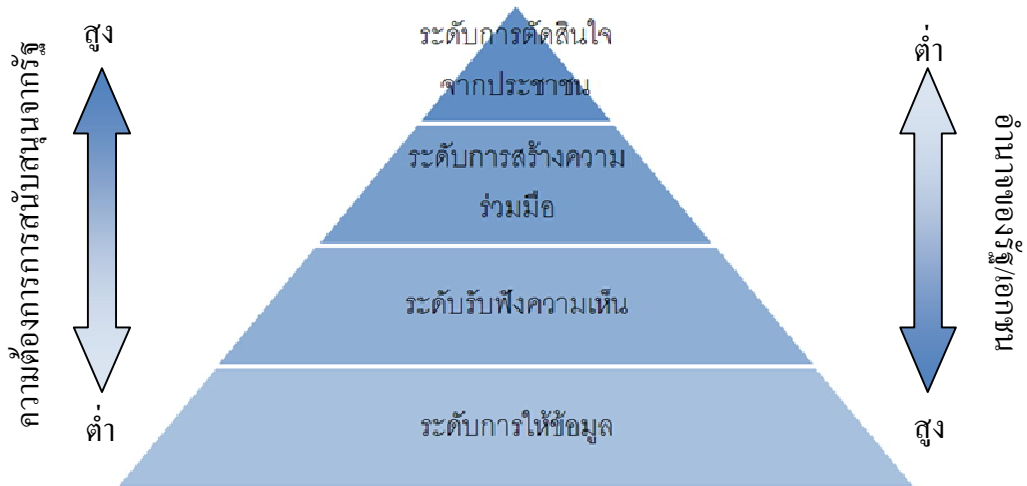
1) ระดับการให้ข้อมูล เป็นระดับที่ต่ำที่สุดของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน แต่ก็ยังเป็นระดับเริ่มต้นของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเช่นกัน คือ ผู้ดำเนินโครงการเป็นผู้ให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้น

2) ระดับรับฟังความเห็น เป็นระดับที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ชี้แจง ให้คำแนะนำ ให้ข้อเท็จจริง และการแสดงข้อวิตกกังวล แก่ผู้ดำเนินโครงการ เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขมาตรการต่างๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการหรือความกังวลของสังคม ทั้งนี้ข้อเสนอของประชาชนก็ไม่มีหลักประกันถึงการที่ผู้ดำเนินโครงการจะนำไปใช้จริง

3) ระดับการสร้างความร่วมมือ เป็นระดับที่ให้ประชาชนเข้ามาร่วมในกระบวนการดำเนินการต่างๆ ของผู้ดำเนินโครงการตั้งแต่เริ่มต้น เพื่อเสนอแนะแนวทางที่จะนำไปสู่การตัดสินใจ เป็นการสร้างความมั่นใจแก่ประชาชนว่าข้อเสนอต่างๆ จะถูกนำไปใช้จริง

4) ระดับการตัดสินใจจากประชาชน ระดับที่สูงที่สุดของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ทำให้ประชาชนเป็นผู้เสนอหรือริเริ่มโครงการต่างๆ รวมทั้งเป็นผู้ตัดสินใจที่จะยอมรับ

หรือปฏิเสธโครงการก็ได้ ทั้งนี้การมีส่วนร่วมในระดับนี้จะประสบความสำเร็จได้ ต้องได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ

ภาพที่ 2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ความต้องการการสนับสนุนจากรัฐและอำนาจของรัฐ/เอกชน

2.1.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีความหมาย (Meaningful Public Participation)

การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีประสิทธิภาพ ทุกเทคนิควิธีการมีส่วนร่วมของประชาชนที่นำมาใช้ต้องอยู่บนพื้นฐานของการสร้างการมีส่วนร่วมหรือการปรึกษาหารือที่มีความหมาย (Meaningful Public Participation) ซึ่งหมายถึง การที่ความคิดเห็นหรือข้อมูลของประชาชนมีความสำคัญและมีผลต่อการตัดสินใจของผู้มีอำนาจตัดสินใจ โดยองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีความหมาย (Beierle and Cayford, 2002; Bond, Palerm and Haigh, 2004; Creighton, 2005; Frewer and Rowe, 2005, Forss, 2005; Rowe and Frewer, 2000) มีดังต่อไปนี้

- 1) กระบวนการมีส่วนร่วมจะต้องเกิดขึ้นก่อนที่การตัดสินใจของผู้อำนาจหน้าที่ตัดสินใจจะเกิดขึ้น
- 2) กระบวนการมีส่วนร่วมจะต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการมีส่วนร่วมอย่างชัดเจน
- 3) กระบวนการตัดสินใจที่ประกอบด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริงและเหมาะสมในทุกขั้นตอน

4) การมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องประกอบด้วยผู้มีส่วนได้เสียจากการตัดสินใจ นั้น ๆ ในทุกภาคส่วนอย่างครอบคลุม และเหมาะสม

5) กระบวนการมีส่วนร่วมควรประกอบด้วยเทคนิคการมีส่วนร่วมที่หลากหลายและมีความเหมาะสมกับแต่ละกลุ่มเป้าหมายที่มีความแตกต่างกัน

6) กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องมีความ โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ และการสื่อสารที่ใช้ในกระบวนการมีส่วนร่วมต้องเป็นแบบสองทาง

7) ข้อเสนอแนะ และบทสรุปที่ได้จากกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องชัดเจนและเปิดเผย สามารถติดตามและตรวจสอบได้ว่า ข้อเสนอแนะเหล่านั้นส่งผลอย่างไรต่อการตัดสินใจขั้นสุดท้าย และหากข้อเสนอแนะเหล่านั้น ไม่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจขั้นสุดท้ายต้องคำอธิบายที่เหมาะสมจากผู้มีอำนาจตัดสินใจ

การมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีคุณค่าหรือการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ประสบความสำเร็จนั้น ประชาชนต้องมีส่วนร่วมด้วยความกระตือรือร้น ผู้มีส่วนได้เสียมีอำนาจต่อรองในกระบวนการตัดสินใจในกิจกรรมหรือโครงการนั้นๆ รวมถึงการมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายของสังคม และการจัดการทรัพยากรเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และต้องเป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมด้วยความสมัครใจอย่างแท้จริง เมื่อเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดกระบวนการมีส่วนร่วมสามารถเข้าใจถึงความหมายของการมีส่วนร่วมที่มีอย่างถ่องแท้แล้ว ก็สามารถสร้างเกณฑ์การประเมินโดยยึดปัจจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นพื้นฐาน และสามารถที่จะประเมินผลความสำเร็จของการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงขึ้นไปได้ (จุฑารัตน์ ชมพันธุ์, 2555: 137)

2.1.4 ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนช่วยให้การตัดสินใจเกิดประสิทธิภาพในเชิงคุณภาพ โดยได้รับการยอมรับจากผู้มีส่วนได้เสียต่างๆ เนื่องจากเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้เกิดการร่วมมือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันระหว่างผู้มีส่วนได้เสีย ในการพัฒนาแนวทางการแก้ไขปัญหาาร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ (McGruck, 2003) การนำรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนมาใช้ในการดำเนินโครงการทั้งในภาครัฐและภาคเอกชนในการนำไปใช้ในการประเมินผลกระทบลี้่วงแวดล้อม จึงสามารถช่วยสร้างประโยชน์ได้ (เครย์ตัน เจมส์ แอล, 2547: 7) ดังนี้

1) เพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจ กระบวนการปรึกษาหารือกับสาธารณะช่วยให้เกิดความกระจ่างในวัตถุประสงค์และความต้องการของโครงการหรืออนโยบายนั้นๆ ได้อยู่เสมอ สาธารณชนสามารถที่จะผลักดันให้เกิดการทบทวนข้อสันนิฐานที่ปิดบังอยู่ ซึ่งอาจจะปิดบังไม่ให้

มองเห็นทางออกที่มีประสิทธิภาพที่สุด บ่อยครั้งกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนก่อให้เกิดการพิจารณาถึงทางเลือกใหม่แทนวิธีการที่เคยใช้กันมาในอดีต สาธารณชนมักจะมีข้อมูลที่สำคัญซึ่งทำให้เกิดความแตกต่างในการที่จะนำไปสู่การตัดสินใจ ก่อให้เกิดความแตกต่างระหว่างโครงการที่ประสบความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จ

2) การลดค่าใช้จ่ายและสูญเสียเวลา กระบวนการหรือโครงการการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเต็มรูปแบบมักจะสิ้นเปลืองและเสียเวลา แต่ในทางปฏิบัติแล้วการมีส่วนร่วมของประชาชนมาตั้งแต่ต้น สามารถที่จะลดความล่าช้าและลดค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งของประชาชนได้ การตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง อาจจะดูว่าสิ้นเปลืองและเสียเวลามากกว่าที่จะตัดสินใจได้ แต่เมื่อตัดสินใจแล้วและนำไปสู่การปฏิบัติอาจเป็นวิธีการที่ประหยัดกว่าด้วยซ้ำไป การตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งที่ทำไปอย่างรวดเร็วและดูเหมือนจะไม่สิ้นเปลืองอาจจะเสียค่าใช้จ่ายมากกว่าถ้าการตัดสินใจนั้นไม่ได้ทำให้เกิดข้อตกลงระหว่างกลุ่มแต่กลับนำไปสู่ความขัดแย้งของประชาชนอย่างต่อเนื่องมากขึ้น การมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถเกิดผลในการยอมรับอย่างสูงต่อการตัดสินใจโดยกลุ่มซึ่งมีส่วนได้เสียในการตัดสินใจนั้นๆ ในการนี้ก็จะช่วยลดความขัดแย้งระหว่างการนำไปปฏิบัติทำให้เกิดการประหยัดค่าใช้จ่าย ซึ่งโดยทั่วไปอาจจะแพงกว่าค่าใช้จ่ายในการทำโครงการการมีส่วนร่วม

3) การสร้างฉันทามติ โครงการการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถที่จะสร้างข้อตกลงที่มั่นคง ยืนยาวและการยอมรับระหว่างกลุ่มซึ่งก่อนหน้านี้อาจมีความเห็นขัดแย้งกันคนละทาง การมีส่วนร่วมนี้ยังก่อให้เกิดความเข้าใจระหว่างคู่กรณี ลดความขัดแย้งทางการเมืองและสร้างให้เกิดความชอบธรรมในการตัดสินใจของรัฐ

4) การเพิ่มความง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทำให้มีความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของการตัดสินใจ และครั้งหนึ่งเมื่อได้ร่วมตัดสินใจแล้วก็ย่อมต้องการที่จะเห็นสิ่งนั้นนำไปปฏิบัติ ไม่เพียงแต่จะมีความสนับสนุนทางการเมืองต่อการนำไปปฏิบัติ แต่กลุ่มและปัจเจกชนอาจรู้สึกกระตือรือร้นในการช่วยให้เกิดผลในการปฏิบัติ

5) การหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าใน “กรณีร้ายแรงที่สุด” เมื่อความขัดแย้งได้นำไปสู่ความขมขื่นและการเป็นปฏิปักษ์จะทำให้ยากในการแก้ประหาประเด็นนั้น กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนก่อให้เกิดโอกาสที่คู่กรณีจะแสดงความต้องการของกลุ่มเขา และความห่วงกังวลที่ปราศจากความรู้สึกที่เป็นปฏิปักษ์ การมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่ต้นสามารถลดการเผชิญหน้าที่รุนแรงที่อาจจะเป็นไปได้ อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมของประชาชนไม่อาจจะลดหรือกำจัดความขัดแย้งในทุกๆกรณีได้

6) การดำรงไว้ซึ่งความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม ต้องใช้กระบวนการตัดสินใจที่โปร่งใสและน่าเชื่อถือต่อสาธารณชนและให้สาธารณชนมีส่วนร่วม โครงการการมีส่วนร่วมของประชาชนยังก่อให้เกิดความเข้าใจถึงเหตุผลที่นำไปสู่การตัดสินใจนั้นๆ

7) การคาดคะเนความห่วงกังวลของประชาชนและค่านิยมของสาธารณชน ผู้ที่ดำเนินงานด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนจะค่อยๆ เพิ่มความรู้สึกที่ไวต่อความห่วงกังวลของสาธารณชนว่าสาธารณชนมองการทำงานที่เกิดของของเจ้าหน้าที่อย่างไร เพื่อที่เจ้าหน้าที่จะเกิดความตระหนักถึงการตอบสนองของสาธารณชนที่เป็นไปได้ต่อกระบวนการและการตัดสินใจต่างๆ

8) การพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชน ประโยชน์ที่สำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนคือการให้การศึกษาต่อสาธารณชนที่ดีกว่า ผู้มีส่วนร่วมไม่เพียงแต่จะเรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหา แต่ยังสามารถเรียนรู้ด้วยการตัดสินใจของเจ้าหน้าที่ควรเป็นอย่างไร และทำไมต้องตัดสินใจอย่างนั้น

2.2 การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย

2.2.1 ความเป็นมาของการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ประเทศพัฒนาแล้วต่างนำมาใช้ในงานการจัดการสิ่งแวดล้อม เนื่องจากการพัฒนาอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติได้ เป็นการพัฒนาที่ฉลาดและรอบคอบโดยผนวกการพิจารณาด้านสิ่งแวดล้อมเข้าไปด้วย ตั้งแต่ในระยะเริ่มต้น โครงการหรือระยะวางแผนนั้นย่อมจะช่วยลดผลกระทบพร้อมกับส่งเสริมให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ประเทศมีจำกัดอย่างระมัดระวังและมีประโยชน์สูงสุด ในประเทศไทยได้มีการใช้ระบบการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 เป็นต้นมา และในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 อาศัยอำนาจตามมาตรา 46 ได้ออกประกาศกระทรวงฯ กำหนดประเภทและขนาดของโครงการจำนวน 35 ประเภทซึ่งเป็นโครงการขนาดใหญ่หรือมีลักษณะที่อาจก่อปัญหาต่อสิ่งแวดล้อม ต้องเสนอรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมต่อสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อประกอบการพิจารณาอนุญาตหรืออนุมัติโครงการจากหน่วยงานผู้อนุญาตหรือคณะรัฐมนตรี ทั้งนี้รายงานฯ จะต้องจัดทำโดยผู้มีสิทธิทำรายงานรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ซึ่งจดทะเบียนกับสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.2.2 ความหมายของการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment) หรือ EIA หมายถึงกระบวนการวิเคราะห์ ทำนาย ประเมินขนาดและความสำคัญของกฎหมาย นโยบาย โครงการ และกิจกรรมอื่นๆ ของมนุษย์ที่อาจมีต่อทรัพยากรสิ่งแวดล้อม สุขอนามัย และคุณภาพชีวิต รวมทั้งการเสนอแนะมาตรการลด ป้องกัน และติดตามตรวจสอบผลกระทบ ตลอดจนการนำเสนอข้อมูลให้อยู่ในรูปแบบที่สามารถสื่อสารเป็นที่เข้าใจกันอย่างชัดเจน (Munn, 1979; Canter, 1996 อ้างถึงใน ฉัตรไชย รัตนไชย, 2553: 1)

ทวิวงศ์ ศรีบุรี (2541: 11) ได้ให้ความหมายว่า เป็นการวิเคราะห์ผลกระทบจากโครงการหรือกิจการประเภทต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นต่อสภาพแวดล้อม หรือสภาพแวดล้อมที่อาจส่งผลกระทบต่อโครงการหรือกิจการนั้นทั้งในทางบวกและทางลบ เพื่อเป็นการเตรียมการควบคุมป้องกันและแก้ไขก่อนการตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจการนั้นๆ การวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นหนึ่งในหลายๆ ระบบ สำหรับการวางแผนเพื่อการตัดสินใจเตรียมการควบคุมและป้องกันปัญหาสิ่งแวดล้อม ที่อาจเกิดจากการดำเนินโครงการหรือกิจการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐบาลหรือเอกชน

กนกพร สว่างแจ้ง (2540: 4) ได้ให้ความหมายว่า เป็นระบบที่แสดงให้เห็นและคาดการณ์เกี่ยวกับผลกระทบทั้งในทางบวกและทางลบของโครงการอันจะมีต่อสภาพแวดล้อมในทุกๆ ด้าน รวมทั้งการเสนอแนะมาตรการที่จะใช้ในการลดและป้องกันผลกระทบสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการเสนอแผนการเฝ้าระวังผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการเพื่อป้องกันผลเสียที่จะเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อม

สำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (2554: 7) ได้ให้ความหมายว่าเป็นการศึกษาเพื่อคาดการณ์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมทั้งในทางบวกและทางลบ จากการพัฒนาโครงการหรือกิจการที่สำคัญ เพื่อกำหนดมาตรการป้องกันและแก้ไข จากการพัฒนาโครงการ และใช้ในการประกอบการตัดสินใจพัฒนาโครงการหรือกิจการ ผลการศึกษาจัดทำเป็นเอกสารเรียกว่า รายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม

Wathern (1988) ได้ให้ความหมายโดยเน้นว่าเป็นกระบวนการที่จำแนกความเป็นไปได้ที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ กายภาพ และสุขภาพ ความเป็นอยู่ที่ดีของมนุษย์ อันเนื่องจากการดำเนินกิจกรรมโครงการ รวมทั้งเสนอข้อมูลที่ได้แก่ผู้เกี่ยวข้อง ณ เวลาที่มีผลต่อการตัดสินใจใดๆ เกี่ยวกับโครงการ เพื่อหาแนวทางควบคุมผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากโครงการต่อไป

Hyman และ Stiffler (1988) และ Gow (1992: 49) ให้ความหมายที่สอดคล้องกันว่าการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมประกอบด้วย การคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงคุณภาพสิ่งแวดล้อมในอนาคต โดยพิจารณาการเปลี่ยนแปลงโดยการประเมินค่า และเสนอต่อผู้มีอำนาจตัดสินใจโครงการ

เพื่อเป็นแนวทางบรรลุข้อตกลงประนีประนอมข้อโต้แย้งในประเด็นคุณภาพสิ่งแวดล้อม และเป้าหมายต่างๆ ทางสังคม

Meredith (1992: 125) ให้ความหมายที่เน้นประเด็นการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเชื่อว่าการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นพื้นฐานที่สำคัญทางกฎหมาย และนโยบาย รวมทั้งเป็นแกนเริ่มต้นหลักที่ใช้กำหนดของแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน

Paterson, Reid, Sear และ Morrow (1993: 123) กล่าวคล้ายกันว่ากระบวนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นในประเด็นทางสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ ได้ถูกกำหนดในการพิจารณาดำเนินโครงการตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผน และตลอดช่วงอายุโครงการ

Petts (1999) กล่าวว่า การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นเครื่องมือที่ช่วยในการตัดสินใจในช่วงปลายทศวรรษ 1960 ที่ตอบสนองการขยายตัวของแนวความคิดที่ให้ความสำคัญแก่ธรรมชาติ (Eco Centric) ซึ่งเริ่มมีการแข่งขันกันทางความคิดกับแนวคิดที่ให้ความสำคัญแก่เทคโนโลยี (Techno Centric) ที่มีการพัฒนาอุตสาหกรรมต่างๆ อย่างมากมาย ซึ่งการการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นวิธีการที่ชาญฉลาดในการสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจและการเอาชนะปัญหาสิ่งแวดล้อมไปพร้อมๆ กัน

จากความหมายของการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่กล่าวมาแล้วข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมหมายถึง กระบวนการคาดการณ์ถึงผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นจากการพัฒนาโครงการ ซึ่งช่วยให้สามารถวิเคราะห์ปัญหา มาตรการป้องกันแก้ไข และนำไปสู่การร่วมตัดสินใจในการดำเนินโครงการนั้นๆ โดยเป็นการนำเสนอข้อมูลผลการศึกษาที่ได้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น เจ้าหน้าที่ของรัฐ/ผู้อนุญาตโครงการ ประชาชน เป็นต้น และยังเป็นการนำไปสู่การบรรลุข้อตกลงระหว่างผู้มีส่วนได้เสียกับโครงการเหล่านั้น

2.2.3 ประโยชน์ของการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นกระบวนการที่จะช่วยให้ผู้ดำเนินโครงการคาดคะเนแผนงาน ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นและการดำเนินที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยประโยชน์ของการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (สำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม, 2549: 8) มีดังนี้

1) ช่วยในการวางแผนการใช้ประโยชน์ทรัพยากรเพื่อพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ นอกเหนือจากการมองผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจอย่างเดียว

2) ช่วยพิจารณาว่าโครงการที่จะเกิดขึ้น จะเกิดผลกระทบสิ่งแวดล้อมในระดับใด และผู้ประกอบการจะได้มีมาตรการในการป้องกันและแก้ไขผลกระทบอย่างเหมาะสม

- 3) เพื่อคาดการณ์ประเด็นปัญหาสำคัญที่อาจเกิดขึ้นอย่างถูกหลักวิชาการ ซึ่งจะเตรียมป้องกันและแก้ไขไว้ตั้งแต่ขั้นเตรียมโครงการ
- 4) ช่วยในการเลือกมาตรการที่มีค่าใช้จ่ายน้อย และเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ
- 5) เป็นข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจในการลงทุนหรือพัฒนาโครงการ การเตรียมแผนงานและการเงินในการจัดการสิ่งแวดล้อม
- 6) เป็นแนวทางในการกำหนดแผนการติดตามตรวจสอบผลกระทบต่างๆ ที่เกิดขึ้นหลังจากได้มีการก่อสร้างและดำเนินการ

2.2.4 การจำแนกผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders)

การจำแนกผู้มีส่วนได้เสียเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ โดยปกติควรยึดหลักการรวมผู้ที่เกี่ยวข้องไว้ให้มากที่สุด (Inclusiveness) ผู้มีส่วนได้เสียในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมสามารถแบ่งออกได้เป็น 7 กลุ่มหลักๆ (สำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม, 2554: 114) ดังนี้

1) ผู้รับผลกระทบ

“กลุ่มผู้เสียประโยชน์” เป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากโครงการในด้านลบ เช่น เป็นผู้สูญเสียที่ทำกิน กลุ่มนี้จะต้องเป็นกลุ่มที่ได้รับน้ำหนักมากที่สุดในการศึกษาผลกระทบและการจัดการการมีส่วนร่วม

“กลุ่มผู้ได้รับประโยชน์” เป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากโครงการในด้านบวก เช่น โรงงานอุตสาหกรรมที่ใช้ประโยชน์กระแสไฟฟ้าจากการสร้างเขื่อนผลิตกระแสไฟฟ้า หรือประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เป้าหมายของเขื่อนเพื่อการชลประทาน เนื่องจากกลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มที่จะได้รับประโยชน์จึงอาจถือได้ว่าประโยชน์ของกลุ่มนี้ได้รับการพิทักษ์และนำเสนอโดยเจ้าของโครงการแล้วไม่จำเป็นต้องเปิดช่องทางการมีส่วนร่วมให้เป็นพิเศษกว่ากลุ่มอื่นๆ

2) หน่วยงานที่รับผิดชอบจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม

หน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมในที่นี้หมายถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ได้แก่

(1) เจ้าของโครงการ ในที่นี้อาจหมายถึงหน่วยงานราชการ/รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานเอกชน

(2) นิติบุคคลผู้มีสิทธิทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมหรือที่ปรึกษา ในที่นี้หมายถึงมหาวิทยาลัย บริษัทเอกชน หรือผู้ที่จดทะเบียนไว้กับสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3) หน่วยงานที่ทำหน้าที่พิจารณาอนุมัติรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม

(1) สำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(2) ผู้ชำนาญการ หรือคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ

(3) หน่วยงานที่มีหน้าที่ตัดสินใจอนุมัติ โครงการ เช่น คณะรัฐมนตรี/รัฐมนตรี และหน่วยงานที่มีอำนาจออกใบอนุญาตต่างๆ

4) หน่วยงานราชการในระดับต่างๆ ในที่นี้รวมถึงหน่วยงานทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมชลประทาน กรมป่าไม้ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาค สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด เป็นต้น

5) องค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม องค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันการศึกษาภายในท้องถิ่น และในระดับอุดมศึกษา และนักวิชาการอิสระ

(1) กลุ่มองค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม: Environmental Non-Governmental Organization (ENGO) ในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะเป็นองค์กรที่ได้จดทะเบียนกับกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม เช่น โครงการฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพืชพรรณแห่งประเทศไทย เป็นต้น

(2) องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) ในที่นี้หมายถึงกลุ่มหรือองค์กรต่างๆ ที่อยู่ในเขตพื้นที่หรือเข้าไปใช้ประโยชน์พื้นที่ เช่น หอการค้า ชมรมคุณก กลุ่มองค์กรเอกชนในระดับรากหญ้า เช่น ศูนย์ข้อมูลท้องถิ่นเพื่อการพัฒนา

(3) สถาบันการศึกษา สถาบันการศึกษาในที่นี้หมายถึง สถาบันการศึกษาภายในพื้นที่ โครงการ หรือสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

(4) นักวิชาการอิสระ ในที่นี้หมายถึงความร่วมมือทั้งผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และนักวิชาการจากภายนอก

6) สื่อมวลชน สื่อมวลชนในที่นี้รวมถึงในแขนงต่าง ๆ ทั้งระดับท้องถิ่นและส่วนกลาง ซึ่งมีบทบาทในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการ ผลกระทบของโครงการและความก้าวหน้าในการจัดทำรายงาน

7) ประชาชนทั่วไป หมายถึง “สาธารณชน” ที่มีความต้องการและสนใจโครงการ จะมีบทบาทในฐานะผู้สังเกตการณ์

ซึ่งการแบ่งกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียอาจแบ่งย่อยได้มากกว่านี้ หรือบางพื้นที่อาจไม่มีบางกลุ่ม โดยผู้จัดการการมีส่วนร่วมต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับสถานการณ์

2.2.5 ขั้นตอนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

ขั้นตอนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ได้ถูกกำหนดขึ้น โดยภาครัฐเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติให้แก่ผู้ที่ต้องจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันและเป็นมาตรฐานในการใช้อ้างอิงการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม สำหรับโครงการต่างๆ (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2552: 4) ซึ่งขั้นตอนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม มีดังนี้

1) การกลั่นกรองโครงการที่ต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม เป็นขั้นตอนที่จะบอกว่าโครงการที่จะพัฒนาขึ้นนั้นจำเป็นต้องวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมหรือไม่ โดยจะพิจารณาว่าโครงการพัฒนาต่างๆ อาจก่อให้เกิดผลกระทบสิ่งแวดล้อมมากน้อยเพียงใด และหากจำเป็นต้องทำการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมควรจะต้องทำในระดับใด จะทำเป็นรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้นหรือรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม

2) การจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม

(1) กำหนดขอบเขตการศึกษา (Scoping) กำหนดขอบเขตการศึกษาเป็นกระบวนการที่สำคัญ และจำเป็นต้องทำตั้งแต่ระยะแรกๆ ของการดำเนินโครงการ เนื่องจากเกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับโครงการ ซึ่งได้แก่ สาธารณชนผู้สนใจหรือได้รับผลกระทบจากโครงการ

(2) การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม การทำนายผลกระทบที่จะเกิดขึ้น ได้แก่ การคาดการณ์หรือการทำนายถึงการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากโครงการ ซึ่งโดยทั่วไปอาจใช้วิธีวิเคราะห์โดยการอธิบายใช้แบบจำลองทางคณิตศาสตร์ เช่น ในกรณีการประเมินด้านอากาศ เป็นต้น หรือเป็นการใช้วิจารณญาณของผู้เชี่ยวชาญ เป็นต้น

(3) การตีค่าผลกระทบสิ่งแวดล้อม เป็นขั้นตอนหลังจากทราบขนาดของผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแต่ละตัวแปรแล้ว การรวบรวมผลกระทบของตัวแปรทั้งหมด เพื่อพิจารณาผลกระทบทั้งโครงการว่ามีผลดีหรือผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมอย่างไร ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมีความหลากหลาย เช่น อาจเป็นผลกระทบโดยตรงในเรื่องมลพิษทางน้ำ อากาศ ไปถึงผลกระทบทางอ้อม เช่น ปัญหาต่อสุขภาพ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินชีวิต หรือแผ่นดินไหวจากการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ผลกระทบสิ่งแวดล้อมโครงการเดียวโดดๆ อาจไม่มีนัยสำคัญ แต่หากพิจารณาในภาพรวมของหลายๆ โครงการในบริเวณดังกล่าวรวมกันจะเป็นปัญหาสำคัญที่เป็นผลกระทบสะสม เป็นต้น

3) การพิจารณารายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม

ขั้นตอนการพิจารณารายงานการวิเคราะห์เป็นไปตามที่ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 กำหนดแบ่งเป็น 2 รูปแบบ คือ

รูปแบบที่ 1 กรณีโครงการของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือโครงการร่วมกับเอกชน ที่ต้องเสนอขอรับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี

รูปแบบที่ 2 กรณีโครงการที่ต้องได้รับอนุญาตจากทางราชการและโครงการของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจซึ่งไม่ต้องเสนอขอรับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี หรือโครงการหรือกิจการซึ่งจะต้องได้รับอนุญาตจากทางราชการตามกฎหมายก่อนเริ่มการก่อสร้างหรือดำเนินการ

4) การติดตามตรวจสอบ

ในการพิจารณากำหนดมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมนั้นการหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดผลกระทบสิ่งแวดล้อมดังกล่าวเป็นวิธีการในการกำหนดมาตรการที่สำคัญที่สุด บางครั้งต้องมีการปรับเปลี่ยนการออกแบบโครงการ เช่น การขยับแนวถนนเพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบต่อชุมชนหรือต่อโบราณสถาน เป็นต้น ในกรณีที่ไม่สามารถกำหนดมาตรการที่จะหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดผลกระทบได้ ก็จำเป็นต้องเสนอมาตรการที่ช่วยลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด เช่น การติดตั้งระบบบำบัดน้ำเสียที่มีประสิทธิภาพและสามารถบำบัดน้ำเสียให้คุณภาพมาตรฐานที่กำหนด เป็นต้น

2.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมคือ กิจกรรมที่จัดให้มีขึ้นในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชน ตลอดจนหน่วยงานต่างๆ ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการสามารถเข้าร่วมแสดงความคิดเห็น นำเสนอข้อมูล ข้อโต้แย้งหรือข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (จำลอง โพธิ์บุญ, 2552: 178)

2.3.1 การบริหารจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

การจัดการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องที่มีความละเอียดอ่อนและจำเป็นจะต้องดำเนินงานโดยผู้มีความรู้ความเข้าใจและมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานร่วมกับชุมชน มิฉะนั้นอาจประเมินสถานการณ์ไม่ถูกต้องและอาจทำให้เกิดปัญหาที่ไม่คาดคิดขึ้น การปฏิบัติงานจึงควรใช้ผู้ที่เปี่ยมมืออาชีพที่เข้าใจหลักการและแนวทางในการจัดการการมีส่วนร่วมให้ประสบผลสำเร็จ การ

มีส่วนร่วมของประชาชนจึงต้องมีการวางแผนให้เป็นขั้นเป็นตอน และมีการประเมินปัญหาความสำเร็จในแต่ละขั้นตอน และนำมาปรับวิธีการดำเนินงานในขั้นต่อไปให้เหมาะสมกับสถานการณ์ (สำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม, 2554: 117) โดยแนวทางการบริหารจัดการการมีส่วนร่วมให้ประสบผลสำเร็จ ควรต้องให้ความสำคัญใน 2 ส่วน คือ

1) หัวใจหรือหลักการพื้นฐานของการบริหารการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ผู้บริหารโครงการการมีส่วนร่วมต้องยึดถือ ประกอบด้วยหลัก 4 S คือ

(1) Starting Early (การเริ่มต้นเร็ว) กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องเริ่มต้นตั้งแต่ระยะแรก มีการให้ข้อมูล กระตุ้นให้เกิดความคิดเห็น และให้มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนก่อนการตัดสินใจ นอกจากนี้ การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตั้งแต่ต้น มีประโยชน์ช่วยให้ประชาชนมีเวลาคิดถึงทางเลือกหรือแนวทางแก้ปัญหาของชุมชนที่เหมาะสมมากขึ้น และเป็นข้อมูลในการพัฒนาโครงการ

(2) Stakeholders (ครอบคลุมผู้ที่เกี่ยวข้อง) หลักการสำคัญของการมีส่วนร่วมอีกประการหนึ่งคือ การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง ผู้ที่ได้รับผลกระทบหรือผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่ายไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อมถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้เสียควรมีโอกาสเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วม แต่กลุ่มที่ได้รับผลกระทบโดยตรงอาจถือว่าต้องรับฟังข้อมูลหรือปรึกษาหารือเป็นอันดับแรกๆ

(3) Sincerity (ความจริงใจ) การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่มีความละเอียดอ่อนและความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดกระบวนการมีส่วนร่วมและประชาชนถือว่าเป็นมิติที่มีความสำคัญในการบริหารการมีส่วนร่วมให้ประสบผลสำเร็จ หน่วยงานเจ้าของโครงการหรือผู้มีอำนาจอนุมัติต้องจัดกระบวนการอย่างจริงจัง เปิดเผย ซื่อสัตย์ ปราศจากอคติ และมีการสื่อสารสองทางอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะการให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเพียงพอ ตอบสนองต่อความสงสัยของผู้มีส่วนได้เสีย รวมทั้งแจ้งความก้าวหน้าหรือการเปลี่ยนแปลงของโครงการอย่างต่อเนื่อง

(4) Suitability (วิธีการที่เหมาะสม) การเลือกเทคนิคหรือรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เหมาะสม โดยพิจารณาจากประเภทและขนาดของโครงการ ความหลากหลายและลักษณะที่แตกต่างกันของพื้นที่และของกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย ตลอดจนความแตกต่างด้านวัฒนธรรม สังคม และค่านิยม ระดับความสนใจของชุมชนในประเด็นหรือโครงการ ความสามารถและความพร้อม รวมทั้งข้อจำกัดของหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดกระบวนการมีส่วนร่วม

2) การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีประสิทธิภาพควรมีการวางแผน ซึ่งประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลัก คือ

(1) **ขั้นเตรียมการ** โดยจะต้องกำหนดทีมงานหรือผู้รับผิดชอบ ตรวจสอบสถานการณ์ภายในหน่วยงานที่รับผิดชอบในการตัดสินใจ เช่น ระเบียบที่เกี่ยวข้อง ระยะเวลาการจัดกิจกรรม และงบประมาณ เป็นต้น และประเมินสถานการณ์สาธารณะ เช่น กำหนดระดับความสนใจของสาธารณะหรือชุมชนในประเด็นที่ต้องสนใจ

(2) **ขั้นการวางแผน** จากข้อมูลต่างๆ ในขั้นการเตรียมการ ทีมงานต้องนำมาวิเคราะห์เพื่อจัดทำแผนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยกำหนดผู้มีส่วนได้เสีย และวิเคราะห์ความสำคัญของผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ ตลอดจนนำมาเขียนแผนการมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดความชัดเจนและก่อให้เกิดความร่วมมือในการประสานงาน

(3) **ขั้นนำไปสู่การปฏิบัติ** หลังจากมีแผนการมีส่วนร่วม ต่อไปคือการดำเนินการตามแผน ซึ่งต้องมีการจัดทำแผนปฏิบัติการของแต่ละกิจกรรมการมีส่วนร่วม เช่น การจัดเวทีสาธารณะต้องตัดสินใจว่าจะจัดที่ใด ใครเป็นวิทยากร เป็นต้น

2.3.2 การจัดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ได้ผลลัพธ์อย่างแท้จริง

การที่จะทำให้การหารือกับประชาชนให้มีประสิทธิภาพและมีความหมายนั้น การเตรียมการและการวางแผนการให้ข้อมูลและการหารือกับชุมชนอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่องและสอดคล้องกับบริบททางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรมของผู้เข้าร่วมหารือนั้นเป็นเรื่องสำคัญ ในการหารือ ผู้วางแผนและดำเนินการหารือควรคำนึงถึงองค์ประกอบหลักของการหารือ (สำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม, 2549: 26) ดังนี้

1) การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของโครงการ โครงการควรจัดให้มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารโครงการอย่างครบถ้วน ทั้งในด้านประโยชน์ที่จะได้รับและด้านผลกระทบทางลบให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและสาธารณะชนทั่วไปได้รับทราบ โดยข้อมูลที่เจ้าของโครงการจะต้องเผยแพร่แก่ประชาชนอย่างน้อยต้องประกอบด้วย

- (1) เหตุผลความจำเป็นและวัตถุประสงค์ของโครงการ
- (2) สาระสำคัญของโครงการ
- (3) ผู้ดำเนินการ
- (4) สถานที่ที่จะดำเนินการ
- (5) ขั้นตอนและระยะเวลาดำเนินการ

(6) ผลผลิตและผลลัพธ์ของโครงการ ผลประโยชน์ในด้านบวกที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแต่ละกลุ่มจะได้รับ

(7) ผลกระทบในด้านลบที่อาจเกิดขึ้นแก่ประชาชน ที่อยู่อาศัย หรือประกอบอาชีพอยู่ในสถานที่ที่จะดำเนินโครงการและพื้นที่ใกล้เคียง และประชาชนทั่วไป รวมทั้งมาตรการป้องกันแก้ไขหรือเยียวยา ความเดือดร้อนหรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากผลกระทบดังกล่าว

(8) ประมาณการค่าใช้จ่าย ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐจะเป็นผู้ดำเนินโครงการของรัฐเอง ให้ระบุที่มาของเงินที่จะนำมาใช้จ่ายในการดำเนินโครงการด้วยข้อมูลต่างๆ เหล่านี้เจ้าของโครงการจะต้องปิดประกาศไว้โดยเปิดเผย ณ สถานที่ปิดประกาศของหน่วยงานท้องถิ่นของรัฐ สถานที่ที่จะดำเนินโครงการ และชุมชนที่เกี่ยวข้อง

2) ช่วงเวลาของการเปิดเผยข้อมูล การให้ข้อมูลนั้นจะต้องให้แน่ใจว่าประชาชน โดยเฉพาะผู้มีส่วนได้เสียได้รับ ข้อมูลของโครงการล่วงหน้าเป็นเวลานานพอที่จะสามารถเข้าใจเนื้อหาสาระและสามารถตั้งคำถามที่เกี่ยวข้อง และให้คำแนะนำต่อโครงการอย่างเป็นประโยชน์ได้ การให้ข้อมูลเบื้องต้นของโครงการนั้นควรให้ตั้งแต่เริ่มออกแบบโครงการ ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. 2548 ได้กำหนดเวลาการเปิดเผยข้อมูลให้เป็นเวลาไม่น้อยกว่า 15 วันก่อนเริ่มดำเนินการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และให้เจ้าของโครงการหรือหน่วยงานของรัฐประกาศสรุปผลการรับฟังความคิดเห็นให้ประชาชนทราบภายใน 15 วันภายหลังวันที่เสร็จสิ้นการรับฟังความคิดเห็น นอกจากนี้ทางเจ้าของโครงการควรจะต้องจัดทำแผนการให้ข้อมูลข่าวสารและการหารือกับผู้มีส่วนได้เสียแผนการดำเนินงานนี้ควรจะประกาศให้ประชาชนได้รับทราบ ถึงวิธีการให้ข้อมูล และการรับฟังความคิดเห็น ระยะเวลา สถานที่ ตลอดจนรายละเอียดอื่นๆ ที่เพียงพอ และเหมาะสมแก่การที่ประชาชนจะสามารถเข้าถึงข้อมูลและเข้ามีส่วนร่วมในการให้ข้อคิดเห็นในประเด็นต่างๆ ได้ตามเวลาที่กำหนด

3) ชีตความสามารถของผู้มีส่วนได้เสียในการที่จะเข้าใจโครงการ และสามารถประเมินทางเลือกต่างๆ ตลอดจนชี้แจงข้อกังวล และข้อคิดเห็น ได้อย่างมีประสิทธิภาพจากความกลัวเกรงหรือการบังคับ ฉะนั้นข้อมูลต่างๆ โดยเฉพาะในด้านเทคนิคควรที่จะได้มีการกลั่นกรอง แยกย่อยและแปลเป็นภาษาท้องถิ่นเพื่อให้ง่ายต่อการเข้าใจของคนในชุมชนหรือผู้เข้าร่วมในการที่จะสามารถร่วมหารือในประเด็นต่างๆ เกี่ยวกับโครงการและผลกระทบได้ วิธีการหารือจะต้องครอบคลุมสอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นๆ เอกสารและภาษาที่ใช้ควรจะมีการปรับให้เหมาะสมกับผู้เข้าร่วมหารือที่มีความหลากหลาย โดยเฉพาะหากผู้ที่ได้รับผลกระทบเป็นกลุ่มชุมชนดั้งเดิมหรือชนเผ่า

4) ความโปร่งใสและกลไกป้อนข้อมูลกลับผู้ชุมชนและโครงการ วัตถุประสงค์หลักอันหนึ่งของการหารือกับประชาชนก็เพื่อนำความคิดเห็นและข้อเสนอแนะไปปรับปรุงการออกแบบและการดำเนินงานของโครงการ ในหลายกรณีด้วยกัน ประชาชนได้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นแต่หลังจากการหารือแล้วนั้น ประชาชนมักจะไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารเพิ่มเติมว่าสิ่งที่ได้เสนอไปนั้น ทางโครงการได้นำมาพิจารณาเป็นส่วนประกอบในการปรับโครงการอย่างไรบ้าง การไม่ได้รับข้อมูลย้อนกลับนี้ก่อให้เกิดความระแวง เกิดการไม่ให้ความร่วมมือในการหารือเพราะกลัวว่าตนจะถูกใช้เป็นเครื่องมือในการอนุมัติโครงการว่าได้หารือกับภาคประชาชนแล้ว ฉะนั้นผู้เสนอโครงการและหน่วยงานของรัฐจำเป็นต้องให้แน่ใจว่าในการหารือที่มีการจัดบันทึกการหารือในประเด็นต่างๆ อย่างเพียงพอ และให้ผู้เสนอโครงการหรือหน่วยงานของรัฐประกาศสรุปผลการรับฟังความคิดเห็นให้ประชาชนทราบภายใน 15 ภายหลังจากที่เสร็จสิ้นการรับฟังความคิดเห็น และควรจัดให้มีระบบการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนตลอดระยะเวลาของโครงการ และประกาศให้ประชาชนรับทราบถึงระบบการรับฟังความคิดเห็นและกลไกการแก้ไขปัญหาของทางโครงการ

2.3.3 หลักเกณฑ์การจัดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

การมีส่วนร่วมของประชาชนจะมีลักษณะเป็นกระบวนการ มิใช่การจัดรับฟังความคิดเห็นเพียงครั้งเดียว จะสำเร็จได้ทุกกรณี อย่างไรก็ตาม มีความจำเป็นที่จะต้องมีการกำหนดเกณฑ์ขั้นต่ำเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้เกี่ยวข้องได้ปฏิบัติ เมื่อปฏิบัติจริงอาจจำเป็นต้องดำเนินการมากกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำ ขอให้คำนึงถึงหลักการให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุดและแนวทางการจัดการมีส่วนร่วมให้ประสบผลสำเร็จ ซึ่งกรณีโครงการที่ต้องทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ผู้ดำเนินโครงการจะต้องดำเนินการตามกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างน้อย 2 ครั้ง (สำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม, 2554: 122) ดังนี้

ครั้งแรก ในระหว่างเริ่มต้นโครงการ โดยรับฟังความเห็นต่อร่างข้อเสนอโครงการและขอบเขตการศึกษา

ครั้งที่สอง ในระหว่างการจัดทำรายงานและมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อม

วัตถุประสงค์ของการรับฟังความคิดเห็นในครั้งแรกคือเป็นการให้ข้อมูลกับประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับโครงการที่จะเกิดขึ้นและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นทั้งทางบวกและทางลบ รวมทั้งขอบเขตการศึกษาด้วย การรับฟังความคิดเห็นครั้งที่สอง มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนมีความมั่นใจในรายงานและมาตรการการลดผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยข้อคิดเห็นที่ได้

จากการรับฟังความคิดเห็นในครั้งที่สอง จะต้องผนวกไว้เป็นส่วนหนึ่งของรายงาน สำหรับโครงการขนาดใหญ่และซับซ้อน อาจจำเป็นต้องมีการรับฟังความคิดเห็นในวงกว้าง การทำประชาพิจารณ์ และ/หรือใช้เทคนิคการมีส่วนร่วมอื่นๆ ที่เหมาะสม ภายหลังจากที่โครงการผ่านการอนุมัติแล้ว เจ้าของโครงการจะต้องให้ข้อมูลรายงานที่ผ่านการอนุมัติแล้วกับประชาชนในพื้นที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ต้องให้ข้อมูลและรับฟังความคิดเห็นตลอดการก่อสร้างโครงการ

2.3.4 ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการตั้งแต่เริ่มต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปิดโอกาสให้ประชาชน ผู้มีส่วนได้เสียได้เข้ามามีส่วนร่วมรับฟังข้อมูล แสดงความคิดเห็น และร่วมตัดสินใจ ตั้งแต่ขั้นตอนการศึกษาความเหมาะสมและเป็นไปได้ของโครงการ (Feasibility Study) จนกระทั่งถึงการติดตามตรวจสอบโครงการ (Creighton, 2005) ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ควรเป็นกระบวนการที่เข้าไปประกอบอยู่ในทุกขั้นตอนของการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (สถาบันสังคมร่วมกับสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545: 33) ดังนี้

1) การออกแบบและเลือกที่ตั้งโครงการ (Site Selection)

การศึกษาเพื่อเลือกที่ตั้งของโครงการ เป็นขั้นแรกของการลงทุนดำเนินโครงการ ซึ่งประชาชนในพื้นที่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นนี้ได้ เนื่องจากประชาชนจะรู้สภาพเงื่อนไขของพื้นที่ได้ดีกว่าเจ้าของโครงการ และประชาชนควรได้รับรู้ในเบื้องต้นว่าถ้ามีโครงการในพื้นที่นี้ จะเกิดผลดีผลเสียอย่างไรต่อวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อม ตลอดจนจะช่วยให้ข้อมูลในแง่มุมต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจเลือกทำเลที่ตั้ง รวมถึงแนวโน้มการคัดค้านหรือยอมรับการตั้งโครงการในพื้นที่นั้นๆ ซึ่งจะมีผลต่อการคำนวณความคุ้มทุนทางเศรษฐศาสตร์ด้วย การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคัดเลือกที่ตั้งโครงการ จะทำให้ได้แนวทางเลือกที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับ

2) การกลั่นกรองโครงการ (Screening Process)

ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นของการกลั่นกรองโครงการได้ โดยร่วมให้ความเห็นต่อโครงการในกรณีที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าจะไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือไม่ โครงการนั้นจะต้องทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม และบางโครงการที่ผู้พิจารณาเห็นว่าควรทำการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมขั้นเบื้องต้น (IEE) ก็อนุมัติได้นั้นอาจไม่เพียงพอ ประชาชนสามารถให้ข้อมูลในแง่มุมที่ผู้กลั่นกรองโครงการไม่ได้พิจารณาอย่างทั่วถึง ซึ่งจะเกิดผลกระทบที่

รุนแรงตามมาภายหลัง โดยเทคนิควิธีที่ประชาชนจะเข้ามาอยู่ในขั้นตอนนี้อาจทำได้หลายรูปแบบ เช่น การจัดประชุมประชาชน หรือเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการกลั่นกรองโครงการ

3) การทำขอบเขตการศึกษา (Scoping Process)

ประชาชนสามารถเข้ามาเห็นต่อขอบเขตการศึกษาของโครงการได้ เพื่อให้ครอบคลุมประเด็นผลกระทบสำคัญที่อาจเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิต ในขั้นตอนนี้จะทำให้เจ้าของโครงการเพิ่มความระมัดระวังมากขึ้นในการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยเทคนิควิธีที่ใช้ อาจเป็นรูปแบบของการประชุมประชาชนเพื่อทำขอบเขตการศึกษา

4) การศึกษาและทบทวนโครงการ (Reviewing Process)

ในขั้นของการศึกษาทบทวนโครงการ เป็นขั้นที่มีรายละเอียดมาก ซึ่งประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้ในลักษณะของการเป็นผู้ให้ข้อมูลต่อผู้ทำการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม ซึ่งเทคนิควิธีการที่ใช้จะต้องเป็นการเก็บข้อมูลแบบมีส่วนร่วม เช่น มีการสัมภาษณ์เชิงลึก ทำแบบสอบถาม สัมภาษณ์แบบกลุ่ม การเข้าไปคลุกคลีกับประชาชนในพื้นที่ เพื่อเก็บข้อมูลด้านสังคม เศรษฐกิจของประชาชน ตลอดจนความเห็นต่อโครงการ หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลเหล่านี้มาประกอบการวิเคราะห์ผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น

5) การเผยแพร่สู่สาธารณะ

การเผยแพร่สู่สาธารณะ เป็นการให้ประชาชนมีส่วนร่วมเพื่อรับรู้ผลการศึกษาทั้งหมด โดยมีเทคนิควิธีที่หลากหลายในขั้นตอนนี้ เช่น การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อวิทยุ โทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ ใบปลิว ใบประกาศ การประชุมประชาชน การติดประกาศในสถานที่สำคัญ ทั้งนี้ต้องมีกระบวนการย้อนกลับของข้อมูลข่าวสารจากประชาชนด้วย เพื่อรับฟังความเห็นจากประชาชน ซึ่งเจ้าของโครงการจะต้องนำข้อเสนอจากประชาชนไปปรับปรุงแก้ไขโครงการให้มีความเหมาะสม และเป็นที่ยอมรับของประชาชนมากขึ้น

6) ขั้นทำการตัดสินใจ (Decision Making)

การตัดสินใจอนุมัติให้ดำเนินโครงการ ในแต่ละประเทศจะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนของการตัดสินใจในรูปแบบที่แตกต่างกัน เช่น การแสดงประชามติ หรือการใช้กระบวนการทางกฎหมายยับยั้งการตัดสินใจก็ได้ในกรณีที่ประชาชนไม่เห็นด้วย แต่โดยหลักการจะคล้ายกัน คือ ประชาชนมีสิทธิสามารถแสดงความเห็นคัดค้านโครงการ ทั้งนี้ความเข้มข้นของกระบวนการขึ้นอยู่กับทำให้สิทธิแก่ประชาชนตามกฎหมายว่ามีอย่างน้อยเพียงใด

7) ขั้นติดตามและประเมินผล (Monitoring)

เมื่อมีการก่อสร้างหรือเปิดดำเนินการแล้ว ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนของการติดตามและประเมินผล เพื่อเป็นเฝ้าระวังไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตของ

ประชาชน คอยตรวจสอบว่าเจ้าของโครงการได้ดำเนินการตามที่เสนอไว้ในการศึกษาหรือไม่ และถ้าไม่ดำเนินการดังที่เสนอไว้ประชาชนควรมีมาตรการจัดการอย่างไรต่อไป

2.3.5 ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

การมีส่วนร่วมของประชาชน/ชุมชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมมีข้อดีคือ การนำข้อคิดเห็นที่ได้จากประชาชนหรือชุมชนที่มีต่อโครงการ สามารถใช้เป็นประเด็นพื้นฐานข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่นั้นๆ (กนกพร สว่างแจ้ง, 2549: 35) ซึ่งประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน/ชุมชน สามารถสรุปได้ดังนี้

- 1) เพื่อกำหนดขอบเขตของการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม
- 2) เพื่อเป็นส่วนหนึ่งที่ใช้เป็นข้อมูลสำหรับการประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้น
- 3) เพื่อให้ข้อมูลที่แท้จริงเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในพื้นที่โครงการ
- 4) เพื่อเป็นเครื่องมือในการกำหนดมาตรการลดผลกระทบสิ่งแวดล้อม
- 5) เพื่อให้แน่ใจว่ารายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมไม่โน้มเอียง ถูกต้อง และ สมบูรณ์
- 6) เพื่อให้การติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่กำหนดขึ้นอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่เป็นที่ยอมรับจากทุกฝ่าย

ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการส่งเสริมให้ภาคประชาชนมีการพัฒนาตนเองให้มีความเข้มแข็ง เป็นเอกภาพอันจะนำไปสู่การกระจายบทบาทและอำนาจในการตัดสินใจด้านสิ่งแวดล้อมไปสู่ภาคประชาชนมากกว่าจะเป็นการรวมศูนย์การตัดสินใจ เนื่องจากหลายโครงการพัฒนาที่ผ่านมาที่มีการพัฒนาแบบรวมศูนย์ไม่สามารถบรรลุถึงวัตถุประสงค์ของการพัฒนาอย่างแท้จริง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในโครงการพัฒนาต่างๆ (สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย, 2545: 14)

2.3.6 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในต่างประเทศ

การจัดการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประเทศต่างๆ มีความแตกต่างกัน โดยอาจเกิดจากระบบการเมืองที่แตกต่างกัน การกระจายอำนาจของประชาชนที่มีส่วนต่อการตัดสินใจในปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น จากการศึกษาเปรียบเทียบโดยสถาบันนโยบายศึกษา (2539 อ้างถึงใน เครื่องมาศ สุจิตโต, 2546: 19) พบว่าประเทศที่ให้ความสำคัญต่อบทบาทของประชาชนในการประเมินผลกระทบส่วนใหญ่จะเป็นในแถบตะวันตก เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา และแคนาดา รวมถึงนิวซีแลนด์และออสเตรเลียด้วย

2.3.6.1 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ออกกฎหมายรับรองสิทธิของประชาชนในการมีส่วนร่วมในการพิจารณารายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยกำหนดว่าภาครัฐต้องเปิดเผยข้อมูลรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมต่อสาธารณะ เพื่อให้ประชาชนมีสิทธิแสดงความคิดเห็นต่อรายงานดังกล่าว และต้องผนวกความคิดเห็นของประชาชนไว้ในรายงานดังกล่าวด้วย บทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดทำและพิจารณาผลกระทบสิ่งแวดล้อม สามารถสรุปได้ดังนี้

1) การรับรู้ข่าวสารในขั้นริเริ่มโครงการ โดยหน่วยงานรัฐบาลกลางที่ริเริ่มโครงการ จะประเมินว่าต้องมีการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมหรือไม่ แล้วแจ้งให้สาธารณะชนทราบ

2) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาขอบเขตการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เมื่อหน่วยงานพิจารณาว่าโครงการต้องมีการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม จะต้องประกาศให้ประชาชนทราบถึงลักษณะโครงการ เวลาและสถานที่ในการจัดขอบเขตการศึกษา ตลอดจนวิธีการติดต่อที่สามารถหาข้อมูลเพิ่มเติม

3) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาร่างรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยประชาชนที่อาจจะได้รับผลกระทบ องค์กรเอกชน หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการและกลุ่มอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องจะได้รับร่างรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและมีเวลาศึกษารายงาน 45-60 วัน เพื่อให้ข้อคิดเห็นและจัดทำความคิดเห็นเป็นลายลักษณ์อักษรในประเด็นผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อเสนอต่อเจ้าของโครงการและควรให้ความเห็นในภาพรวมด้วยว่าเห็นด้วยกับโครงการหรือไม่

4) การมีส่วนร่วมในการพิจารณารายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยหน่วยงานที่ทำหน้าที่พิจารณารายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม จะผนวกความคิดเห็นของประชาชนไว้ในส่วนท้ายของรายงาน และอาจจัดให้มีการทำประชาพิจารณ์เพื่อรับฟังความคิดเห็นด้วย

5) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการติดตามผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการ เจ้าของโครงการต้องดำเนินการเกี่ยวกับมาตรการลดผลกระทบตามที่ระบุไว้ในรายงานประชาชนสามารถร้องขอที่จะทราบถึงความคืบหน้าด้านการติดตามผลของเจ้าของโครงการได้

2.3.6.2 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในประเทศ

แคนาดา

จากการพัฒนาในการจัดทำรายงานรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและการมีส่วนร่วมของประเทศแคนาดา อาจกล่าวได้ว่าประเทศแคนาดานับเป็นประเทศที่สองรองจากประเทศสหรัฐอเมริกา ที่ได้ออกกฎหมายให้มีการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยจัดทำเป็นคู่มือแนวทางการจัดทำโครงการขึ้น เพื่อที่จะใช้ในโครงการพัฒนาของรัฐ เพื่อเป็นแนวทางตรวจรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม และเพื่อเป็นเป็นเป็นแนวทางให้แก่ละมลรัฐจัดทำกรอบในการจัดทำและพิจารณารายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

1) ขั้นริเริ่มโครงการ เป็นการนำเสนอโครงการต่อหน่วยงานกลางรัฐบาล โดยหน่วยงานเจ้าของโครงการจะประกาศแต่งตั้งคณะผู้ชำนาญการ (Environmental Assessment Panel: EAP) เพื่อพิจารณารายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ซึ่งในขั้นตอนนี้ยังไม่มี การมีส่วนร่วมของประชาชนที่เป็นธรรม และเป็นการเน้นบทบาทของหน่วยงานรัฐเป็นหลัก

2) ขั้นตอนการจัดทำขอบเขตและแนวทางการศึกษา เป็นขั้นตอนแรกที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการ EAP จะจัดให้ประชาชนเข้ามาแสดงความคิดเห็นต่อ TOR การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอยู่ในรูปลายลักษณ์อักษรเป็นหลัก

3) ขั้นตอนการจัดร่างรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ผู้จัดทำโครงการส่วนมากจะนำเอาการมีส่วนร่วมในลักษณะการปรึกษาหารือ (Public Consultation) ทำให้เจ้าของโครงการทราบความคิดเห็นของประชาชนต่อโครงการ และประชาชนก็สามารถทราบถึงความ เป็นมาและความคืบหน้าของโครงการด้วย นอกจากนี้เจ้าของโครงการจะต้องเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบเบื้องต้นให้ประชาชนได้ทราบ

4) ขั้นตอนการจัดทำและพิจารณาร่างรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เป็นขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่สำคัญในอีกขั้นตอนหนึ่ง โดยจะเป็นการนำเสนอภาพรวมของโครงการ จะต้องมีการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบ และจะต้องเปิดรับฟังความคิดเห็นของประชาชนด้วย โดยจะต้องส่งรายงานฉบับสรุปเกี่ยวกับรายละเอียดของผลกระทบให้ประชาชนอ่านก่อนมีการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน

2.3.6.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลสิ่งแวดล้อมในประเทศนิวซีแลนด์

ประเทศนิวซีแลนด์ได้เริ่มมีการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมมาตั้งแต่ต้นปี ค.ศ. 1970 ทั้งนี้โดยระบุให้โครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมทั้งสิ้น 16 ประเภท โครงการ จะต้องมีการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เช่น โครงการเหมืองแร่ โครงการเกี่ยวกับการเกษตรขนาดใหญ่ โครงการอุตสาหกรรม โครงการสถานีไฟฟ้าประเภทต่างๆ เป็นต้น โดยขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถสรุปได้ดังนี้

1) ขั้นตอนการเริ่มต้นจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เป็นการจัดการต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นหลังจากมีการเสนอโครงการ ซึ่งเป็นการพิจารณาถึงหน่วยงานที่รับผิดชอบ การจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม หน่วยงานที่อนุมัติ และกรอบแนวคิดอย่างคร่าวๆ ที่จะศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบ

2) ขั้นตอนการกำหนดขอบเขตและแนวทางของรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Scoping) ในขั้นนี้ผู้จัดทำรายงานต้องเข้าพูดคุยปรึกษากับชุมชน เจ้าหน้าที่ท้องถิ่น หน่วยงานรัฐบาล และองค์กรเอกชนที่มีความสนใจเรื่องสิ่งแวดล้อม และทำความเข้าใจในประเด็นหลักที่จะทำการศึกษาเพื่อที่จะกำหนดกรอบการศึกษาให้เหมาะสมกับท้องถิ่นเพื่อให้ทราบถึงสิ่งที่ประชาชนคำนึงเป็นพิเศษในเรื่องสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เพราะแต่ละท้องถิ่นมีความแตกต่างกัน

3) ขั้นตอนการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นตอนนี้ได้แก่ การปรึกษาชุมชน (Community Consultation) ในระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูลทางสังคม เพื่อลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างของโครงการกับประชาชนในพื้นที่ อันได้แก่ การสัมภาษณ์ การพูดคุยกับประชาชนในชุมชน และการสำรวจทางสังคมในการดำเนินการดังกล่าวต้องคำนึงถึงแนวทางที่ระบุไว้

(1) ให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากโครงการที่มีผลต่อชุมชน ตลอดจนเปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับรู้ และแสดงความคิดเห็นภายในชุมชน

(2) มีการนำข้อมูลที่เป็นข้อข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับโครงการใน ด้านทางเลือก ผลกระทบ และแนวทางลดผลกระทบผนวกเข้าไปในร่างรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

4) ขั้นตอนการพิจารณาร่างรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ในขั้นตอนนี้จะกำหนดให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบทราบถึงข้อมูล กล่าวคือเมื่อร่างรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็จะต้องรายงานข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบให้ประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานอยู่ภายในชุมชน ตัวแทนประชาชนพร้อมทั้งเอกสารอื่นๆ ที่ใช้

ประกอบ รวมทั้งรายชื่อบุคคลที่ประชาชนสามารถสอบถามได้แก่ ประชาชนในชุมชน ก่อนที่จะมีการจัดการรับฟังความคิดเห็นต่อรายงาน

2.3.7 ปัญหาของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

ตั้งแต่พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 ได้ถูกบัญญัติขึ้น ประกอบกับการเกิดขึ้นของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา ได้มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้และแสดงความคิดเห็นต่อโครงการใดๆ ที่จะผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะเห็นได้ว่าการพยายามในหลายวิถีทางที่จะให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมกับโครงการ แต่การดำเนินการยังคงมีปัญหาที่ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนไม่สมบูรณ์ นั่นคือประชาชนไม่สามารถเป็นผู้ตัดสินใจได้ว่าโครงการที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ของตนควรเป็นโครงการใด ควรเข้ามาหรือไม่ หรือสามารถจัดการควบคุมการดำเนินงานไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมได้ มากน้อยเพียงใด หรือการไม่สามารถที่จะมีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการพัฒนาใดๆ ในกรณีที่ไม่ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับโครงการ ทางเลือก และผลกระทบจากโครงการนั้นๆ อย่างเพียงพอ จึงนำไปสู่การประท้วงต่อต้าน ร้องเรียน ซึ่งก็คือกระบวนการมีส่วนร่วมในอีกรูปแบบหนึ่ง ในกรณีที่โครงการและประชาชนในพื้นที่ไม่สามารถทำงานร่วมกันได้ โดยสาเหตุของปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (สถาบันสังคมร่วมกับสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545: 257) มีดังนี้

- 1) ความไม่เข้าใจเรื่อง “การมีส่วนร่วม” ทั้งฝ่ายโครงการและฝ่ายประชาชน
- 2) ความไม่เข้าใจขั้นตอนและวิธีการศึกษาผลกระทบทางสังคม (SIA-Social Impact Assessment) ซึ่งเท่าที่ทำมาเป็นการสำรวจทางสังคม (Social Survey) ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์เพื่อการป้องกันหรือลดผลกระทบแต่เป็นการเน้นสภาพ (Characteristics) ที่เป็นอยู่มากกว่า ถึงแม้ในทุกครั้งโครงการจะมีการคาดหมาย ประเมินผลกระทบไว้ตลอดจนหาแนวทางแก้ไข แต่ยังไม่พอบที่จะตอบคำถามในด้านการศึกษาผลกระทบทางสังคมได้ชัดเจน
- 3) การประเมินคุณค่าทางเศรษฐกิจของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังขาดหรือไม่เพียงพอที่จะตอบคำถามได้ว่าถ้ามีโครงการเกิดขึ้นจะทำให้สูญเสียทรัพยากรมากน้อยเพียงใด และถ้าถึงกับทำให้ทรัพยากรบางอย่างหายไปประเมินคุณค่าอย่างไร เมื่อตอบประเด็นนี้ไม่ชัดเจนปัญหาในการเข้ามามีมีส่วนร่วมของประชาชนก็จะเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา
- 4) เท่าที่ผ่านมาแม้ว่าการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมทางสังคมจะได้รับการยอมรับว่าจำเป็นที่จะต้องกระทำ และแม้ว่าบทบาทของประชาชนจะมีมากขึ้น แต่ก็กล่าวได้ว่าเจ้าของ

โครงการและสังคมทั่วไปยังให้ความสำคัญต่อประเด็นดังกล่าวไม่เพียงพอ โดยเฉพาะในด้านเวลา และทรัพยากร การศึกษาผลกระทบทางสังคมจึงไม่สามารถทำได้เต็มที่ตามความสำคัญและจำเป็น ทำให้เกิดปัญหาในด้านการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนดังที่เกิดขึ้นอยู่ สาเหตุที่การศึกษาผลกระทบทางสังคมทำได้ไม่เต็มที่ เป็นผลโดยตรงจากการใช้เศรษฐกิจเป็นตัวนำในการศึกษา คือ การศึกษาโดยประหยัดทั้งเวลาและงบประมาณ ใช้เวลาน้อย ใช้งบประมาณไม่เพียงพอ จึงไม่สามารถได้ข้อมูลในส่วนที่เป็นรายละเอียดได้

5) ด้วยเหตุผลที่ต้องการประหยัดเวลาและงบประมาณเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องโดยตรงต่อการทำงานของบริษัทที่ปรึกษาที่ไม่สามารถใช้เวลาหรืองบประมาณเต็มที่ได้นอกจากนี้เจ้าของโครงการก็อาจมีอิทธิพลต่อบริษัทที่ปรึกษาที่มีผลทำให้ข้อมูลได้ไม่ครบถ้วนหรือถูกต้องตามข้อเท็จจริง

6) การถ่ายโอนความรับผิดชอบในการดำเนินการด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนให้เป็นที่ของบริษัที่ปรึกษาทุกประการ โดยจะเกิดปัญหาในขั้นตอนของการประชาสัมพันธ์โครงการที่ทำให้ประชาชนอาจเกิดความไม่ไว้วางใจในการทำงานของบริษัทที่ปรึกษาว่าไม่เป็นกลาง

7) การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารทั้งหมดในทุกขั้นตอนของโครงการยังคงมีน้อย ไม่โปร่งใส นั้น เป็นสาเหตุใหญ่ของการทำให้การเข้าไปมีส่วนร่วมกับโครงการในลักษณะสันติวิธีมีปัญหา และถ้ายังคงไม่โปร่งใส ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนจะเกิดขึ้นได้ยาก

8) จิตสำนึกด้าน Citizen Control ของประชาชนและเจ้าของโครงการยังมีน้อย ไม่เพียงพอที่จะทำให้คนเข้ามามีบทบาทในการพิจารณา หรือจัดกิจกรรมใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับสังคมหรือท้องถิ่นของตนโดยสำนึกว่าเป็นหน้าที่

9) ผลของการตื่นตัวด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งเป็นผลจากการพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ทำให้ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน มีประเด็นที่แทรกซ้อนบางประการ ที่มีผลทำให้การทำความเข้าใจระหว่างโครงการกับประชาชนท้องถิ่นไม่เป็นไปตามขั้นตอนและวิถีทางที่ควรจะเป็น โดยเป็นไปในลักษณะการ “เผชิญหน้า” มากกว่าการประนีประนอมและรับฟังความเห็นหรือเหตุผลซึ่งกันและกัน การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงค่อนข้างจำกัด ด้วยการแบ่งฝ่ายกันเป็นกลุ่ม “เห็นด้วย” และ “ไม่เห็นด้วย” กับโครงการ โดยเกือบจะปฏิเสธข้อมูลของแต่ละฝ่ายที่อยู่กลุ่มตรงข้ามทั้งหมด

2.4 การประเมินโครงการ

การประเมินโครงการเกิดขึ้นโดยมีความมุ่งหวังเพื่อคาดคะเนถึงการดำเนินโครงการที่จะเกิดขึ้นว่าหากดำเนินการจริงจะเกิดประโยชน์มากน้อยเพียงใด หรือในขณะนำไปปฏิบัติและพิจารณาแล้วว่าโครงการนั้นๆ ควรจะดำเนินการต่อหรือไม่ หรือเมื่อเสร็จสิ้นโครงการแล้วเกิดประโยชน์กับสังคมเพียงใด

2.4.1 ความหมายของการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการ (Project Evaluation) มีความหมายและคำจำกัดความที่หลากหลายแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับนำไปใช้ในแต่ละสาขาวิชา โดยความหมายของการประเมินโครงการ (Project Evaluation) ผู้วิจัยได้รวบรวมไว้ดังนี้

ปรีดา นันทะกุล (2527 อ้างถึงใน จำลองโพธิ์บุญ, 2552: 184) ได้สรุปว่า การประเมินโครงการ หมายถึง การตรวจสอบวัตถุประสงค์ของโครงการว่าเป็นไปตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้หรือไม่ และบรรลุถึงเป้าหมายนั้นได้มากน้อยเพียงใด เป็นกระบวนการในการพิจารณาวิเคราะห์ถึงคุณลักษณะและคุณภาพของโครงการ การดำเนินงานอย่างเป็นระบบเพื่อปรับปรุงการดำเนินงานนั้นทั้งในปัจจุบันและอนาคต

ประทุม รอดประเสริฐ (2535: 73) ได้สรุปว่า การประเมินโครงการ เป็นกระบวนการในการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลของการดำเนินโครงการและพิจารณาংশชี้ให้ทราบถึงจุดเด่นจุดด้อยของโครงการนั้นอย่างมีระบบ แล้วตัดสินใจว่าจะปรับปรุงแก้ไขโครงการนั้นเพื่อดำเนินการต่อไป หรือจะยุติการดำเนินโครงการนั้น

จำลองโพธิ์บุญ (2552: 184) ได้สรุปว่า การประเมินโครงการหรือการประเมินผลโครงการนั้น เป็นกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการ แล้วเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ของโครงการและแผนที่วางไว้ ซึ่งจะเป็นข้อมูลพื้นฐานสำคัญในการปรับปรุงแก้ไขโครงการและตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ

จากความหมายในข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการในการวิเคราะห์และรวบรวมข้อมูลในการดำเนินโครงการเพื่อพิจารณาว่าการดำเนินโครงการได้ดำเนินการตามวัตถุประสงค์หรือเป็นไปตามที่กำหนดไว้หรือไม่ ซึ่งนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขการดำเนินโครงการในปัจจุบันให้ดีขึ้น หรือเป็นการประกอบการตัดสินใจในการดำเนินโครงการในอนาคต

2.4.2 ประโยชน์ของการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการมีส่วนช่วยให้ผู้ดำเนินโครงการได้ทราบและตระหนักถึงคุณภาพของโครงการที่ดำเนินการขึ้นว่าสามารถตอบสนองความต้องการหรือแก้ไขปัญหาได้มากน้อยเพียงใด และช่วยให้สามารถตัดสินใจในการดำเนินการ ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง และแก้ไขโครงการให้ดีขึ้น และเหมาะสม นำไปสู่การดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ (ประชุม รอดประเสริฐ, 2535: 75) โดยประโยชน์ที่ได้จากการประเมินโครงการสามารถสรุปได้ดังนี้

1) การประเมินโครงการช่วยทำให้การกำหนดวัตถุประสงค์และมาตรฐานของการดำเนินงานมีความชัดเจนขึ้นคือ ก่อนที่จะมีโครงการจะได้รับการสนับสนุนให้นำไปใช้ย่อมได้รับการตรวจสอบอย่างละเอียดจากผู้บริหารและผู้ประเมิน ส่วนที่ไม่ชัดเจน เช่น วัตถุประสงค์หรือมาตรฐานในการดำเนินงานหากขาดความแน่นอนและชัดเจนจะต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้มีความถูกต้องชัดเจนเสียก่อน จึงกล่าวได้ว่าการประเมินโครงการมีส่วนช่วยทำให้โครงการมีความชัดเจนและสามารถที่จะนำไปปฏิบัติอย่างได้ผลมากกว่าโครงการที่ไม่ได้ประเมิน

2) การประเมินโครงการช่วยทำให้การใช้ทรัพยากรเป็นไปอย่างคุ้มค่าหรือเกิดประโยชน์เต็มที่ ทั้งนี้เพราะการประเมินโครงการจะต้องวิเคราะห์ทุกส่วนของโครงการ ข้อมูลใดหรือปัจจัยใดที่เป็นปัญหาจะได้รับการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานหรือใช้ในการปฏิบัติงานอย่างเหมาะสมคุ้มค่า ทรัพยากรทุกชนิดจะได้รับการจัดสรรให้อยู่ในจำนวนหรือปริมาณที่เหมาะสมเพียงพอแก่การดำเนินงาน ทรัพยากรที่ไม่จำเป็นหรือมีมากเกินไปจะได้รับการตัดทอนและทรัพยากรใดที่ขาดก็จะได้รับการจัดหาเพิ่มเติม ดังนั้นการประเมินโครงการจึงมีส่วนที่ทำให้การใช้ทรัพยากรของโครงการเป็นไปอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ

3) การประเมินโครงการช่วยแผนงานบรรลุวัตถุประสงค์ เพราะโครงการเป็นส่วนหนึ่งของแผน เมื่อโครงการได้รับการตรวจสอบวิเคราะห์ปรับปรุงแก้ไขให้ดำเนินการไปได้ด้วยดี ย่อมส่งผลให้แผนงานดำเนินไปได้ด้วยดีและบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ หากโครงการใดโครงการหนึ่งมีปัญหาในการนำไปปฏิบัติย่อมกระทบกระเทือนต่อแผนงานทั้งหมด จึงอาจกล่าวได้ว่าการประเมินโครงการมีส่วนช่วยทำให้โครงการดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและทำให้การประเมินโครงการมีส่วนช่วยให้แผนงานบรรลุถึงวัตถุประสงค์และดำเนินการไปได้ด้วยดีเช่นเดียวกัน

4) การประเมินโครงการมีส่วนช่วยในการแก้ไขปัญหาอันเกิดจากผลกระทบของโครงการและทำให้โครงการเกิดความเสียหายน้อยลง ดังตัวอย่างโครงการเขื่อนน้ำโจนซึ่งการก่อสร้างถนนเพื่อเข้าสู่สถานที่ก่อสร้างเขื่อนนั้นต้องผ่านป่าธรรมชาติ ทำให้เกิดการลักลอบตัดไม้

ทำลายป่าและสัตว์ป่าอีกหลายชนิดจนอาจต้องสูญพันธุ์ การประเมินโครงการจะช่วยให้เกิดการป้องกันรักษาป่า และเกิดโครงการอนุรักษ์และอพยพสัตว์ป่าเพื่อการแก้ไขปัญหาเป็นต้น จึงถือได้ว่าการประเมินโครงการมีส่วนในการช่วยแก้ปัญหาได้

5) การประเมินโครงการมีส่วนสำคัญในการช่วยควบคุมคุณภาพของงาน เนื่องจากการประเมินโครงการเป็นการตรวจสอบและควบคุมชนิดหนึ่งซึ่งดำเนินงานอย่างเป็นระบบและมีความเป็นวิทยาศาสตร์อย่างมาก ทุกส่วนของโครงการและปัจจัยทุกชนิดที่ใช้ในการดำเนินงานจะได้รับการวิเคราะห์อย่างละเอียดกล่าวคือทั้งข้อมูลนำเข้า (Inputs) กระบวนการ (Process) และผลงาน (Outputs) จะได้รับการตรวจสอบประเมินผลทุกขั้นตอนส่วนใดที่เป็นปัญหาหรือไม่มีคุณภาพจะได้รับการพิจารณาย้อนกลับ (Feedback) เพื่อให้มีการดำเนินงานใหม่จนกว่าจะเป็นไปตามมาตรฐานหรือเป้าหมายที่ต้องการ ดังนั้นจึงถือได้ว่าการประเมินผลเป็นการควบคุมคุณภาพของโครงการ

6) การประเมินโครงการมีส่วนในการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับผู้ปฏิบัติงานตามโครงการ เพราะการประเมินโครงการไม่ใช่เป็นการควบคุมบังคับบัญชาหรือสั่งการ แต่เป็นการศึกษาวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงแก้ไขและเสนอแนะวิธีการใหม่ๆ เพื่อใช้ในการปฏิบัติโครงการ อันจะนำไปสู่ผลงานที่ดี เป็นที่ยอมรับของผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยลักษณะเช่นนี้ย่อมทำให้ผู้ปฏิบัติมีกำลังใจ มีความพึงพอใจ และมีความตั้งใจกระตือรือร้นที่จะปฏิบัติงานต่อไป ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าการประเมินโครงการมีส่วนสำคัญในการสร้างขวัญ กำลังใจและความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน

7) การประเมินโครงการช่วยในการตัดสินใจในการบริหารโครงการคือ การประเมินโครงการจะทำให้ผู้บริหารทราบถึงอุปสรรค ปัญหา ข้อดี ข้อเสีย ความเป็นไปได้และแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินโครงการ โดยข้อมูลดังกล่าวจะช่วยให้ผู้บริหารตัดสินใจว่าจะดำเนินโครงการนั้นต่อไปหรือจะยุติโครงการ นอกจากนี้ผลของการประเมินโครงการอาจเป็นข้อมูลอย่างสำคัญในการวางแผนหรือกำหนดนโยบายของผู้บริหารหรือฝ่ายการเมืองต่อไป

2.4.3 ระยะเวลาของการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการที่เข้าใจกันโดยทั่วไปจะเป็นการประเมินผลของการดำเนินโครงการเมื่อมีการดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว แต่ในความหมายอย่างกว้างนั้นการประเมินโครงการจะครอบคลุมการประเมิน 4 ระยะ (ปริดา ฉันทะกุล, 2527 อ้างถึงใน จำลอง โพธิ์บุญ, 2552: 184) ดังนี้

1) การประเมินก่อนมีโครงการ (Pre-project Evaluation) ประเมินก่อนมีโครงการเพื่อดูว่าโครงการมีความเหมาะสมและเป็นไปได้หรือไม่ การประเมินรูปแบบนี้คือการวิเคราะห์หรือประเมินความเหมาะสมของโครงการ (Project Analysis/Project Appraisal) นั่นเอง

2) การประเมินระหว่างโครงการ (Ongoing Project Evaluation) ประเมินระหว่างดำเนินโครงการเพื่อติดตามความก้าวหน้าของโครงการ ซึ่งก็คือการติดตามตรวจสอบโครงการ (Project Monitoring)

3) การประเมินเมื่อโครงการเสร็จสิ้น (Project Completion Evaluation) ประเมินเมื่อโครงการเสร็จสิ้นทันทีเพื่อดูว่า การดำเนินโครงการบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้หรือไม่

4) การประเมินภายหลังโครงการ (Post-Project Evaluation) ประเมินเมื่อโครงการสิ้นสุดไประยะหนึ่งเพื่อดูผลสำเร็จต่อเนื่องและผลกระทบที่เกิดจากโครงการ จะทำให้ทราบถึงประโยชน์และผลกระทบด้านลบที่เกิดจากโครงการในระยะยาว อาจเรียกว่าการประเมินผลความต่อเนื่องยั่งยืนของโครงการ

2.4.4 รูปแบบการประเมินโครงการ CIPP Model

การกำหนดรูปแบบการประเมินโครงการที่เรียกว่า “CIPP Model” ซึ่งเป็นการประเมินทั้งทั้งสภาวะแวดล้อม (Content) ข้อมูลนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลงาน (Product) ของโครงการ และเป็นรูปแบบการประเมินโครงการที่นักวิชาการส่วนใหญ่ให้การยอมรับเพื่อใช้ประเมินผลกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ การประเมินผลโครงการแบบ CIPP ให้ภาพที่ง่ายต่อการนำไปประยุกต์ใช้ของผู้ประเมินโครงการ ลักษณะที่แสดงถึงรายละเอียดและขั้นตอนการประเมินผลโครงการแบบ CIPP Model ที่สามารถประยุกต์ใช้ในการประเมินผลของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานวิจัย

Stufflebeam ได้พัฒนารูปแบบการประเมินที่ช่วยในการตัดสินใจ (CIPP-Model) โดยใช้กระบวนการวิเคราะห์สิ่งที่จะประเมินอย่างครอบคลุม เพื่อให้ได้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจทางเลือกต่างๆ ของผู้บริหารที่เรียกรูปแบบการประเมิน CIPP (Context Input Process Product Evaluation Model) ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1965 และมีการปรับปรุงมาเรื่อยๆ จนกระทั่งล่าสุดในปี ค.ศ. 2003 ซึ่งสามารถใช้กับการประเมินโครงการ แผน บุคลากร ผลิตภัณฑ์ องค์การ และระบบต่างๆ ได้ โดยวิธีการเชิงระบบการใช้รูปแบบการประเมิน CIPP อย่างถูกต้องและก่อประโยชน์สูงสุด ต้องลงมือประเมินตั้งแต่ก่อนเริ่มงาน ขณะดำเนินงาน และการประเมินหลังจากสิ้นสุดการดำเนินการแล้ว (พิสนุ พงศ์ศรี, 2549: 84) โดยรูปแบบการประเมิน CIPP แบ่งการประเมินออกเป็น 4 ส่วน ตามลำดับพัฒนาการของการดำเนินโครงการ 3 ระยะ ดังนี้

1) การประเมินก่อนเริ่มดำเนินงาน การประเมินในช่วงนี้จะเป็นการดำเนินการเพื่อวางแผนอันเป็นการกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินงาน จัดทำสิ่งต่างๆ ที่อาจเป็นโครงการ กิจกรรม หลักสูตร ซึ่งจะทำการประเมินใน 2 ส่วนคือ

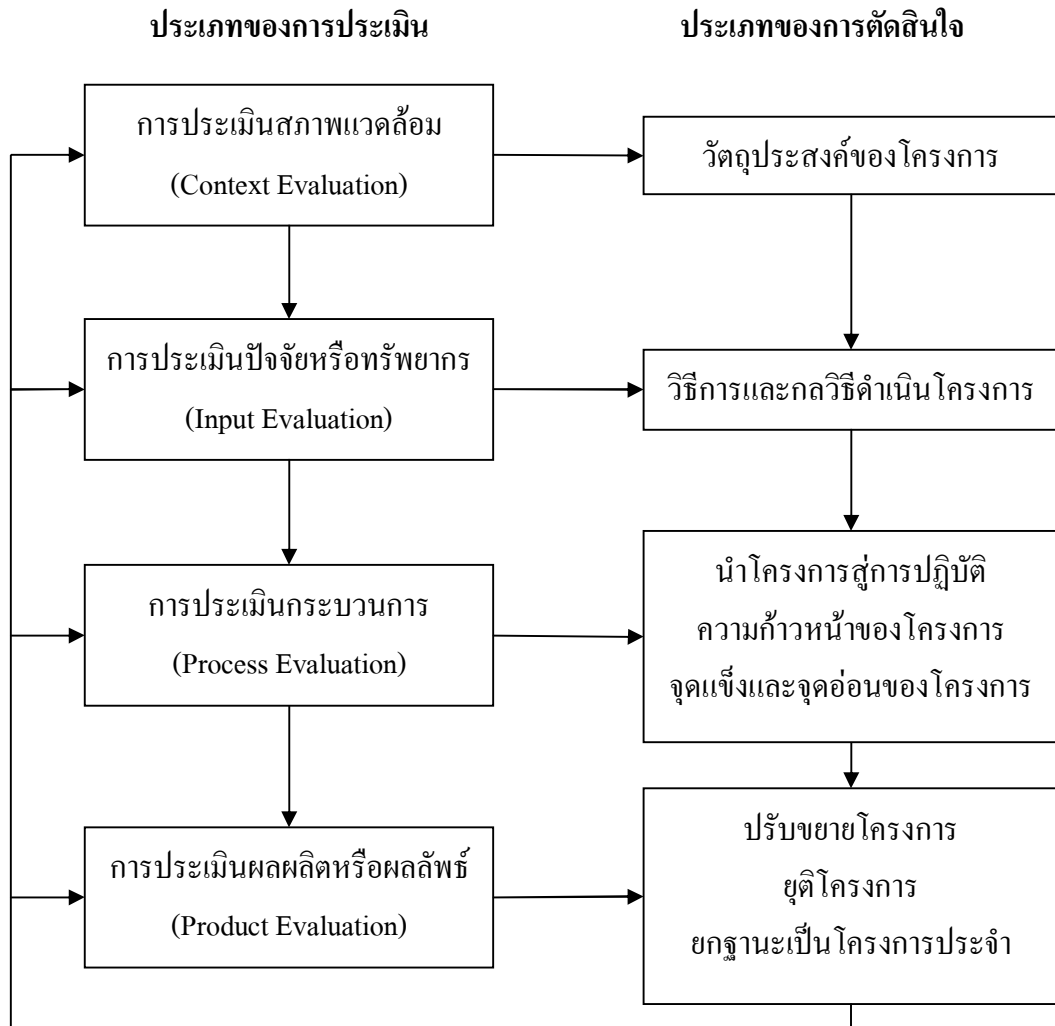
(1) การประเมินบริบท (Context Evaluation) การประเมินบริบทเป็นการประเมินความต้องการที่จำเป็น เพื่อกำหนดการดำเนินงานโดยประเมินสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ตลอดจนปัญหาอุปสรรคต่างๆที่คาดว่าจะเกิดขึ้น วิธีการประเมินจะใช้การบรรยายและเปรียบเทียบปัจจัยนำเข้าที่ได้รับจริงกับสิ่งที่คาดหวัง บริบทของสังคม เศรษฐกิจ การเมืองที่คาดหวังกับสิ่งที่ป็นจริง รวมทั้งวิเคราะห์สาเหตุของความไม่สอดคล้องระหว่างความเป็นจริงและสิ่งที่คาดหวังดังกล่าว

(2) การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) เป็นการตรวจสอบความพร้อมด้านทรัพยากรที่จะใช้ในการดำเนินโครงการทั้งปริมาณและคุณภาพ ตลอดจนระบบบริหารจัดการที่วางแผนไว้เพื่อวิเคราะห์และกำหนดทางเลือกที่เหมาะสมที่สุด ที่จะทำให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่ วิธีการประเมินใช้การบรรยายและวิเคราะห์ทรัพยากรที่มีอยู่ รวมถึงกลยุทธ์และกระบวนการดำเนินงานที่เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

2) การประเมินระหว่างดำเนินโครงการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินกระบวนการอันเป็นการศึกษาจุดอ่อนจุดแข็ง ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินโครงการ สาเหตุที่ทำให้ไม่สามารถดำเนินโครงการตามแผนได้ เพื่อจัดหาสารสนเทศเพื่อการปรับปรุงการดำเนินโครงการได้อย่างทันที่ การประเมินขั้นตอนนี้จึงมีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จของโครงการ

3) การประเมินหลังสิ้นสุดโครงการ (Product Evaluation) เป็นการประเมินผลผลิตของโครงการ เพื่อที่จะตอบคำถามให้ได้ว่าการดำเนินโครงการประสบความสำเร็จตามแผนที่วางไว้หรือไม่ ผลผลิตเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่ คุ่มค่าหรือไม่ การประเมินหลังสิ้นสุดโครงการจะพิจารณาผลลัพธ์ ผลกระทบของโครงการทุกๆ ด้าน ซึ่งมักใช้เทคนิคติดตามผลหรือประเมินผลด้วยการติดตามหลังโครงการเสร็จหรือการศึกษาแบบย้อนรอย (Follow up Study หรือ Tracer Study) การประเมินจะให้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับอนาคตของโครงการว่าควรจะคง ปรับ ขยายโครงการหรือควรหยุดโครงการตามเวลาที่กำหนดไว้ หรือควรยกฐานะเป็นโครงการประจำ เป็นต้น

การประเมินโดยรูปแบบ CIPP เป็นที่นิยมใช้กันแพร่หลายมากที่สุด โดยเฉพาะการประเมินโครงการต่างๆ เพราะเป็นการประเมินที่ให้สารสนเทศที่ครอบคลุม มีการพิจารณาถึงสภาพแวดล้อมต่างๆประกอบด้วย อย่างไรก็ตามบางครั้งมีการนำรูปแบบการประเมินแบบนี้ไปใช้โดยไม่ครบตามขั้นตอนด้วยการตัดบริบทออก ทำให้สารสนเทศที่ได้ลดคุณภาพลงและมีผลต่อการตัดสินใจได้ สำหรับรูปแบบการประเมิน CIPP แสดงดังภาพที่ 2.2

ภาพที่ 2.2 รูปแบบการประเมินที่ช่วยในการตัดสินใจของสตฟเฟิลบีม
แหล่งที่มา: สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2544: 168.

2.4.5 รูปแบบการประเมินโครงการ CIPP-I Model

CIPP-I Model เป็นเทคนิคที่มีการประยุกต์จาก CIPP Model ของ Daniel Stufflebeam และคณะ ร่วมกับการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (จำลอง โพธิ์บุญ, 2552: 186) โดยการประเมินผลโครงการโดยใช้เทคนิค CIPP-I Model (ดังภาพที่ 2.3) มีแนวทางดังนี้

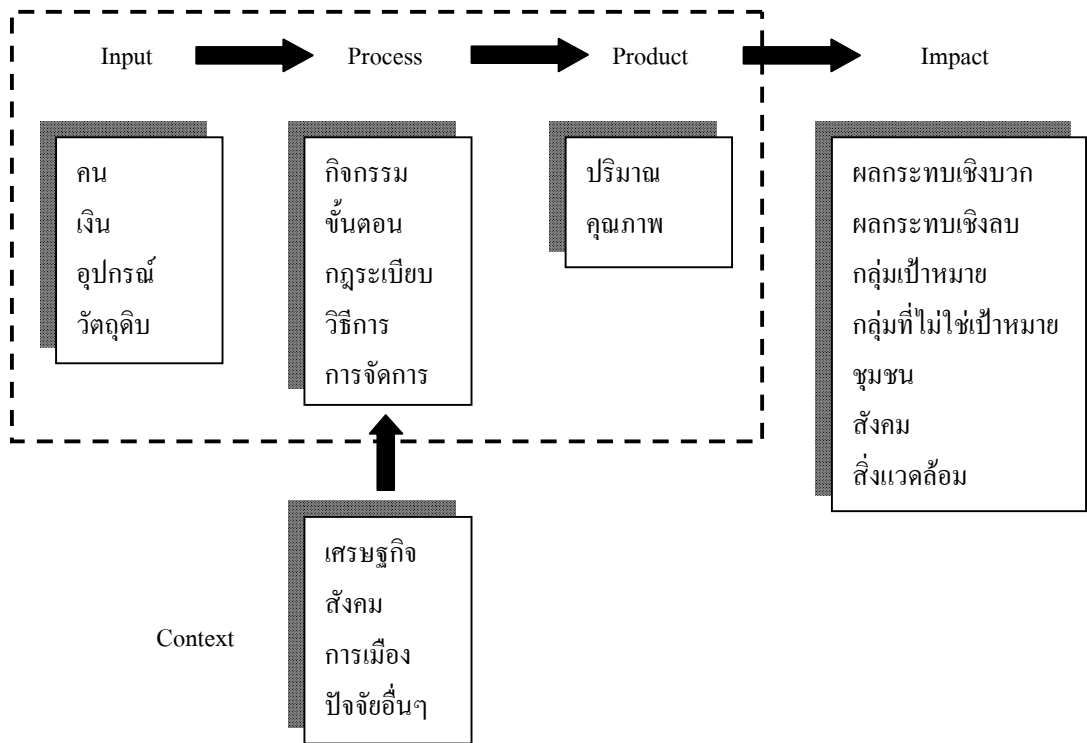
1) การประเมินบริบทหรือสิ่งแวดล้อมของโครงการ (Context Evaluation) เป็นการประเมินปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อโครงการ แต่อยู่นอกเหนือการควบคุมของโครงการ ได้แก่ ปัจจัยด้านสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม การประเมินบริบทเป็นการตรวจสอบว่าปัจจัยภายนอกดังกล่าวนี้มีผลกระทบต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของโครงการหรือไม่เพียงใด

2) การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) เป็นการประเมินปัจจัยนำเข้าหรือทรัพยากรต่างๆ ที่เข้ามาใช้สำหรับการดำเนินโครงการว่าเพียงพอหรือไม่ คุณภาพเป็นอย่างไร และถูกต้องอย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ ปัจจัยนำเข้าที่สำคัญ ได้แก่ บุคลากร งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ ฯลฯ การประเมินปัจจัยนำเข้ายังทำให้ทราบว่า ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของโครงการเกิดจากปัจจัยนำเข้าหรือไม่เพียงใด

3) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบกิจกรรมขั้นตอนต่างๆ และวิธีการดำเนินโครงการว่า เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้หรือไม่ ในกรณีที่ประเมินในช่วงดำเนินโครงการ การประเมินกระบวนการจะทำให้ทราบถึงข้อดีและข้อบกพร่องของการดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น ตลอดจนความเหมาะสมของกิจกรรมและขั้นตอนดำเนินงานว่าจะนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ ในกรณีที่เป็นการประเมินเมื่อโครงการสิ้นสุดลงแล้ว จะช่วยให้ทราบว่าความสำเร็จหรือล้มเหลวของโครงการเกิดจากกระบวนการดำเนินโครงการมากน้อยเพียงใด

4) การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) การเปรียบเทียบผลผลิตจากโครงการกับวัตถุประสงค์ เป้าหมาย หรือเกณฑ์ต่างๆ ที่วางไว้ ทั้งด้านปริมาณ (Quantity) และด้านคุณภาพ (Quality) ซึ่งสามารถประเมินได้ทั้งระหว่างดำเนินโครงการในกรณีที่โครงการนั้นมีผลผลิตออกมาเป็นระยะ ๆ และประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการเพื่อดูผลผลิตรวมจากโครงการ

5) การประเมินผลกระทบ (Impact Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบผลกระทบของโครงการทั้งด้านบวกและด้านลบที่มีต่อกลุ่มเป้าหมายและกลุ่มอื่นๆ ชุมชน เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ซึ่งสามารถประเมินได้ทั้งช่วงที่มีการดำเนินโครงการและเมื่อโครงการสิ้นสุดแล้ว

ภาพที่ 2.3 CIPP-I Model

แหล่งที่มา: จำลอง โพธิ์บุญ, 2552: 93.

สำหรับงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการประเมินโครงการที่เป็น CIPP-I Model เพื่อเป็นกรอบแนวความคิดในการทำการวิจัย เนื่องจาก CIPP-I Model เป็นรูปแบบการประเมินโครงการที่ประยุกต์มาจาก CIPP Model ที่เป็นที่ยอมรับใช้กันแพร่หลายมากที่สุด และเป็นรูปแบบการประเมินที่ทำให้มองเห็นถึงภาพรวมของกระบวนการที่เกิดขึ้นในการดำเนินโครงการว่ามีสิ่งใดบ้างที่มีผลต่อการดำเนินการนั้นคือ บริบทหรือสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อโครงการ ปัจจัยที่นำเข้าสู่กระบวนการกระบวนการหรือขั้นตอนในการดำเนินการ ผลผลิตที่เกิดจากการดำเนินการ และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการทั้งทางบวกและทางลบ ซึ่งการประเมินในแต่ละส่วนทำให้การรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ที่ครอบคลุมในทุกๆ ด้าน ดังนั้นการนำรูปแบบการประเมินโครงการ CIPP-I Model จึงมีความเหมาะสมมากที่สุดในงานวิจัยครั้งนี้ โดยผู้วิจัยได้นำรูปแบบ CIPP-I Model มาประยุกต์ใช้เพื่อเป็นกรอบแนวความคิดในการศึกษาในบทที่ 3

2.5 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

กฎหมายในประเทศไทยมีอยู่มากมายหลายฉบับ โดยแต่ละฉบับได้มีการระบุถึงข้อห้าม ข้อปฏิบัติไว้เพื่อให้ทุกภาคส่วนในสังคมได้ยึดถือและปฏิบัติตาม ซึ่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยมีกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและได้ถูกบัญญัติไว้หลายฉบับ ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมกฎหมายดังกล่าวไว้ดังต่อไปนี้

2.5.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้มีการบัญญัติถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมไว้อยู่หลายมาตรา เพื่อรองรับสิทธิของประชาชนในการมีส่วนร่วมจัดการ ปกป้อง และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมที่ถูกระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ ปี 2550 มีรายละเอียดแต่ละมาตราดังต่อไปนี้

มาตรา 56 ระบุว่า บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น เว้นแต่การเปิดเผยข้อมูลหรือข่าวสารนั้นจะกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยของประชาชน หรือส่วนได้เสียอันพึงได้รับความคุ้มครองของบุคคลอื่น หรือเป็นข้อมูลส่วนบุคคล ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 57 ระบุว่า บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ก่อนการอนุญาตหรือการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดที่เกี่ยวกับตนหรือชุมชนท้องถิ่น และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปประกอบการพิจารณาในเรื่องดังกล่าว

การวางแผนพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ การวางผังเมือง การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ที่ดิน และการออกกฎที่อาจมีผลกระทบต่อส่วนได้เสียสำคัญของประชาชน ให้รัฐจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างทั่วถึงก่อนดำเนินการ

มาตรา 66 ระบุว่า บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของ

ท้องถิ่นและของชาติและมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน

มาตรา 67 ระบุว่า สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการอนุรักษ์ บำรุงรักษาและการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครอง ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตน ย่อมได้รับความคุ้มครองตามความเหมาะสม

การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรง ทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และสุขภาพ จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้ศึกษา และประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในชุมชน และจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียก่อน รวมทั้งได้ให้องค์การอิสระ ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์การเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ และผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติหรือด้านสุขภาพ ให้ความเห็นประกอบ ก่อนมีการดำเนินการดังกล่าวสิทธิของชุมชนที่จะฟ้องหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่นหรือองค์กรอื่นของรัฐที่เป็นนิติบุคคล เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัตินี้ ย่อมได้รับความคุ้มครอง

และมาตรา 290 ระบุว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีอำนาจหน้าที่ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามที่กฎหมายบัญญัติ

กฎหมายตามวรรคหนึ่งอย่างน้อยต้องมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

(1) การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในเขตพื้นที่

(2) การเข้าไปมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่นอกเขตพื้นที่ เฉพาะในกรณีที่มีผลกระทบต่อดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่ของตน

(3) การมีส่วนร่วมในการพิจารณาเพื่อริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมในนอกเขตพื้นที่ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพอนามัยของประชาชนในพื้นที่

(4) การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

2.5.2 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ได้มีการบัญญัติถึงการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยมาตราดังต่อไปนี้

มาตรา 6 ระบุว่า เพื่อประโยชน์ในการร่วมกันส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของชาติ บุคคลอาจมีสิทธิและหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) การได้รับข้อมูลและข่าวสารจากทางราชการในเรื่องเกี่ยวกับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เว้นแต่ข้อมูลหรือข่าวสารที่ทางราชการถือว่าเป็นความลับ เกี่ยวข้องกับการรักษาความมั่นคงแห่งชาติ หรือเป็นความลับเกี่ยวกับสิทธิส่วนบุคคล สิทธิในทรัพย์สิน หรือสิทธิในทางการค้า หรือกิจการของบุคคลใดที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย

(2) การได้รับชดเชยค่าเสียหาย หรือค่าทดแทนจากรัฐ ในกรณีที่ได้รับ ความเสียหายจากภัยอันตรายที่เกิดจากการแพร่กระจายของมลพิษหรือภาวะมลพิษ อันมีสาเหตุมาจากกิจการหรือโครงการใดที่ริเริ่ม สนับสนุนหรือดำเนินการ โดยส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ

(3) การร้องเรียนกล่าวโทษผู้กระทำผิดต่อเจ้าพนักงานในกรณีที่ได้พบเห็นการ กระทำใดๆ อันเป็นการละเมิด หรือฝ่าฝืนกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมมลพิษ หรือการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

(4) การให้ความร่วมมือและช่วยเหลือเจ้าพนักงานในการปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมโดยเคร่งครัด ทั้งนี้ ตามที่พระราชบัญญัตินี้ หรือกฎหมายว่าด้วยการนั้นบัญญัติไว้

มาตรา 7 ระบุว่า เพื่อเป็นการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ในองค์กรเอกชนซึ่งมีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายไทย หรือ กฎหมายต่างประเทศที่มีกิจกรรมเกี่ยวข้องโดยตรงกับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม หรืออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และมีได้มีวัตถุประสงค์ในทางการเมือง หรือมุ่งค้าหากำไรจากการประกอบกิจกรรมดังกล่าว มีสิทธิขอจดทะเบียนเป็นองค์กรเอกชนด้านการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติต่อกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

และในส่วนของการทำรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมได้ระบุไว้ใน ส่วนที่ 4 ประกอบด้วยมาตราดังต่อไปนี้

มาตรา 46 ระบุว่า เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้ รัฐมนตรี โดยความเห็นชอบ ของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ มีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา

กำหนดประเภท และขนาดของโครงการหรือกิจการของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือเอกชนที่มีผลกระทบสิ่งแวดล้อมซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อเสนอขอความเห็นชอบตามมาตรา 47 มาตรา 48 และมาตรา 49

ในการประกาศตามวรรคหนึ่ง ให้กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ แนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ตลอดจนเอกสารที่เกี่ยวข้องซึ่งต้องเสนอพร้อมกับรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม สำหรับโครงการหรือกิจการแต่ละประเภท และแต่ละขนาดด้วย

ในกรณีที่โครงการหรือกิจการประเภทหรือขนาดใดหรือที่จะจัดตั้งขึ้นในพื้นที่ใด มีการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมไว้แล้ว และเป็นมาตรฐานที่สามารถใช้กับโครงการหรือกิจการประเภทหรือขนาดเดียวกันหรือในพื้นที่ลักษณะเดียวกันได้ รัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติอาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา กำหนดให้โครงการหรือกิจการในทำนองเดียวกันได้รับยกเว้นไม่ต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมก็ได้ แต่ทั้งนี้โครงการหรือกิจการนั้นจะต้องแสดงความยินยอมปฏิบัติตามมาตรการต่างๆ ที่กำหนดไว้ใน การวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมสำหรับโครงการหรือกิจการนั้น ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ รัฐมนตรีกำหนด

มาตรา 47 ระบุว่า ในกรณีที่โครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามมาตรา 46 เป็นโครงการหรือกิจการของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจหรือโครงการร่วมกับเอกชน ซึ่งต้องเสนอขอรับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีตามระเบียบปฏิบัติของทางราชการ ให้ส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบโครงการหรือกิจการนั้น จัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ตั้งแต่ในระยะทำการศึกษาความเหมาะสมของโครงการเสนอต่อคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เพื่อเสนอความเห็นประกอบการพิจารณาของคณะรัฐมนตรี

ในการพิจารณาให้ความเห็นชอบรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เสนอตาม วรรคหนึ่ง คณะรัฐมนตรีอาจขอให้บุคคลหรือสถาบันใด ซึ่งเป็นผู้ชำนาญการหรือเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ทำการศึกษาและเสนอรายงานหรือความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาด้วยก็ได้

สำหรับโครงการหรือกิจการของส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจตามมาตรา 46 ซึ่งไม่จำเป็นต้องเสนอขอรับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีตามวรรคหนึ่ง ให้ส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบโครงการหรือกิจการนั้นจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมเพื่อ

เสนอขอความเห็นชอบก่อนที่จะดำเนินการตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในมาตรา 48 และ มาตรา 49

มาตรา 48 ระบุว่า ในกรณีที่โครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามมาตรา 46 เป็นโครงการหรือกิจการซึ่งจะต้องได้รับอนุญาตจากราชการตามกฎหมายก่อนเริ่มการก่อสร้างหรือดำเนินการให้บุคคลผู้ขออนุญาตเสนอรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมต่อเจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจตามกฎหมายนั้นและต่อสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในการเสนอรายงานดังกล่าวอาจจัดทำเป็นรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่รัฐมนตรีกำหนดตามมาตรา 46 วรรคสอง ก็ได้

ให้เจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจอนุญาตตามกฎหมายรอการสั่งอนุญาตสำหรับโครงการหรือกิจการตามวรรคหนึ่งไว้ก่อนจนกว่าจะทราบผลการพิจารณารายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามมาตรา 49 จากสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ให้สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตรวจสอบรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและเอกสารที่เกี่ยวข้องที่เสนอมา หากเห็นว่ารายงานที่เสนอมามีได้จัดทำให้อยู่ต้องตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในมาตรา 46 วรรคสอง หรือมีเอกสารข้อมูลไม่ครบถ้วน ให้สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แจ้งให้บุคคลผู้ขออนุญาตที่เสนอรายงานทราบภายในกำหนดเวลาสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับการเสนอรายงานนั้น

ในกรณีที่สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พิจารณาเห็นว่ารายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและเอกสารที่เกี่ยวข้องที่เสนอมายกต้อง และมีข้อมูลครบถ้วนหรือได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมให้อยู่ต้องครบถ้วนตามวรรคสามแล้ว ให้สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พิจารณาเสนอความเห็นเบื้องต้นเกี่ยวกับรายงานดังกล่าวให้แล้วเสร็จภายในกำหนดสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับการเสนอรายงานนั้น เพื่อนำเสนอให้คณะกรรมการผู้ชำนาญการพิจารณาต่อไป

การแต่งตั้งคณะกรรมการผู้ชำนาญการตามมาตรา 48 ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติกำหนด ซึ่งจะต้องประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และจะต้องมีเจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจอนุญาตตามกฎหมายสำหรับโครงการหรือกิจการนั้นหรือผู้แทนร่วมเป็นกรรมการอยู่ด้วย

มาตรา 49 ระบุว่า การพิจารณาของคณะกรรมการผู้ชำนาญการตามมาตรา 48 ให้กระทำให้แล้วเสร็จภายในสี่สิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม

จากสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ถ้าคณะกรรมการผู้ชำนาญการมิได้พิจารณาให้เสร็จภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ถือว่าคณะกรรมการผู้ชำนาญการให้ความเห็นชอบแล้ว

ในกรณีที่คณะกรรมการผู้ชำนาญการให้ความเห็นชอบ หรือในกรณีที่ให้ถือว่าคณะกรรมการผู้ชำนาญการให้ความเห็นชอบแล้ว ให้เจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจตามกฎหมายสั่งอนุญาตแก่บุคคลซึ่งขออนุญาตได้

ในกรณีที่คณะกรรมการผู้ชำนาญการไม่ให้ความเห็นชอบ ให้เจ้าหน้าที่รอการสั่งอนุญาตแก่บุคคลผู้ขออนุญาตไว้ก่อนจนกว่าบุคคลดังกล่าวจะเสนอรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามที่คณะกรรมการผู้ชำนาญการสั่งให้ทำการแก้ไขเพิ่มเติมหรือจัดทำใหม่ทั้งฉบับ ตามแนวทางหรือรายละเอียดที่คณะกรรมการผู้ชำนาญการกำหนด

เมื่อบุคคลดังกล่าวได้เสนอรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมซึ่งได้ทำการแก้ไขเพิ่มเติมหรือได้จัดทำใหม่ทั้งฉบับแล้ว ให้คณะกรรมการผู้ชำนาญการพิจารณารายงานดังกล่าวให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่ได้รับการเสนอรายงานดังกล่าว แต่ถ้าคณะกรรมการผู้ชำนาญการมิได้พิจารณาให้แล้วเสร็จภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ถือว่าคณะกรรมการผู้ชำนาญการเห็นชอบ และให้เจ้าหน้าที่ดังกล่าวสั่งอนุญาตแก่บุคคลผู้ขออนุญาตได้

ในกรณีที่เห็นเป็นการสมควร รัฐมนตรีจะประกาศในราชกิจจานุเบกษากำหนดให้โครงการหรือกิจการตามประเภทและขนาดที่ประกาศกำหนดตามมาตรา 46 ต้องเสนอรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมในการขอต่ออายุใบอนุญาตสำหรับโครงการหรือกิจการนั้น ตามวิธีการเช่นเดียวกับการขออนุญาตด้วยก็ได้

มาตรา 50 ระบุว่า เพื่อประโยชน์ในการพิจารณารายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามมาตรา 48 และมาตรา 49 ให้กรรมการผู้ชำนาญการหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการผู้ชำนาญการ มีอำนาจตรวจสอบสถานที่ซึ่งเป็นที่ตั้งของโครงการหรือกิจการที่เสนอขอรับความเห็นชอบในรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมได้ตามความเหมาะสม

เมื่อคณะกรรมการผู้ชำนาญการได้ให้ความเห็นชอบในรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามมาตรา 49 แล้ว ให้เจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจตามกฎหมายในการพิจารณาสั่งอนุญาตหรือต่ออายุใบอนุญาต นำมาตรการตามที่เสนอไว้ในรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมไปกำหนดเป็นเงื่อนไขในการสั่งอนุญาตหรือต่ออายุใบอนุญาตโดยให้ถือว่าเป็นเงื่อนไขที่กำหนดตามกฎหมายในเรื่องนั้นด้วย

มาตรา 51 ระบุว่า เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติตามมาตรา 47 และมาตรา 48 รัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติอาจกำหนดให้รายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามมาตรา 46 ต้องจัดทำหรือได้รับการรับรองจากบุคคลซึ่งได้รับอนุญาตให้เป็นผู้ชำนาญการศึกษผลกระทบสิ่งแวดล้อมก็ได้

การขอและการออกใบอนุญาต คุณสมบัติของผู้ชำนาญการศึกษผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่จะมีสิทธิทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม การควบคุมการปฏิบัติงานของผู้ได้รับใบอนุญาต การต่ออายุใบอนุญาต การออกใบแทนใบอนุญาต การสั่งพักและการเพิกถอนการอนุญาต และการเสียดำธรรมเนียบการขอและการออกใบอนุญาตให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

2.5.3 ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้มีการกำหนดประเภทและขนาดของโครงการที่ต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม หลักเกณฑ์ วิธีการระเบียบปฏิบัติต่าง ซึ่งถูกระบุไว้ใน ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติและแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ลงวันที่ 24 เมษายน 2555

2.5.3.1 ประเภทโครงการหรือกิจการที่ต้องจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

ประเภทโครงการหรือกิจการที่ต้องจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมถูกระบุไว้ในเอกสารท้ายประกาศ 3 ของประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติและแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ลงวันที่ 24 เมษายน 2555 มีจำนวนทั้งหมด 35 ประเภทโครงการ ยกตัวอย่างเช่น การสำรวจปิโตรเลียมโดยวิธีการเจาะสำรวจทุกขนาด และการผลิตปิโตรเลียมทุกขนาด อุตสาหกรรมผลิตปูนซีเมนต์ทุกขนาด อุตสาหกรรมเหล็กหรือเหล็กกล้าที่มีกำลังผลิตตั้งแต่ 100 ตันต่อวันขึ้นไป โรงไฟฟ้าพลังความร้อนที่มีกำลังผลิตกระแสไฟฟ้าตั้งแต่ 10 เมกะวัตต์ขึ้นไป เป็นต้น

2.5.3.2 แนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย

1) รายงานฉบับย่อ ต้องประกอบด้วยสาระสำคัญดังนี้

- (1) ประเภทและขนาดโครงการ พร้อมกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง
- (2) ที่ตั้งโครงการ โดยมีภาพและแผนที่ที่ตั้งโครงการ รวมทั้งแผนที่แสดงองค์ประกอบทางสิ่งแวดล้อมในบริเวณที่อาจได้รับผลกระทบจากโครงการตามมาตรการส่วน 1:50,000 หรือมาตราส่วนที่เหมาะสม
- (3) ทางเลือกที่ตั้งโครงการและวิธีการดำเนินการ โครงการพร้อมเหตุผลและข้อพิจารณาในการตัดสินใจเลือกแนวทางที่เสนอ
- (4) รายงานการแสดงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ พร้อมด้วยมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบดังกล่าว และมาตรการติดตามตรวจสอบตามแบบ สผ.1

2) รายงานหลัก ต้องประกอบด้วยสาระสำคัญดังนี้

- (1) บทนำ: กล่าวถึงที่มา วัตถุประสงค์ของโครงการ เหตุผลความจำเป็นในการดำเนินโครงการ วัตถุประสงค์การจัดทำรายงาน ขอบเขตการศึกษา และวิธีการศึกษา
- (2) ที่ตั้งโครงการ: โดยมีภาพและแผนที่ที่ตั้งโครงการ รวมทั้งแผนที่แสดงองค์ประกอบทางสิ่งแวดล้อม ในบริเวณที่อาจได้รับผลกระทบจากโครงการมาตราส่วน 1:50,000 หรือมาตราส่วนที่เหมาะสม
- (3) รายละเอียดโครงการ: ให้มีรายละเอียดที่สามารถแสดงภาพรวมได้ชัดเจน ได้แก่ ประเภท ขนาดที่ตั้งโครงการ วิธีการดำเนินการโครงการหรือกิจกรรมประกอบของโครงการ เป็นต้น ตลอดจนแผนผังการใช้ที่ดินของโครงการ โดยแสดงทิศและมาตราส่วนที่เหมาะสม
- (4) สภาพแวดล้อมในปัจจุบัน: ให้แสดงรายละเอียดพร้อมภาพถ่ายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านกายภาพ ชีวภาพ โดยจำแนกเป็นชนิดที่ฟื้นฟูได้และฟื้นฟูไม่ได้ รายละเอียดคุณค่าการใช้ประโยชน์ของมนุษย์ และคุณค่าคุณภาพชีวิต ตลอดจนสภาพปัญหาปัจจุบันบริเวณพื้นที่โครงการพร้อมแสดงแผนที่สภาพแวดล้อมบริเวณโครงการ การใช้ประโยชน์ที่ดินโดยรอบโครงการตลอดจนบริเวณที่อาจได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการทั้งในระยะสั้นและระยะยาว
- (5) การประเมินทางเลือกในการดำเนินการ และการประเมินผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากโครงการ

- ทางเลือกในการดำเนินโครงการ: ในรายงานฯ จะต้องเสนอทางเลือกซึ่งอาจเป็นทั้งทางเลือกที่ตั้งโครงการหรือวิธีการดำเนินโครงการ โดยทางเลือกที่เสนอทุกทางเลือก

จะต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ มีเหตุผลว่าบรรลุเป้าหมายและความจำเป็นในการมีโครงการ หรือไม่มีโครงการอย่างไร มีมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบในทุกทางเลือก และจะต้องระบุ ทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดที่จะดำเนินโครงการ พร้อมแสดงเหตุผลและความจำเป็นประกอบ

- การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม: ให้ประเมินผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น จากโครงการ ทั้งที่เป็นผลกระทบโดยตรง และผลกระทบทางอ้อมต่อทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและคุณค่า ต่างๆ ตาม 2.4 พร้อมทั้งแยกประเภททรัพยากรเป็นชนิดที่สามารถฟื้นฟูได้และฟื้นฟูไม่ได้ รวมทั้งให้ ประเมินผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในทุกทางเลือกของโครงการเปรียบเทียบกัน

(6) มาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมและการชดเชย: ให้ อธิบายรายละเอียดในการป้องกันและแก้ไขผลกระทบที่เกิดขึ้นตาม 2.5 และในกรณีที่มีความเสียหาย ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ให้เสนอแผนการชดเชยความเสียหายดังกล่าวด้วย

(7) มาตรการติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อม: ให้เสนอมาตรการ และแผนการดำเนินการในการติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม ทางวิชาการและ การปฏิบัติการ ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งของการติดตามและประเมินผลภายหลังการดำเนินโครงการด้วย

(8) ตารางสรุปผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่สำคัญพร้อมด้วยมาตรการป้องกัน และแก้ไขผลกระทบดังกล่าว

ทั้งนี้จะต้องดำเนินการตามแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนและการ ประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมทางสังคม และแนวทางการประเมินผลกระทบทางสุขภาพใน รายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม

2.5.4 พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ. 2540

พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ. 2540 ได้กล่าวถึงสิทธิของประชาชนที่ สามารถเข้าตรวจสอบ ขอสำเนาข้อมูลได้ และหากเห็นว่าหน่วยงานของรัฐไม่จัดข้อมูลข่าวสารไว้ให้ ประชาชนตรวจสอบหรือปฏิบัติหน้าที่ล่าช้า หรือเห็นว่าตนไม่ได้รับความสะดวกโดยไม่มีเหตุอัน สมควร สามารถร้องเรียนต่อคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการได้ เว้นแต่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการมีคำสั่งมิให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสาร หรือข้อมูลข่าวสารนั้นเป็นข้อมูลข่าวสารที่ไม่ต้องเปิดเผย ซึ่ง มีตัวอย่างดังต่อไปนี้

มาตรา 9 วรรค 3 ระบุว่า บุคคลไม่ว่าจะมีส่วนได้เสียเกี่ยวข้องหรือไม่ก็ตาม ย่อมมี สิทธิเข้าตรวจสอบ ขอสำเนาหรือขอสำเนาที่มีคำรับรองถูกต้องของข้อมูลข่าวสารตามวรรคหนึ่งได้ ใน กรณีที่สมควรหน่วยงานของรัฐ โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ จะวางหลักเกณฑ์เรียก

ค่าธรรมเนียมในการนั้นก็ได้อีก ในการนี้ให้คำนึงถึงการช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อยประกอบด้วย ทั้งนี้ เว้นแต่จะมีกฎหมายเฉพาะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น

มาตรา 13 ระบุว่า ผู้ใดเห็นว่าหน่วยงานของรัฐไม่จัดพิมพ์ข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 7 หรือไม่จัดข้อมูลข่าวสารไว้ให้ประชาชนตรวจดูได้ตามมาตรา 9 หรือไม่จัดหาข้อมูลข่าวสารให้แก่ตนตามมาตรา 11 หรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ หรือปฏิบัติหน้าที่ล่าช้า หรือเห็นว่าตนไม่ได้รับความสะดวกโดยไม่มีเหตุอันสมควร ผู้นั้นมีสิทธิร้องเรียนต่อคณะกรรมการ เว้นแต่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการมีคำสั่งมิให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 15 หรือคำสั่งไม่รับฟังคำคัดค้านตามมาตรา 17 หรือคำสั่งไม่แก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือลบข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลตามมาตรา 25

2.5.5 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. 2548

ตามที่ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. 2548 ได้ระบุถึงหลักเกณฑ์และวิธีการในการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

ข้อ 5 ก่อนเริ่มดำเนินการ โครงการของรัฐ หน่วยงานของรัฐที่เป็นผู้รับผิดชอบ โครงการต้องจัดให้มีการเผยแพร่ข้อมูลตามข้อ 7 ให้ประชาชนทราบ และจะรับฟังความคิดเห็นของประชาชน โดยวิธีใดวิธีหนึ่งหรือหลายวิธีตามข้อ 9 ด้วยก็ได้

หน่วยงานของรัฐที่เป็นผู้รับผิดชอบ โครงการของรัฐที่มีผลกระทบอย่างรุนแรงต่อประชาชนเป็นส่วนรวมต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน โดยวิธีใดวิธีหนึ่งหรือหลายวิธีตามข้อ 9 ก่อนเริ่มดำเนินการ

ข้อ 6 ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐมิได้จัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนก่อนเริ่มดำเนินการ โครงการของรัฐตามข้อ 5 วรรคหนึ่ง เมื่อผู้มีส่วนได้เสียร้องขอ รัฐมนตรีสำหรับราชการส่วนกลาง ผู้ว่าราชการจังหวัดสำหรับราชการส่วนภูมิภาคหรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครสำหรับราชการของกรุงเทพมหานคร จะสั่งหน่วยงานของรัฐให้รับฟังความคิดเห็นของประชาชนก่อนก็ได้ ในกรณีเช่นนั้นให้หน่วยงานของรัฐดำเนินการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนโดยเร็ว

ข้อ 7 ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการของรัฐที่หน่วยงานของรัฐต้องเผยแพร่แก่ประชาชนอย่างน้อย ต้องประกอบด้วยข้อมูลดังต่อไปนี้

- 1) เหตุผลความจำเป็น และวัตถุประสงค์ของโครงการ
- 2) สาระสำคัญของโครงการ
- 3) ผู้ดำเนินการ
- 4) สถานที่ที่จะดำเนินการ

5) ขั้นตอนและระยะเวลาดำเนินการ

6) ผลผลิตและผลลัพธ์ของโครงการ

7) ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นแก่ประชาชนที่อยู่อาศัยหรือประกอบอาชีพอยู่ในสถานที่ที่จะดำเนินโครงการและพื้นที่ใกล้เคียง และประชาชนทั่วไป รวมทั้งมาตรการป้องกันแก้ไข หรือเยียวยาความเดือดร้อนหรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากผลกระทบดังกล่าว

8) ประมาณการค่าใช้จ่าย ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐจะเป็นผู้ดำเนินโครงการของรัฐเอง ให้ระบุที่มาของเงินที่จะนำมาใช้จ่ายในการดำเนินโครงการนั้นด้วย

ข้อ 8 ในการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน หน่วยงานของรัฐต้องมุ่งให้ประชาชนมีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับโครงการของรัฐ และรวบรวมความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อโครงการนั้นรวมตลอดทั้งความเดือดร้อนหรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นแก่ประชาชนด้วย หน่วยงานของรัฐจะรับฟังความคิดเห็นของประชาชนไปพร้อมกับการเผยแพร่ข้อมูลแก่ประชาชนก็ได้

ข้อ 9 การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนตามข้อ 8 อาจใช้วิธีการอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างดังต่อไปนี้

1) การสำรวจความคิดเห็น ซึ่งอาจทำได้โดยวิธีดังต่อไปนี้

(1) การสัมภาษณ์รายบุคคล

(2) การเปิดให้แสดงความคิดเห็นทางไปรษณีย์ ทางโทรศัพท์หรือโทรสาร ทางระบบเครือข่ายสารสนเทศ หรือทางอื่นใด

(3) การเปิดโอกาสให้ประชาชนมารับข้อมูลและแสดงความคิดเห็นต่อหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบโครงการ

(4) การสนทนากลุ่มย่อย

2) การประชุมปรึกษาหารือ ซึ่งอาจทำได้โดยวิธีดังต่อไปนี้

(1) การประชาพิจารณ์

(2) การอภิปรายสาธารณะ

(3) การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร

(4) การประชุมเชิงปฏิบัติการ

(5) การประชุมระดับตัวแทนของกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้เสีย

3) วิธีอื่นที่สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีกำหนด

ข้อ 10 ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐเห็นว่า การรับฟังความคิดเห็นของประชาชน โดยวิธีอื่นนอกจากที่กำหนดไว้ในข้อ 9 จะทำให้การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนบรรลุวัตถุประสงค์ตาม

ข้อ 8 หน่วยงานของรัฐจะรับฟังความคิดเห็นของประชาชนโดยวิธีนั้นก็ได้ แต่เมื่อดำเนินการแล้วให้แจ้งสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีทราบด้วย

ข้อ 11 ในการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน หน่วยงานของรัฐต้องประกาศให้ประชาชนทราบถึงวิธีการรับฟังความคิดเห็น ระยะเวลา สถานที่ ตลอดจนรายละเอียดอื่นที่เพียงพอแก่การที่ประชาชนจะเข้าใจและสามารถแสดงความคิดเห็นได้

ประกาศตามวรรคหนึ่ง ให้ปิดไว้โดยเปิดเผย ณ สถานที่ปิดประกาศของหน่วยงานของรัฐ และสถานที่ที่จะดำเนินโครงการของรัฐนั้นเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสิบห้าวันก่อนเริ่มดำเนินการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และให้ประกาศในระบบเครือข่ายสารสนเทศที่สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีจัดให้มีขึ้นตามระเบียบนี้ด้วย

ข้อ 12 เมื่อดำเนินการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนแล้ว ให้หน่วยงานของรัฐจัดทำสรุปผลการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และประกาศให้ประชาชนทราบภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่เสร็จสิ้นการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนให้นำความในข้อ 11 วรรคสอง มาใช้บังคับแก่การประกาศตามข้อนี้โดยอนุโลม

ข้อ 13 เมื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนแล้วปรากฏว่าการดำเนินโครงการของรัฐโครงการใดอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนมากกว่าข้อมูลที่เผยแพร่แก่ประชาชนตามข้อ 7 (7) ถ้ายังมีความจำเป็นต้องดำเนินโครงการดังกล่าวต่อไป หน่วยงานของรัฐต้องกำหนดมาตรการป้องกันแก้ไข หรือเยียวยาความเดือดร้อนหรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากผลกระทบดังกล่าวเพิ่มขึ้นตามความเหมาะสมก่อนเริ่มดำเนินการโครงการของรัฐนั้นและประกาศให้ประชาชนทราบให้นำความในข้อ 11 วรรคสอง มาใช้บังคับแก่การประกาศตามข้อนี้โดยอนุโลม

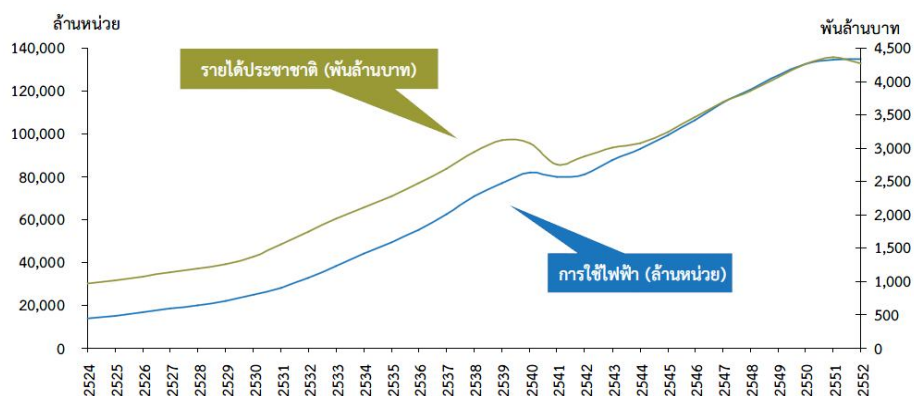
ทั้งนี้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. 2548 บังคับใช้เฉพาะโครงการที่เป็นของรัฐเท่านั้น ไม่ได้มีผลบังคับใช้กับโครงการของเอกชน

จากการรวบรวมกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมแสดงให้เห็นว่า ผู้ที่ออกกฎหมายเล็งเห็นถึงความสำคัญของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน จึงพยายามออกกฎหมายเพื่อมารองรับสิทธิของประชาชนในเรื่องต่าง เช่น การใช้ประโยชน์ การปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ เป็นต้น ซึ่งจะทำให้ประชาชนสามารถใช้สิทธิเหล่านี้เพื่อนำไปสู่กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านต่างๆ ได้มากยิ่งขึ้น

2.6 พลังงานไฟฟ้าและหลักการของโรงไฟฟ้าถ่านหิน

2.6.1 พลังงานไฟฟ้า

ไฟฟ้าเป็นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตประจำวัน และเป็นสิ่งสำคัญพื้นฐานในการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจ แต่เนื่องจากไฟฟ้า เป็นสิ่งที่ไม่สามารถกักเก็บได้ และความต้องการไฟฟ้าในแต่ละช่วงเวลาไม่เท่ากัน การไฟฟ้าจำเป็นต้องจัดหาไฟฟ้าให้เพียงพอกับความต้องการใช้ไฟฟ้าตลอดเวลา แต่เมื่อผู้ใช้ไฟฟ้าต้องการไฟฟ้าก็จำเป็นต้องมีไฟฟ้าให้ใช้ในทันที ด้านการก่อสร้างระบบผลิตไฟฟ้า สายส่งไฟฟ้า และสายจำหน่ายไฟฟ้าใช้เวลาหลายปี ตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผน การออกแบบ จนถึง การก่อสร้าง อาจใช้เวลาถึง 7-10 ปี ประกอบกับระบบไฟฟ้าของไทย มีการเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน เพียงเล็กน้อย หากเกิดการขาดแคลนไฟฟ้าในประเทศ ก็ไม่สามารถนำไฟฟ้าเข้าจากต่างประเทศได้อย่างเพียงพอ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการพยากรณ์การใช้ไฟฟ้า เพื่อประเมินว่าการใช้ไฟฟ้าในอนาคต จะเป็นอย่างไร ความต้องการไฟฟ้า จะเพิ่มขึ้นเป็นปริมาณเท่าใด เพิ่มขึ้นในพื้นที่ส่วนไหน จากผู้ใช้ไฟฟ้ากลุ่มไหน ทั้งนี้เพื่อให้การไฟฟ้าทั้ง 3 แห่่งนำไปใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนขยายกำลังผลิตไฟฟ้า ระบบสายส่ง และระบบสายจำหน่าย เพื่อรองรับความต้องการไฟฟ้าที่จะเกิดขึ้นได้อย่างครบถ้วน พร้อมทั้งให้ประชาชนทุกคนมีไฟฟ้าใช้อย่างทั่วถึง (สำนักนโยบายและแผนพลังงาน, 2555) เนื่องจากไฟฟ้ามีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ทุกภาคส่วนในประเทศต้องพึ่งพาไฟฟ้าเป็นหลักเพื่อตอบสนองต่อกระบวนการของแต่ละส่วน ทั้งภาคการผลิตในอุตสาหกรรม ภาคธุรกิจและการบริการ โดยเห็นได้จากรายได้ประชาชาติของประเทศที่มีความสัมพันธ์กับอัตราการใช้ไฟฟ้า ดังภาพที่ 2.4

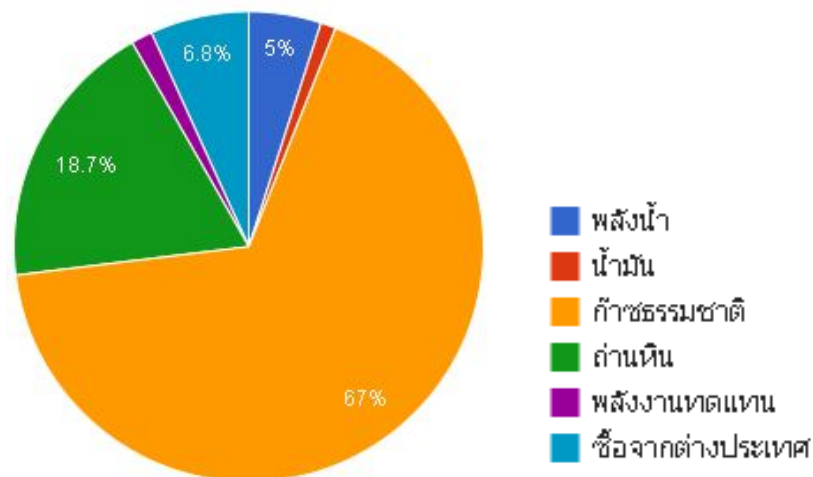
ภาพที่ 2.4 ความต้องการไฟฟ้าตามรายได้ประชาชาติ

แหล่งที่มา: สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน, 2554: 2.

ในส่วนของกำลังการผลิตติดตั้งไฟฟ้าในปี 2554 อยู่ที่ 31,447 เมกะวัตต์ เพิ่มขึ้นจากปี 2553 ซึ่งอยู่ที่ 30,920 เมกะวัตต์ หรือเพิ่มขึ้น 527 เมกะวัตต์ โดยการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยมีกำลังการผลิตติดตั้งสูงสุดคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 48 รองลงมาคือผู้ผลิตไฟฟ้าอิสระ (IPP) ร้อยละ 38 ผู้ผลิตไฟฟ้าขนาดเล็ก (SPP) ร้อยละ 7 และซื้อไฟจากต่างประเทศร้อยละ 7 (กระทรวงพลังงาน, 2555: 15)

ความต้องการไฟฟ้าสูงสุด (Gross Peak Generation) เกิดขึ้น ณ วันอังคารที่ 24 พฤษภาคม 2554 เวลา 14.00 น. ที่ระดับ 24,518 เมกะวัตต์ โดยต่ำกว่าจุดสูงสุดของปี 2553 ซึ่งอยู่ที่ระดับ 24,630 เมกะวัตต์ อยู่ 112 เมกะวัตต์ หรือคิดเป็นลดลงร้อยละ 0.5 เนื่องจากในช่วงต้นปี 2554 ยังคงมีอากาศหนาวเย็นอยู่ ประกอบกับฝนที่มาเร็วกว่าปกติ ทำให้หน้าร้อนปี 2554 มีอากาศเย็นกว่าปีที่ผ่านมา (กระทรวงพลังงาน, 2555: 15)

สำหรับการผลิตไฟฟ้า ปริมาณการผลิตและการรับซื้อของ กฟผ. ในปี 2554 มีจำนวน 162,343 กิกะวัตต์ชั่วโมงลดลงจากปี 2553 ร้อยละ 0.8 โดยมีสัดส่วนการผลิตไฟฟ้าจากก๊าซธรรมชาติคิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 67 จากถ่านหินคิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 19 นำเข้าคิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 7 จากพลังน้ำคิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 5 จากน้ำมันคิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 1 และจากพลังงานทดแทนคิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 1 ดังภาพที่ 2.5

ภาพที่ 2.5 สัดส่วนการใช้เชื้อเพลิงผลิตกระแสไฟฟ้า เดือนมกราคมถึงเดือนธันวาคม ปี 2554
แหล่งที่มา: การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย, 2556ข.

ทั้งนี้จากการเก็บสถิติของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยพบว่า ความต้องการไฟฟ้าของประเทศไทยมีแนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้นทุกปี ซึ่งมาจากปัจจัยหลายด้าน ทั้งการเพิ่มขึ้นของประชากร การเพิ่มกำลังการผลิตทั้งในภาคอุตสาหกรรม ธุรกิจและบริการ เป็นต้น ดังตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 สถิติความต้องการไฟฟ้าสูงสุด ปี 2545 ถึง 2555

ปี	กำลังผลิตรวม (เมกะวัตต์)	ความต้องการกำลังไฟฟ้าสูงสุด (เมกะวัตต์)
2545	23,754.79	16,681.10
2546	25,646.99	18,121.40
2547	25,969.01	19,325.80
2548	26,450.16	20,537.50
2549	27,107.20	21,064.00
2550	28,530.25	22,586.10
2551	29,840.90	22,568.20
2552	29,212.02	22,044.90
2553	30,920.02	24,009.90
2554	31,446.72	23,900.21
2555	32,290.22	26,121.10

แหล่งที่มา: การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย, 2556ก.

ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเพียงพอและสอดคล้องกับปริมาณความต้องการไฟฟ้าเพิ่มมากขึ้น จึงนำไปสู่มาตรการต่างๆ ทั้งการรณรงค์ประหยัดพลังงาน และการก่อสร้างโรงไฟฟ้าเพิ่มเติม

2.6.2 การผลิตไฟฟ้า

พลังงานไฟฟ้าเกิดขึ้นได้หลายวิธี เช่น การเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ได้แก่ ฟาฟา ฟาแลบ การเกิดขึ้นจากปฏิกิริยาเคมี ได้แก่ ถ่านไฟฉาย แบตเตอรี่ การเกิดจากการเปลี่ยนแปลงพลังงานแสงอาทิตย์ เป็นพลังงานไฟฟ้า ได้แก่ การใช้โซลาร์เซลล์ การเกิดจากการเหนี่ยวนำของแม่เหล็ก ได้แก่ เครื่องกำเนิดไฟฟ้า (วิชา กูจินดา, 2554: 3) โดยแหล่งพลังงานที่ใช้ผลิตไฟฟ้าประกอบด้วย 9 แหล่งดังนี้

1) ก๊าซธรรมชาติ เป็นสารประกอบไฮโดรคาร์บอนเช่นเดียวกับน้ำมัน แต่มีสภาพเป็น ก๊าซหรือไออาจเกิดรวมอยู่แหล่งเดียวกับน้ำมันหรือเกิดเป็นก๊าซธรรมชาติอิสระ เป็นพลังงานที่ค่อนข้างสะอาด ไม่มีควันและเขม่า สำหรับส่วนประกอบของก๊าซธรรมชาติที่พบในอ่าวไทย ประกอบด้วยส่วนที่เป็นไฮโดรคาร์บอนในสัดส่วนเฉลี่ยสูงกว่าร้อยละ 70 ส่วนเจือปนซึ่งเป็นก๊าซเฉื่อยคือ ก๊าซไนโตรเจนร้อยละ 0.9-1 และก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ร้อยละ 5-25 ไออน้ำและส่วนอื่นๆ ได้แก่ ไฮโดรเจนซัลไฟด์และซัลเฟอร์มีสัดส่วนน้อยมาก ค่าความร้อนของก๊าซธรรมชาติจะขึ้นอยู่กับส่วนประกอบและปริมาณสัดส่วนของไฮโดรคาร์บอนซึ่งเป็นส่วนที่ติดไฟ ข้อดีของการนำก๊าซธรรมชาติมาผลิตกระแสไฟฟ้าดีกว่าถ่านหินและโรงไฟฟ้านิวเคลียร์คือ ใช้เงินลงทุนน้อยกว่า ใช้เวลาในการก่อสร้างน้อยกว่า มีความเสี่ยงด้านการเงินน้อยกว่า ก๊าซธรรมชาติมีการใช้อย่างแพร่หลายในหลายประเทศทำให้ราคาไม่สูงและมีความผันผวนของราคาน้อย ไม่มีฝุ่นออกไซด์ของกำมะถันและไนโตรเจน ไม่ก่อให้เกิดฝนกรดต่อชุมชนโดยรอบ และโรงไฟฟ้าก๊าซธรรมชาติมีประสิทธิภาพสูงถึงร้อยละ 60 ขณะที่โรงไฟฟ้าถ่านหินหรือน้ำมันมีประสิทธิภาพประมาณร้อยละ 40 ทั้งนี้ก๊าซธรรมชาติข้อจำกัดอยู่คือหาซื้อได้ยากกว่าถ่านหิน การขนส่งไม่สะดวกเนื่องจากต้องวางท่อก๊าซมายังโรงไฟฟ้าจึงมักมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม และทำให้ราคาขนส่งค่อนข้างแพง

2) น้ำมันดิบ มีลักษณะเป็นของเหลวสีดำ เกิดจากการทับถมของซากพืชและซากสัตว์ ประกอบด้วย ไฮโดรเจน คาร์บอน ซัลเฟอร์ ในโตรเจน ถ้าน้ำมันมีซัลเฟอร์เจือปนมากจัดเป็นน้ำมันดิบเกรดต่ำซึ่งทำให้เกิดก๊าซพิษ ขณะที่น้ำมันดิบที่มีซัลเฟอร์อยู่น้อยจัดเป็นน้ำมันดิบเกรดสูง สำหรับผลิตภัณฑ์ที่ได้จากน้ำมันดิบ ได้แก่ ก๊าซปิโตรเลียมเหลว (Liquefied Petroleum Gas: LPG) น้ำมันเบนซิน น้ำมันก๊าด น้ำมันดีเซล น้ำมันเตา ยางมะตอย

3) พลังน้ำ เป็นพลังงานหมุนเวียน ที่ได้มาจากแรงอัดคั้นของน้ำที่ปล่อยจากอ่างเก็บน้ำเหนือเขื่อน เป็นพลังงานที่สะอาด ใช้ไม่หมด สามารถนำมาปั่นไฟแล้วนำมาใช้ในการเกษตรต่อได้ แต่ในการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำจะมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมโดยต้องสูญเสียพื้นที่ป่าไม้ ต้องมีการอพยพสัตว์ป่าและชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในบริเวณนั้น พลังน้ำเหมาะสำหรับผลิตไฟฟ้าได้ทันที โดยการปล่อยน้ำเพื่อไปหมุนกังหัน จะได้พลังงานออกมาทันที โรงไฟฟ้าพลังน้ำจึงเหมาะกับกรณีที่ต้องการไฟฟ้าทันทีและเร่งด่วน

4) พลังงานความร้อนใต้พิภพ เป็นพลังงานหมุนเวียนชนิดหนึ่งที่อยู่ใต้ดิน การนำมาใช้ประโยชน์ทำได้โดยนำน้ำร้อนที่อยู่ใต้ดินมาใช้ในการผลิตไฟฟ้า พลังงานความร้อนใต้พิภพเกิดจากความร้อนที่เกิดขึ้นและเก็บอยู่ใต้ผิวโลกขึ้นมาสู่ผิวดินมากกว่าปกติ โดยมีอุณหภูมิที่เปลี่ยนแปลงตามความลึก (Geothermal Gradient) ยิ่งลึกยิ่งมีความร้อนสูง ลักษณะแหล่งพลังงานความร้อนใต้

พิภพที่พบในโลกแบ่งเป็น 4 ลักษณะใหญ่ๆ คือ แล่งที่เป็นไอน้ำส่วนใหญ่ (Steam Dominated) แล่งที่เป็นน้ำร้อนส่วนใหญ่ (Hot Water Dominated) แล่งหินร้อน (Hot Dry Rock) และระบบความดันธรณี (Geopressure System)

5) พลังงานแสงอาทิตย์ เป็นพลังงานหมุนเวียนอีกชนิดหนึ่งที่มีความยั่งยืนและเป็นต้นกำเนิดของพลังงานแทบทุกชนิด การได้รับพลังงานแสงอาทิตย์โดยที่ต้นไม้นำมาสังเคราะห์แสงทำให้ได้คาร์โบไฮเดรตและน้ำ การนำพลังงานแสงอาทิตย์มาใช้ประโยชน์มี 2 รูปแบบคือ การใช้ในรูปแบบความร้อน และการใช้เซลล์แสงอาทิตย์มาผลิตไฟฟ้าโดยตรง

6) พลังงานลม เกิดจากการเคลื่อนตัวของอากาศ ถ้าอากาศเคลื่อนที่ด้วยความเร็วสูงจะทำให้มีพลังงานมากซึ่งสามารถนำมาใช้หมุนกังหันลมเพื่อผลิตไฟฟ้า ประเทศไทยมีความเร็วลมเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางจนถึงต่ำ และอยู่บางบริเวณของประเทศเท่านั้น การผลิตไฟฟ้าจากลมต้องใช้ลมที่แรงมากจึงจะผลิตไฟฟ้าได้มากพอและคุ้มทุน นอกจากนี้ต้องมีลมตลอดเวลาหรือเกือบตลอดเวลา

7) พลังงานชีวมวล คือพลังงานที่ได้จากเชื้อเพลิงชีวมวลหรือจากสิ่งมีชีวิต เช่น ไม้ ฟืน แกลบ กากอ้อย เศษไม้ เศษเหลือทิ้งจากการเกษตร มูลสัตว์ ซึ่งเชื้อเพลิงเหล่านี้นำมาเผาให้ความร้อนได้ สำหรับข้อดีของพลังงานชีวมวลคือ การนำของเสียและของเหลือใช้ประโยชน์ (Waste to Energy) ซึ่งลงทุนต่ำมาก ข้อเสียคือ เชื้อเพลิงชีวมวลส่วนใหญ่มีค่าความร้อนต่ำจึงให้พลังงานไม่มาก จึงเหมาะสำหรับเป็นเชื้อเพลิงในโรงไฟฟ้าขนาดเล็กใช้ในชุมชนครัวเรือน นอกจากนี้ยังมีปัญหาการเก็บรักษาเชื้อเพลิงชีวมวล การเก็บรวบรวมและการขนส่งในกรณีที่โรงไฟฟ้าอยู่ไกลแหล่งเชื้อเพลิง

8) พลังงานนิวเคลียร์ เกิดจากปฏิกิริยานิวเคลียร์ ซึ่งเกิดจากการแตกตัวของนิวเคลียสของธาตุเชื้อเพลิง (Fission) เช่น ยูเรเนียม และสามารถเกิดปฏิกิริยาหลอมตัว (Fusion) พลังงานนิวเคลียร์สามารถให้พลังงานอย่างมหาศาลในการผลิตไฟฟ้า การนำพลังงานนิวเคลียร์มาใช้ประโยชน์จะสามารถขจัดปัญหาการปล่อยมลพิษทางอากาศเพราะพลังงานที่ได้ไม่ได้เกิดมาจากการเผาไหม้เชื้อเพลิง แต่ปัญหาสิ่งแวดล้อมอาจเกิดจากการใช้รังสีและปัญหาการกำจัดกากนิวเคลียร์

9) ถ่านหิน คือหินตะกอนชนิดหนึ่งซึ่งสามารถติดไฟได้ เกิดจากการทับถมของซากพืชและซากสัตว์ อาจใช้เวลาตั้งแต่ 4,000-100,000 ปี กว่าที่จะเกิดการสะสมของถ่านหิน 1 เมตร ถ่านหินมีส่วนประกอบของคาร์บอนไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 โดยน้ำหนักและยังมีสารประกอบอื่นๆ เช่น ไฮโดรเจน ออกซิเจน ไนโตรเจน กำมะถัน ซึ่งปริมาณของสิ่งเจือปน เช่น ความชื้น กำมะถัน จะเป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดคุณภาพของถ่านหิน ในประเทศไทยไม่ค่อยมีถ่านหินมากนัก ซึ่งถ่านหินที่มีอยู่ก็มีคุณภาพต่ำจึงจำเป็นต้องสั่งถ่านหินคุณภาพสูงมาจากต่างประเทศ ถ่านหินเป็นเชื้อเพลิงที่มี

ความนิยมในการนำมาผลิตไฟฟ้าเพราะการขนส่งทำได้สะดวกโดยอาจขนส่งมาทางเรือซึ่งมีค่าขนส่งถูก ราคาของถ่านหินไม่ค่อยเปลี่ยนแปลง จัดหาได้ค่อนข้างแน่นอนและมีแหล่งขายตามภูมิภาคต่างๆ ถ่านหินสามารถจำแนกได้ 4 ประเภท ซึ่งแต่ละชนิดมีคุณภาพที่แตกต่างกัน แอนทราไซต์และบิทูมินัสจัดเป็นถ่านหินที่มีคุณภาพดี เพราะให้ค่าความร้อนสูงมีค่าความชื้นต่ำ มีปริมาณซัลเฟอร์และกำมะถันต่ำ ซับบิทูมินัสและลิกไนต์ถูกนำมาใช้ในการผลิตไฟฟ้าเป็นหลัก สำหรับถ่านหินลิกไนต์ซึ่งมีในประเทศไทยมีค่าความร้อนค่อนข้างต่ำและมีปริมาณซัลเฟอร์และกำมะถันสูง ซึ่งในการนำมาใช้เป็นเชื้อเพลิงจะสร้างปัญหามลพิษต่อสิ่งแวดล้อมถ้าไม่มีเทคโนโลยีบำบัดและวิธีป้องกันที่ดี

โดยการผลิตไฟฟ้าจากแหล่งพลังงานที่ต่างกัน มีข้อดีข้อเสียที่ไม่เหมือนกัน ทั้งด้านราคา การจัดหาวัตถุดิบ ความยั่งยืนของแหล่งพลังงาน และมลพิษที่เกิดขึ้น ดังตารางที่ 2.2 และตารางที่ 2.3

ตารางที่ 2.2 การเปรียบเทียบข้อดีและข้อเสียของโรงไฟฟ้าที่ใช้เชื้อเพลิงชนิดต่างๆ

แหล่งพลังงาน	ข้อดี	ข้อเสีย
ถ่านหิน	<ol style="list-style-type: none"> 1. ราคาไม่แพง 2. เหมาะสมที่จะใช้ในปริมาณมากๆ 3. มีการจ้างงานเป็นจำนวนมาก 4. มีอยู่พร้อมแล้ว และไม่มีปัญหาเรื่องการขนส่ง โดยเฉพาะในบางประเทศ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ทำให้เกิดมลภาวะในอากาศ เนื่องจากควันที่ถูกปล่อยจากปล่อง ประกอบด้วย ก๊าซ CO₂ SO₂ และ NO_x 2. ทำให้เกิดปัญหากับสุขภาพของชุมชนแบบเรื้อรัง 3. กากของแข็งที่เหลือจากการเผาไหม้ จะเป็น “เถ้า” และมีปริมาณมาก 4. ไม่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ 5. เป็นทรัพยากรที่มีจำนวนจำกัด
ก๊าซธรรมชาติ	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีความเหมาะสมที่จะใช้ในปริมาณมากๆ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ทำให้เกิดมลภาวะในอากาศ เช่นเดียวกับถ่านหิน คือ จะมีก๊าซ CO₂ SO₂ และ NO_x ถูกปล่อยออกมา 2. เป็นวัตถุดิบที่มีค่าในอุตสาหกรรม 3. เหมาะที่จะใช้ในการให้ความร้อนต่อบ้านพักอาศัยและอาคารพาณิชย์

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

แหล่งพลังงาน	ข้อดี	ข้อเสีย
ก๊าซธรรมชาติ (ต่อ) ความร้อนใต้พิภพ	<ol style="list-style-type: none"> 1. เป็นแหล่งที่เชื่อถือได้และมีจำนวนคงที่ 2. ในระยะยาวสามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ 3. ราคาไม่แพง 	<ol style="list-style-type: none"> 4. ไม่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ 1. ใช้ได้เฉพาะในท้องถิ่นที่มีแหล่งความร้อนใต้พิภพอยู่เท่านั้น 2. ทำให้เกิดกลิ่นเหม็นเนื่องมาจากก๊าซ 3. มีส่วนประกอบที่เป็นก๊าซพิษและก๊าซกัดกร่อน เช่น ก๊าซไข่เน่า (H_2S) ก๊าซแอมโมเนีย (NH_3) และก๊าซเรดอน (Radon)
พลังน้ำ	<ol style="list-style-type: none"> 1. นำกลับมาใช้ใหม่ได้ 2. ไม่ทำให้เกิดมลภาวะ 3. เป็นแหล่งพลังงานที่เชื่อถือได้ และมีอย่างต่อเนื่อง 	<ol style="list-style-type: none"> 1. การใช้พลังน้ำจะถูกจำกัดด้วยสถานที่ ซึ่งจะผลิตได้แต่เฉพาะที่มีแหล่งน้ำขนาดใหญ่เท่านั้น 2. อาจก่อให้เกิดมหันตภัยขึ้นได้ในกรณีการพังทลายของเขื่อนกั้นน้ำ 3. เป็นการทำลายสิ่งแวดล้อมอย่างมหันต์ 4. ต้องใช้เงินลงทุนในการก่อสร้างสูง
นิวเคลียร์	<ol style="list-style-type: none"> 1. ราคาไม่แพง ถ้ามีการใช้มาก 2. เกือบจะเป็นทรัพยากรที่ไม่จำกัด จำนวนถ้าใช้วิธี Reprocess แท่งเชื้อเพลิงนิวเคลียร์ใช้แล้ว 3. ไม่ก่อให้เกิดปฏิกิริยาเรือนกระจก (greenhouse effect) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ต้องหาที่เก็บและจัดการกับแท่งเชื้อเพลิงที่ใช้แล้ว 2. มีค่าใช้จ่ายในการปลดระวางหลังเลิกใช้ 3. นำกลับมาใช้ใหม่ไม่ได้ 4. เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ 5. ต้องใช้เงินลงทุนในการก่อสร้างสูง

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

แหล่งพลังงาน	ข้อดี	ข้อเสีย
น้ำมัน	<ol style="list-style-type: none"> 1. เหมาะที่จะใช้ในปริมาณมาก 2. มีแหล่งผลิตอยู่แล้วในบางประเทศ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ทำให้เกิดมลภาวะในอากาศ เนื่องจากควันที่ถูกปล่อยจากปล่อง ประกอบด้วย CO₂, SO₂ และ NO_x 2. ทำให้เกิดปัญหากับสุขภาพของ ชุมชนแบบเรื้อรัง 3. ทรัพยากรมีจำนวนจำกัด 4. มีประโยชน์กว่าถ้านำไปใช้ในการ ผลิตพลาสติกเก๊ตซ์กรรม การขนส่ง และการให้ความร้อนต่อที่อยู่อาศัย และอาคารพาณิชย์ 5. ไม่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ 6. ราคาแพง 7. แหล่งผลิตส่วนใหญ่จะอยู่แถบตะวันออกกลาง ซึ่งยังมีปัญหาเรื่องการเมืองเป็นอย่างมาก
แสงอาทิตย์	<ol style="list-style-type: none"> 1. เป็นแหล่งพลังงานที่มีอย่างต่อเนื่อง 2. ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะ 3. มีความเหมาะสมในการผลิตไฟฟ้าขนาดเล็ก และในการพัฒนาเทคโนโลยีต่างๆ ที่ต้องการใช้พลังงานจากแสงอาทิตย์ เช่น ดาวเทียม 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ต้องการเนื้อที่ในการวางแผงรับ แสงอาทิตย์ 2. การให้ความร้อนหรือพลังงานมีเวลาจำกัด 3. ต้องมีแหล่งเก็บสะสมพลังงาน 4. ยังมีราคาแพงมากในปัจจุบัน

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

แหล่งพลังงาน	ข้อดี	ข้อเสีย
คลื่น	1. นำกลับมาใช้ใหม่ได้ 2. ไม่มีมลภาวะ	1. สามารถใช้ได้ในพื้นที่ชายฝั่งทะเล เท่านั้น 2. ยังมีราคาแพงในปัจจุบัน
ลม	1. ราคาถูก 2. นำกลับมาใช้ใหม่ได้ 3. ไม่มีมลภาวะ 4. เหมาะสำหรับการผลิตไฟฟ้าขนาดเล็ก โดยเฉพาะที่มีลมแรงตลอดเวลา(Wind farm)	1. สามารถใช้ได้ในพื้นที่เท่านั้น 2. ความเร็วลมต้องมากกว่า 21 กิโลเมตรต่อชั่วโมง 3. มีความจำเป็นต้องจัดหาระบบสำรองไว้ด้วย 4. ทำให้เกิดการรบกวนในการส่งสัญญาณโทรทัศน์และไมโครเวฟ

แหล่งที่มา: สมาคมนิวเคลียร์แห่งประเทศไทย, 2556.

ตารางที่ 2.3 ต้นทุนการผลิตของไฟฟ้าประเภทต่างๆ

ต้นทุน/หน่วยไฟฟ้า	บาท/Kwh*
1 แสงอาทิตย์	12.50
2 ลม	5.20
3 ขยะ	3-5
4 ชีวมวล	3-3.50
5 นิวเคลียร์	2.79
6 ถ่านหิน	2.94
7 พลังงานความร้อนร่วม (Gas existing)	3.96

ตารางที่ 2.3 (ต่อ)

	ต้นทุน/หน่วยไฟฟ้า	บาท/Kwh*
8	พลังงานรื้อรวม (Marginal gas)	4.34
9	กังหันแก๊ส	13.65

แหล่งที่มา: สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน, 2554: 19.

*หมายเหตุ: ไม่รวมค่าดูแลสิ่งแวดล้อม

2.6.3 การนำถ่านหินไปใช้ประโยชน์

การใช้ถ่านหินในประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นการนำเข้าถ่านหินเพื่อมาใช้เป็นเชื้อเพลิงในโรงงานอุตสาหกรรมเป็นหลัก เช่น การผลิตกระแสไฟฟ้า อุตสาหกรรมถลุงเหล็ก อุตสาหกรรมปูนซีเมนต์ และอุตสาหกรรมอื่นๆที่ใช้หม้อต้ม เป็นต้น นอกจากนี้ถ่านหินยังสามารถนำไปแปรรูปเป็นสารสำหรับกรองน้ำในเครื่องกรองน้ำ สารที่อยู่ในเปลือกแบคทีเรีย ถ่านหินที่ถูกนำเข้ามาในประเทศไทยส่วนใหญ่มีคุณภาพสูงกว่าถ่านหินที่ผลิตได้ในประเทศ (มงคล วิมลรัตน์, 2549: 17) และโดยภาพรวมถ่านหินนำเข้าสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ดังนี้

2.6.3.1 การนำถ่านหินไปใช้เป็นเชื้อเพลิง โดยสันดาปโดยตรง (Direct Combustion)

อาศัยหลักการแปรรูปธาตุหรือสารประกอบต่างๆ ในถ่านหินให้เปลี่ยนไปอยู่ในรูปของออกไซด์ จากปฏิกิริยาการแปรรูปดังกล่าว ถ่านหินจะให้พลังงานความร้อนออกมา ซึ่งพลังงานความร้อนที่เกิดขึ้นดังกล่าวสามารถนำไปใช้ประโยชน์ด้านอื่นๆ โดยการใช้ประโยชน์ถ่านหินในลักษณะนี้แบ่งออกเป็น 4 แบบ คือ

1) Fixed Bed Combustion เป็นระบบที่สามารถใช้กับถ่านหินที่เป็นก้อนใหญ่ๆ ได้ นำไปใช้ในงานของระบบหม้อไอน้ำขนาดเล็กถึงขนาดกลาง เพื่อผลิตไอน้ำใช้สำหรับวัตถุประสงค์ต่างๆ ในโรงงานอุตสาหกรรม

2) Pulverised Fuel System เป็นระบบที่มีหลักการผสมผงถ่านหินร่วมกับอากาศ แล้วพ่นเข้าไปสันดาปภายในห้องสันดาป วิธีการนี้ต้องบดถ่านหินให้ละเอียดเสียก่อน และมีข้อเสียคือ ถ่านหินที่นำมาใช้จะต้องมีส่วนประกอบของซัลเฟอร์ที่เหมาะสมในการใช้งานนั้นๆ ปัจจุบันนำมาใช้ในโรงงานเพื่อผลิตไฟฟ้าขนาดใหญ่ โดยจะสร้างกระแสรอบบดถ่านหินไว้รอบผนังด้านในของห้องสันดาป เพื่อใช้พลังงานความร้อนที่เกิดขึ้นไปแปรสภาพในระบบท่อให้เป็นไอน้ำความดัน

สูง ซึ่งความดันไอน้ำสูงดังกล่าวจะนำไปใช้ในการขับเคลื่อนเครื่องกำเนิดไฟฟ้า วิธีดังกล่าวนี้ยังสามารถนำมาพัฒนาใช้ในอุตสาหกรรมผลิตปูนซีเมนต์ได้อีกด้วย

3) Coal-Oil Mixture Combustion เป็นการสันดาปที่ใช้เชื้อเพลิงผสมระหว่างถ่านหินกับน้ำมันเตา โดยปริมาณของถ่านหินที่ใช้ผสมจะใช้อัตราส่วนต่างๆกัน ขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการสันดาปและปริมาณความร้อนที่ต้องการ รวมถึงคุณภาพของถ่านหินที่ใช้ด้วย

4) Fluidized Combustion System เป็นระบบการสันดาปที่มีประสิทธิภาพสูงกว่าสองระบบแรก ลักษณะของระบบการสันดาปแบบนี้ประกอบด้วยชั้นของวัสดุจำพวกหินปูน หินโดโลไมต์ และถ่านหิน ซึ่งขณะที่มีการสันดาปจะมีกระแสลมพัดดันขึ้นจากเบื้องล่าง ทำให้เกิดลักษณะการไหลกระเพื่อมคล้ายของเหลวที่กำลังเดือดเรียกว่า Fluidized Bed ระบบนี้ยังมีข้อดีก็คือการกำจัดมลภาวะ (ซัลเฟอร์และก๊าซเสีย) ที่เกิดจากการสันดาปทำได้ง่าย โดยซัลเฟอร์ที่หลุดจากการสันดาปจะรวมตัวเข้ากับวัสดุอื่นๆ และกลายเป็นส่วนประกอบของ Fluidized Bed ไปโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการกำจัดออก ส่วนก๊าซเสีย (ก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์) ก็สามารถกำจัดออกได้ โดยก๊าซนี้จะทำปฏิกิริยากับหินปูนหรือหินโดโลไมต์ใน Fluidized Bed แล้วกลายเป็นผลิตภัณฑ์ $(CaSO_4 \cdot 2H_2O)$

2.6.3.2 การนำถ่านหินไปใช้เป็นวัตถุดิบในกระบวนการผลิตถ่านสังเคราะห์ (Carbonization) ขบวนการนี้เป็นการแยกเอาสารระเหย (Volatile Matter) ที่เป็นส่วนประกอบของถ่านหินออกไป โดยการนำถ่านหินไปอบด้วยความร้อนภายใต้สภาวะไร้อากาศ เมื่อสารระเหยถูกแยกออกไป จะทำให้ถ่านหินมีอัตราส่วนของคาร์บอนที่เป็นส่วนประกอบเพิ่มสูงขึ้น ถ่านหินที่นำมาใช้ในกระบวนการนี้ต้องเป็นถ่านหินที่มีคุณสมบัติที่เรียกว่า Caking Ability สูง โดยเมื่อถูกอบด้วยความร้อนภายใต้สภาวะไร้อากาศ ถ่านหินจะเกิดการหลอมตัวเป็นของเหลวที่มีลักษณะข้นเหนียวและพองตัวขึ้นเนื่องจากฟองก๊าซที่เกิดขึ้นเมื่อทิ้งให้เย็นจะคืนสภาพเป็นถ่านสังเคราะห์ที่มีสภาพเป็นของแข็ง และมีเนื้อพรุนเรียกว่า ถ่านโค้ก (Coke) นำไปใช้เป็นเชื้อเพลิงและตัวลดออกซิเจนในอุตสาหกรรมถลุงโลหะต่างๆ

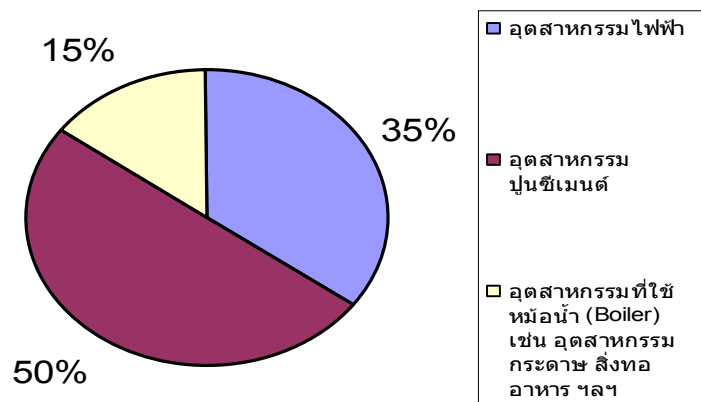
2.6.3.3 การใช้ถ่านหินเป็นวัตถุดิบในขบวนการผลิตก๊าซเชื้อเพลิง (Gasification) ขบวนการนี้เป็นการทำให้ถ่านหินเกิดการสันดาปและผ่านไอน้ำ อากาศหรือก๊าซออกซิเจน เข้าไปในถ่านหินที่กำลังร้อนจัด เพื่อให้ทำปฏิกิริยากับองค์ประกอบของถ่านหินให้ผลผลิตออกมาในรูปแบบของก๊าซ ซึ่งก๊าซดังกล่าวสามารถนำไปใช้เป็นเชื้อเพลิงได้ต่อไป

2.6.3.4 การใช้ถ่านหินเป็นวัตถุดิบในขบวนการผลิตเชื้อเพลิงเหลว (Liquefaction) หลักการคือ การทำให้โมเลกุลของถ่านหิน ซึ่งมีขนาดใหญ่และซับซ้อนเกิดการแตกตัวออกเป็น

โมเลกุลที่มีขนาดเล็ก โครงสร้างทางเคมีไม่ยุ่งยาก โมเลกุลเหล่านี้จะจับตัวเข้ากับโมเลกุลของก๊าซไฮโดรเจนเกิดเป็นสารประกอบไฮโดรคาร์บอนที่มีสภาพเป็นของเหลว

2.6.3.5 การใช้ถ่านหินเป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมปิโตรเคมี โดยก๊าซที่เป็นผลพลอยได้จากกระบวนการผลิตถ่านหินสังเคราะห์ รวมทั้งก๊าซเชื้อเพลิงและเชื้อเพลิงเหลวที่ผลิตได้จากถ่านหินส่วนใหญ่จะเป็นสารประกอบไฮโดรคาร์บอน ซึ่งนำมาปรับปรุงเหมือนวัตถุดิบประเภทต่างๆจากปิโตรเลียม

สำหรับการใช้ประโยชน์ถ่านหินที่มีการผลิตในประเทศนั้น ส่วนใหญ่ใช้ในรูปเชื้อเพลิงโดยตรงเกือบทั้งหมด โดยนำไปใช้เป็นเชื้อเพลิงในการผลิตกระแสไฟฟ้าซึ่งการผลิตกระแสไฟฟ้าเป็นกิจการที่มีการใช้ถ่านหินเป็นเชื้อเพลิงในปริมาณที่สูงที่สุด และนำไปใช้ในอุตสาหกรรมปูนซีเมนต์เป็นอันดับรองลงมา (ดังภาพที่ 2.6) โดยนำไปผสมกับถ่านหินคุณภาพสูงที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ เพื่อให้มีคุณภาพเหมาะสมในการใช้งานนอกจากนี้ยังมีการใช้ถ่านหินเป็นเชื้อเพลิงในกิจการอื่นๆ เช่น โรงงานผลิตปูนขาวอุตสาหกรรมถลุงเหล็ก อุตสาหกรรมผลิตอาหาร และอุตสาหกรรมต่างๆที่ใช้หม้อน้ำในกระบวนการผลิต เป็นต้น

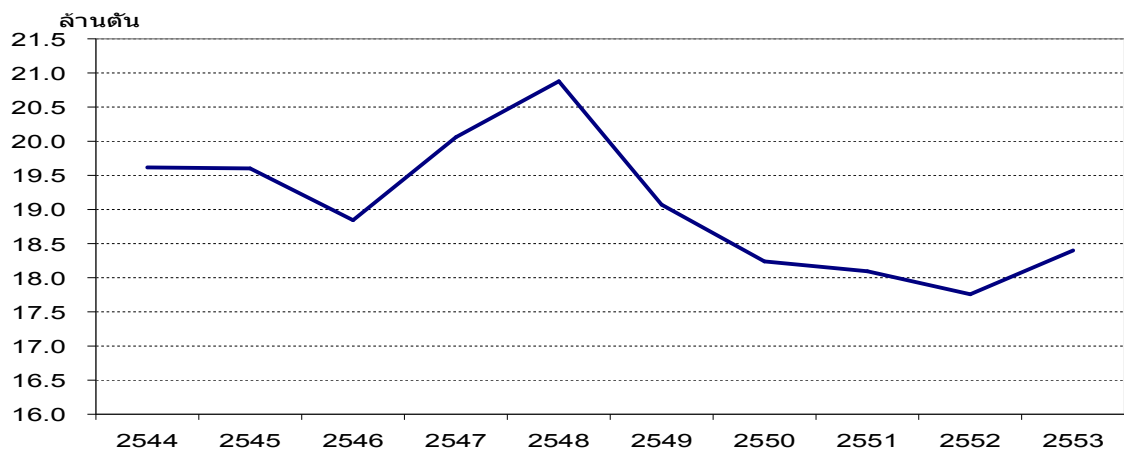
ภาพที่ 2.6 สัดส่วนการใช้ถ่านหินนำเข้าของไทย ปี 2553

แหล่งที่มา: กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่, 2556.

2.6.4 ปริมาณสำรองและการผลิตถ่านหินในประเทศไทย

ประเทศไทยมีปริมาณสำรองถ่านหินที่พิสูจน์แล้ว (Proved Reserve) ณ สิ้นปี 2552 จำนวน 1,354 ล้านตัน มีสัดส่วน Reserve to Production Ratio (R/P ratio) ถึง 72 ปี ซึ่งสูงกว่าก๊าซธรรมชาติและน้ำมันซึ่งมี R/P ratio เพียง 12 และ 4 ปีตามลำดับ ทั้งนี้ ในปี 2553 ประเทศไทยมีเหมืองแร่ถ่านหินลึกในด้าที่เปิดดำเนินการจำนวน 9 เหมือง ใน 3 จังหวัด ได้แก่ ลำปาง ลำพูน และตาก มีผลผลิต

ถ่านหินประมาณ 18.4 ล้านตัน คิดเป็นมูลค่าประมาณ 17,663 ล้านบาท โดยผลผลิตส่วนใหญ่มาจากเหมืองแม่เมาะของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) ที่จังหวัดลำปาง ทั้งนี้ ผลผลิตถ่านหินของไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในช่วงปี 2546-2548 และมีแนวโน้มลดลงจากระดับประมาณ 21 ล้านตันในปี 2548 มาอยู่ที่ระดับประมาณ 18 ล้านตันในปี 2553 ทั้งนี้ผลผลิตถ่านหินของไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในช่วงปี 2546-2548 และมีแนวโน้มลดลงจากระดับประมาณ 21 ล้านตันในปี 2548 มาอยู่ที่ระดับประมาณ 18 ล้านตันในปี 2553 ดังภาพที่ 2.7

ภาพที่ 2.7 ผลผลิตถ่านหินลิกไนต์ของไทยในช่วงปี พ.ศ. 2544-2553

แหล่งที่มา: กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่, 2556.

2.6.5 การใช้ถ่านหินในประเทศไทย

สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน กระทรวงพลังงาน เปิดเผยว่า ในปี 2553 ประเทศไทยมีการใช้ ถ่านหินในประเทศทั้งสิ้น 34.9 ล้านตัน แบ่งออกเป็นถ่านหินที่ผลิตได้ภายในประเทศประมาณ 18 ล้านตัน และถ่านหินนำเข้าประมาณ 17 ล้านตัน ถ่านหินส่วนใหญ่ร้อยละ 62.8 ถูกใช้ในการผลิตกระแสไฟฟ้า ที่เหลือร้อยละ 37.2 ใช้เป็นเชื้อเพลิงในภาคอุตสาหกรรม ทั้งนี้ถ่านหินที่ผลิตได้ภายในประเทศประมาณ 18 ล้านตัน ถูกใช้ในการผลิตกระแสไฟฟ้าเป็นหลักถึง 16 ล้านตัน หรือร้อยละ 88.9 ในขณะที่ถ่านหินนำเข้าซึ่งมีค่าความร้อนสูงกว่าส่วนใหญ่มักจะถูกใช้เพื่อเป็นเชื้อเพลิงในภาคอุตสาหกรรม หรือประมาณร้อยละ 65.1 ดังตารางที่ 2.4

ตารางที่ 2.4 การใช้ถ่านหินของไทยในปี 2553

	ถ่านหินลิกไนต์		ถ่านหินนำเข้า		รวมถ่านหิน	
	กระแสไฟฟ้า	อุตสาหกรรม	กระแสไฟฟ้า	อุตสาหกรรม	กระแสไฟฟ้า	อุตสาหกรรม
ปริมาณ (ล้านตัน)	16.0	2.0	5.9	11.0	21.9	13.0
สัดส่วน (%)	88.9	11.1	34.9	65.1	62.8	37.2

แหล่งที่มา: กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่, 2556.

2.6.6 ปริมาณ ราคา และคุณลักษณะของถ่านหินนำเข้า

ในช่วง 6 เดือนแรกของปี 2554 การนำเข้าถ่านหินของไทยมีปริมาณเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.4 เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปีก่อน โดยเป็นผลมาจากการเพิ่มขึ้นของการนำเข้าถ่านหินประเภท ซับบิทูมินัสซึ่งเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 40.8 ในขณะที่ปริมาณนำเข้าถ่านหินแอนทราไซต์และบิทูมินัส ลดลงเมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปีก่อน ทั้งนี้ มูลค่าถ่านหินนำเข้าในช่วงครึ่งแรกของปี 2554 เพิ่มขึ้นจาก 18,055 ล้านบาท มาอยู่ที่ระดับ 21,929 ล้านบาท หรือเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 21.5 สาเหตุสำคัญเป็นผลมาจากราคานำเข้าถ่านหินทั้ง 3 ประเภทเพิ่มขึ้น ซึ่งโดยเฉลี่ยเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 37.3 เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปีก่อน ดังตารางที่ 2.5

ตารางที่ 2.5 การนำเข้าถ่านหินของไทยในช่วง 6 เดือนแรกของปี พ.ศ. 2553 และ ปี พ.ศ. 2554

	ปริมาณ (ตัน)			มูลค่า (ล้านบาท)			ราคา (บาทต่อตัน)		
	2553	2554	% การเปลี่ยนแปลง	2553	2554	% การเปลี่ยนแปลง	2553	2554	% การเปลี่ยนแปลง
แอนทราไซต์	189,228	125,237	-33.8	713	725	1.6	3,770	5,789	53.5
บิทูมินัส	3,634,694	2,271,144	-37.5	8,399	6,833	-18.6	2,311	3,008	30.2
ซับบิทูมินัส	4,606,412	6,486,019	40.8	8,943	14,372	60.7	1,941	2,216	14.1
รวม	8,430,335	8,882,400	5.4	18,055	21,929	21.5	2,674	3,671	37.3

แหล่งที่มา: กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่, 2556.

2.6.7 ปัญหาสิ่งแวดล้อมของการผลิตไฟฟ้า

ในการผลิตไฟฟ้าจะมีปัญหาสิ่งแวดล้อมต่างๆเกิดขึ้น ซึ่งขึ้นอยู่กับเชื้อเพลิงที่ใช้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้เชื้อเพลิงฟอสซิลจะมีปัญหาสิ่งแวดล้อมมากกว่าการใช้พลังงานหมุนเวียนซึ่งเป็นพลังงานที่ค่อนข้างสะอาดสำหรับปัญหาทรัพยากรธรรมชาติแล้วสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นได้แก่ การใช้ทรัพยากรน้ำ การปล่อยมลพิษทางอากาศ มลพิษทางน้ำ และมลพิษทางขยะ (วิชา กู๋จินดา, 2554: 12) โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.6.7.1 การใช้ทรัพยากรน้ำ

ในการผลิตไฟฟ้าจะต้องใช้น้ำเพื่อการผลิตไอน้ำในหม้อต้มน้ำ การหล่อเย็น การล้างอุปกรณ์ และวัตถุประสงค์อื่นๆ ปริมาณการใช้น้ำและผลกระทบต่อที่เกิดขึ้นจะขึ้นกับเทคโนโลยีที่ใช้และวิธีการ แต่สำหรับการใช้พลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานลม และก๊าซชีวภาพหลุมฝังกลบไม่จำเป็นจะต้องใช้น้ำในขั้นตอนการผลิตไฟฟ้า โดยการใช้น้ำในขั้นตอนการผลิตไฟฟ้ามีดังนี้

1) ใช้น้ำเป็นวัตถุดิบโดยตรงในรูปแบบของพลังงานน้ำ ซึ่งมีผลกระทบต่อตรงต่อสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในน้ำ ระบบนิเวศ สัตว์ป่า และผู้คนที่ต้องใช้น้ำ น้ำส่วนบนของแม่น้ำลำธารจะถูกสูบน้ำมาใช้ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อพืชละสัตว์น้ำได้ เพราะน้ำส่วนล่างที่เข้ามาแทนที่จะมีอุณหภูมิต่ำและไม่มีออกซิเจน ซึ่งไม่เหมาะสมกับการเจริญเติบโตของสิ่งมีชีวิต

2) ใช้น้ำในการผลิตไอน้ำร่วมกับเชื้อเพลิงชีวมวลและเชื้อเพลิงฟอสซิล ทรัพยากรน้ำจะถูกนำมาใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตไฟฟ้าโดยผ่านหม้อต้มไอน้ำเพื่อให้ไอน้ำที่เกิดขึ้นไปขับเคลื่อนกังหัน เพื่อนำไปหมุนเครื่องปั่นไฟ น้ำจะถูกนำมาจากแม่น้ำลำธารซึ่งเป็นการทำลายระบบนิเวศและสิ่งมีชีวิตในน้ำ

3) ใช้น้ำในการหล่อเย็นในการผลิตไฟฟ้า อุปกรณ์และเครื่องจักรจะมีความร้อนสูงจึงต้องใช้น้ำหล่อเย็นเพื่อลดอุณหภูมิ

4) อื่นๆ เช่น ถ่านหิน ต้องใช้น้ำในการทำเหมืองขุดถ่านหินและกำจัดสิ่งสกปรกและสิ่งเจือปนที่มีอยู่ในถ่านหิน สำหรับน้ำมันต้องใช้น้ำในการขุดเจาะน้ำมันและกลั่นน้ำมัน สำหรับพลังงานความร้อนใต้พิภพที่เป็นแหล่งหินร้อนจะต้องมีการฉีดน้ำลงไปหลุมที่เจาะเพราะดึงความร้อนมาใช้ในรูปแบบของน้ำร้อนแล้วไอน้ำร้อน นอกจากนี้ยังรวมถึงการทำความสะดวกอุปกรณ์เช่น กังหันลม โซลาร์เซลล์

2.6.7.2 ปัญหามลพิษทางอากาศ

ข้อมูลของ United States Environmental Protection Agency หรือ US. EPA. (n.d.)(a.) ในสหรัฐอเมริกาการผลิตไฟฟ้าสร้างปัญหามลพิษทางอากาศมากกว่ากิจกรรมอื่นๆ จะเห็นได้จากตัวเลขการปล่อยก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์จากการผลิตไฟฟ้าคิดเป็นร้อยละ 67 ของการปล่อยก๊าซ

ชนิดนี้จากทุกกิจกรรม และก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์คิดเป็นร้อยละ 40 ของการปล่อยก๊าซชนิดนี้ที่เกิดจากกิจกรรมของมนุษย์ ซึ่งตัวเลขการปล่อยมลพิษทางอากาศโดยเฉลี่ยจำแนกตามเชื้อเพลิงหรือพลังงานจากการผลิตไฟฟ้า 1 เมกะวัตต์ ดังตารางที่ 2.6

ตารางที่ 2.6 การปล่อยมลพิษทางอากาศโดยเฉลี่ยจำแนกตามเชื้อเพลิงหรือพลังงานจากการผลิตไฟฟ้า 1 เมกะวัตต์

พลังงาน	ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (lbs)	ก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ (lbs)	ก๊าซไนโตรเจนออกไซด์ (lbs)	มลพิษอื่นๆ
ถ่านหิน	2,249	13	6	ก๊าซมีเทน
ก๊าซธรรมชาติ	1,135	0.1	1.7	ก๊าซมีเทน
น้ำมัน	1,672	12	4	ก๊าซมีเทน
นิวเคลียร์	-	-	-	สารประกอบปรอท มลพิษจากการขนส่ง แรมูเรเนียม
ขยะ				
- การเผาไหม้	2,988	0.8	5.4	สารประกอบปรอท ก๊าซ
- การฝังกลบ	-	-	-	คาร์บอนไดออกไซด์ แม้จะมีบ้างแต่ถูกใช้ โดยธรรมชาติ (Carbon Cycle)
- น้ำเสีย	-	-	-	ก๊าซมีเทน ก๊าซ ไฮโดรเจนซัลไฟด์
ชีวมวล	-	-	-	ก๊าซ คาร์บอนไดออกไซด์ แม้จะมีบ้างแต่ถูกใช้ โดยธรรมชาติ (Carbon Cycle)

ตารางที่ 2.6 (ต่อ)

พลังงาน	ก๊าซ คาร์บอนไดออก ไซด์ (lbs)	ก๊าซซัลเฟอร์ได ออกไซด์ (lbs)	ก๊าซไนโตรเจน ออกไซด์ (lbs)	มลพิษอื่นๆ
น้ำ	-	-	-	ก๊าซมีเทนจากการย่อย สลายของพืช
แสงอาทิตย์ ลม พลังงานความ ร้อนใต้พิภพ	-	-	-	-

แหล่งที่มา: United States Environmental Protection Agency (n.d.)a

(อ้างถึงใน วิชาฯ ภูจินดา, 2554: 14)

สำหรับพลังงานที่ไม่ปล่อยมลพิษทางอากาศจากการเผาไหม้ นั่นอาจมีปัญหามลพิษทางอากาศที่เกิดจากการนำพลังงานนั้นมาใช้จากแหล่งกำเนิด เช่น พลังงานน้ำ โดยที่พืชต่างๆที่เจริญเติบโตในน้ำหรือลำคลองที่นำน้ำมาใช้ เมื่อพืชย่อยสลายจะมีก๊าซมีเทนเกิดขึ้น หรือจากพลังงานนิวเคลียร์โดยเฉพาะการทำเหมืองยูเรเนียม การขุดเจาะเพื่อนำยูเรเนียมมาใช้ และการขนส่งยูเรเนียมจะก่อให้เกิดมลพิษทางอากาศ

2.6.7.3 มลพิษทางน้ำ

ในการผลิตไฟฟ้ามีการใช้น้ำเป็นวัตถุดิบในการผลิตสำหรับเชื้อเพลิงบางชนิด ซึ่งน้ำที่ผ่านขั้นตอนการผลิตบางส่วนก็มีการนำกลับมาใช้อีกและบางส่วนก็จะต้องทำการบำบัดก่อนปล่อยออกในรูปของน้ำทิ้ง เพราะน้ำที่ปล่อยออกมาจะมีสิ่งเจือปน มลพิษทางน้ำยังเกิดขึ้นจำแนกตามเชื้อเพลิงหรือพลังงาน ดังตารางที่ 2.7

ตารางที่ 2.7 มลพิษทางน้ำที่เกิดขึ้นจำแนกตามเชื้อเพลิงหรือพลังงาน

พลังงาน	มลพิษทางน้ำ
ถ่านหิน น้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ	<ul style="list-style-type: none"> - น้ำจากหม้อต้มไอน้ำ น้ำหล่อเย็น น้ำเสียที่เกิดจากการปรับสภาพน้ำเข้าสู่หม้อต้มไอน้ำ น้ำเสียจากการกำจัดฝุ่น - สำหรับถ่านหินและการทำเหมืองถ่านหิน น้ำเสียอาจมีการปนเปื้อนโลหะหนัก เช่น อาร์เซนิก (สารหนู) ตะกั่ว - สำหรับน้ำมัน การขุดเจาะน้ำมันอาจทำให้มีการปนเปื้อนน้ำใต้ดินและการขนส่งน้ำมันอาจมีการหกของน้ำมันได้
นิวเคลียร์	<ul style="list-style-type: none"> - น้ำหล่อเย็นที่มีอุณหภูมิสูงมาก - น้ำที่มีการปนเปื้อน โลหะหนักโดยการทำเหมืองและการผลิตไฟฟ้า
ขยะ	
<ul style="list-style-type: none"> - การเผาไหม้เพื่อให้ความร้อน - การฝังกลบเพื่อผลิตก๊าซ 	<p>น้ำจากหม้อต้มไอน้ำ น้ำหล่อเย็น น้ำเสียที่เกิดจากการปรับสภาพน้ำเข้าสู่หม้อต้มไอน้ำ น้ำเสียจากการกำจัดฝุ่น</p> <p>น้ำชะขยะ</p>
ชีวภาพ	
<ul style="list-style-type: none"> - น้ำเสียเพื่อผลิตก๊าซชีวภาพ 	<p>น้ำจากการบำบัดก๊าซชีวภาพที่ปนเปื้อนก่อนเข้าสู่ระบบผลิตไฟฟ้า เช่น Wet Scrubber หรือระบบบำบัดอากาศแบบเปียก</p>
ชีวมวล	<p>น้ำจากหม้อต้มไอน้ำ น้ำหล่อเย็น น้ำเสียที่เกิดจากการปรับสภาพน้ำเข้าสู่หม้อต้มไอน้ำ น้ำเสียจากการกำจัดฝุ่น น้ำปนเปื้อนสารเคมีและยาฆ่าแมลงจากการปลูกพืช</p>
น้ำ แสงอาทิตย์ ลม	ไม่มี
พลังงานความร้อนใต้พิภพ	<p>การขุดเจาะนำน้ำร้อนและไอน้ำร้อนมาใช้ อาจทำให้น้ำใต้ดินปนเปื้อนได้</p>

แหล่งที่มา: United States Environmental Protection Agency (n.d.)b

(อ้างถึงใน วิชา ภูจินดา, 2554: 15)

2.6.7.4 มลพิษทางขยะ

ในการผลิตไฟฟ้าจะมีขยะเกิดขึ้นในบางขั้นตอนของการผลิตไฟฟ้า ซึ่งการกำจัดโดยทั่วไปทำโดยการฝังกลบ บางครั้งถ้าขยะมีการปนเปื้อนหรือเป็นอันตรายจะต้องมีการกำจัดให้ถูกวิธี สำหรับการเกิดขยะจากการผลิตไฟฟ้านั้น สามารถอธิบายจำแนกได้ตามเชื้อเพลิงและพลังงาน ดังตารางที่ 2.8

ตารางที่ 2.8 การเกิดขยะจากการผลิตไฟฟ้า จำแนกตามชนิดของเชื้อเพลิง

พลังงาน	การเกิดขยะ
ถ่านหิน	- ขี้เถ้าจากการเผาไหม้ประมาณร้อยละ 10 - การทำเหมืองถ่านหินและกำจัดสิ่งเจือปนในถ่านหิน - ก๊าซพิษและฝุ่นจากการกำจัดมลพิษทางอากาศ
น้ำมัน	- กากตะกอนจากระบบบำบัดน้ำเสีย - เขม่าจากการเผาไหม้ไม่สมบูรณ์
ก๊าซธรรมชาติ	เกิดขึ้นน้อยมากจนแทบไม่มีเลย
นิวเคลียร์	กากนิวเคลียร์ โดยในสหรัฐอเมริกาโรงไฟฟ้านิวเคลียร์จะผลิตกากนิวเคลียร์โดยเฉลี่ยประมาณ 2,000 ตันต่อปี
ขยะ	
- การเผาไหม้เพื่อให้ความร้อน	ขี้เถ้าจากการเผาไหม้ ก๊าซพิษและฝุ่นจากการกำจัดมลพิษทางอากาศ
- การฝังกลบเพื่อผลิตก๊าซชีวภาพ	ขยะที่ถูกย่อยสลาย แต่ในขั้นตอนการผลิตไฟฟ้าจะไม่มีขยะเกิดขึ้น
ชีวมวล	ขี้เถ้าจากการเผาไหม้ซึ่งมักไม่มีของเสียอันตราย (Hazardous Waste)
น้ำ แสงอาทิตย์ ลม พลังงานความร้อนใต้พิภพ	ไม่มี

แหล่งที่มา: United States Environmental Protection Agency (n.d.)c

(อ้างถึงใน วิชาฯ ภูจินดา, 2554: 16)

2.6.8 ผู้ผลิตไฟฟ้าอิสระ (Independent Power Producer: IPP)

การผลิตไฟฟ้าในจะผลิตโดยการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.หรือ EGAT) ซึ่งการลงทุนในการก่อสร้างโรงไฟฟ้าต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก และเพื่อไม่ให้เป็นการงบประมาณของ กฟผ. รวมถึงความต้องการไฟฟ้าที่สูงขึ้น และนโยบายส่งเสริมระบบตลาดของรัฐบาล รัฐบาลจึงเห็นหน้าปรับโครงสร้างกิจการไฟฟ้าของประเทศไทย โดยส่งเสริมให้มีผู้ผลิตไฟฟ้าเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตไฟฟ้าได้ เพื่อเป็นการลดภาระการลงทุนของภาครัฐและเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตไฟฟ้าให้สูงขึ้น (สำนักนโยบายการคลัง, 2552) ทั้งนี้ปริมาณการใช้ไฟฟ้าของประเทศไทยได้เติบโตสูงอย่างรวดเร็ว ประกอบกับการสร้างโรงไฟฟ้าใหม่ต้องใช้งบลงทุนจำนวนมากซึ่งหากดำเนินการโดย กฟผ. ซึ่งเป็นรัฐวิสาหกิจโดยลำพังจะทำให้ภาระหนี้สินของภาครัฐเพิ่มขึ้นอีก จึงนำไปสู่การเกิดมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2535 ที่ให้เอกชนเข้าร่วมลงทุนผลิตไฟฟ้าในรูปแบบของโครงการผู้ผลิตไฟฟ้าอิสระหรือ โครงการผู้ผลิตไฟฟ้าเอกชนรายใหญ่ Independent Power Producer (IPP) โดยทำการผลิตไฟฟ้าภายใต้เงื่อนไขที่ กฟผ. กำหนด แล้วขายไฟฟ้าที่ผลิตได้ให้กับ กฟผ. แต่เพียงผู้เดียว (วิชาการดอทคอม, 2556) สำหรับเงื่อนไขในการรับซื้อไฟฟ้าจากโครงการผู้ผลิตเอกชนรายใหญ่ (IPP) เป็นเงื่อนไขที่มีลักษณะสากลดังนี้

1) ให้ผู้ผลิตเอกชนเป็นผู้เสนอพลังงานที่ใช้ในการผลิตไฟฟ้า โดยให้ความสำคัญกับเชื้อเพลิงที่สะอาดเป็นที่ยอมรับของประชาชน ราคามีเสถียรภาพ มีความแน่นอนในการจัดหา และส่งเสริมนโยบายของรัฐในการกระจายแหล่งพลังงานของประเทศ ได้แก่ พลังงานนอกูปแบบ (ไม่รวมนิวเคลียร์) ก๊าซธรรมชาติที่ผลิตในประเทศและนำเข้า ถ่านหินและออร์มิลชั่น

2) ให้ผู้ผลิตเอกชนเป็นผู้เสนอสถานที่ตั้ง โดยกำหนดลำดับความสำคัญของพื้นที่ในภาพกว้างเบื้องต้น สอดคล้องตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในการพัฒนาเมืองหลักเมืองรอง เพื่อการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค ประกอบกับการพิจารณาแหล่งผู้ใช้ไฟฟ้า ปริมาณความต้องการใช้ไฟฟ้าในอนาคต และระยะห่างจากระบบสายส่งของ กฟผ.

3) เนื่องจาก กฟผ. เป็นผู้สั่งให้เดินเครื่องโรงไฟฟ้า และจ่ายไฟฟ้าเข้าระบบไฟฟ้า จึงกำหนดโครงสร้างอัตราค่าไฟฟ้า เป็นสองส่วน (Two Part Tariff) ส่วนหนึ่งกำหนดจากต้นทุนในการก่อสร้างโรงไฟฟ้าของเอกชนและค่าใช้จ่ายคงที่อื่นๆ (Fixed Costs) ซึ่งเรียกว่า ค่าความพร้อมจ่าย (Availability Payment) และอีกส่วนหนึ่ง กำหนดจากค่าเชื้อเพลิงและค่าใช้จ่ายผันแปรอื่นๆ ที่เกิดจากการผลิตไฟฟ้าเพื่อจำหน่ายเข้าระบบของ กฟผ. ซึ่งเรียกว่า ค่าพลังงานไฟฟ้า (Energy Payment) ทั้งนี้โครงสร้างอัตราค่าไฟฟ้าในส่วนแรกเป็นค่าใช้จ่ายที่ต้องจ่ายไม่ว่า กฟผ. จะสั่งเดินเครื่องจากผู้ผลิตเอกชนหรือไม่ แต่โครงสร้างอัตราค่าไฟฟ้าในส่วนหลัง เป็นค่าใช้จ่ายที่จะเกิดขึ้น เมื่อมีการสั่งให้

โรงไฟฟ้าผลิตไฟฟ้าส่งเข้าระบบของ กฟผ. และจะผันแปรไปตามราคาเชื้อเพลิงเป็นหลัก (ในกรณีที่ เป็นโรงไฟฟ้าของ กฟผ. เอง แม้ว่าโรงไฟฟ้าจะไม่เดินเครื่อง กฟผ. ก็ต้องจ่ายค่าดอกเบี้ย เงินต้น และ ค่าใช้จ่ายคงที่อื่นๆ เช่นกัน ดังนั้นการจ่ายค่าความพร้อมจ่ายให้ผู้ผลิตเอกชน จึงอยู่บนหลักการ เดียวกัน)

4) โรงไฟฟ้าของผู้ผลิตเอกชนจะต้องปฏิบัติตามมาตรฐานทางด้านสิ่งแวดล้อมที่ทาง ราชการกำหนด โดยจะต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อขอความเห็นชอบ จากสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ก่อนดำเนินการก่อสร้างโครงการ โดยในรายงานฯ จะต้องเสนอมาตรการที่สามารถลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมได้จริง และมีความ เหมาะสม รวมทั้งต้องมีมาตรการติดตามตรวจสอบคุณภาพสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะครอบคลุมทั้งในด้าน คุณภาพอากาศ และคุณภาพน้ำ เพื่อรายงานกรมโรงงานอุตสาหกรรม และสำนักงานนโยบายและแผน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทราบทุกระยะ กรณีที่จะมีการเปลี่ยนแปลงรายละเอียดโครงการ และ/หรือ มาตรการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และมาตรการติดตามตรวจสอบคุณภาพสิ่งแวดล้อม จะต้องขอความเห็นชอบจากสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ก่อน ดำเนินการเปลี่ยนแปลง

ทั้งนี้ผู้ผลิตไฟฟ้าเอกชนรายใหญ่ (IPP) ไม่ได้ถูกระบุถึงเชื้อเพลิงในการนำมาผลิตไฟฟ้า (ไม่รวมนิวเคลียร์) จึงทำให้ผู้ผลิตมีอิสระในการเลือกใช้วัตถุดิบที่ผลิตพลังงานไฟฟ้า และนำมาซึ่ง แหล่งวัตถุดิบที่มีราคาถูกนั้นก็คือ ถ่านหิน

2.6.9 หลักการของโรงไฟฟ้าถ่านหิน

โรงไฟฟ้าถ่านหินถือว่าเป็นโรงไฟฟ้าที่มีความสำคัญอย่างมากสำหรับประเทศไทย เนื่องจากว่าเป็นโรงไฟฟ้าที่มีต้นทุนต่อหน่วยการผลิตถูกที่สุด สำหรับโรงไฟฟ้าถ่านหินที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทยคือโรงไฟฟ้าแม่เมาะซึ่งใช้ถ่านหินลิกไนต์จากเหมืองเมาะมาใช้ในการผลิตไฟฟ้า สำหรับขั้นตอนในการผลิตไฟฟ้าจากถ่านหินมีดังนี้ ถ่านหินจะถูกส่งจาก Transfer House เข้าสู่ ไซโล โดยระบบสายพานลำเลียง ปริมาณถ่านหิน 800 ตัน/ชั่วโมง จะถูกลำเลียงและป้อนเข้าสู่ตัวบด ถ่านหิน ให้เป็นเม็ดเล็กลงไปอีก ให้ได้ขนาดประมาณ 1 ส่วน 4 นิ้ว หรือเล็กกว่านั้นอีก เพื่อให้ง่าย ต่อการเผาไหม้เพื่อต้มน้ำใน Boiler น้ำจำนวนมากใน Boiler จะกลายเป็นไอที่ความร้อนสูงประมาณ 540 องศาเซลเซียส และมีความดันประมาณ 2400 PSI ไอน้ำที่มีความดันสูงนี้จะอัดตัวกันอยู่ภายใน ท่อ ซึ่งต่อมายัง Turbine พัดลมพลังสูงจะเป่าอากาศเข้าสู่ Boiler เพื่อให้เกิดการเผาไหม้ที่สมบูรณ์ ยิ่งขึ้นทำให้อิอน้ำมีความดันถึง 2400 PSI เพื่อไปขับใบพัดของ Turbine ให้หมุนถึงประมาณ 3600 RPM ตัว Turbine ซึ่งต่ออยู่กับ Generator (เครื่องกำเนิดไฟฟ้า) จะผลิตพลังงานไฟฟ้าออกมา ส่วน

ไอน้ำที่ออกจาก Turbine จะมีความดันต่ำลงและจะไหลผ่าน Condenser และเปลี่ยนสภาพเป็นน้ำ เพื่อจะนำกลับมาใช้ได้อีกครั้งหนึ่ง ส่วนอากาศเสียจากการเผาไหม้จะถูกพัดลมดูดเพื่อจะนำไปปล่อยที่ปล่องปล่องควันของเสียที่เกิดจากการเผาไหม้ (ของเสียที่เกิดจากการเผาไหม้ประกอบด้วย CO_2 , SO_2 , NO_x , ash slag, gypsum) จะถูกกำจัดโดย Electrostatic Precipitators ณ จุดนี้ผงเถ้าละเอียด (Fine Ash) ถึง 99% จะถูกกำจัดที่จุดเดียวกัน ผงเถ้าละเอียดที่ถูกกำจัดแล้ว จะถูกรวบรวมไว้ที่เก็บผงเถ้า (Ash Silo) เพื่อที่จะนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป (สถานจัดการและอนุรักษ์พลังงาน, 2554)

การกำจัดอากาศเสียที่หลงเหลือจากการกำจัดในครั้งแรก โดยการปล่อยอากาศเสียผ่านปล่องควันในระดับสูงเพื่อทำให้อากาศเสียเจือจางสามารถแพร่ไปได้ในบริเวณกว้าง การติดตั้งระบบตรวจสอบปริมาณของเสียที่ปล่อยออกมาผ่านปล่องควัน โดยการติดอุปกรณ์ติดตามผลภายในปล่องควัน เพื่อให้แน่ใจว่าของเสียที่ปล่อยออกมา จะไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากมาตรฐานที่กำหนดไว้ ติดตั้งระบบระบายความร้อน โดยสร้างบ่อเก็บน้ำเพื่อสูบน้ำเข้าไประบายความร้อนในไอน้ำ เพื่อให้ไอน้ำเปลี่ยนสถานะเป็นหยดน้ำ น้ำที่ใช้ระบายความร้อนนี้ ก่อนปล่อยสู่แหล่งน้ำสาธารณะต้องมีอุณหภูมิที่ไม่เกินตามที่กำหนดไว้ เพื่อไม่ให้ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (สถานจัดการและอนุรักษ์พลังงาน, 2554)

ในปัจจุบันได้มีการพัฒนาโดยได้นำระบบการควบคุมก๊าซที่เกิดจากการเผาไหม้ประกอบด้วย ก๊าซออกไซด์ของไนโตรเจน (NO_x) จะใช้หัวพ่นเชื้อเพลิงแบบ Low NO_x Burner และใช้ระบบ Flue Gas Recirculation หมุนเวียนก๊าซร้อนที่ออกจากหม้อน้ำไปแล้วกลับเข้าไปในห้องเผาไหม้อีกครั้ง หนึ่ง เพื่อควบคุมอุณหภูมิการเผาไหม้ ทำให้ก๊าซออกไซด์ของไนโตรเจน NO_x ที่เกิดจากระบบเผาไหม้ลดลง นอกจากนั้น จะติดตั้งเครื่องกำจัดก๊าซไนโตรเจนออกไซด์ (Selective Catalytic Reduction: SCR) เป็นอุปกรณ์เพิ่มเติม ซึ่งเป็นเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพสูงในการลด NO_x ส่วนก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ (SO_2) จะถูกกำจัดโดยเครื่องกำจัดก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ (Flue Gas Desulfurization : FGD) ที่มีประสิทธิภาพสูง (สถานจัดการและอนุรักษ์พลังงาน, 2554)

2.7 ข้อมูลทั่วไปของกรณีศึกษา: โครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเขาหินซ้อน

2.7.1 ประวัติความเป็นมาอำเภอพนมสารคาม

ข้อมูลของสำนักงานเกษตรอำเภอพนมสารคาม (2555) ระบุว่า อำเภอพนมสารคาม จัดตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2437 เดิมเป็นหัวเมืองหนึ่งในสมัยกรุงศรีอยุธยา เดิมเรียกว่า เมืองพนมสารคาม ซึ่งเป็นหัวเมืองร่วมยุคเดียวกับเมืองพนัสนิคมและเมืองสนามชัยเขต มีพื้นที่ 550.0 ตารางกิโลเมตร อำเภอพนมสารคาม แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 8 ตำบล 86 หมู่บ้าน มีประชากร 79,112 คน (พ.ศ. 2550)

ความหนาแน่นอยู่ที่ 144 คนต่อตารางกิโลเมตร มีลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มสลับกับภูเขา มีภูเขาที่สำคัญ คือ เขาแดงยาง อยู่ในตำบลหนองแห่น แม่น้ำ มีคลองเพียงสายเดียวที่ไหลผ่านอำเภอ คือ คลองท่าลาด

2.7.2 ที่ตั้งและอาณาเขตอำเภอพนมสารคาม

อำเภอพนมสารคาม ตั้งอยู่ทางตอนกลางของจังหวัดฉะเชิงเทราและห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 32 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด 572 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 357,500 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียงดังต่อไปนี้ (จังหวัดฉะเชิงเทรา, 2555)

ทิศเหนือ	ติดกับ อำเภอบ้านสร้าง และอำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี
ทิศใต้	ติดกับ อำเภอสนามชัยเขต และอำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา
ทิศตะวันออก	ติดกับ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา และ อำเภอศรีมหาโพธิ์ จังหวัดปราจีนบุรี
ทิศตะวันตก	ติดกับ อำเภอราชสาส์น จังหวัดฉะเชิงเทรา

2.7.3 ประวัติความเป็นมาตำบลเขาหินซ้อน

ตำบลเขาหินซ้อนตั้งอยู่ริมทางหลวงหมายเลข 304 (สายฉะเชิงเทรา-กบินทร์บุรี) กิโลเมตรที่ 53 อยู่ห่างจากตัวเมืองฉะเชิงเทรา 53 กิโลเมตร เป็นภูเขาที่มีความสูงไม่มากนัก ประกอบด้วยก้อนหินขนาดน้อยใหญ่ รูปทรงต่างๆ เรียงรายอยู่ตามธรรมชาติ บริเวณเขาหินซ้อนจัดเป็น “สวนรุกขชาติสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ” เป็นที่ตั้งของศาลสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ ซึ่งประดิษฐาน พระบรมราชานุสาวรีย์ของสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว (สำนักงานเกษตรอำเภอพนมสารคาม, 2555)

จำนวนประชากรในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเขาหินซ้อน (อบต. เขาหินซ้อน) มีประมาณ 10,530 คน และจำนวนหลังคาเรือนมีประมาณ 3,749 หลังคาเรือน อาชีพหลักของประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่มืออาชีพ ทำนา ทำสวน ทำไร่และมีอาชีพรับจ้างเป็นอาชีพเสริม สถานที่สำคัญของตำบล ประกอบด้วย วัด โรงเรียน ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน ที่ทำการ อบต. เขาหินซ้อน เทศบาลตำบลเขาหินซ้อน สถานีอนามัยตำบลเขาหินซ้อน สถานีอนามัยม่วงโพรง และสถานีตำรวจภูธรเขาหินซ้อน (สำนักงานเกษตรอำเภอพนมสารคาม, 2555)

2.7.4 ที่ตั้งและอาณาเขตตำบล

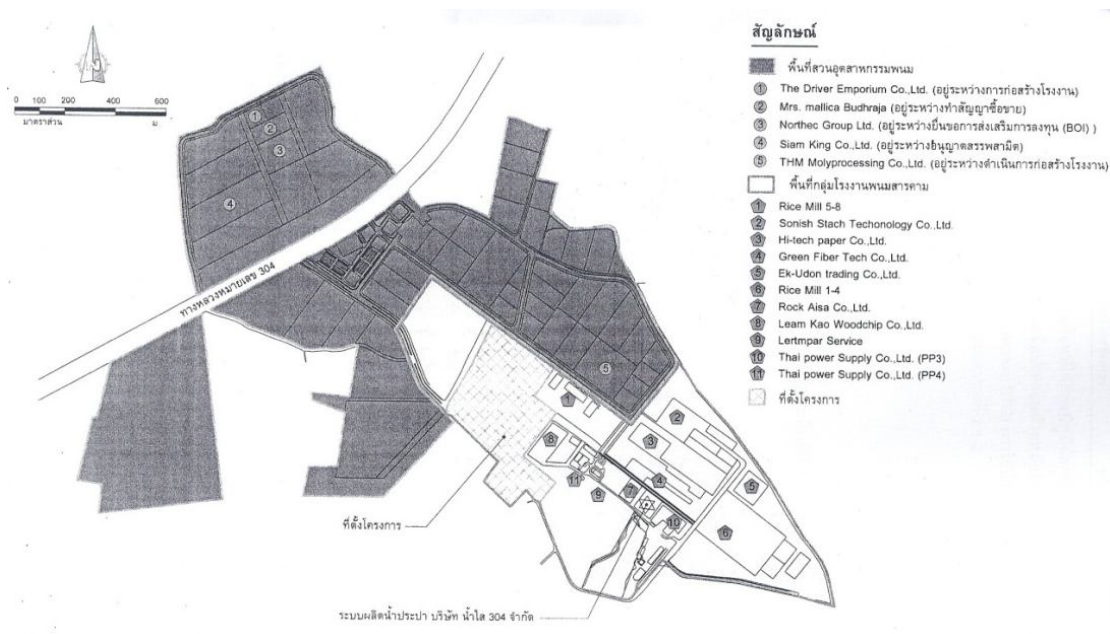
ทิศเหนือ	ติดกับ อำเภอโคกปีบ จังหวัดปราจีนบุรี
ทิศใต้	ติดกับ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา
ทิศตะวันออก	ติดกับ ตำบลบ้านช่อง และ ตำบลเกาะขนุน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา
ทิศตะวันตก	ติดกับ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

2.7.5 ความเป็นมาของโรงไฟฟ้าถ่านหินเขาหินซ้อน

โครงการโรงไฟฟ้าเอกชนขนาดใหญ่หรือ IPP (Independent Power Producer) ของบริษัท เนชั่นแนลเพาเวอร์ ซัพพลาย จำกัด (National Power Supply) กำลังการผลิต 600 เมกะวัตต์ เป็นโครงการ 1 ใน 4 โครงการ IPP ที่ได้รับการประมูล เมื่อ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550 ใช้เชื้อเพลิงถ่านหินนำเข้าจากต่างประเทศในการผลิตไฟฟ้า มีแผนจะก่อสร้างในพื้นที่ นิคมอุตสาหกรรม 304 ของจังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อรองรับการขยายฐานการผลิตของโรงงานอุตสาหกรรมที่จะเพิ่มขึ้น ซึ่งถ่านหินที่นำมาใช้เป็นเชื้อเพลิงคือซับบิทูมินัสหรือบิทูมินัส เนื่องจากมีปริมาณกำมะถันต่ำ นอกจากนี้ยังมีการใช้เทคโนโลยีเตาเผาถ่านหินแบบฟลูอิดไคซ์เบด (Circulating Fluidized Bed: CFB) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเทคโนโลยีการพัฒนาถ่านหินสะอาด (Clean Coal Technology: CCT) (บริษัท แอร์เซฟ จำกัด, 2552: 1) สำหรับสภาพพื้นที่โดยรอบโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเขาหินซ้อนรายล้อมไปด้วยสวนอุตสาหกรรมพนมสารคาม พื้นที่ทางการเกษตร ชุมชนที่อยู่อาศัย และศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตลอดจนอยู่ใกล้พื้นที่ต้นน้ำ มีอ่างเก็บน้ำแควระบม และเขื่อนแควน้อยซึ่งเป็นลำน้ำธรรมชาติและแหล่งกักเก็บน้ำฝนซึ่งปล่อยน้ำไหลผ่านลำน้ำธรรมชาติทั้งสองสาย ไหลลงสู่แม่น้ำบางปะกงที่อำเภอบางคล้า และแม่น้ำบางปะกงไหลออกสู่ทะเลอ่าวไทยที่อำเภอบางปะกง

ปัญหาความขัดแย้งในการก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหิน ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา เริ่มปรากฏขึ้นเรื่อยๆ ตั้งแต่ประชาชนในพื้นที่ได้ทราบถึงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินที่กำลังจะเกิดขึ้นในพื้นที่ของตนเอง โดยเมื่อวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2551 เครือข่ายติดตามผลกระทบโรงไฟฟ้าถ่านหิน ตำบลเขาหินซ้อน (คตฟ.) ได้มีการจัดเวทีให้ความรู้เรื่องผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินและให้ร่วมลงลายมือชื่อคัดค้านการก่อสร้าง ในนิคมอุตสาหกรรม 304 เฟต 2 อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่วัดหนองเสือ หมู่ที่ 4 ตำบลเกาะขนุน อำเภอพนมสารคาม มีชาวบ้านเข้าร่วมรับฟังและลงลายมือชื่อคัดค้านกว่า 300 คนซึ่งก่อนหน้านี้

คตฟ. ได้มีการรณรงค์ให้ความรู้ที่วัดชายเคียง หมู่ 7 ตำบลเกาะขนุน ไปแล้วเมื่อวันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2551 ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในพื้นที่มาจากความต้องการระหว่างไฟฟ้าฝ่ายผลิต บริษัทผู้ดำเนินโครงการ และชาวบ้านที่สนับสนุนโครงการ กับ ชาวบ้านฝ่ายคัดค้าน มีความต้องการที่ไม่เหมือนกัน โดยที่ไฟฟ้าฝ่ายผลิต บริษัทไทยเนชั่นแนล เพาเวอร์ซัพพลาย จำกัด และชาวบ้านที่สนับสนุนโครงการ มีความต้องการดำเนินโครงการสร้างโรงไฟฟ้า เพราะเป็นโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม แต่สำหรับชาวบ้านฝ่ายคัดค้านมีความต้องการให้โครงการก่อสร้างยุติลงไปโดยไม่มีเงื่อนไขใดๆ เพราะเห็นว่า จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน พิษผลทางการเกษตร และเกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม (สถาบันพระปกเกล้า, 2556)

ภาพที่ 2.8 พื้นที่ตั้งโครงการในพื้นที่กลุ่มโรงงานหม่มสารคาม
แหล่งที่มา: บริษัท แอร์เซฟ จำกัด, 2552: 4.

2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บุญชัย เกิดปัญญาวัฒน์ (2535: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาความเหมาะสมในการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกระบวนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม พบว่า ความเห็นถึงความเหมาะสมในการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกระบวนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ของกลุ่มผู้พิจารณารายงาน กลุ่มนิติบุคคลผู้จัดทำรายงาน กลุ่มองค์กรผู้สนใจด้านสิ่งแวดล้อม กลุ่มหน่วยงาน

อนุญาตเพื่อประกอบการและกลุ่มประชาชนทั่วไป ทุกฝ่ายมีความเห็นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่ดีและควรนำมาใช้เป็นขั้นตอนหนึ่งในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม แต่ก่อนจะจัดให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ควรให้ประชาชนมีความพร้อมในด้านต่างๆ ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องสิ่งแวดล้อม การป้องกันรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและการรับรู้ข้อมูลของ โครงการ ผลคิผลเสียของโครงการ

นงเยาว์ หลีพันธุ์ (2537: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำโครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กในจังหวัดจันทบุรี พบว่า สถานภาพทางสังคม การรับรู้ข่าวสาร การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนที่แตกต่างกันก่อให้เกิดความแตกต่างในเรื่องการมีส่วนร่วมและความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดทำโครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก ส่วนระยะเวลาที่อาศัยในหมู่บ้าน การใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำ จะก่อให้เกิดความแตกต่างในเรื่องระดับการมีส่วนร่วมในการจัดทำโครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก

สุทิน บุญญาธิการ, ดวงพร บุญครบ และรักกิจ ศรีสรินทร์ (2540: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การบริหารการมีส่วนร่วมของประชาชน กรณีศึกษาโครงการที่มีผลกระทบต่อประชาชน พบว่า การได้รับความรู้และความเข้าใจในข้อมูลข่าวสารมีบทบาทสำคัญต่อทัศนคติของประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการ รวมถึงช่องทางและกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชน ผู้รับผลกระทบให้เข้าร่วม และในเวลาจังหวะที่เหมาะสมในกระบวนการในการดำเนินโครงการจะมีผลต่อความพึงพอใจของประชาชนที่ได้มีโอกาสแสดงออก ช่วยเปิดโอกาสให้หน่วยงานและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องได้รับรู้ความต้องการต่างๆ จากประชาชน ผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการ เพื่อนำไปประกอบการอนุมัติโครงการและดำเนินโครงการ

วสันต์ วัฒนธรัตน์ (2541: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง เจตคติของนักวิชาการสิ่งแวดล้อมภาครัฐและภาคเอกชนต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม พบว่า นักวิชาการสิ่งแวดล้อมภาครัฐและภาคเอกชนส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม จำนวน 47 คน และ 92 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 87.0 และ 85.2 ตามลำดับ ในส่วนของภูมิหลังของนักวิชาการสิ่งแวดล้อมทั้งภาครัฐและเอกชน ทำให้เกิดเจตคติที่แตกต่างกันต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม จำนวน 3 ตัวแปร คือ หน่วยงานที่ปฏิบัติ อายุงานด้านสิ่งแวดล้อม และความถี่ในการรับทราบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยพบค่านัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ $\alpha = 0.05$ นอกจากนี้ยังได้เสนอแนะว่าควรมีการปรับปรุงกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ให้เกิดประโยชน์เพิ่มมากขึ้น ได้แก่ ควรกำหนดขอบเขตการมีส่วนร่วมของ

ประชาชนในการจัดทำรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมให้ชัดเจนขึ้น และควรมีการเปิดเผยข้อมูลและการดำเนินการอย่างโปร่งใสทุกขั้นตอน

ชูเกียรติ ศิวเวทกุล (2544: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การแก้ไขความขัดแย้ง: ศึกษากรณีการรับฟังความคิดเห็นใน โครงการอ่างเก็บน้ำโป่งขุนเพชร พบว่า กระบวนการรับฟังความคิดเห็นสามารถแก้ไขความขัดแย้งในส่วนข้อมูลที่มีความแตกต่างกันอย่างมากของกลุ่มสนับสนุนโครงการ และคัดค้านโครงการ ด้วยการเปิดช่องทางสื่อสารระหว่างคู่ขัดแย้ง ทำให้เกิดการตอบโต้ในประเด็น และสภาพปัญหาที่กลุ่มคัดค้านโครงการสงสัย โดยกระบวนการนี้เป็นการตรวจสอบข้อมูลบนฐานสภาพความเป็นจริงเพื่อประกอบการสรุปผล ขณะที่กระบวนการแก้ไขความขัดแย้งโดยรัฐที่จัดทำขึ้นก่อนหน้านี้ อันได้แก่ กระบวนการลงประชามติ และกระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยจากคนกลาง ไม่สามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งได้เนื่องจากขาดกระบวนการที่ไม่เปิดโอกาสให้ฝ่ายที่คัดค้านเข้ามามีส่วนร่วม และผู้ดำเนินกระบวนการแก้ไขความขัดแย้งขาดความเป็นกลาง

อิทธิพล ศรีเสาวลักษณ์, วีระชัย นาควิบูลย์วงศ์ และทัชชมัย ฤกษ์สุต (2544: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง โครงการวิจัยกฎหมายเพื่อการจัดการท้องถิ่น พบว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นกฎหมายหลักสำคัญในการส่งเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เพราะบัญญัติให้กระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ให้สิทธิแก่ประชาชนทั่วไป ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐในการอนุรักษ์ และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างชัดเจน ในส่วนกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรส่วนใหญ่เป็นอุปสรรคที่ทำให้ประชาชนและชุมชนไม่สามารถมีสิทธิมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรอันเป็นฐานชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน โดยเฉพาะประชาชนในชนบท ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในการครอบครองใช้ประโยชน์และความไม่เท่าเทียมกัน เพราะเป็นกฎหมายดั้งเดิมที่ใช้มาเป็นเวลานาน และยังมีได้มีการปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องกับบทบัญญัติในกฎหมายรัฐธรรมนูญ ซึ่งควรจะต้องหาทางแก้ไขปรับปรุงโดยเร็ว

เครือมาศ สุจิตโต (2546: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม โครงการ โรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซีย พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นว่าควรให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการ เพราะโครงการจะเกิดขึ้นในชุมชนและน่าจะมีผลกระทบต่อชุมชน จึงเห็นว่าควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นตอนของการวางแผนการศึกษา การสำรวจความเห็น และควรเผยแพร่ผลการศึกษาต่อสาธารณะได้ร่วมพิจารณารายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมรวมทั้งการติดตามประเมินผลโครงการ ด้วยเหตุที่การดำเนินโครงการอาจมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่ จึงควรได้รับข้อมูลข่าวสาร ได้ร่วมแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนข้อมูล ในส่วนของปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการมี

ส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เกิดจากประชาชนบางส่วนไม่มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม การที่ประชาชนได้รับผลกระทบจากโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ส่งผลให้มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการจัดการของรัฐต่อการพัฒนาอุตสาหกรรม อีกทั้งประชาชนบางส่วนยังได้รับข้อมูลที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับการพัฒนาโครงการ โดยได้รับข้อมูลทางบวกจากเจ้าของโครงการ และในขณะเดียวกันก็ได้รับข้อมูลเฉพาะด้านลบจากผู้คัดค้านโครงการ นอกจากนี้ยังรวมถึงการทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมยังไม่เพียงพอเหมาะสมและระยะเวลาในการจัดกระบวนการไม่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของชุมชน ในส่วนของข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรเผยแพร่ข้อมูลผลการศึกษาอย่างทั่วถึง มีการจัดประชุมเพื่อชี้แจงและรับฟังความคิดเห็นต่อการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมให้ครอบคลุมทั่วถึงและบ่อยครั้ง โดยเลือกช่วงเวลาที่ไม่กระทบต่อการประกอบอาชีพและการประกอบศาสนกิจน้อยที่สุด ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึงโดยใช้สื่อหลายชนิด รวมทั้งการประสานให้ผู้นำท้องถิ่นที่ได้รับการยอมรับมาเป็นแกนกลางในการชักชวนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น

สุวิกร ช่างจัตุรัส (2547: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง องค์การบริหารส่วนตำบลกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม: ศึกษากรณีตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่าบทบาทของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยิ่ง เพราะเป็นบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชน และอยู่ใกล้สภาพการณ์มากที่สุด อีกทั้งยังมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายในอันที่จะช่วยให้การปฏิบัติงานเกิดประสิทธิภาพมากขึ้น การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่การวางแผนการดำเนินงาน ออกกฎระเบียบ การควบคุมตรวจสอบและเฝ้าระวังป้องกัน จะทำให้การปฏิบัติงานด้านอนุรักษ์มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ศิริยา ชลทนต์บำรุง (2548: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม พบว่า พ.ร.บ.ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมแต่ไม่ได้บัญญัติเรื่องการมีส่วนร่วมไว้โดยตรง ดังนั้นจึงควรออกประกาศกำหนดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมตั้งแต่ขั้นเริ่มต้นทำการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม และให้มีส่วนร่วมในทุกๆ ขั้นตอนต่อเนื่องกันไปอย่างเป็นระบบ ข้อเสนอแนะต่างๆ ที่ได้จากประชาชนจะต้องถูกนำมาพิจารณาด้วยเสมอทุกขั้นตอน โดยอาจนำความคิดเห็นต่างๆ ที่ได้รับจากประชาชนทำเป็นเอกสารแนบท้ายเพื่อให้ประชาชนตรวจสอบได้ง่ายและถ้าผู้มีอำนาจตัดสินใจเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับข้อคิดเห็นของประชาชนอย่างไร ก็ควรต้องชี้แจงเป็นลายลักษณ์อักษรประกอบเหตุผลอย่าง

ชัดเจนด้วย การจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่ประกอบด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนย่อมส่งผลให้เกิดความสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพยิ่งกว่ารายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งจะช่วยลดความขัดแย้งระหว่างเจ้าของโครงการ/กิจการกับประชาชน และก่อให้เกิดการยอมรับจากประชาชนมากขึ้นด้วย

วิรัตน์ แผลมนาค (2550: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง ทักษะคติของประชาชนตำบลเขาเจ็ดยอดต่อผลกระทบสิ่งแวดล้อมในการประกอบกิจการเหมืองทองคำที่พบว่ามีประชาชนในตำบลเขาเจ็ดยอดมีความวิตกกังวลเรื่องผลกระทบสิ่งแวดล้อมในการประกอบกิจการเหมืองทองคำแร่ชาติ ในเรื่องการปนเปื้อนสารพิษในน้ำ ในอากาศและในดิน ปริมาณฝุ่นละอองมาก การรบกวนด้านเสียง และการลดลงของป่าไม้ แต่ประชาชนไม่กังวลต่อผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคม จากเหตุการณ์สร้างอาชีพ สร้างรายได้และความสะดวกสบายให้กับชุมชน ในด้านการอยู่ร่วมกันระหว่างผู้ประกอบการเหมืองแร่ทองคำและชุมชน ต้องสร้างความเข้าใจด้านผลกระทบสิ่งแวดล้อม และการดูแลด้านสวัสดิการ การบริการชุมชนในเรื่องสุขภาพเพื่อสร้างความแข็งแรงและสภาวะจิตใจที่ดีของประชาชน

สุทธิชัย สุขสีเสน (2550: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการวางแผนพลังงานชุมชนในจังหวัดสงขลา พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ การศึกษา รายได้ รายจ่ายด้านพลังงาน ความรู้ความเข้าใจ ความพึงพอใจต่อทีมงาน ความคาดหวัง การสื่อสาร ความเชื่อมั่นในตัวผู้นำ และการสนับสนุนของภาครัฐ

เอกพงษ์ ทวีเขตรกิจ (2550: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง บทบาทผู้นำท้องถิ่นในการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ผู้นำท้องถิ่นมีบทบาทในการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระดับน้อย เนื่องจากการขาดความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการขาดประสบการณ์ในการทำงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ชุติมา ตันนาราง (2553: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมูลฝอยชุมชนในเขตเทศบาลนครสมุทรปราการ พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมูลฝอยชุมชนคือ สถานภาพในครัวเรือน ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ต่อเดือน จำนวนปีที่อยู่อาศัย ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับขยะมูลฝอย ทักษะคติ และความยินดีเข้าร่วมในการจัดการมูลฝอยชุมชน

สุทธิศักดิ์ ภัทรมานะวงศ์ (2553: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การป้องกันล่วงหน้า: การประเมินผล กระทบบสิ่งแวดล้อม พบว่า องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลกระทบบสิ่งแวดล้อมมี 3 องค์กรคือ 1) องค์กรจัดทำรายงานประกอบด้วย ผู้รับใบอนุญาตทำรายงานและเจ้าของโครงการ 2) องค์กร พิจารณารายงาน ประกอบด้วย คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ และคณะรัฐมนตรี มีหน้าที่พิจารณา รายงานโครงการของรัฐ และคณะกรรมการผู้ชำนาญการมีหน้าที่พิจารณารายงานโครงการของเอกชน และ 3) องค์กรควบคุมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กำหนดให้มีองค์กร อิสระทำหน้าที่ในการให้ความเห็นรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบบสิ่งแวดล้อมต่อเจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจ อนุญาต นอกจากนี้ยังพบว่ากระบวนการทำรายงานการประเมินผลกระทบบสิ่งแวดล้อมยังขาดการมี ส่วนร่วมของประชาชน การพิจารณารายงานมีศูนย์รวมอำนาจอยู่ที่ส่วนกลางและการควบคุมให้ ปฏิบัติตามมาตรการที่กำหนดยังไม่มีประสิทธิภาพ

ภริศิ ลิฎาภรณ์ (2554: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการ จัดการสิ่งแวดล้อมในเขตควบคุมมลพิษ: กรณีศึกษาชุมชนมาบชะลูอ อ.เมือง จ.ระยอง พบว่า ระดับ การมีส่วนร่วมในระดับการให้ข้อมูลข่าวสารเป็นระดับที่มากที่สุด รองลงมาคือการสร้างการมีส่วนร่วม ในระดับสร้างความร่วมมือ การมีส่วนร่วมในการให้อำนาจประชาชน ส่วนระดับการมีส่วนร่วม ที่ต่ำสุดคือ การมีส่วนร่วมในระดับการหารือและการมีส่วนร่วมเข้ามาบิบบทบาทซึ่งมีค่าเท่ากัน ส่วนผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับมีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมสูงที่สุดรองลงมาคือ การได้รับ ของมูลข่าวสาร ความไว้วางใจระหว่างประชาชนที่มีส่วนร่วม ความไว้วางใจต่อหน่วยงานหรือ บุคลากรที่จัดการมีส่วนร่วม และการตระหนักต่อปัญหาตามลำดับ

สุดารัตน์ แผลวมัจฉะ (2554: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานความ รับผิดชอบของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมต่อสังคม กรณีศึกษา กลุ่มบริษัท อุเบะ (ประเทศไทย) พบว่า ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการดำเนินงาน CSR ในด้านบริบทได้แก่ นโยบาย กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ข้อกำหนดจากภาครัฐ ผู้นำชุมชน/ผู้นำท้องถิ่นและการปกครองส่วนท้องถิ่น/การเมือง ท้องถิ่น สภาวะเศรษฐกิจ ทัศนคติ ค่านิยม วัฒนธรรมประเพณีและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ในด้านปัจจัยนำเข้า ได้แก่ การสนับสนุนของผู้บริหารและการมีส่วนร่วมของพนักงาน เงินทุนและ งบประมาณ วิสัยทัศน์ และวัฒนธรรมองค์กร มาตรการดำเนินการต่างๆ สำหรับด้านกระบวนการ ได้แก่ การจัดโครงสร้างการบริหาร CSR การสื่อสารและประสานงาน การจัดกิจกรรมที่ครอบคลุม งาน CSR และสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย

จากการศึกษางานวิจัยต่างๆ ข้างต้นจึงได้แนวคิดว่ ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ ประเมินผลกระทบบสิ่งแวดล้อม ต้องอาศัยปัจจัยต่างๆ เพื่อสนับสนุนให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วม ของประชาชนอย่างแท้จริง เนื่องจากเป็นกระบวนการที่มีผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่ายทั้ง ภาครัฐ ภาคเอกชน

ภาคประชาชน ที่ต้องร่วมประสานความร่วมมือที่จะนำไปสู่การขับเคลื่อนกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยการขับเคลื่อนนั้นต้องอาศัยปัจจัยหลายส่วน เช่น กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะช่วยให้ทุกภาคส่วนมีความเข้าใจเป้าหมายของกระบวนการมากขึ้น ในด้านของ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารของโครงการทั้งด้านผลดีผลเสียของโครงการ การเข้าร่วมกิจกรรม เวลาจังหวะที่เหมาะสมในกระบวนการ การเปิดเผยข้อมูลและการดำเนินการอย่างโปร่งใสทุกขั้นตอน การเปิดช่องทางสื่อสารระหว่างกลุ่ม เป็นต้น จากปัจจัยต่างๆที่กล่าวมาในเบื้องต้นนั้น จะเห็นได้ว่าเป็นปัจจัยที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ซึ่งสามารถนำสิ่งเหล่านี้มาใช้เพื่อการประเมินการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษา โรงไฟฟ้าถ่านหินเขาหินซ้อน จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้เป็นอย่างดี

บทที่ 3

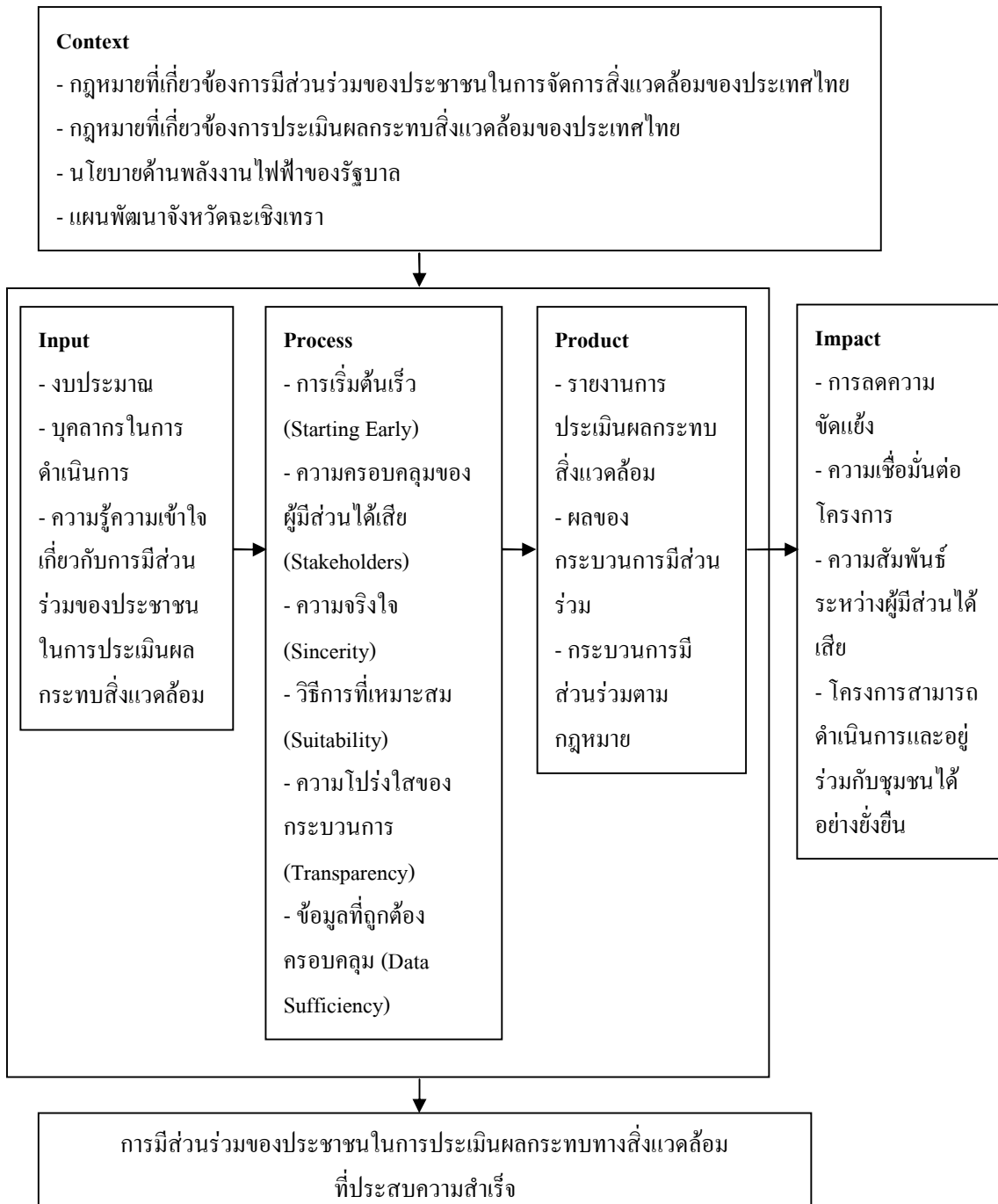
กรอบแนวคิดและวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง การประเมินการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ภูมิศึกษา โรงไฟฟ้าถ่านหินเขาคินทร์ จังหวัดยะลา ในครั้งนี้ได้ศึกษา แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมาประยุกต์เป็นแนวคิดในการวิจัยและวิธีการวิจัยโดยกำหนดหัวข้อการวิจัยเป็น 6 ส่วน ซึ่งประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้

- 3.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย
- 3.2 วิธีการดำเนินการวิจัย
- 3.3 แหล่งข้อมูลในการวิจัย
- 3.4 วิธีการเก็บข้อมูล
- 3.5 กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ
- 3.6 แผนที่โดยรอบโครงการและขอบเขตของประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ
- 3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังแสดงในภาพที่ 3.1

ภาพที่ 3.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากภาพที่ 3.1 กรอบแนวคิดในวิจัย เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษา โรงไฟฟ้าเขาหินซ้อน ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ใช้เทคนิคการประเมินแบบ CIPP-I Model เป็นกรอบในการนำเสนอรูปแบบที่

เหมาะสมของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่ประสบความสำเร็จ ดังนี้

3.1.1 ปัจจัยภายนอก (Context) เป็นปัจจัยที่พิจารณาจากความต้องการที่จำเป็น เพื่อกำหนดการดำเนินงานโดยพิจารณาจากกฎหมาย สังคม การเมือง ตลอดจนปัญหาอุปสรรคต่างๆที่คาดว่าจะเกิดขึ้นต่อกระบวนการ ซึ่งในการวิจัยนี้ประกอบด้วยกฎหมายที่เกี่ยวข้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย กฎหมายที่เกี่ยวข้องการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย นโยบายด้านพลังงานไฟฟ้าของรัฐบาล และแผนพัฒนาจังหวัดฉะเชิงเทรา

3.1.2 ปัจจัยนำเข้า (Input) เป็นปัจจัยที่พิจารณาจากทรัพยากรที่มีอยู่ซึ่งมีผลต่อกระบวนการที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมาย ซึ่งในการวิจัยนี้ประกอบด้วย งบประมาณ บุคลากรในการดำเนินการ และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและกระบวนการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นปัจจัยที่มาจากผู้ดำเนินโครงการหรือบริษัทที่ปรึกษาในการดำเนินกระบวนการมีส่วนร่วม

3.1.3 กระบวนการ (Process) เป็นการพิจารณาถึงข้อดีและข้อบกพร่องของการดำเนินการตามแต่ละขั้นตอน ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น ตลอดจนความเหมาะสมของกิจกรรมและขั้นตอนดำเนินงานว่าจะนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ซึ่งในการวิจัยนี้ประกอบด้วย การเริ่มต้นเร็ว (Starting Early) ครอบคลุมผู้ที่เกี่ยวข้อง (Stakeholders) ความจริงใจ (Sincerity) วิธีการที่เหมาะสม (Suitability) ความโปร่งใสของกระบวนการ (Transparency) และข้อมูลที่ต้องการ ครอบคลุม

3.1.4 ผลผลิต (Product) เป็นการพิจารณาจากผลผลิตของโครงการ เพื่อที่จะตอบคำถามในการดำเนินโครงการว่าประสบความสำเร็จตามแผนที่วางไว้หรือไม่ ซึ่งในการวิจัยนี้ประกอบด้วย รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ผลการประชุม และกระบวนการมีส่วนร่วมตามกฎหมาย

3.1.5 ผลกระทบ (Impact) เป็นการพิจารณาจากผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกระบวนการเพื่อตรวจสอบผลกระทบของโครงการทั้งด้านบวกและด้านลบที่มีต่อกลุ่มเป้าหมายและกลุ่มอื่นๆ ชุมชน เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมซึ่งในการวิจัยนี้ประกอบด้วย การลดความขัดแย้ง ความเชื่อมั่นต่อโครงการที่ดีขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้เสียที่ดีขึ้น และโครงการสามารถดำเนินการและอยู่ร่วมกับชุมชนได้อย่างยั่งยืน

จากนั้นนำผลการศึกษาที่ได้มาสรุปถึงกระบวนการและระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จปัญหาและอุปสรรคการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมของโครงการโรงไฟฟ้าถ่าน

ห็นเขาห็นซื่อน เพื่อนำเสนอรูปแบบที่เหมาะสมของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่ประสบความสำเร็จ

3.2 วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน และผู้ที่เกี่ยวข้องในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการ โรงไฟฟ้าถ่านหินเขาห็นซื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา ปัจจัยที่ส่งเสริมให้การมีส่วนร่วมประสบความสำเร็จ ระดับการมีส่วนร่วม รวมถึงประเด็นปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วม ตลอดจนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเขาห็นซื่อน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลคือการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) กับผู้นำชุมชน กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (ประชาชนที่ได้รับผลกระทบ องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ส่วนกลาง) ร่วมกับการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยนำข้อมูลมาทำการเรียบเรียง วิเคราะห์ สังเคราะห์ และเรียบเรียงเนื้อหาเพื่อหาข้อสรุป

3.3 แหล่งข้อมูลในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้เก็บรวบรวมข้อมูลจาก 2 แหล่งที่สำคัญ ดังนี้

3.3.1 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

เป็นข้อมูลเอกสาร (Documentary) ได้แก่ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมจาก เอกสารทางวิชาการ บทความ วิทยานิพนธ์ และเอกสารการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการ

3.3.2 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)

สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) เป็นข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ โดยใช้ประเด็นการสัมภาษณ์ ทำการรวบรวมข้อเสนอแนะ ปัญหา จากผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งเป็น ผู้นำชุมชน กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ที่อาศัยอยู่ ตำบลเขาห็นซื่อน ตำบลเกาะขนุน อำเภอพนมสารคาม และตำบลคูยาศ หมู่ 1 อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทราหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อมและองค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม (ENGO)

3.4 วิธีการเก็บข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับงานวิจัยครั้งนี้คือ การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ส่วนได้เสียของโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเขาหินซ้อน ได้แก่กลุ่มประชาชนที่ได้รับผลกระทบ (ประชาชนทั่วไปและผู้นำชุมชนรอบพื้นที่โครงการ) กลุ่มหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อมและองค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม (ENGO) โดยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความละเอียดและชัดเจนมากขึ้น โดยวิธีที่ใช้ในการเก็บตัวอย่างในการสัมภาษณ์แบ่งเป็น 2 วิธี คือ 1) การเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Selection) กับกลุ่มหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อมและองค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม (ENGO) 2) การเลือกตัวอย่างแบบบอกต่อ (Snowball Selection) กับกลุ่มประชาชนที่ได้รับผลกระทบ (ประชาชนทั่วไปและผู้นำชุมชนรอบพื้นที่โครงการ) โดยทำความรู้จักเริ่มแรกกับผู้นำชุมชน/ประชาชน และทำการสอบถามถึงบุคคลอื่นๆ ที่สามารถให้ข้อมูลได้ต่อไปเรื่อยๆ จนได้ข้อมูลตามต้องการ

3.4.1 เครื่องมือและอุปกรณ์

1) แบบสัมภาษณ์ โดยแบ่งเป็น 5 แบบคือ

- (1) แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้นำชุมชน/ประชาชน
- (2) แบบสัมภาษณ์สำหรับเจ้าหน้าที่ส่วนท้องถิ่น
- (3) แบบสัมภาษณ์สำหรับเจ้าหน้าที่ส่วนกลาง สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน
- (4) แบบสัมภาษณ์สำหรับเจ้าหน้าที่ส่วนกลางสำนักงานนโยบายและแผน

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(5) แบบสัมภาษณ์สำหรับนักวิชาการ/องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม

โดยในแต่ละแบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 2 ส่วนได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผล

กระทบสิ่งแวดล้อม

2) กล้องถ่ายรูป เครื่องบันทึกเสียง

3.5 กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้

1) ประชาชนที่ได้รับผลกระทบ แบ่งเป็น

- (1) ประชาชนทั่วไป จำนวน 8 คน
- (2) ผู้นำชุมชน จำนวน 3 คน

2) เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลเขาหินซ้อน จำนวน 1 คน

3) เจ้าหน้าที่ส่วนกลาง แบ่งเป็น

- (1) เจ้าหน้าที่สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.)

จำนวน 1 คน

- (2) เจ้าหน้าที่สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดฉะเชิงเทรา (ทสจ.)

จำนวน 1 คน

- (3) เจ้าหน้าที่สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน (สนพ.) จำนวน 1 คน

5) นักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อม จำนวน 1 คน

6) เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม (ENGO) จำนวน 1 คน

โดยในการนำเสนอผลการศึกษาในการวิจัยจะไม่เปิดเผยชื่อของผู้ให้สัมภาษณ์ดังนั้นผู้วิจัยจึงทำรหัสผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อให้สอดคล้องกับจริยธรรมทางการวิจัยดังตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 รหัสผู้ให้สัมภาษณ์

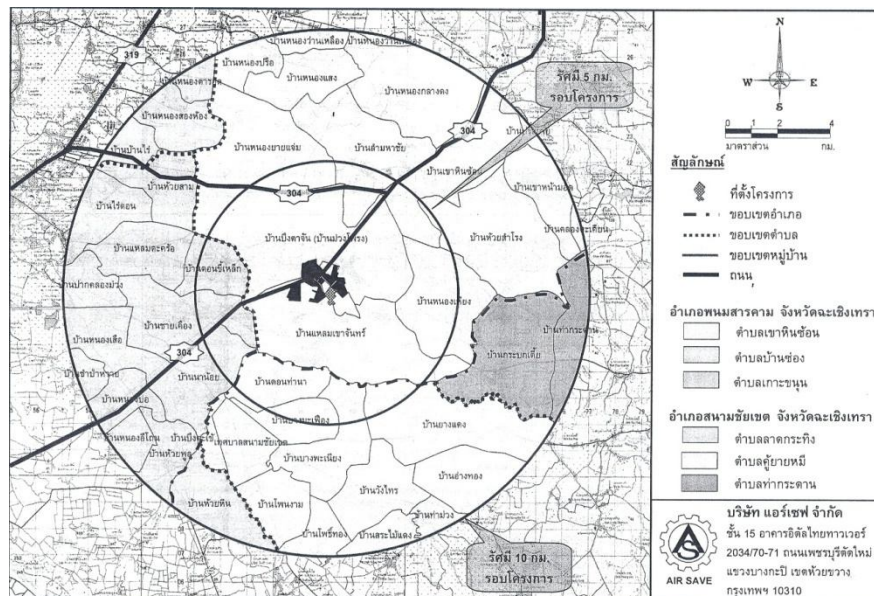
ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่	รหัสผู้ให้สัมภาษณ์
1	ประชาชนคนที่ 1 ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม
2	ประชาชนคนที่ 2 ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม
3	ประชาชนคนที่ 1 ตำบลเกาะขนุน อำเภอพนมสารคาม
4	ประชาชนคนที่ 2 ตำบลเกาะขนุน อำเภอพนมสารคาม
5	ประชาชนคนที่ 3 ตำบลเกาะขนุน อำเภอพนมสารคาม
6	ประชาชนคนที่ 1 ตำบลคูยาศมี อำเภอสนามชัยเขต
7	ประชาชนคนที่ 2 ตำบลคูยาศมี อำเภอสนามชัยเขต
8	ประชาชนคนที่ 3 ตำบลคูยาศมี อำเภอสนามชัยเขต
9	ผู้นำชุมชนคนที่ 1 ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่	รหัสผู้ให้สัมภาษณ์
10	ผู้นำชุมชนคนที่ 2 ตำบลเกาะขนุน อำเภอพนมสารคาม
11	ผู้นำชุมชนคนที่ 3 ตำบลคูยายหมี อำเภอสยามชัยเขต
12	เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม
13	เจ้าหน้าที่สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
14	เจ้าหน้าที่สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน
15	เจ้าหน้าที่สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดฉะเชิงเทรา
16	เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลเขาหินซ้อน
17	นักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อม

3.6 แผนที่โดยรอบโครงการและขอบเขตของประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัย ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ 3 ตำบล ประกอบด้วยตำบลเขาหินซ้อน ตำบลเกาะขนุนและตำบลคูยายหมีดังภาพที่ 3.2

ภาพที่ 3.2 แผนที่แสดงพื้นที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

แหล่งที่มา: บริษัท แอร์เซฟ จำกัด, 2552: 3-59.

3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์โดยใช้เทคนิคการประเมินแบบ CIPP-I Model ซึ่งประกอบด้วย 1) ปัจจัยภายนอก (Context) ได้แก่ กฎหมายที่เกี่ยวข้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย กฎหมายที่เกี่ยวข้องการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย นโยบายด้านพลังงานไฟฟ้าของรัฐบาล และแผนพัฒนาจังหวัด ฉะเชิงเทรา 2) ปัจจัยนำเข้า (Input) ได้แก่ งบประมาณ บุคลากรในการดำเนินการ และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและกระบวนการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นปัจจัยที่มาจากผู้ดำเนินโครงการหรือบริษัทที่ปรึกษาในการดำเนินกระบวนการมีส่วนร่วม 3) กระบวนการ (Process) ได้แก่ การเริ่มต้นเร็ว (Starting Early) ครอบคลุมผู้ที่เกี่ยวข้อง (Stakeholders) ความจริงใจ (Sincerity) วิธีการที่เหมาะสม (Suitability) ความโปร่งใสของกระบวนการ (Transparency) และข้อมูลที่ถูกต้อง ครบคลุม (Data Sufficiency) 4) ผลผลิต (Product) ได้แก่ รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ผลของกระบวนการมีส่วนร่วม และกระบวนการมีส่วนร่วมตามกฎหมาย 5) ผลกระทบ (Impact) ได้แก่ การลดความขัดแย้ง ความเชื่อมั่นต่อโครงการที่ดีขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้เสียที่ดีขึ้น และโครงการสามารถดำเนินการและอยู่ร่วมกับชุมชนได้อย่างยั่งยืนรวมทั้งนำข้อมูลที่ได้จากเอกสารข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็น สภาพปัญหา มาวิเคราะห์ดังนี้

1) นำข้อมูลมาวิเคราะห์เป็นหมวดหมู่

2) วิเคราะห์เนื้อหา แยกตามรายละเอียด เหตุการณ์ตามประเด็นที่วิจัย ได้แก่ ผลการประเมินการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ตลอดจนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

3) สรุปประเด็นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะจากผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่โครงการ ผู้นำชุมชนและส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง

4) ทำการวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปผลการวิจัย

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การวิจัยเรื่อง การประเมินการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ภูมิศึกษา โรงไฟฟ้าถ่านหินเขาหินซ้อน จังหวัดฉะเชิงเทรา ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูล โดยสังเกตการณ์ ณ พื้นที่และทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับประชาชนทั่วไป ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดฉะเชิงเทรา เจ้าหน้าที่สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เจ้าหน้าที่สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน นักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อม และองค์กรพัฒนาเอกชน ด้านสิ่งแวดล้อม ในส่วนนี้ผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษาดังต่อไปนี้

4.1 กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมของโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเขาหินซ้อน

4.2 ปัจจัยความสำเร็จและปัญหาหรืออุปสรรคการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมของโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเขาหินซ้อน

4.3 แนวทางการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเขาหินซ้อน

4.1 กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเขาหินซ้อน

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเขาหินซ้อนผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษาดังต่อไปนี้

4.1.1 ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไป

การสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียของโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเขาหินซ้อนประกอบด้วย

1) ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจำนวน 8 คน เป็นประชาชนที่มีภูมิลำเนาในตำบลเขาหินซ้อนจำนวน 2 คน

ตำบลเกาะขนุนจำนวน 3 คน และตำบลคูยายหมีจำนวน 3 คน 2) ผู้นำชุมชนจำนวน 3 คน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชนจากตำบลเขาหินซ้อนจำนวน 1 คน ผู้นำชุมชนจากตำบลเกาะขนุนจำนวน 1 คน และผู้นำชุมชนจากตำบลคูยายหมีจำนวน 1 คน 3) เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลเขาหินซ้อนจำนวน 1 คน 4) เจ้าหน้าที่สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดฉะเชิงเทราจำนวน 1 คน 5) เจ้าหน้าที่สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจำนวน 1 คน 6) เจ้าหน้าที่สำนักงานนโยบายและแผนพลังงานจำนวน 1 คน 7) นักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อมจำนวน 1 คน และ 8) องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมจำนวน 1 คน

กลุ่มที่เป็นประชาชนและผู้นำชุมชนแบ่งเป็นเพศชายคิดเป็นร้อยละ 72.7 และเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 27.3 มีระดับการศึกษาส่วนใหญ่คือประถมศึกษาคิดเป็นร้อยละ 54.5 รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษาตอนต้นคิดเป็นร้อยละ 27.3 โดยประชาชนและผู้นำชุมชนทั้งหมดอยู่ในพื้นที่ที่มานานกว่า 20 ปีคิดเป็นร้อยละ 100.0 ประชาชนและผู้นำชุมชนส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัวคิดเป็นร้อยละ 45.5 และการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรม/กระบวนการประเมินผลกระทบแวดล้อมของโครงการพัฒนาต่างๆ ของประชาชนและผู้นำชุมชนคิดเป็นร้อยละ 63.6 และไม่เคยเข้าร่วมคิดเป็นร้อยละ 36.4 ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลทั่วไปของประชาชนและผู้นำชุมชน

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	8	72.7
หญิง	3	27.3
รวม	11	100.0
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าประถมศึกษา	1	9.1
ประถมศึกษา	6	54.5
มัธยมศึกษาตอนต้น	3	27.3
มัธยมศึกษาตอนปลาย	1	9.1
อนุปริญญา	-	-
ปริญญาตรี	-	-
ปริญญาโท	-	-

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
สูงกว่าปริญญาโท	-	-
อื่นๆ	-	-
รวม	11	100.0
อาชีพ		
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	2	18.2
รับจ้างแรงงาน	-	-
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	5	45.5
ทำไร่/ทำสวน	1	9.1
ทำประมง	-	-
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	-	-
ข้าราชการ	3	27.3
พนักงานหน่วยงานเอกชน	-	-
อื่นๆ	-	-
รวม	11	100.0
ระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่		
ต่ำกว่า 5 ปี	-	-
5-15 ปี	-	-
16-20 ปี	-	-
มากกว่า 20 ปี	11	100.0
รวม	11	100.0

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
การมีส่วนร่วมในกิจกรรม/กระบวนการประเมินผลกระทบแวดล้อมของโครงการพัฒนาต่างๆ		
เคยเข้าร่วม	7	63.6
ไม่เคย	4	36.4
รวม	11	100.0

ส่วนเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลเขาหินซ้อน เจ้าหน้าที่สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดฉะเชิงเทรา เจ้าหน้าที่สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เจ้าหน้าที่สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน นักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อม และเจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม (ENGO) มีระดับการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาโท จนถึงปริญญาเอก

4.1.2 บริบทหรือสิ่งแวดล้อมของโครงการ (Context)

จากการศึกษาพบว่าบริบทหรือสิ่งแวดล้อมของโครงการที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมประกอบไปด้วย 1) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย 2) กฎหมายที่เกี่ยวข้องการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย 3) นโยบายด้านพลังงานไฟฟ้าของรัฐบาล และ 4) แผนพัฒนาจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยในแต่ละประเด็นมีรายละเอียดดังนี้

1) กฎหมายที่เกี่ยวข้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย

จากการศึกษาข้อมูลเอกสารและการสัมภาษณ์พบว่า กฎหมายที่เกี่ยวข้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 สามารถแยกประเด็นในการพิจารณาได้ดังนี้

(1) การไม่ปฏิบัติตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงของการมีส่วนร่วมของประชาชน กระบวนการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นนั้นเป็นเพียงการปฏิบัติตามขั้นตอนของกฎหมายเท่านั้น เพื่อที่จะให้ครบถ้วนตาม

ระเบียบขั้นตอน หากแต่ยังขาดเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการมีส่วนร่วม โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 12 (เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม, 2555) ให้ความเห็นว่า

“กฎหมายก็เขียนมาครบถ้วนแล้วแต่การแปลงเจตนารมณ์ไปสู่การการปฏิบัตินี้มันค่อนข้างที่จะไม่ได้รับการตอบสนองอย่างแท้จริงทุกคนพยายามที่จะใช้กระบวนการการมีส่วนร่วมมาเป็นข้ออ้างที่จะให้ครบถ้วนตามขั้นตอนหรือระเบียบที่กฎหมายกำหนดแต่ไม่ได้เอามาด้วยเจตนารมณ์ที่แท้จริง”

(2) กฎหมายมีรายละเอียดค่อนข้างมาก กฎหมายหรือระเบียบดังกล่าวเป็นการนำวิธีการศึกษาการมีส่วนร่วมไปใส่ไว้ในตัวกฎหมาย เพื่อเป็นแนวทางและบังคับใช้ให้เป็นไปตามกรอบของกฎหมาย เนื่องจากผู้ที่ทำการเขียนกฎหมายมองว่าหากไม่มีการระบุไว้ในกฎหมาย ก็อาจทำให้ขาดการนำไปใช้อย่างจริงจัง จึงทำให้รายละเอียดของการมีส่วนร่วมมีมาก ทั้งที่ในบางกรณีกระบวนการมีส่วนร่วมที่แท้จริงบางครั้งไม่จำเป็นที่ต้องปฏิบัติตามขั้นตอนที่ระบุไว้ทุกขั้นตอน โดยในส่วนของผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 13 (เจ้าหน้าที่สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2555) ให้ความเห็นว่า

“โดยในทางปฏิบัติที่ผ่านมา มีการระบุรายละเอียดที่ค่อนข้างมาก จึงเป็นการทำตามกระบวนการเพื่อให้ได้วิธีการที่ครบถ้วนตามที่ระบุไว้ เช่น ในการประชุมต้องใช้เวลา 3-4 ชั่วโมง บางครั้งประชาชนที่เข้าร่วมอาจประชุมกันจบได้ตั้งแต่ 2 ชั่วโมงแล้วก็เป็นได้”

(3) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดขึ้นมาตั้งแต่รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ซึ่งค่อนข้างเป็นเรื่องใหม่สำหรับประเทศไทยและต้องอาศัยระยะเวลาที่จะให้ทุกฝ่ายเรียนรู้ ซึ่งกระบวนการที่จะนำไปสู่การพัฒนากระบวนการเรียนรู้จึงเป็นสิ่งสำคัญ โดยอาจมีการตั้งคณะกรรมการขึ้นมาเพื่อพัฒนากฎหมายหรือระเบียบต่างที่เกี่ยวข้องและกระจายอยู่ในหลายๆ กระทรวงมารวมกัน เพราะการที่กฎหมายกระจายกันอยู่จะกลายเป็นความซ้ำซ้อนและไม่มีประสิทธิภาพได้ โดยในส่วนของผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 14 (เจ้าหน้าที่สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน, 2556) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“สำหรับประเทศไทยมันยังใหม่ ในเรื่องของกระบวนการเข้ามามีส่วนร่วม เพราะว่าเพิ่งมีเมื่อปี 2540 ที่มีรัฐธรรมนูญเข้ามารับสิทธิ์ของชุมชนว่าเขาสามารถจะเข้ามาดูแลรักษาทรัพยากรในท้องที่เขาได้ ทีนี้ก็รับเรื่องมากลายเป็นปีรัฐธรรมนูญปี 2550 คราวนี้อันนี้มันเป็นเรื่องใหม่แล้วมันก็ต้องอาศัยเวลาเข้ามาพัฒนา บางทีเราก็ไม่รู้ว่สิ่งที่คุณมันคืออะไรอะไร ซึ่งอันนี้มันต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้ผ่านกระบวนการพัฒนา ซึ่งกระบวนการพัฒนาผมให้ความสำคัญตรงนี้มาก อาจจะมีคณะกรรมการหรืออะไรเข้าไปดูจริงๆ เพื่อพัฒนาตัวระเบียบแล้วก็กฎหมายที่เกี่ยวข้องคือตอนนี้นั้นกระจายอยู่ทุกๆ แห่งทุกกระทรวงทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องถามว่าถ้ามีคนมารวมศูนย์มาช่วยดูแล เพราะตอนนี้ก็กลายเป็นความซ้ำซ้อน อันเป็นการที่ไม่มีประสิทธิภาพ”

2) กฎหมายที่เกี่ยวข้องการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย

จากการศึกษาข้อมูลเอกสารและการสัมภาษณ์พบว่า กฎหมายที่เกี่ยวข้องการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 และประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมฉบับต่างๆ สามารถแยกประเด็นในการพิจารณาได้ดังนี้

(1) การปฏิบัติตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงของการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยจำเป็นต้องมีการระบุขั้นตอนต่างๆ ในการทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่ชัดเจน เพื่อให้ผู้จัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมได้ปฏิบัติตามอย่างถูกต้อง ซึ่งในประเทศไทยผู้ที่จัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมบางส่วนทำเพื่อให้ครบถ้วนตามกฎหมายและสามารถดำเนินโครงการได้ ซึ่งผิดเจตนารมณ์ที่แท้จริงของการทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 12 (เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม, 2555) ได้ให้ข้อมูลในประเด็นนี้ว่า

“ณ วันนี้ยังไม่สนองตอบเจตนารมณ์ของการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมกระบวนการทั้งหมดมันเป็นการจัดทำโดยมีเป้าหมายว่าต้องผ่านในขณะเดียวกันเจตนารมณ์ของการทำผลกระทบสิ่งแวดล้อมนี้มันคือการศึกษาเบื้องต้นว่าโครงการนั้นเหมาะสมที่จะทำในพื้นที่นั้นๆ หรือไม่ถ้าเบื้องต้นพิจารณาแล้วเห็นว่ามันไม่ควรก็ไม่ควรที่จะลงรายละเอียดในการจัดทำมากเกินไปควรจะย้ายสถานที่ไปที่อื่น”

(2) การกำหนดประเภทโครงการที่ต้องจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมการระบุหรือกำหนดโครงการที่ต้องจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมยังถูกมองว่าประเภทโครงการที่กำหนดไปอาจไม่ครอบคลุมเพราะโครงการอื่นที่ไม่ได้กำหนดไว้ อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมได้เช่นกัน โดยการกำหนดประเภทโครงการที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเพิ่มเติม นั้น สามารถทำได้หากในอนาคตมีโครงการใหม่ๆ ที่มีเทคโนโลยีที่ทันสมัยขึ้นก็สามารถประกาศเพิ่มเติมได้ ในส่วนโดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 13 (เจ้าหน้าที่สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2555) ให้ความเห็นเกี่ยวกับขนาด/ประเภทของกิจการหรือโครงการพัฒนาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันว่า

“การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของเราจะใช้วิธีการกำหนดประเภทขนาด ฉะนั้นก็อาจกำหนดประเภทขนาดขึ้นไปเรื่อยๆ ก็ได้ แต่ถามว่าครอบคลุมหมดหรือไม่ ก็คือเป็นไปได้เพราะเราไม่รู้ว่าจะมีกิจกรรมใดที่มีผลกระทบสูง ซึ่งควรที่จะมีการจัดการมาตรการป้องกันแก้ไขล่วงหน้า เตรียมการสำหรับโครงการนั้นๆ”

(3) ประโยชน์ของการมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เป็นกฎหมายที่จะช่วยในการกำหนดขอบและขอบเขตของการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการต่างๆ เพื่อเป็นการศึกษาถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นหากมีการดำเนินการโครงการ รวมถึงยังช่วยในการกำหนดมาตรการป้องกันแก้ไข และติดตามผลกระทบที่จะเกิดขึ้นด้วยโดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 16 (เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลเขาหินซ้อน, 2555) ให้ความเห็นที่สนับสนุนเกี่ยวกับประโยชน์ของการมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมว่า

“การที่มีกฎหมายระบุไว้นั้น เป็นสิ่งที่ดีมากเพราะสามารถนำไปใช้ได้มากเลย เพราะว่าปัญหาบางโครงการก็ทำให้เกิดมลภาวะ ความกังวลกับผู้อยู่ในชุมชน เพราะเดี๋ยวนี้การสื่อสารมันมีมาก การฟังเสียงประชาชนในพื้นที่นั้นเป็นสิ่งที่สำคัญ...อีกอย่างมีกฎหมายระบุไว้ก็จะบังคับให้โครงการนำไปใช้ให้ถูกต้อง”

(4) การแก้ไขระเบียบข้อบังคับและการปรับปรุงกฎหมายพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 กฎหมายดังกล่าวเป็นกฎหมายที่เก่าและล้าสมัย ควรมีการปรับปรุงแก้ไขให้มีความเป็นปัจจุบันและให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 มากขึ้น

ซึ่งความเก่าและล้าสมัยของกฎหมายส่งผลให้การใช้กฎหมายดังกล่าวไม่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากในกฎหมายดังกล่าว ไม่ได้ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมใน 3 ขั้นตอนคือ 1) Public Scoping 2) Public Review และ 3) Public Monitor โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 17 (นักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อม, 2555) ให้สัมภาษณ์ว่า

“เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนคือต้องอย่าลืมว่า พ.ร.บ. สิ่งแวดล้อมนี้ออกเมื่อปี 2535 พอจริงๆ ตอนมีรัฐธรรมนูญ 2540 ต้องแก้แล้วแต่ไม่ได้แก้ พอมาถึงปีรัฐธรรมนูญ 2550 ก็ไม่ได้แก้ อีกหลายๆ เรื่องไม่ได้มีอยู่ในนี้ สิทธิชุมชนไม่มีอยู่ใน พ.ร.บ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพราะมันมีมาก่อนตัวรัฐธรรมนูญ เพราะฉะนั้นเมื่อรัฐธรรมนูญมันเปลี่ยนมันก็ต้องไปเปลี่ยนกฎหมายลูกซึ่งทุกคนก็รู้ว่ามันต้องเปลี่ยนแต่ยังไม่ได้ทำอะไรตั้งแต่ปี 2540 มาจนถึงปัจจุบันก็ 15 ปีแล้ว แล้วประกาศกระทรวงทรัพยากรก็ตีรัฐธรรมนูญก็ได้ออกแนวทางไว้ชัดเจนอยู่แต่ พ.ร.บ. มันเป็นเรื่องที่ระบบราชการเมืองไทยมันยึดก็คือยึดในสิ่งที่ไม่ได้เปิดให้มีส่วนร่วมได้อย่างเต็มที่ก็เลยเป็นปัญหา... ที่ตอนนี้ยังไม่มียุทธศาสตร์ที่มีสาเหตุเพราะว่าไม่ได้เปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมใน 3 ขั้นตอนสำคัญขั้นตอนแรกก็คือ Public Scoping คือหมายความว่า จะศึกษาเรื่องไหนประเด็นไหนบ้าง อันที่สองคือการทำ Public Review แล้วก็ขั้นที่สามก็คือ Public Monitor ครับ เมื่อออกมาแล้ว 3 ขั้นตอนนี้ไม่ได้มีการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมจริงๆ มันก็เลยเป็นปัญหา”

3) นโยบายด้านพลังงานไฟฟ้าของรัฐบาล

จากการศึกษาข้อมูลเอกสารและการสัมภาษณ์สามารถแยกประเด็นในการพิจารณาได้ดังนี้

(1) แหล่งพลังงานที่ใช้ในการผลิตไฟฟ้าในประเทศไทยพลังงานไฟฟ้าส่วนใหญ่ของประเทศมาจากก๊าซธรรมชาติเป็นสัดส่วนที่มากที่สุด เป็นการพึ่งพาเชื้อเพลิงในการผลิตไฟฟ้าในสัดส่วนที่สูงกว่าการผลิตไฟฟ้าจากวัตถุดิบอื่น ดังนั้นหากเกิดปัญหาจากก๊าซธรรมชาติ เช่น เกิดการขัดข้องของระบบส่งก๊าซ การปรับปรุงซ่อมบำรุงท่อส่งก๊าซหรือปัญหาอื่นใดก็ตาม ก็อาจส่งผลกระทบต่อการผลิตไฟฟ้าของประเทศได้ ดังนั้นการเพิ่มสัดส่วนของวัตถุดิบอื่นในการผลิตไฟฟ้าเพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นจากการพึ่งพาก๊าซธรรมชาติจึงถูกให้ความสำคัญและความสนใจมากขึ้น โดยเพิ่มสัดส่วนของพลังงานชีวมวล น้ำ ลม แสงอาทิตย์ ถ่านหิน เป็นต้น ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 12

(เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม, 2555) ให้ความเห็นเกี่ยวกับแหล่งพลังงานที่จะนำมาใช้ในการผลิตไฟฟ้าว่า

“ณ วันนี้เราใช้ก๊าซธรรมชาติประมาณ 75 เปอร์เซ็นต์ เป็นสัดส่วนที่สูงมากมากพอสมควรซึ่งในระดับเกณฑ์ของแหล่งผลิตไฟฟ้ามันควรจะกระจายวัตถุดิบไปในภาคส่วนต่างๆ ให้เท่ากันแหล่งพลังงานไฟฟ้าที่ผลิตมาจากพลังงานทางเลือกซึ่งมีเยอะแยะไปหมดพลังงานลมพลังงานแสงอาทิตย์พลังงานชีวมวลพลังงานเยอะแยะไปหมดแต่รัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกลับไม่ค่อยให้ความสำคัญกับเรื่องนี้มากนัก”

(2) พลังงานจากถ่านหินถ่านหินเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่ได้รับ ความสนใจ เนื่องจากปริมาณสำรองที่มีมาก ต้นทุนการผลิตถูก แต่การผลิตไฟฟ้าจากถ่านหินยังคงมีภาพในทางลบเกี่ยวกับมลภาวะซึ่งเป็นการยากที่จะได้รับการยอมรับจากประชาชน เพราะผลกระทบที่เกิดขึ้นจากถ่านหินมีความรุนแรงต่อสุขภาพของประชาชนโดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 16 (เจ้าหน้าที่องค์กรบริหารส่วนตำบลเขาหินซ้อน, 2555) ให้ความเห็นเกี่ยวกับพลังงานจากถ่านหินว่า “ผมมองดูตอนนี้ก็มีถ่านหินอย่างเดียว ถ้าโอกาสนี้ ณ ปีนี้แต่ในอนาคตข้างหน้าเราไม่รู้เพราะเทคโนโลยีต่างๆ มันไวเหลือเกิน เราอาจมีแหล่งพลังงานที่ดีกว่าถ่านหินก็ได้”

ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 12 (เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม, 2555) ให้ความเห็นเกี่ยวกับพลังงานจากถ่านหินว่า “ถ่านหิน สังกมไทยยังไม่ยอมรับเนื่องจากว่าภาพลบที่เกิดขึ้น จากกรณีแม่เมาะมันเป็นภาพลบที่ติดตราตรึงใจความรู้สึกของคนไทยทั้งประเทศ”

(3) ราคาในการผลิตไฟฟ้าแหล่งการผลิตไฟฟ้าแต่ละรูปแบบมีต้นทุนที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งขึ้นอยู่กับว่าประชาชนของประเทศว่ามีความต้องการพลังงานไฟฟ้าที่มีการผลิตอย่างไร เช่น ต้องการราคาถูกก็ต้องเน้นพลังงานจากนิวเคลียร์หรือถ่านหิน ถ้าต้องการสิ่งแวดล้อมที่ดีก็ต้องเน้นพลังงานหมุนเวียน ถ้าต้องการก่อสร้างที่เร็วก็ต้องเน้นก๊าซธรรมชาติ เป็นต้น ซึ่งทางกระทรวงพลังงานก็ได้มีนโยบายที่จะใช้พลังงานให้มีความหลากหลายมากขึ้นเพื่อลดการพึ่งพาพลังงานเพียงชนิดเดียว รวมถึงปัจจุบันมีการให้เอกชนเข้าร่วมในการผลิตไฟฟ้าซึ่งทำให้เกิดการแข่งขันขึ้นและผลที่ได้คือราคาไฟฟ้าที่ถูกลงโดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 14 (เจ้าหน้าที่สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน, 2555) ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า

“กระทรวงพลังงานเป็นผู้ที่รับผิดชอบในเรื่องของการจัดหาค่าผลิตไฟฟ้าให้เพียงพอ มันคงแล้วก็เป็นราคาที่เหมาะสมเป็นธรรมและมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในระดับที่น้อยที่สุด...การจะเลือกชนิดของพลังงาน เป็นเชิงยุทธศาสตร์ว่าถ้าเราเอาราคาถูกสุดอันนี้มันก็จะมาเรื่องของนิวเคลียร์เรื่องของถ่านหิน ถ้ายกกลับมาในเรื่องของสิ่งแวดล้อมอันนี้ก็ไม่ใช่ ซึ่งอาจจะเป็นเรื่องของพลังงานหมุนเวียน ไซ้ใหม่ เรื่องของพลังงานหมุนเวียน แต่พวกนี้มันแพง ถ้าเอาเรื่องของการก่อสร้างได้ง่ายและเร็ว จะเป็นเรื่องของโรงไฟฟ้าแก๊ส แล้วถ้าเกิดเรื่องของพิจารณาในเรื่องของการยอมรับอะไรอย่างนี้ มันก็อีก มันก็เป็นอะไรที่มันหลากหลายตอบไม่ได้ แต่เราก็พยายามจะเสนอลักษณะของรูปแบบผสมขึ้นมา”

โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 13 (สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2555) ให้ความเห็นสอดคล้องกันว่า

“เราใช้แก๊สธรรมชาติเป็นเชื้อเพลิงหลักกับซื้อไฟฟ้าจากต่างประเทศมาเสริม...แก๊สธรรมชาติก็จะแพงขึ้นเรื่อยๆตามจำนวนสำรองที่มีอยู่ ซึ่งมีอยู่จำกัดสิ่งที่ตอนนี้มีราคาถูกก็คือถ่านหินกับนิวเคลียร์ ก็ขึ้นอยู่กับว่าถ้าประเทศเราจะไปทางไหนยังงี้ก็ต้องใช้สองตัวนี้เป็นองค์ประกอบที่เพิ่มขึ้น คือถ้าไม่เอานิวเคลียร์...ถ้าเป็นส่วน of พลังงานหมุนเวียนอื่นๆ ส่วนใหญ่ราคาจะสูงกว่า”

ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 14 (เจ้าหน้าที่สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน, 2556) ให้ความเห็นเกี่ยวกับการให้เอกชนเข้ามาร่วมในการดำเนินกิจการในการผลิตไฟฟ้าว่า

“การเกิดแข่งขันมัน ดีแน่นอนแล้วเรายอมรับในรูปแบบนี้เราถึงพยายามผลักดันให้มี IPP เข้ามา เมื่อเข้ามาอย่างน้อยมันเป็นราคาที่ถูกลงแล้วก็ไปใช้เครื่องมือในการกำกับในตัวรัฐวิสาหกิจด้วยในเรื่องของราคาที่มาเป็นตัวอ้างอิงกันอันนี้ก็เป็นอย่างดีนี่คือนโยบายของกระทรวงที่พยายามผลักดันให้เกิด IPP ขึ้นเราอยากให้โรงไฟฟ้า EGAT ทั้งหมดเข้ามาแข่งขันกับเอกชน”

(4) ผลกระทบจากการสร้างโรงไฟฟ้าการที่โรงไฟฟ้าใหม่ขึ้นซักหนึ่งแห่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมไม่มากนักน้อย นอกจากนี้ยังมีปัญหาทางสังคมร่วมด้วย โดยโรงไฟฟ้าส่วน

ใหญ่จะตั้งอยู่ในชนบทที่ใช้ไฟฟ้าปริมาณน้อย พื้นที่เหล่านี้เป็นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบมากกว่าพื้นที่อื่นที่ใช้ไฟฟ้าปริมาณมาก เช่นเมืองใหญ่ กลุ่มอุตสาหกรรม เป็นต้น ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 12 (เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม, 2555) กล่าวว่า “สัดส่วนของการใช้ไฟของผู้ประกอบการเหล่านี้กับภาคเมืองใช้ไฟมากกว่าคนชนบทแต่เวลาไปผลิตกระแสไฟกลับไปให้คนชนบทเป็นต้นของการผลิตเป็นพื้นที่ของการผลิตและคนชนบทเหล่านั้นก็ได้รับผลกระทบจากการผลิต”

ในส่วนของผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 15 (เจ้าหน้าที่สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดฉะเชิงเทรา, 2555) ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า

“เราต้องลดการใช้ไฟฟ้าลงตอนนี้เราใช้อย่างฟุ่มเฟือยและเราก็ผลิตไฟฟ้าเพื่อตอบสนองเรื่องการผลิตอะไรเพื่อทำอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกเยอะเลยเพราะประเทศเรามันไปในทิศทางนั้นแล้วก็ไม่รู้ว่าจะคุ้มหรือเปล่ากับการที่เราต้องสร้างโรงไฟฟ้าแล้วมันมีมลภาวะไปกระทบคนอื่น ๆ เอาโรงไฟฟ้าไปส่งเสริมการเจริญเติบโตของภาคอุตสาหกรรมคือส่วนหนึ่งอาจจะมีประโยชน์คือได้คนเขามาทำงานเป็นการสร้างงานแต่ถ้าถ่วงน้ำหนักกันแล้วก็ไม่รู้มันคุ้มไหมมองแบบภาพรวมของประเทศ”

(5) การก่อสร้างโรงไฟฟ้าตามความต้องการพลังงานที่แท้จริง การก่อสร้างโรงไฟฟ้าเพิ่มขึ้นเพื่อสนองความต้องการและเพื่อความมั่นคงของพลังงานนั้นยังคงมีความจำเป็นเพราะโรงไฟฟ้าแต่ละโรงมีอายุในการใช้งาน แน่แน่นอนว่าในอนาคตโรงไฟฟ้าเก่าจะต้องปิดตัวลงจึงจำเป็นที่จะต้องสร้างโรงไฟฟ้าใหม่ๆขึ้นมาทดแทน ทั้งนี้ปริมาณโรงไฟฟ้าที่เพิ่มขึ้นต้องเป็นไปตามความต้องการที่แท้จริงของประเทศโดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 16 (เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลเขาหินซ้อน, 2555) ให้ความเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับการก่อสร้างโรงไฟฟ้าที่เพิ่มขึ้นว่า “การสร้างโรงไฟฟ้าเพิ่มขึ้นก็ต้องให้เพียงพอต่อความต้องการไม่ได้ให้เหลือเกินนะ มันก็แบบเวลาเราทานข้าวหรือทำอาหารนี้ก็ต้องทำให้พอกินกับคนที่จะทานหรือจะต้องบริโภคเท่านั้นเอง ไม่ใช่ไปทำอะจนเหลือเฟือนะ เพราะว่ามันเป็นการสิ้นเปลืองพลังงานเกินความต้องการ”

ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 17 (นักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อม, 2555) ที่กล่าวว่า “ความต้องการเพิ่มขึ้นก็ต้องสร้างโรงไฟฟ้าเพิ่มขึ้นปัญหามันไม่ได้อยู่ที่ว่าจะสร้างโรงไฟฟ้าเพิ่มเหมาะสมไหม แต่ถ้าความต้องการมันเพิ่มขึ้นแล้วก็ต้องสร้างเพิ่มขึ้นปัญหามันอยู่ที่ว่าสร้างเกินความต้องการไหม...ต้องดูในเรื่องของความเหมาะสมที่ความต้องการใช้ที่แท้จริง”

(6) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายไฟฟ้าโดยในปัจจุบัน ภาครัฐจะเป็นผู้กำหนดนโยบายและทิศทางของแผนพลังงานไฟฟ้า แต่การกำหนดทิศทางนโยบายในการใช้ไฟฟ้าของประเทศให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด ควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของนโยบายเพื่อตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของประชาชน ทั้งนี้จะช่วยสร้างการยอมรับของนโยบายนั้นๆ ให้เกิดขึ้น เพราะประชาชนเป็นผู้กำหนดทิศทางของนโยบายเอง ไม่ว่าจะเป็นชนิดของพลังงาน ราคา ที่ตั้งโรงไฟฟ้า เป็นต้น ทั้งนี้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เกิดขึ้นแม้จะมีอยู่บ้างแต่ก็ยังไม่เข้มแข็งพอและการเข้าร่วมของประชาชนยังคงมีน้อย โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 13 (เจ้าหน้าที่สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2555) ให้สัมภาษณ์ว่า

“วิธีการคิดในการวางแผน ถ้าหากประชาชนอยากมีส่วนร่วมต้องเริ่มตั้งแต่กระบวนการของแผนแม่บท หรือนโยบายต่างๆที่เป็น SEA ว่าประชาชนเห็นด้วยหรือไม่ว่าพลังงานของประเทศจะไปทางไหน แต่ว่าการที่ประชาชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมในเรื่องเหล่านี้ไม่เข้มแข็งเท่าไร คือคนภาครัฐไปทำ ประชาชนก็ไปให้ความเห็นหรือมีส่วนร่วมแต่ไม่ได้เป็นลักษณะของกระบวนการที่ชัดเจน ที่จะมีผลว่าหากประชาชนส่วนใหญ่เห็นด้วยแล้วจะเดินหน้าได้ อย่างแผนของสภาพัฒน์ ที่ลงไปรับฟังความเห็นก็เป็นเหมือนวิธีการขั้นตอน แต่ประชาชนที่เข้าไปมีส่วนร่วมก็ยังมีน้อย ในกระบวนการตรงนั้นประชาชนยังไม่ได้เข้าไปให้ความเห็นหรือมีส่วนที่ภาครัฐให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม ตอนนี้ทุกอย่างที่เกิดขึ้นเรามาเริ่มเอาที่ปลายทางหมดเลย คือตอนพัฒนาระดับโครงการ ซึ่งตอนนั้นเป็นการดูตามกฎหมายและหาวิธีการป้องกันเท่าที่จะทำได้”

4) แผนพัฒนาจังหวัดละเชิงเทราแผนพัฒนาจังหวัดที่เกิดขึ้นนั้นเป็นแผนที่เกิดจากหลายหน่วยงาน ได้นำเสนอขึ้นมาและรวมกันกลายเป็นแผนพัฒนาจังหวัด ซึ่งสามารถแยกประเด็นในการพิจารณาได้ดังนี้

(1) ความเชื่อมโยงของแผนพัฒนาจังหวัด ความต่อเนื่องและความเชื่อมโยงภายในแผนนั้นๆ มีความสำคัญมากต่อการนำไปใช้ เช่น แผนพัฒนาจังหวัดมีการระบุถึงการสนับสนุนให้มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการขยายตัวของอุตสาหกรรม แต่ในขณะเดียวกันก็มีการส่งเสริมการเกษตรแบบอินทรีย์ด้วย เป็นต้น เมื่อพิจารณาทั้งสองแนวทางพบว่ามีข้อขัดแย้งควบคู่กันได้ยาก ทำให้เมื่อมีแผนพัฒนาจังหวัดออกมาให้หน่วยงานราชการในจังหวัดก็จะเป็นแนวทางที่ทำ

ให้เกิดความสับสนในการนำไปปฏิบัติและไม่เข้าใจถึงเป้าหมายที่แท้จริงของแผนพัฒนานั้นๆ โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 15 (เจ้าหน้าที่สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดฉะเชิงเทรา, 2555) ให้ความเห็นว่า

“รัฐบาลคิดว่าเวลาที่คนจะทำแผน เราจะต้องลือต้อเนื่องกันมาเวลาที่มีกระบวนการทำแผนตั้งแต่รัฐธรรมนูญ คูแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติมันมีแผนพัฒนาทุกด้านนะครับ สิ่งแวดล้อมก็มีแผนปฏิบัติการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อม 5 ปีอุตสาหกรรมเขาก็มีแผนพาณิชย์เขาก็มีแผน...แต่ผมว่ามันเชื่อมกันไม่ติดเลยคือมันแตกสลายหมดเลยตอนนี้...เรามองภาพว่าเชิงบวกก็คือทำให้ดินนั้นแห้งแต่ว่ามันบ้างที่มันเป็นขึ้นๆ มันไม่สอดคล้องกันมันก็เลยดูสะเปะสะปะ...สถานการณ์ตรงนี้มันก็มีงานอะไรเยอะแยะไปหมด การที่จะเอาเรื่องแบบนี้มาคุยเพื่อที่จะบูรณาการ ผมว่ามันยากมาก พออยากมากมันก็ต่างคนต่างทำต่างคนต่างทำเกือบจะทุกงานนะครับ...ผมมองว่าแผนมันเป็นหัวใจเลยนะแต่เราจัดการกับหัวใจนี้ไม่ได้เราเชื่อมกันไม่ติดก็คือขาดการเชื่อมโยงและวางแผนต้องให้มันมีความเชื่อมโยงกันซะใหม่ครับ”

(2) สิ่งสำคัญของแผนพัฒนาจังหวัดที่ต้องคำนึงถึง การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ให้สอดคล้องกับการเจริญเติบโตของภาคอุตสาหกรรมที่ไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมนั้น ถูกมองว่าเป็นสิ่งสำคัญมากเพราะไม่ว่าแผนพัฒนาจังหวัดจะออกมาในรูปแบบใด ก็ยังต้องยึดแนวทางที่จะไม่ให้เกิดการพัฒนานั้นๆมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชนดังนั้นการพัฒนาโครงการใดๆก็ตามในพื้นที่ต้องทำประชาพิจารณ์รับฟังความคิดเห็นของประชาชนในแต่ละพื้นที่ก่อนซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพราะประชาชนทุกคนในพื้นที่จะได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของการพัฒนาในพื้นที่ของตนเองโดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 16 (เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลเขาหินซ้อน, 2555) ให้สัมภาษณ์ว่า

“การส่งเสริมหรือการทำอะไรก็แล้วแต่ อย่างแผนพัฒนาจังหวัด ไม่ว่าจะเป็แผนรัฐบาลหรือแผนตรงไหนก็แล้วแต่การเป็นมิตรต่อชุมชนนี้ตรงนี้เป็นสิ่งที่สำคัญเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงผลกระทบ...การทำประชาพิจารณ์รับฟังความคิดเห็นของชุมชนนั้นแหละเป็นสิ่งที่ถูกต้องที่สุด การระดมความคิดที่หลากหลายหลายมุมมองหลาย

ความคิดตรงนั้นจะเป็นสิ่งที่ถูกต้องแล้วจุดบกพร่องมันจะน้อย หลายคนคิดหลายคนทำ โอกาสพลาดพลั้งน้อย”

จึงสรุปได้ว่าบริบทหรือสิ่งแวดล้อมของโครงการที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย

1) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย ณ ปัจจุบันเป็นกฎหมายที่ให้สิทธิและหน้าที่กับประชาชนที่จะใช้ ปกป้อง รักษาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของตนเองและชุมชน โดยกฎหมายเหล่านี้มีค่อนข้างมีความสมบูรณ์ ครอบคลุมเพราะได้นำหลักเกณฑ์และวิธีการทางการศึกษาด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนมาประยุกต์ใช้และเขียนเป็นกฎหมายออกมาบังคับใช้ เพื่อให้สามารถนำกฎหมายดังกล่าวไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ในเรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชนยังค่อนข้างเป็นเรื่องใหม่ที่ยังคงต้องใช้เวลาในการเรียนรู้และการพัฒนา แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นคือระเบียบหรือกฎหมายต่างๆ กระจายอยู่ในหลายๆกระทรวงซึ่งจะทำให้เกิดความซ้ำซ้อนและไม่มีประสิทธิภาพในการใช้ นอกจากนี้ยังเกิดจากการนำกฎหมายดังกล่าวไปปฏิบัติที่ไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงของกฎหมาย เป็นเพียงการปฏิบัติเพื่อเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น

2) กฎหมายที่เกี่ยวข้องการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย

กฎหมายที่เกี่ยวข้องการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย เป็นกฎหมายที่ระบุถึงการปฏิบัติ ขอบเขต และข้อกำหนดต่างๆ ในการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นการสร้างมาตรการในการป้องกันแก้ไขผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินการของกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ รวมถึงการกำหนดมาตรการติดตามร่วมด้วย แต่การกำหนดประเภทกิจการหรือโครงการที่ต้องจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมยังคงเป็นประเด็นที่หลายฝ่ายถกเถียงกันอยู่ว่าผู้ที่กำหนดใช้เกณฑ์ใดในการกำหนด ซึ่งหลายฝ่ายมองว่าโครงการอื่นๆที่ไม่ได้ถูกกำหนดให้เป็นประเภทกิจการหรือโครงการที่ต้องจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมก็อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมได้เช่นเดียวกัน ในส่วนของการดำเนินการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมยังเป็นการทำเพื่อให้ครบถ้วนตามกฎหมายเพื่อใช้ประกอบการขออนุญาตในการดำเนินกิจการ/โครงการเท่านั้น ซึ่งผิดเจตนารมณ์ที่แท้จริงของการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้พระราชบัญญัติส่งเสริม

และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้เป็นปัจจุบันและสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 มากยิ่งขึ้น ซึ่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ไม่ได้มีการระบุถึงการให้ประชาชนเขามามีส่วนร่วมในขั้นตอนของการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

3) นโยบายด้านพลังงานไฟฟ้าของรัฐบาล

ไฟฟ้าส่วนใหญ่ของประเทศพึ่งพิงการผลิตจากก๊าซธรรมชาติเป็นหลักซึ่งในระยะยาวแล้วจะส่งผลให้ความมั่นคงของพลังงานไฟฟ้าของประเทศน้อยลง จึงมีแนวคิดที่จะหาแหล่งผลิตไฟฟ้าจากแหล่งอื่นเพิ่มเติม เช่น ชีวมวล น้ำ ลม แสงอาทิตย์ นิวเคลียร์และถ่านหิน เป็นต้น เพื่อเข้ามาลดสัดส่วนการพึ่งพิงก๊าซธรรมชาติลงช่วยกระจายแหล่งผลิตไฟฟ้าในประเทศเพิ่มขึ้นอีกทั้งยังเป็นการสร้างความมั่นคงของพลังงานไฟฟ้าของประเทศให้มีความมั่นคงสูงขึ้นด้วย แต่ทั้งนี้แหล่งพลังงานที่จะมาผลิตไฟฟ้า เช่น ชีวมวล น้ำ ลม แสงอาทิตย์ เป็นแหล่งที่มีต้นทุนการผลิตที่สูงและจะส่งผลให้ราคาไฟฟ้าสูงขึ้นตามไปด้วย แต่หากเน้นพลังงานนิวเคลียร์และถ่านหินก็อาจไม่ได้รับการยอมรับจากประชาชนเพราะผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นมีอันตรายทั้งอุบัติเหตุการรั่วไหลของสารกัมมันตภาพรังสีหรือฝุ่นควันจากถ่านหิน เป็นต้น ดังนั้นกระทรวงพลังงานจึงมีนโยบายที่จะกระจายแหล่งพลังงานในการผลิตไฟฟ้าให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น พร้อมสนับสนุนให้เอกชนเข้ามาร่วมดำเนินการในการผลิตไฟฟ้า เพื่อให้เกิดการแข่งขันระหว่างผู้ประกอบการด้วยกันและยังเป็นการลดการผูกขาดในกิจการการผลิตไฟฟ้าจากรัฐวิสาหกิจเพียงรายเดียว ซึ่งผลที่ได้จะทำให้ราคาไฟฟ้าถูกลงและมีเกณฑ์ในการกำหนดราคาก่อสร้างโรงไฟฟ้าแหล่งใหม่ด้วย แม้ว่าปัจจุบันความต้องการไฟฟ้าของประเทศจะสูงขึ้นส่งผลให้มีความจำเป็นที่ต้องหาพลังงานไฟฟ้าเพื่อมาตอบสนองความต้องการเหล่านั้น ซึ่งการก่อสร้างโรงไฟฟ้าเพิ่มก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะนำมาใช้ ทั้งนี้การก่อสร้างโรงไฟฟ้าเพิ่มขึ้นจะต้องมีขอบเขตและเป็นไปตามความต้องการที่แท้จริง ไม่มากจนเกินความต้องการเพราะการที่มีโรงไฟฟ้าเกิดขึ้นซักหนึ่งแห่งย่อมส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมไม่มากนัก อีกทั้งผู้ที่ได้รับผลกระทบส่วนใหญ่จะเป็นประชาชนในชนบทที่อยู่รอบพื้นที่โครงการโรงไฟฟ้าเหล่านั้น ทั้งที่ในความเป็นจริงผู้ใช้ไฟฟ้าส่วนใหญ่คือประชาชนในเมืองใหญ่ กลุ่มธุรกิจและกลุ่มอุตสาหกรรมต่าง ดังนั้นการสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางนโยบายด้านพลังงานไฟฟ้าของประเทศจึงมีความสำคัญมากแม้ปัจจุบันการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านนี้ยังมีน้อยอยู่ก็ตาม

4) แผนพัฒนาจังหวัดฉะเชิงเทรา

แผนพัฒนาจังหวัดเกิดขึ้นมาจากแผนการดำเนินงานของหลายๆส่วนราชการที่อยู่ภายใต้จังหวัดนั้นๆ ซึ่งจะถูกเสนอโดยส่วนราชการต่างๆตามภาระหน้าที่ที่ส่วนราชการเหล่านั้นรับผิดชอบ ซึ่งเมื่อมองโดยภาพรวมแล้วแผนพัฒนาจังหวัดที่ได้มาจะมีความครบถ้วนและครอบคลุมประเด็นต่างๆ แต่ปัญหาที่สำคัญคือความเชื่อมโยงของแผนที่แต่ละส่วนราชการเสนอมานี้ เพราะแผนต่างๆที่ถูกเสนอมานี้ไม่สามารถเชื่อมโยงให้เป็นแผนเดียวกันได้ เช่น แผนในการเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรม กับแผนพัฒนาเกษตรอินทรีย์ เป็นต้น เมื่อนำแผนไปดำเนินการจะทำให้เกิดความสับสนถึงเป้าหมายที่แท้จริงของการพัฒนาของจังหวัดได้ ทั้งนี้ไม่ว่าแผนที่เกิดขึ้นมานั้นจะเป็นอย่างไรการพัฒนาที่เกิดขึ้นจะต้องไม่ส่งผลกระทบต่อประชาชนและสิ่งแวดล้อม ซึ่งต้องให้ประชาชนในพื้นที่เข้าไปมีส่วนร่วมกับแผนพัฒนาจังหวัดเพื่อร่วมกำหนดทิศทางของจังหวัดตามศักยภาพและการยอมรับของประชาชน

ตารางที่ 4.2 สรุปบริบทหรือสิ่งแวดล้อมของโครงการที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

ประเด็น	ผลการศึกษา
<p>กฎหมายที่เกี่ยวข้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมและการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย</p>	<ul style="list-style-type: none"> - การมีส่วนร่วมของประชาชนยังค่อนข้างเป็นเรื่องใหม่ที่ยังคงต้องใช้เวลาในการเรียนรู้และการพัฒนา - การนำกฎหมายดังกล่าวไปปฏิบัติที่ไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงของกฎหมาย เป็นเพียงการปฏิบัติเพื่อเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น - พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ไม่ได้มีการระบุถึงการให้ประชาชนเขามามีส่วนร่วมในขั้นตอนของการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและยังเป็นกฎหมายที่ล้าสมัยต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไข
<p>นโยบายด้านพลังงานไฟฟ้าของรัฐบาล</p>	<ul style="list-style-type: none"> - มีการพึ่งพิงการผลิตไฟฟ้าจากก๊าซธรรมชาติเป็นหลัก - มีนโยบายที่จะกระจายแหล่งพลังงานในการผลิตไฟฟ้าให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น - สนับสนุนให้เอกชนเข้าร่วมดำเนินกิจการในการผลิตไฟฟ้า เพื่อให้เกิดการแข่งขันระหว่างผู้ประกอบการ ซึ่งผลที่ได้จะทำให้ราคาไฟฟ้าถูกลง - การก่อสร้างโรงไฟฟ้าเพิ่มขึ้นจะต้องมีขอบเขตและเป็นไปตามความต้องการที่แท้จริงเพราะผู้ที่ได้รับผลกระทบส่วนใหญ่จะเป็นประชาชนในชนบทที่อยู่รอบพื้นที่โครงการโรงไฟฟ้า

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ประเด็น	ผลการศึกษา
แผนพัฒนาจังหวัดฉะเชิงเทรา	<ul style="list-style-type: none">- แผนถูกเสนอโดยส่วนราชการต่างๆ ตามภาระหน้าที่ที่ส่วนราชการเหล่านั้นรับผิดชอบ- แผนที่ถูกเสนอมายังคณะกรรมการเชื่อมโยงให้เป็นแผนเดียวกัน- เกิดความสับสนถึงเป้าหมายที่แท้จริงของการพัฒนาของจังหวัดเมื่อนำไปปฏิบัติ- ประชาชนในพื้นที่ยังไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมกับแผนพัฒนาจังหวัด

4.1.3 ปัจจัยนำเข้า (Input)

จากการศึกษาพบว่าปัจจัยนำเข้าที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบลสิ่งแวดล้อมดังนี้ประกอบไปด้วย 1) งบประมาณ 2) บุคลากรในการดำเนินการ และ 3) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบลสิ่งแวดล้อมโดยในแต่ละประเด็นมีรายละเอียดดังนี้

1) งบประมาณ

ในประเด็นของความพอเพียงของงบประมาณในการจัดให้มีกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากรายงานการประเมินผลกระทบลสิ่งแวดล้อมของโครงการดังกล่าวพบว่า ผู้ดำเนินโครงการมีการจัดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านต่างๆค่อนข้างหลายหลาย เช่น การสานสัมพันธ์กับชุมชน การจัดทำเอกสารประชาสัมพันธ์โครงการ การนำประชาชนไปศึกษาดูงาน และการจัดการประชุมรับฟังความคิดเห็นของโครงการ เป็นต้น ซึ่งนับได้ว่าเป็นกิจกรรมที่ต้องใช้งบประมาณทั้งสิ้น จึงสามารถสรุปได้ว่างบประมาณในการจัดให้มีกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความเพียงพอ

2) บุคลากรในการดำเนินการ

ในประเด็นของความพอเพียงของบุคลากรในการจัดให้มีกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ประชาชนพบว่า ผู้ดำเนินโครงการมีการจัดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนหลากหลายรูปแบบและมีการใช้บุคลากรที่มีความหลากหลาย ทั้งทีมประชาสัมพันธ์โครงการ เจ้าหน้าที่โครงการที่ให้ความรู้เกี่ยวกับโรงไฟฟ้า และเจ้าหน้าที่เก็บข้อมูลต่างๆ จึงสามารถสรุปได้ว่าบุคลากรในการจัดให้มีกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความเพียงพอ

3) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบลสิ่งแวดล้อม

จากการศึกษาข้อมูลเอกสารและการสัมภาษณ์พบว่า สามารถแยกประเด็นในการพิจารณาได้ดังนี้

(1) ความหมายและวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบลสิ่งแวดล้อมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบลสิ่งแวดล้อมคือการเปิดโอกาสให้ประชาชน หน่วยงานราชการและผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้รับทราบข้อมูลของโครงการ ทั้งขอบเขตการศึกษา วิธีการศึกษา ผลการศึกษา และแนวทางการป้องกันแก้ไขและติดตามผลกระทบล

สิ่งแวดล้อมของโครงการ รวมถึงเป็นการรับฟังข้อวิตกกังวลและข้อเสนอแนะจากประชาชน โดยรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการ (บริษัท แอร์เซฟ จำกัด, 2552) ระบุว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการซึ่งทำให้ประชาชนผู้ที่มีโอกาสได้รับผลกระทบและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับทราบข้อมูลของโครงการ พร้อมทั้งสามารถร่วมแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนข้อมูลเพื่อแสวงหาทางเลือกการตัดสินใจต่างๆ เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสม”

โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 12 (เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม, 2555) ให้สัมภาษณ์สอดคล้องว่า “การมีส่วนร่วมก็คือการให้ข้อมูลข่าวสารที่แท้จริงแล้วก็นำไปสู่การมีส่วนร่วมการตัดสินใจของกลุ่มที่มีส่วนได้เสียหรือกลุ่มที่อาจได้รับผลกระทบทั้งในเชิงบวกและลบ เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องมีการมีส่วนร่วม”

ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 13 (เจ้าหน้าที่สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2555) ให้สัมภาษณ์ในทิศทางเดียวกันว่า “การมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นก็เพื่อจะไม่ให้คนที่อยู่รอบข้างที่จะก่อสร้างนั้นไม่ได้รับผลกระทบ... โดยให้คนมามีส่วนร่วมในการมาแสดงความคิดเห็นว่าจะทำยังไง...เขาต้องการให้ให้คนมามีส่วนร่วมเพื่อป้องกันตัวเอง”

ในส่วนของวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในช่วงดำเนินการศึกษา (บริษัท แอร์เซฟ จำกัด, 2552) ได้ระบุไว้ว่า “เพื่อให้ประชาชนผู้มีโอกาสได้รับผลกระทบและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับทราบขอบเขต และผลการศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งร่วมแสดงความคิดเห็น หรือขอแสดงความคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะต่อมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการ”

โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 13 (เจ้าหน้าที่สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2555) ได้ให้สัมภาษณ์สอดคล้องว่า “วัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมคือการที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น ให้ข้อมูล และข้อเสนอแนะต่างๆ และถ้าพูดถึงตอนนี้ก็ยังไม่ได้ให้ในส่วนของการตัดสินใจ”

(2) การขาดความรู้ความเข้าใจของประชาชนในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมประชาชนยังไม่ค่อยเข้าใจหรือรู้ถึงความหมายและวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยประชาชนรู้เพียงว่าจะทำให้ประชาชนทราบถึงที่มาที่ไปของโครงการ และประชาชนมีหน้าที่มารับฟังเท่านั้น ซึ่งมีประชาชนน้อยรายที่จะมีการแสดงความคิดเห็น โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 1 (ประชาชนคนที่ 1 ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม, 2555) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “ได้รับรู้ว่าโครงการ

ว่าเป็นอย่างไร เขาจะมาทำอะไร แล้วมีผลกระทบอะไรบ้าง จะแก้ไขยังไงเราก็รับฟังไว้ ฟังอย่างเดียว เราจะไปรู้อะไรเราเป็นชาวบ้านธรรมดา ก็เลยไม่ได้แสดงความเห็นอะไร

จึงสรุปได้ว่าปัจจัยนำเข้าที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมครั้งนี้ ประกอบไปด้วย

1) งบประมาณ

งบประมาณมีความเพียงพอต่อการจัดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม จึงต้องมีการใช้งบประมาณในการจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมสานสัมพันธ์กับชุมชน การจัดทำเอกสารให้ความรู้และประชาสัมพันธ์โครงการ การพาประชาชนไปศึกษาดูงาน และค่าใช้จ่ายในการดำเนินการอื่น เป็นต้น ซึ่งจะต้องมีการวางแผนในด้านการใช้จ่ายให้มีความเพียงพอกับกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาหรืออุปสรรคในการดำเนินการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

2) บุคลากรในการดำเนินการ

บุคลากรมีความเพียงพอต่อการจัดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะต้องมีการใช้บุคลากรที่มีความหลากหลายในด้านต่างๆ เช่น การจัดตั้งทีมประชาสัมพันธ์โครงการ เจ้าหน้าที่ที่ให้ความรู้และอธิบายเกี่ยวกับการดำเนินโครงการของโรงไฟฟ้าและเจ้าหน้าที่สำรวจและเก็บข้อมูลในพื้นที่ ซึ่งจะต้องมีการวางแผนในการบริหารบุคลากรในการดำเนินการให้มีความเหมาะสมกับกิจกรรมที่ได้จัดขึ้นเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาหรืออุปสรรคในการดำเนินการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

3) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมคือการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียได้รับทราบข้อมูลของโครงการ ทั้งขอบเขตการศึกษา วิธีการศึกษา ผลการศึกษา และแนวทางการป้องกันแก้ไขและติดตามผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการ รวมถึงการรับฟังข้อวิตกกังวลและข้อเสนอแนะจากประชาชนร่วมด้วย เพราะปัจจุบันการตัดสินใจต่างๆที่เกิดขึ้นจะมาจากระดับประชาชนเพื่อขึ้นไปเป็นมาตรการหรือนโยบาย ดังนั้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง แม้ว่าอำนาจตัดสินใจที่แท้จริงยังไม่ได้อยู่ที่ประชาชน แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นคือความรู้ความเข้าใจของประชาชนที่ยังไม่ค่อยเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ที่แท้จริง

ของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ทราบเพียงว่าตนเองมีหน้าที่รับฟังเท่านั้นและไม่ค่อยแสดงความคิดเห็นในกระบวนการสักเท่าไร

ตารางที่ 4.3 สรุปปัจจัยนำเข้าที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

ประเด็น	ผลการศึกษา
งบประมาณ	- มีการใช้งบประมาณที่เพียงพอในการจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมสานสัมพันธ์กับชุมชน การจัดทำเอกสารให้ความรู้และประชาสัมพันธ์โครงการ การพาประชาชนไปศึกษาดูงาน และค่าใช้จ่ายในการดำเนินการอื่น เป็นต้น
บุคลากรในการดำเนินการ	- มีการใช้บุคลากรที่เพียงพอ ซึ่งใช้ในด้านต่างๆ เช่น การจัดตั้งทีมประชาสัมพันธ์โครงการ เจ้าหน้าที่ที่ให้ความรู้และอธิบายเกี่ยวกับการดำเนินโครงการของโรงไฟฟ้าและเจ้าหน้าที่สำรวจและเก็บข้อมูลในพื้นที่
ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและกระบวนการมีส่วนร่วม	<p>- ผู้ดำเนินโครงการทราบว่าเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียได้รับทราบข้อมูลของโครงการ ทั้งขอบเขตการศึกษา วิธีการศึกษา ผลการศึกษา และแนวทางการป้องกันแก้ไขและติดตามผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการ รวมถึงการรับฟังข้อวิตกกังวลและข้อเสนอแนะจากประชาชนร่วมด้วย</p> <p>- อำนาจตัดสินใจที่แท้จริงยังไม่ได้อยู่ที่ประชาชน</p> <p>- ประชาชนที่ยังไม่ค่อยเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ทราบเพียงว่าตนเองมีหน้าที่มารับฟังเท่านั้นและไม่ค่อยแสดงความคิดเห็นในกระบวนการ</p>

4.1.4 กระบวนการ (Process)

จากการศึกษาพบว่ากระบวนการที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผล กระทบลิ่งแวดล้อมประกอบไปด้วย 1) การเริ่มต้นเร็ว (Starting Early) 2) ผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) 3) ความจริงใจ (Sincerity) 4) วิธีที่เหมาะสม (Suitability) 5) ความโปร่งใสของกระบวนการ (Transparency) และ 6) ข้อมูลที่ถูกต้องครบคลุม (Data Sufficiency) โดยในแต่ละประเด็นมีรายละเอียด ดังนี้

1) การเริ่มต้นเร็ว (Starting Early)

จากการศึกษาข้อมูลเอกสารและการสัมภาษณ์พบว่า สามารถแยกประเด็นในการพิจารณาได้ดังนี้

(1) การเริ่มต้นรับฟังความคิดเห็นและการประชาสัมพันธ์ กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องเริ่มต้นตั้งแต่ระยะแรก มีการให้ข้อมูลให้เกิดความคิดเห็นและให้มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนก่อนการตัดสินใจ โดยการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตั้งแต่ต้น ซึ่งมีประโยชน์ช่วยให้ประชาชนมีเวลาคิดถึงทางเลือกหรือแนวทางแก้ปัญหาของชุมชนที่เหมาะสมมากขึ้น และเป็นข้อมูลในการพัฒนาโครงการ โดยรายงานการประเมินผล กระทบลิ่งแวดล้อมของโครงการ (บริษัท แอร์เซฟ จำกัด, 2552) ระบุว่า ได้ให้ข้อมูลแก่ผู้มีส่วนได้เสียโดยแบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ

“1) ช่วงก่อนดำเนินโครงการ จัดให้มีการมีส่วนร่วมในช่วงก่อนจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบลิ่งแวดล้อมและช่วงระหว่างการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบลิ่งแวดล้อม 2) ช่วงดำเนินโครงการ แบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงก่อนก่อสร้างเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ให้กับประชาชนใกล้เคียงทราบและมีการเยี่ยมชมชุมชนรอบพื้นที่โครงการเพื่อแจ้งความคืบหน้าของโครงการรวมทั้งรับฟังความคิดเห็นของต่อการดำเนินโครงการเป็นระยะ และช่วงหลังก่อสร้างเพื่อกำหนดให้มีการประชาสัมพันธ์และสำรวจความคิดเห็นและความพึงพอใจต่อการดำเนินงานของโครงการต่อชุมชน หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องและประชาชนรอบพื้นที่โครงการอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง พร้อมทั้งจัดตั้งคณะกรรมการพหุภาคีและจัดประชุมเป็นระยะๆ”

ส่วนรูปแบบการประชาสัมพันธ์และการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนผู้ดำเนินโครงการได้แบ่งเป็น 2 รูปแบบ (บริษัท แอร์เซฟ จำกัด, 2552) คือ

“1) กิจกรรมด้านชุมชนสัมพันธ์ เช่น คลินิกสัญจร ค่ายเยาวชนรักษ์พลังงาน โครงการอาหารกลางวัน กิจกรรมสงกรานต์ เข้าพรรษา-ออกพรรษา 2) ติดต่อกับหน่วยงานราชการและผู้นำชุมชนในพื้นที่ศึกษา เพื่อชี้แจงข้อมูลโครงการหารือเกี่ยวกับการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็น มีการจัดประชุมแจ้งรับฟังความคิดเห็นของประชาชนตามบ้านและชุมชน 2 ครั้ง ครั้งแรกเป็นการชี้แจงขอบเขตการศึกษา รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการ ครั้งที่สองนำเสนอผลการศึกษาการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมพร้อมมาตรการป้องกันและลดผลกระทบสิ่งแวดล้อม ซึ่งนอกเหนือจากการลงชุมชนแล้ว ยังมีการชี้แจงข้อมูลและมาตรการต่างๆต่อสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเขาหินซ้อน หน่วยราชการ ผู้นำชุมชน สถานพยาบาล สถานศึกษา ศาสนสถาน ทั้งในและนอกพื้นที่การศึกษา รวมทั้งแกนนำกลุ่มเครือข่ายติดตามผลกระทบโรงไฟฟ้าถ่านหินเขาหินซ้อนด้วย นอกจากนี้ยังมีการเผยแพร่ข้อมูลทางสื่อต่างๆ เช่น วิทยุท้องถิ่น แผ่นพับ บอร์ดประชาสัมพันธ์ รวมทั้งเผยแพร่รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมฉบับประชาชนด้วย”

(2) กระบวนการรับฟังความคิดเห็นและการประชาสัมพันธ์ การให้ข้อมูลของโครงการก่อนดำเนินการนั้นประชาชนส่วนใหญ่ได้พอทราบข้อมูลอยู่บ้าง เพราะโครงการได้มีการทำการสำรวจข้อมูล ความคิดเห็นของประชาชนว่ามีความคิดเห็นอย่างไรกับโครงการ โดยจะลงพื้นที่ตามหมู่บ้านต่างๆ สอบถามประชาชนเป็นรายบุคคล โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 11 (ผู้นำชุมชนคนที่ 3 ตำบลคูยายหมี อำเภอสนามชัยเขต, 2555) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “ก่อนมีการดำเนินโครงการเขาก็มาสำรวจมาถามชาวบ้านอะไรประมาณว่าเห็นคิดยังไงอะไร ก็ให้เราตอบ ถามพวกผลกระทบ การมีงานทำ ความเป็นอยู่”

ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 6 (ประชาชนคนที่ 1 ตำบลคูยายหมี อำเภอสนามชัยเขต, 2555) ให้สัมภาษณ์เพิ่มเติมว่า “เค้าไปตามจุดๆจะเลือกตามหมู่บ้านไม่เข้าทุกที่...เขามาให้ข้อมูลคนเดียวแต่แบบว่ามาถามถึงผลกระทบเป็นรายคนว่าเราคิดว่ามีผลกระทบอะไรบ้างถ้ามีโรงไฟฟ้าถ่านหิน”

ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 4 (ประชาชนคนที่ 2 ตำบลเกาะขนุน อำเภอพนมสารคาม, 2555) ให้สัมภาษณ์เพิ่มเติมจากผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 6 ว่า “มีมาขอติดป้ายประชาสัมพันธ์โครงการแต่ติดไม่ทุกบ้าน เพราะบางบ้านเขาก็ให้ติดบ้านบ้านก็ไม่ให้ติด...ส่วนในการประชุมจะมีผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่บ้านไปประชุมตามสถานที่ที่เขาจัดขึ้น”

ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 11 (ผู้นำชุมชนคนที่ 3 ตำบลคูยายหมี อำเภอสนามชัยเขต, 2555) ให้สัมภาษณ์สอดคล้องกับผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 4 ถึงประเด็นการให้ข้อมูลแก่ประชาชนว่า “เวลาเขาจะเข้ามาในพื้นที่เขาก็จะมาแจ้งเอาหนังสือมาติดอะไรอย่างนี้ โดยการติดประกาศ เราจะให้เขาติดที่ศาลา อบต.”

(3) กระบวนการรับฟังความคิดเห็นและการประชาสัมพันธ์ที่ไม่ทั่วถึงการแจกแผ่นพับ ติดป้ายประชาสัมพันธ์โครงการ เพื่อให้ประชาชนได้รับรู้การชี้แจงของโครงการและมาตรการต่างๆ รวมถึงการรับฟังข้อเสนอแนะจากประชาชนยังไม่ทั่วถึงในบางพื้นที่ โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 6 (ประชาชนคนที่ 1 ตำบลคูยายหมี อำเภอสนามชัยเขต, 2555) ให้สัมภาษณ์ว่า “ผมก็ถามเขาว่า ทำไมไม่เกณฑ์ชาวบ้านให้มารวมที่จุดหนึ่งแล้วค่อยอธิบายในชาวบ้านฟัง...เขาไม่เคยมาอธิบายบางทีมาไม่ฟังเราจะถามแต่ข้อมูลที่มาสอบถามอย่างเดียว”

(4) กระบวนการรับฟังความคิดเห็นและการประชาสัมพันธ์ในขั้นตอนการศึกษาความเหมาะสมของโครงการ ผู้ดำเนินโครงการควรมีศึกษาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ก่อนที่จะเริ่มดำเนินโครงการเพื่อให้ประชาชนรับรู้ก่อนมีการดำเนินโครงการ เมื่อประชาชนทราบว่า จะมีโครงการเกิดขึ้นจึงคัดค้านและกลายเป็นปัญหาตามมาในที่สุด โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 15 (เจ้าหน้าที่สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดฉะเชิงเทรา, 2555) ให้สัมภาษณ์ว่า

“ก่อนที่จะมาลงโครงการชาวบ้านไม่รู้เลย จะรู้ก็ตอนที่ลงมาลงโครงการแล้วมารู้อีกทีก็มาตั้งแล้วอย่างนี้แหละฉะนั้นคุณดูตั้งแต่เริ่มแรกที่จะมาทำ...เพราะจริงๆ โครงการขนาดใหญ่มันจะต้องศึกษาความเหมาะสมก่อนว่าตรงนี้นั้นเหมาะสมหรือเปล่านั้นไม่ใช่มาศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมจริงๆมันต้องศึกษาก่อนแต่ผมว่าเขาเหมือนไม่ได้เปิดเผยกระบวนการศึกษาผลกระทบหรืออาจจะไม่ได้ทำการศึกษาความเหมาะสมด้วยซ้ำว่ามันเหมาะสมไหมอยู่ๆก็มาศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมเลย”

2) ความครอบคลุมของผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders)

จากการศึกษาข้อมูลเอกสารและการสัมภาษณ์พบว่า สามารถแยกประเด็นในการพิจารณาได้ดังนี้

(1) ขอบเขตการศึกษา การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง ผู้ที่ได้รับผลกระทบหรือผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่ายไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อมถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้เสีย ควรมี

โอกาสเข้าสู่กระบวนการการมีส่วนร่วมแต่กลุ่มที่ได้รับผลกระทบโดยตรงอาจถือว่าต้องรับฟังข้อมูลหรือปรึกษาหารือเป็นอันดับแรกๆ โดยรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการ (บริษัท แอร์เซฟ จำกัด, 2552) ระบุว่า การกำหนดผู้มีส่วนได้เสียของโครงการเป็นการพิจารณาจาก

“พิจารณาจากการประเมินผลกระทบในแต่ละด้านที่อาจเกิดขึ้นกับโครงการ พบว่าแต่ละประเด็นยังอยู่ในขอบเขตพื้นที่ภายในรัศมี 5 กิโลเมตร รอบที่ตั้งโครงการ กิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมุ่งเน้นกับประชาชนในพื้นที่ดังกล่าวเป็นหลัก อย่างไรก็ตามมีการขยายวงให้ประชาชนที่อยู่นอกเขตพื้นที่ศึกษาที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมด้วย”

(2) การกำหนดผู้มีส่วนได้เสีย เป็นการจำแนกกลุ่มของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการ ไม่ว่าจะเป็นผู้ได้รับผลกระทบ หน่วยงานราชการ นักวิชาการหรือองค์กรพัฒนาเอกชนต่าง เป็นต้น เพื่อนำผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเหล่านี้เข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมโดยผู้มีส่วนได้เสียที่ปรากฏอยู่ในรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการแบ่งออกเป็น 5 ส่วน (บริษัท แอร์เซฟ จำกัด, 2552) คือ

“1) ประชาชนกลุ่มเป้าหมายที่อยู่ในพื้นที่รัศมี 5 กิโลเมตร ประกอบด้วย 3ตำบล คือ ตำบลเกาะขนุน ตำบลเกาะขนุน ตำบลคูยายหมี 2) หน่วยงานที่มีหน้าที่จัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ได้แก่ เจ้าหน้าที่ บริษัท แอร์เซฟ จำกัด 3) หน่วยงานราชการระดับต่างๆ ได้แก่ สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด สำนักงานพลังงานจังหวัด สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสำนักงานสาธารณสุขอำเภอ ศูนย์การแพทย์ชุมชน ศูนย์วิจัยยางพารา ศาลากลางจังหวัด สำนักงานโครงการชลประทาน ที่ว่าการอำเภอ สำนักงานที่ดินจังหวัด สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัด สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัด สำนักงานพื้นที่เขตการศึกษา สำนักงาน อบจ. สำนักงานเทศบาลตำบล สำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล 4) สื่อมวลชนระดับภูมิภาคและระดับท้องถิ่น 5) องค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม องค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันการศึกษาท้องถิ่นและนักวิชาการอิสระ ได้แก่ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน ชมรม

ชาวสวนมะม่วง กลุ่มเกษตรกรธรรมชาติเขาหินซ้อน กลุ่มเครือข่ายติดตามผลกระทบ
โครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินตำบลเขาหินซ้อน (คตฟ.)”

(3) การค้นหาและกำหนดผู้มีส่วนได้เสียที่แท้จริงการที่ไปกำหนดผู้มีส่วนได้เสีย
ในพื้นที่นั้นอาจยังไม่ถูกต้องนักเพราะก่อนการศึกษาผู้ได้รับผลกระทบใน 5 กิโลเมตร จะต้องมีการ
ปรึกษากับประชาชนก่อนที่จะมีโครงการ รวมถึงการจะหาผู้มีส่วนได้เสียนั้นการใช้ CSR ตั้งแต่ต้น
จะทำให้ทราบถึงกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียว่าใครเป็นใคร เพราะเป็นการเข้าไปทำความรู้จักกันก่อน โดย
ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 12 (เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม, 2555) กล่าวว่า

“การที่ผู้ประกอบการก็ไปขีดเส้นกำหนดและก็ไปดำเนินการซึ่งผิดพลาดมาตั้งแต่
ต้นจริงๆแล้วมันต้องเริ่มจากการเข้าไปพูดคุยในเบื้องต้นซะก่อนยังไม่กำหนดพื้นที่
...ระบบCSRจึงมีความจำเป็นตั้งแต่เริ่มต้นเข้าไปถ้าพูดคุยทำความเข้าใจจับเข่าคุย
อย่างนี้แล้วโอกาสที่จะเกิดแรงต้านทานก็น้อยลงโอกาสที่จะพัฒนาก็จะได้มากขึ้น
พอเข้าไปในถึงระดับนั้นได้มันก็จะรู้เลยว่ากลุ่มของผู้มีส่วนได้เสียเป็นใคร
อย่างไรบ้าง”

ทั้งนี้เชื่อว่าสนใจเพียงผู้ที่อยู่ในรัศมี 5 กิโลเมตรเพียงอย่างเดียว ผู้ที่อยู่นอกรัศมี 5
กิโลเมตร หากเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบหรือเป็นเพียงบุคคลทั่วไปที่มีความสนใจก็จำเป็นต้องนำเข้า
มาสู่กระบวนการศึกษาด้วย ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 17 (นักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อม, 2555) ให้
สัมภาษณ์ว่า “การเก็บข้อมูลกับประเด็นของการที่เรียกว่าเป็นผู้มีส่วนได้เสียมันไม่เหมือนกันเพราะ
แน่นอนการเก็บข้อมูลมันต้องมีพื้นที่ คุณก็เก็บไปในพื้นที่ที่มันควรจะเก็บคุณก็ว่าไป 5 กิโลเมตร 10 กิโลเมตร
ได้ไม่เป็นปัญหา”

ซึ่งในส่วนผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 13 (เจ้าหน้าที่สำนักงานนโยบายและแผน
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2555) ให้สัมภาษณ์ว่า “ขั้นตอนของการกำหนดผู้มีส่วนได้เสีย
โดยวิธีการและขั้นตอนต่างๆ ผมว่าค่อนข้างมากจนครบถ้วนและอาจมากกว่าที่อื่น เพราะตอนนี้เรา
เอาทฤษฎีของผู้มีส่วนได้เสียทุกกลุ่มต่างๆ ทั้งๆที่บางที่ไม่ต้องถึงก็ได้”

(4) ประโยชน์ของความครอบคลุมผู้มีส่วนได้เสียการกำหนดผู้มีส่วนได้เสียถูกกำหนดขึ้นตามทฤษฎีต่างๆ เพื่อให้ได้ผู้มีส่วนได้เสียครบถ้วนเพื่อที่จะได้มีการดำเนินกระบวนการรับฟังความเห็นของประชาชนได้ครบถ้วนทุกกลุ่ม โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 16 (เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลเขาหินซ้อน, 2555) ให้สัมภาษณ์เพิ่มเติมว่า “เขาต้องการให้ชาวบ้านทุกคนในเขตเขาหินซ้อนหรือผู้มีผลกระทบผู้มีส่วนได้เสียได้รับรู้ถึงข้อมูล ซึ่งผมเองก็ได้ออกทำประชาพิจารณ์เพื่อฟังความเห็นของประชาชนในพื้นที่”

(5) การไม่เข้าร่วมกระบวนการของประชาชนที่ส่งผลให้ผู้มีส่วนได้เสียไม่มีความครอบคลุมเกิดจากความไม่ไว้วางใจจากประชาชนที่มีต่อผู้ดำเนินโครงการ ทำให้ประชาชนบางส่วนไม่เข้าร่วมกระบวนการมีส่วนร่วม หรือแม้กระทั่งประชาชนผู้ที่คัดค้านโครงการก็ไม่เข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมที่ผู้ดำเนินโครงการจัดขึ้น โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 15 (เจ้าหน้าที่สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดฉะเชิงเทรา, 2555) ให้สัมภาษณ์ว่า

“เขาก็เลยไม่ค่อยไว้วางใจว่ากระบวนการอย่างนี้มันจะเป็นประโยชน์กับเขาหรือว่าจะเป็นประโยชน์กับทางบริษัทกันแน่คนที่คัดค้านบางส่วนเลยคิดว่าไม่ไปร่วมเลยดีกว่าเพราะไม่ไว้วางใจในกระบวนการคือคิดว่ากระบวนการนี้ยังไม่โปร่งใสและก็เป็นธรรมพอสำหรับเขาเขาก็เลยไม่ไปร่วมเลย...เพราะฉะนั้นกระบวนการตามที่สพ. กำหนดมันไม่สามารถที่จะได้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่แท้จริงเข้ามาครับเนื่องจากว่ามันมีปัจจัยหลายอย่างที่มึปัญหาโดยเฉพาะคนที่ค้านจริงๆ มักจะไม่เข้าร่วม”

(6) การให้ความสำคัญด้านข้อมูลมากกว่าขอบเขตพื้นที่ศึกษา บางครั้งผู้มีส่วนได้เสียที่อยู่ในขอบเขตพื้นที่ศึกษาไม่มีข้อมูลหรือมีข้อมูลน้อยที่จะให้กับผู้ดำเนินโครงการ แต่ผู้มีส่วนได้เสียนอกขอบเขตพื้นที่ศึกษาอาจให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์มากกว่าก็เป็นได้ โดยในการเก็บข้อมูลต้องไม่สนใจขอบเขตพื้นที่ศึกษาควรสนใจข้อมูลที่จะได้จาประชาชนที่รับรู้ข้อมูลและต้องการให้ข้อมูลหรือนำเสนอข้อมูลมากกว่า โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 17 (นักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อม, 2555) กล่าวว่า

“ปัญหาก็คือเราไปคิดกำหนดผู้มีส่วนได้เสียจริงๆ ประเด็นสำคัญมันอยู่ที่ความถูกต้องของข้อมูลมากกว่าคุณจะไปสนใจทำไมผู้มีส่วนได้เสียคุณบอกว่าจิตดวงแค่นี้ คนนี้คือผู้มีส่วนได้เสียแต่ข้อมูลที่เล่าให้มันไม่ได้เป็นประโยชน์กับการพิจารณามันก็ไม่มีคามหมายอะไรครับ เพราะฉะนั้นสำหรับผมผมเปิดเต็มที่ไม่กำหนดหรือครับใครอยากจะแสดงความเห็นแสดงได้เต็มที่... วิธีคิดที่บอกว่า 5 กิโลเมตรก่อนเป็นวิธีคิดที่ทำให้เราไขว่ไขว้วิธีคิดที่ถูกคือไม่มีคำว่า 5 กิโลเมตรแต่ในการเก็บ”

3) ความจริงใจ (Sincerity)

จากการศึกษาข้อมูลเอกสารและการสัมภาษณ์พบว่า สามารถแยกประเด็นในการพิจารณาได้ดังนี้

(1) แนวทางการสื่อสารข้อมูลของโครงการสู่ประชาชนดำเนินโครงการต้องจัดกระบวนการอย่างจริงจัง เปิดเผย ชื่อสัตย์ ปราศจากอคติ และมีการสื่อสารสองทางอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะการให้ข้อมูลที่ต้องการและเพียงพอ รวมถึงระบุดึงการชี้แจงวัตถุประสงค์ตั้งแต่เริ่มกระบวนการซึ่งจากรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการ (บริษัท แอร์เซฟ จำกัด, 2552) ระบุดึงการชี้แจงวัตถุประสงค์ตั้งแต่เริ่มกระบวนการว่า “มีการประชาสัมพันธ์โครงการและประสานงานในเบื้องต้นกับผู้นำชุมชน เพื่อนำเสนอข้อมูล โครงการและปรึกษาหารือเกี่ยวกับการจัดรับฟังความคิดเห็นของประชาชน รวมทั้งอาศัยช่องทางของผู้นำชุมชน เพื่อประชาสัมพันธ์และเชิญชวนประชาชนเข้าร่วมประชุมรับฟังความเห็น”

(2) การตอบสนองข้อสงสัยของผู้เข้าร่วมกระบวนการผู้ดำเนินโครงการมีการเปิดเผยข้อมูลต่อประชาชนและเปิดโอกาสให้ประชาชนทั้งในและนอกพื้นที่ศึกษา รวมถึงประชาชนที่คัดค้านได้เข้าร่วมในกระบวนการรับฟังข้อมูลและซักถามผู้ดำเนินโครงการในประเด็นข้อสงสัย ซึ่งช่วยให้ผู้ที่ซักถามได้เข้าใจเพิ่มขึ้นในระดับหนึ่ง เนื่องจากมีวิทยากรของโครงการมาตอบข้อสงสัยในแต่ละด้านที่ประชาชนถาม ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 3 (ประชาชนคนที่ 1 ตำบลเกาะขนุน อำเภอพนมสารคาม, 2555) กล่าวว่า “เขาตอบทุกข้อๆ ไม่มีกังขา ไม่มีสงสัย เขาว่ากลัวน้ำเสีย เอน้ำเสียยังงี้ก็ไปอธิบายให้ฟัง ถ้ากลัวมลภาวะมาทางอากาศเขาก็ไปอธิบายให้ฟัง ใครสงสัยอะไรก็ถามได้เลยตรงนั้น...เขาจะมีวิทยากรมาเลย เขามีข้อมูลมาให้ว่าใครสงสัยอะไรเขียนถามได้เขาก็เขียนตอบเลย”

ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 11 (ผู้นำชุมชนคนที่ 3 ตำบลคูยายหมี อำเภอสนามชัยเขต, 2555) กล่าวถึงการให้ข้อมูลของผู้ดำเนินโครงการว่า “เขาก็บอกว่ามันมีผลกระทบยังไงเขาก็ให้แสดงความคิดเห็นออกมาเขาก็ไม่ได้ปิดกั้นนะเขาก็เปิดตลอด ใครจะถามอะไรก็ถามได้”

ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 6 (ประชาชนคนที่ 1 ตำบลคูยายหมี อำเภอสนามชัยเขต, 2555) ที่ให้สัมภาษณ์ว่า “มีการนัดประชุมกันทำประชาพิจารณ์ มีการประชุมที่วิทยาลัยเกษตรเขาหินซ้อน เขามอบอกให้ชาวบ้านรู้อยู่บ้างนำเสนอที่จอฉายสไลด์...ไปประชุมรวมกันคนในตำบลก็จะไปกัน ไปยกมือถามกันทุกคน ไปรวมถึงคนที่ไม่เห็นด้วย”

(3) การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารข้อมูลที่ได้รับการเปิดเผยจากผู้ดำเนินโครงการอาจเป็นข้อมูลที่เปิดเผยไม่ครบถ้วน ซึ่งจะนำไปสู่ความเคลือบแคลงสงสัยของผู้มีส่วนได้เสีย โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 12 (เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม, 2555) กล่าวว่า “การเปิดเผยข้อมูลทั้งหมดอาจจะเกิดผลเสียต่อภาคผู้ประกอบการก็ได้ มันก็เลยกลายเป็นว่ายังเปิดเผยข้อมูลไม่หมดอาจจะเปิดแค่ 10 เปอร์เซ็นต์ 20 เปอร์เซ็นต์ 50 เปอร์เซ็นต์ เพราะว่าถ้าเปิดหมดก็เกรงว่าจะได้รับแรงต้านเกิดขึ้น”

ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 2 (ประชาชนคนที่ 2 ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม, 2555) มองว่าการให้ข้อมูลของโครงการประชาชนไม่ได้ประโยชน์จากการที่เข้าไปศึกษาเองมากนัก โดยผู้ให้สัมภาษณ์ว่า “ข้อมูลต่างของโครงการเอามาให้ชาวบ้านจะรู้อะไร ชาวบ้านก็คนธรรมดาทำงานวันๆเวลาเขามาแจกก็แจกใบเป็นแผ่นๆ ให้ชาวบ้านอ่าน ชาวบ้านก็อ่านบ้าง บางทีก็ไม่ได้อ่าน”

(4) ความต้องการระหว่างประชาชนและผู้ดำเนินโครงการแตกต่างกัน การลงไปรับฟังความคิดเห็นของประชาชนนั้นความต้องการของประชาชนที่เกิดขึ้นในแต่ละกลุ่มมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับโครงการที่จะสามารถให้ได้ตามข้อเสนอเหล่านั้นหรือไม่ โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 13 (เจ้าหน้าที่สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2555) ให้สัมภาษณ์ว่า “โครงการสามารถดำเนินการให้ตามที่ประชาชนเสนอ แต่ได้ในระดับหนึ่ง คือตอนนี้เราทำไปตามกระบวนการแต่เวลาลงไปรับฟังความเห็นของประชาชนในพื้นที่ ประชาชนก็จะพูดในเรื่องที่ตนอยากได้ บางอย่างโครงการก็ให้ได้ บางอย่างก็ไม่ได้”

(5) การเปิดเผยรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมฉบับสมบูรณ์ต่อสาธารณะ รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่นำออกมาเสนอต้องเป็นฉบับเต็ม เพราะส่วนใหญ่จะทำ

ออกมาเป็นรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมฉบับประชาชนหรือฉบับย่อโดยอ้างว่าประชาชนไม่อ่าน ซึ่งเป็นสิ่งไม่ถูกต้อง อีกทั้งจะต้องให้รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นเอกสารสาธารณะเพราะเป็นเอกสารที่ตัดสินใจบนประโยชน์ของสาธารณะ โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 17 (นักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อม, 2555) ได้ให้ความเห็นว่า

“คุณต้องมองจากโจทย์ของประเทศในเมื่อเรากำลังจะใช้เอกสารเล่มนี้ในการที่จะตัดสินใจว่าเราจะดำเนินโครงการหรือไม่ดำเนินโครงการเอกสารเล่มนี้ต้องเป็นเอกสารสาธารณะเพราะว่าเรากำลังจะตัดสินใจบนพื้นฐานของประโยชน์ของสาธารณะ...ส่วนปัญหาคือเมืองไทยพอบอกว่าเปิดเผยข้อมูลมันก็ไปทำเป็นเล่มย่อไปทำเป็นเล่มอะไรๆออกมาแล้วก็อ้างว่าคนไทยไม่อ่าน โจทย์มันไม่ใช่อย่างนั้น โจทย์มันก็คือสิ่งไหนที่คุณจะใช้ในการตัดสินใจมันก็เป็นสิ่งที่คุณจะต้องเผยแพร่สำหรับประชาชนคุณจะใช้เอกสารเล่มนี้ EIA เล่มนี้ในการตัดสินใจคุณก็ต้องเอาเล่มนี้ไปเปิดเผยคนจะอ่านไม่อ่านมันเป็นเรื่องของประชาชนคุณจะไปทำเล่มอื่นมาให้คนอ่านมากขึ้นมันก็เป็นเรื่องของคุณแต่ว่าเล่มนี้ยังงี้ก็ต้องเปิดเผยเล่มไหนก็ตามที่จะใช้เป็นฐานตัดสินใจตัวเล่มนั้นมันต้องเปิดเผย”

(6) การสร้างความจริงใจในการให้ข้อมูลเพื่อนำไปสู่กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ถูกต้องการให้ข้อมูลแก่ประชาชนเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับการนำไปสู่กระบวนการรับฟังความเห็นหรือการลงมติต่างๆ เพราะเป็นวิธีการที่จะทำให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนั้นๆมากขึ้น และทำให้การเสนอแนะข้อมูลต่างๆที่ได้รับจากประชาชนเป็นประโยชน์เพิ่มขึ้น โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 12 (เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม, 2555) กล่าวว่า

“ให้ผู้ประกอบการไปทำความเข้าใจกับภาคประชาชนและสุดท้ายก็นำไปสู่การให้ประชาคมติตามรัฐธรรมนูญ แต่นั่นต้องหมายถึงจะต้องผ่านกระบวนการให้ความรู้กับภาคประชาชนให้เสร็จสิ้นสมบูรณ์แล้วก็ให้ประชาชนทั้งหมดตัดสินใจ...แต่ไม่ใช่อยู่ๆไปทำโครงการแล้วก็ไปประชาคมติเลย”

4) วิธีการที่เหมาะสม (Suitability)

จากการศึกษาข้อมูลเอกสารและการสัมภาษณ์พบว่า สามารถแยกประเด็นในการพิจารณาได้ดังนี้

(1) รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เหมาะสม ต้องพิจารณาจากประเภทและขนาดของโครงการความหลากหลายและลักษณะที่แตกต่างกันของพื้นที่ รวมถึงกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย ตลอดจนความแตกต่างด้านวัฒนธรรม สังคม และค่านิยมร่วมด้วย ซึ่งรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการ (บริษัท แอร์เซฟ จำกัด, 2552) ระบุถึงรูปแบบและวิธีการของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

“1) การประชุมชี้แจงรายละเอียดโครงการมาตรการป้องกันแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมพร้อมรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ (หน่วยงาน กลุ่มประชาชนและผู้นำชุมชนทั้งในและนอกพื้นที่ศึกษา) 2) การจัดให้มีการเยี่ยมชมโรงไฟฟ้าถ่านหินเดิมของบริษัทฯ ที่เปิดดำเนินการแล้วที่จังหวัดปราจีนบุรี (ผู้นำชุมชน ประชาชน) 3) การจัดประชุมย่อย เพื่อชี้แจงรายละเอียดโครงการ นำเสนอผลการศึกษาและมาตรการด้านสิ่งแวดล้อม รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมประชุม (ผู้นำชุมชน ประชาชน)”

ในส่วนของการประชุมหรือการพาไปดูงานเยี่ยมชมโรงไฟฟ้าเป็นสิ่งที่ดีที่จะทำให้ประชาชนได้รับรู้ถึงการดำเนินงาน มาตรการป้องกันแก้ไขผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น รวมถึงให้ประชาชนได้เห็นและสัมผัสกับโรงไฟฟ้าที่มีการดำเนินอยู่ก่อน ว่าลักษณะ รูปแบบของโรงไฟฟ้าและสิ่งแวดล้อมโดยรอบโรงไฟฟ้ามีลักษณะเป็นอย่างไร ส่วนในด้านของการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนก็มีการนำหนังสือที่เกี่ยวกับโรงไฟฟ้ามาให้อ่านศึกษาข้อมูล นอกจากนี้ในการประชุมรับฟังความเห็นก็ได้มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนซักถามข้อมูลพร้อมกับการอธิบายตอบข้อซักถามนั้นจากผู้ดำเนินโครงการ โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 9 (ผู้นำชุมชนคนที่ 1 ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอนมสารตาม, 2555) กล่าวว่า “มีการรับฟังความคิดเห็นดูงานหลายๆจังหวัดที่มีโรงไฟฟ้าว่ามลพิษมันก็ไม่เกิดเรามั่นคนธรรมดาด้วยตาเปล่า...มีมาให้อ้อมมาชี้แจงมาให้หนังสือที่เกี่ยวกับโรงไฟฟ้าตามบ้านผู้ใหญ่บ้านตามที่อยู่ของหมู่บ้าน จัดหมอมাত্রตรวจสอบ สารเคมีในร่างกาย”

ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 5 (ประชาชนคนที่ 3 ตำบลเกาะขนุน อำเภอพนมสารคาม, 2555) กล่าวเพิ่มเติมว่า “เราเปิดถามได้เดี๋ยวนั้นเลยเขาให้เขาจะแจ่มก่อนแล้วเขาถามว่าตรงไหนสงสัยเปิดถามได้เลยไม่ต้องรอเขาสามารถตอบได้ทุกคน”

ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 11 (ผู้นำชุมชนคนที่ 3 ตำบลคูยายหมี อำเภอสนามชัยเขต, 2555) ให้สัมภาษณ์สอดคล้องกับผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 9 และผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 5 ว่า “เขาอยากให้เราไปดูการทำงานของเขาว่าจริงไหมหรือว่าจะอะไรประมาณนี้แหละเขาคงจะคิดอย่างนี้... ในการประชุมเขาบอกหมดจะพูดอะไรเขาก็ให้ออกความคิดเห็นแสดงความคิดเห็นได้เลย”

(2) ประโยชน์ของการศึกษาดูงาน การพาประชาชนไปศึกษาดูงานเป็นสิ่งที่ดี เพราะจะทำให้ประชาชนทราบและเห็นสภาพความเป็นจริงของสภาพแวดล้อมของโครงการที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน รวมถึงเห็นกระบวนการดำเนินงานของโครงการว่ามีการดำเนินการอย่างไร ทั้งนี้การพาประชาชนไปศึกษาดูงานจะต้องไม่เป็นในรูปแบบของการจัดฉาก หรือการให้อยู่ในห้อง แล้วนำเสนอข้อมูลเพียงอย่างเดียว เพราะจะไม่เกิดประโยชน์ใดๆกับประชาชน โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 15 (เจ้าหน้าที่สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดฉะเชิงเทรา, 2555) ให้สัมภาษณ์ว่า “การพาตัวแทนไปดูงานเรามองในเชิงบวกคือเราต่างคนต่างเปิดใจกันว่าอันนี้สร้างมา 20 ปีแล้วเป็นยังไร ไปดูเอาข้อเท็จจริงมาคุยกันไปดูว่าจริงๆ เขาเป็นยังไร... ไม่ใช่ไปดูการจัดฉาก”

(3) ประชาชนไม่เชื่อถือผู้ดำเนินโครงการ การให้ข้อมูลหรือการประชุมที่เกิดขึ้นนั้น ประชาชนไม่ได้อะไรมากนัก เพราะในบางครั้งการตอบข้อซักถามของผู้ดำเนินโครงการยังคงไม่เป็นที่น่าเชื่อถือของประชาชน ส่วนการพาไปศึกษาดูงานก็เป็นเพียงกระบวนการที่ผู้ดำเนินโครงการได้จัดเตรียมไว้ซึ่งอาจทำให้ประชาชนไม่เห็นถึงผลกระทบที่แท้จริงได้ส่งผลให้ประชาชนคิดว่าการไปศึกษาดูงานไม่มีความสำคัญแต่อย่างไรเป็นเพียงการดูงานตามที่ผู้ดำเนินโครงการพาไปไม่น่าสนใจ โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 2 (ประชาชนคนที่ 2 ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม, 2555) กล่าวว่า “ตอนไปประชุมกับเขา สิ่งที่เราถามกับสิ่งที่เขาตอบ เราก็เห็นว่าเขาตอบได้ตามที่ถามไปแต่ว่าตัวเราก็ไม่มั่นใจว่าสิ่งที่เขาตอบมันเขาเข้าใจตัวเองหรือเปล่า ข้อมูลเชื่อได้มากแค่ไหน”

(4) ประชาชนขาดความสนใจและความเข้าใจในการมีส่วนร่วมกับผู้ดำเนินโครงการ ประชาชนบางส่วนยังขาดความกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมกิจกรรมที่ผู้ดำเนินโครงการจัดขึ้นและมองว่าข้อมูลต่างๆที่ได้จากกระบวนการมีส่วนร่วม ไม่มีประโยชน์และบางครั้งก็ไม่เข้าใจในข้อมูลนั้นๆ ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 9 (ผู้นำชุมชนคนที่ 1 ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม, 2555) กล่าวว่า “เขาเคยมี

มาชี้แจงเกี่ยวกับโครงการบางที่ก็มาจัด มาเชิญชาวบ้านไปสัมมนาไปดูงานเราไปก็ดูไปอย่างนั้นแหละ ดูแล้วก็ไม่เห็นมีอะไร บางที่ก็ไม่เข้าใจ”

(5) การดำเนินที่ไม่ถูกต้องของกระบวนการมีส่วนร่วมตามเจตนารมณ์ที่แท้จริง เทคนิคและวิธีการของผู้ดำเนินโครงการที่นำไปใช้ในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน มีทั้งที่ ทำถูกต้องและทำไม่ถูกต้อง ในส่วนที่ทำไม่ถูกต้อง จะเป็นใช้เทคนิควิธีการเพื่อให้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เกิดขึ้นเป็นไปตามขั้นตอน หลักการ และกฎหมาย หากแต่ขาดเจตนารมณ์ที่แท้จริงของกระบวนการมีส่วนร่วม จนในที่สุดก็นำไปสู่ความขัดแย้งและการต่อต้านจากประชาชนจนทำให้ผู้ดำเนินโครงการไม่สามารถเดินหน้าโครงการได้ โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 12 (เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม, 2555) กล่าวว่า

“โครงการณวันนี้ยังพยายามที่จะใช้เทคนิควิธีการเหล่เหลี่ยมในการที่จะจัดกระบวนการการรับฟังความคิดเห็น เช่น 1) กระบวนการจัดตั้ง...2) ถ้าการรับฟังความคิดเห็นมาจากมีสินจ้าง...3) การพยายามจะทำให้ครบทุกกระบวนการโดยไม่ดูเนื้อหาสาระ...ซึ่งเป็นผลเสียต่อเจตนารมณ์ของกฎหมายมากและในที่สุดก็นำไปสู่ความขัดแย้งผู้ประกอบการได้ทำตามครบถ้วนถูกต้องตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้แล้วเนื้อหาสาระก็คือแรงต้านของภาคประชาชนยังมีต่อไปและในที่สุดมันก็ส่งผลต่อผู้ประกอบการที่ไม่สามารถจะดำเนินหน้าต่อไป”

(6) รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบที่เหมาะสม ประชาชนมีความต้องการที่จะได้มีอำนาจในการตัดสินใจทั้งหมดเพราะประชาชนเป็นผู้ที่อยู่ในพื้นที่และอาจได้รับผลกระทบ ดังนั้นจึงมีความต้องการที่จะให้อำนาจในการตัดสินใจอยู่กับประชาชน แต่ในปัจจุบันยังไม่สามารถทำได้ ส่วนรูปแบบของกระบวนการมีส่วนร่วมนั้นทุกรูปแบบต่างมีข้อดีและข้อเสียที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับว่าจะใช้กับสถานการณ์ใดมากกว่าเพราะไม่มีรูปแบบการมีส่วนร่วมแบบใดที่จะสามารถนำไปใช้ได้ในทุกๆสถานการณ์ โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 13 (เจ้าหน้าที่สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2555) กล่าวว่า

“ประชาชนก็มีความต้องการและคาดหวังเนื่องจากเป็นคนที่อยู่ในพื้นที่สามารถที่จะตัดสินใจและเป็นอำนาจของประชาชนและต้องการกระบวนการลงประชามติ แต่ทั้งนี้เรายังไม่ได้ให้อำนาจการตัดสินใจไว้ที่ประชาชน...รูปแบบของกระบวนการมีส่วนร่วมทุกอย่างมีข้อดีข้อเสียไม่มีอะไรที่จะใช้ได้ทุกสถานการณ์ในกระบวนการหรือการศึกษาทางสังคมและการมีส่วนร่วม โดยหลักการจะควรถ้าทำแค่ใหม่ในกรณีที่ไม่ได้กำหนดกฎหมาย”

รูปแบบการมีส่วนร่วมที่ดีไม่ได้มีเพียงรูปแบบเดียว ไม่จำเป็นต้องมีรูปแบบที่ตายตัว และสิ่งที่สำคัญที่สุดไม่ใช่รูปแบบของการมีส่วนร่วมแต่อยู่ที่ 1) เวลา คือการให้เวลาที่มากพอที่จะให้ประชาชนเข้ามาร่วมกระบวนการ ไม่ใช่แค่เป็นชั่วโมงแต่ต้องเป็นช่วงเวลาเพราะประชาชนไม่ได้มีเวลาที่จะเข้าร่วมกระบวนการมีส่วนร่วมได้ทุกคน 2) ช่องทาง ต้องมีช่องทางที่จะสื่อสารกลับประชาชนเพิ่มมากขึ้น เช่น อินเทอร์เน็ต และ 3) เอกสาร การระบุในรายงานว่าประชาชนเห็นด้วยหรือไม่กลับโครงการควรทำให้ประชาชนรับทราบด้วย ไม่ใช่การเพิ่มภายหลังการประชุมรับฟังความเห็นของประชาชน โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 17 (นักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อม, 2555) ให้สัมภาษณ์ว่า

“มันคงไม่มีรูปแบบเดียวหรือครบสำหรับข้อที่ 1 เรื่องรูปแบบคงไม่ได้มีรูปแบบเดียวดังนั้นเราสามารถคิดรูปแบบต่างๆ ได้ครับไม่จำเป็นต้องตายตัวหรือว่ารูปแบบนี้ดีที่สุดคิดได้ใหม่ได้เรื่อยๆไม่ได้อยู่ที่ตรงนั้นสำหรับผมมีโจทย์สำคัญอยู่ด้วยกัน 3 ข้อ ข้อที่ 1 ก็คือเวลารูปแบบไหนก็ไม่สำคัญสำคัญที่คุณให้เวลามากพอกับการมีส่วนร่วมรีปาวเวลาไม่ได้หมายถึงเป็นชั่วโมงเป็นวันความหมายเป็นวันไม่ได้หมายความว่าเราต้องนั่งคุยกันทั้ง 3 วัน 4 วัน แต่ในช่วงที่วันที่ว่าเค้าอาจจะไม่มีเวลาไปวันนั้นส่วนคุณจะไปเปิดเวลาให้ทั้งวันทั้งคืนเค้าก็ไม่ว่างแต่ถ้ามีเวลาสมมติว่า 15 วันอย่างนั้นก็ไปเวลาไหนก็ได้มันก็มาสัมพันธ์กับข้อที่ 2 นั่นก็คือช่องทาง 15 วัน ที่ว่ามันคือช่องทางไหนถ้าคุณจัดโดยช่องทางการประชุมอย่างเดียวมันก็เท่านั้นแหละเดี๋ยวนี้มันมีช่องทางเยอะแยะผมจะโพสขึ้น Youtube ได้ใหม่...คนจะสนับสนุนก็โพสขึ้น คนจะค้านก็โพสขึ้น แล้วคนอื่นมาอ่านมาเปิดดูได้ใหม่...คนกด Like ได้ใหม่...เพราะฉะนั้นมันอยู่ที่เวลาช่องทางอีกอันหนึ่งก็คือเอกสาร...พอมารูปเล่มเค้าก็เขียนว่าคนส่วนใหญ่เห็นด้วยเค้ามาเขียนหลังจากจัดเวทีนี้แหละคือปัญหา”

5) ความโปร่งใสของกระบวนการ (Transparency)

จากการศึกษาข้อมูลเอกสารและการสัมภาษณ์พบว่า มีประเด็นในการพิจารณา คือ การเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร กระบวนการเปิดเผยข้อมูลของผู้ดำเนินโครงการที่ต้องการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน หน่วยงานราชการ โดยตลอดเวลา ซึ่งรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการได้ระบุถึงการให้ข้อมูลแก่ประชาชนไม่ว่าจะเป็นการออกประชาสัมพันธ์ทั้งบอร์ดประชาสัมพันธ์ต่างๆ แผ่นพับ เอกสารชี้แจงโครงการ นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งศูนย์ประสานงานพัฒนาในพื้นที่ของโครงการด้วยเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการติดต่อประสานงานหรือขอข้อมูลจากโครงการ โดยในรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (บริษัท แอร์เซฟ จำกัด, 2552) ได้ระบุว่า “มีการจัดตั้งศูนย์ประสานงานโครงการเพื่อให้ชุมชนสามารถติดต่อสื่อสารกับโครงการได้ตลอดเวลา”

ในด้านของประชาชนที่ต้องการขอข้อมูลจากผู้ดำเนินโครงการสามารถทำได้ โดยทางผู้ดำเนินการจะให้ ซึ่งสามารถขอได้ทั้งตอนที่มีการประชุม หรือขอที่ศูนย์ประสานงานก็ได้ สำหรับข้อมูลที่ได้จะเป็นรายละเอียดโครงการ ทั้งเรื่องของเหตุผลความจำเป็นที่ต้องสร้าง ประโยชน์ที่จะได้รับ และรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) ฉบับประชาชน โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 3 (ประชาชนคนที่ 1 ตำบลเกาะขนุน อำเภอพนมสารคาม, 2555) กล่าวว่า “ในการขอข้อมูลเขายินดีให้หมดเลยเขาไม่ปฏิเสธเลยเขาก็เปิดไฟเขียวให้เลยว่ามีอะไรให้ซักถามเขาเต็มที่หรือจะขอข้อมูลก็ทำได้เลยจากตอนที่ประชุม เขาก็ให้ชาวบ้านนะ”

โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 8 (ประชาชนคนที่ 3 ตำบลคูยายหมี อำเภอสนามชัยเขต, 2555) ให้สัมภาษณ์เพิ่มเติมว่า “โครงการเขาจะให้ข้อมูล บางที่เราขอเขา ก็จะได้ในรูปแบบแผ่นพับ CD ป้ายบอกต่างๆ และตัวรายงาน คนที่เค้าทำคงเป็นพวกวิศวกรพวกเรียนสูงๆ ที่อยู่ในโรงไฟฟ้า”

ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 16 (เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลเขาหินซ้อน, 2555) ที่ให้สัมภาษณ์ว่า “เขาดำเนินการโดยเปิดเผยไม่มีการกีดกันบุคคลที่จะเข้ามาฟัง...เราต้องการอยากจ้ะรู้เรื่องไหนในประเด็นไหน โดยมากก็จะแจ้งเขาไปแล้วก็ให้เขาส่งข้อมูลมาพร้อมทั้งบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านนั้นเพราะว่าเขามีทีมประชาสัมพันธ์ของเขา ซึ่งผู้ดำเนินการที่โรงไฟฟ้าโรงเก่า”

6) ข้อมูลที่ถูกต้องครอบคลุม (Data Sufficiency)

จากการศึกษาข้อมูลเอกสารและการสัมภาษณ์พบว่า สามารถแยกประเด็นในการพิจารณาได้ดังนี้

(1) ข้อมูลที่น่าเสนอ ข้อมูลที่ประชาชนได้รับจากผู้ดำเนินโครงการเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะจะทำให้ประชาชนได้รับรู้และเข้าใจกระบวนการในการดำเนินโครงการเพิ่มมากขึ้น

และทราบถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นรวมถึงมาตรการในการป้องกันแก้ไขจากผู้ดำเนินโครงการนำไปสู่การหาทางออกของปัญหาร่วมกันซึ่งข้อมูลที่ประชาชนได้รับต้องมีความเพียงพอครบถ้วนทุกประเด็น โดยในรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (บริษัท แอร์เซฟ จำกัด, 2552) ผู้ดำเนินโครงการได้ระบุถึง ข้อมูลต่างๆที่ได้จัดทำไว้เพื่อนำเสนอแก่ประชาชน ดังนี้

“ข้อมูลที่น่ามาเสนอประกอบด้วย เอกสารประชาสัมพันธ์ชี้แจงโครงการ สไลด์ในการนำเสนอ การจัดนิทรรศการประกอบการชี้แจง ซึ่งจะประกอบไปด้วยข้อมูลของโครงการ ทั้งความรู้เกี่ยวกับถ่านหิน กระบวนการผลิต ขอบเขตและพื้นที่การศึกษา ประโยชน์ที่ท้องถิ่นจะได้รับ ข้อมูลชี้แจงสาเหตุการใช้ถ่านหินและเลือกพื้นที่ตั้ง การศึกษาผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม กระบวนการที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับโครงการ มาตรการจัดการและแก้ไขผลกระทบ”

(2) ความถูกต้องของข้อมูล ข้อมูลต่างๆที่ผู้ดำเนินโครงการนำมาใช้บางส่วนยังไม่ถูกต้องหรือครอบคลุมเพราะข้อมูลบางอย่างที่ประชาชนได้รับทราบ เช่น อากาศ ปริมาณน้ำ ยังเป็นที่ถกเถียงถึงที่มาของข้อมูล การเก็บข้อมูลต่างๆจากผู้ดำเนินโครงการเองไม่มีในส่วนของประชาชนหรือหน่วยงานอื่นๆเข้าร่วม ทำให้ขาดความน่าเชื่อถือ โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 6 (ประชาชนคนที่ 1 ตำบลคูยาศหมี อำเภอสนามชัยเขต, 2555) ให้สัมภาษณ์ว่า “โครงการเขาก็มาตรวจวัดพวกน้ำ อากาศ แต่มาเพียงแค่บางช่วง ไม่ได้มาวัดตลอด พวกน้ำเสีย อากาศเสีย มันมาเป็นบางช่วง ถ้ามาตรวจตอนที่ไม่มี เก็บข้อมูลไปก็ไม่มีผลอยู่แล้ว”

ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 2 (ประชาชนคนที่ 2 ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม, 2555) ให้สัมภาษณ์เพิ่มเติมว่า “ข้อมูลน้ำเขาเอาปริมาณทั้งปีไม่ได้คิดเป็นช่วง พวกหน้าฝนหน้าแล้งการใช้น้ำมันต่างกัน ไปคิดรวมทั้งปีไม่ได้ ต้องคิดให้คิดตามความเป็นจริง”

(3) การนำเสนอข้อคิดเห็นจากประชาชน การที่ประชาชนเข้าไปร่วมประชุมรับฟังความเห็นได้มีการเสนอแนะข้อมูลและความคิดเห็นส่วนตัวต่อผู้ดำเนินโครงการ เพื่อให้ผู้ดำเนินโครงการนำข้อเสนอต่างๆ ไปปรับปรุงแก้ไขให้เป็นที่ยอมรับของประชาชน ซึ่งข้อเสนอแนะบางอย่างของประชาชนผู้ดำเนินไม่สามารถให้คำมั่นได้ว่าจะนำไปปฏิบัติจริง จึงทำให้ประชาชนไม่มั่นใจถึงการนำข้อเสนอไปปรับปรุงแก้ไข โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 3 (ประชาชนคนที่ 1 ตำบลเกาะขุ่น อำเภอพนมสารคาม, 2555) ให้สัมภาษณ์ว่า “เราก็เสนอแนะว่าต้องทำอย่างนี้คือรถที่ขน

ถ่านหินให้มาอย่างเรียบร้อย มีที่ปิดเรียบร้อย มาเป็นเวลาไม่ใช่มาทั้งคืนทั้ง...ถ้ามาให้เป็นเวลา ว่าอาทิตย์หนึ่งจะมาก็ครั้งมาเวลาไหนและปิดให้มิดชิดก็เรียบร้อยก็คุยกันเรื่องนี้ด้วย”

ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 11 (ผู้นำชุมชนคนที่ 3 ตำบลอุทัยธานี อำเภอสยามชัยเขต, 2555) ให้สัมภาษณ์เพิ่มเติมว่า “เขาก็จะให้ผมแสดงความคิดเห็นคือเราพูดไปบางครั้งเขาก็นำไปใช้ แต่อย่างที่ผมเสนอเขาไปนะถ้าเรามาลงชีวมวลแทนผมว่าปัญหาอะไรต่างๆ มันก็จะลดลงตอนนี้ชาวบ้านเขาก็ถ่านหินอย่างเดียวเขาไม่กลัวอะไรเลยกลัวถ่านหินประเด็นนี้ก็ไม่รู้ว่าเขาจะเอาไหม”

(4) การนำเสนอข้อมูลที่ง่ายต่อความเข้าใจของประชาชน ข้อมูลที่ผู้ดำเนินโครงการต้องเป็นข้อมูลที่มีการนำเสนอให้ง่ายต่อความเข้าใจของประชาชน เพราะข้อมูลบางอย่างเช่น ระบบการทำงานเครื่องจักร บางครั้งชาวบ้านไม่เข้าใจทำให้ไม่สามารถให้หรือแสดงความคิดเห็นได้ ซึ่งจะต้องมีคนกลางหรือนักวิชาการที่มีความรู้ความเข้าใจมาอธิบายเพิ่มเติม แต่ข้อมูลบางอย่างประชาชนก็สามารถที่จะเข้าใจได้ง่ายเพราะประชาชนพอที่จะมีความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์อยู่บ้าง เช่น ปริมาณการใช้น้ำ เป็นต้น ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 15 (เจ้าหน้าที่สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดฉะเชิงเทรา, 2555) ให้สัมภาษณ์ว่า

“กระบวนการผลิตที่ออกมาถ้าขนาดไหน อะไรมาตรฐานขนาดไหน จะส่งผลกระทบต่อตัวเลขพวกนี้ชาวบ้านไม่รู้เรื่องเลย แต่ชาวบ้านจะรู้ว่าบริษัทให้ข้อมูลว่าเอาน้ำไประบบหล่อเย็นเท่านี้ ชาวบ้านจะมีองค์ความรู้แล้วว่าเขื่อนน้ำในคลองที่เขาจะมาดูคูปี้ๆหนึ่งมีเท่าไร ซึ่งพอจะประมาณได้...ในกระบวนการรับฟังความคิดเห็นมันก็ได้บางส่วนเท่านั้นเองส่วนใหญ่ไม่รู้ นอกจากจะต้องมีคนกลางหรือนักวิชาการที่เป็นกลางมาช่วยเป็นคนสื่อหรืออาจจะมาช่วยชาวบ้านในการมาตั้งคำถาม...การอธิบายเป็นหน้าที่ของคนที่จะทำโครงการนั้นต้องเล่าให้ฟังให้อธิบายความซับซ้อนให้มันง่ายที่สุดให้เขาฟังซึ่งก็ทำยากที่สุด”

จึงสรุปได้ว่ากระบวนการที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย

1) การเริ่มต้นเร็ว (Starting Early)

ผู้ดำเนินโครงการมีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนซึ่งแบ่งเป็น 2 รูปแบบคือ กิจกรรมชุมชนสัมพันธ์ และการติดต่อกับประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อชี้แจงข้อมูลและจัดรับฟังความคิดเห็นของประชาชน 2 ครั้ง คือ ช่วงก่อนดำเนินโครงการและช่วงดำเนินโครงการ ร่วม

ถึงเข้าชี้แจงกับกลุ่มต่างๆ ทั้งในและนอกพื้นที่ รวมทั้งมีการประชาสัมพันธ์โครงการผ่านทาง วิทยุท้องถิ่น แผ่นพับ บอร์ดประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมฉบับประชาชน เป็นต้น แต่ทั้งนี้กระบวนการรับฟังความเห็นของประชาชนยังไม่ทั่วถึงทุกพื้นที่เพราะยังมีประชาชนบางส่วนที่ยังไม่รับทราบข้อมูลหรือการชี้แจงของโครงการโดยตรง แต่ในความเป็นจริงการเริ่มต้นเร็วที่แท้จริงผู้ดำเนินโครงการควรเริ่มจัดให้มีกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่การศึกษาความเหมาะสมของพื้นที่โครงการก่อนเพื่อให้ประชาชนรับทราบและผู้ดำเนินโครงการก็จะรู้ถึงการยอมรับโครงการของประชาชนในพื้นที่ว่าเป็นอย่างไร ซึ่งจะช่วยป้องกันผลเสียที่จะตามมาได้

2) ความครอบคลุมของผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders)

ผู้ดำเนินโครงการพิจารณาถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมโดยพิจารณาพื้นที่รอบโครงการในรัศมี 5 กิโลเมตร โดยกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนจะเน้นประชาชนพื้นที่รอบโครงการเป็นหลักและยังรวมถึงประชาชนนอกพื้นที่ที่ศึกษาที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมด้วย โดยผู้ดำเนินโครงการแบ่งผู้มีส่วนได้เสียออกเป็น 5 ส่วนคือ 1) ประชาชนกลุ่มเป้าหมายที่อยู่ในพื้นที่รัศมี 5 กิโลเมตร 2) หน่วยงานที่มีหน้าที่จัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม 3) หน่วยงานราชการระดับต่างๆ 4) สื่อมวลชนระดับภูมิภาคและระดับท้องถิ่น และ 5) องค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม องค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันการศึกษาท้องถิ่นและนักวิชาการอิสระ โดยกระบวนการเหล่านี้ได้มีการกำหนดไว้ให้ผู้ดำเนินโครงการนำไปปฏิบัติใช้เพื่อให้เกิดความถูกต้องและเป็นแนวทางปฏิบัติแบบเดียวกัน โดยการกำหนดขอบเขตพื้นที่การศึกษา 5 กิโลเมตรรอบโครงการจะช่วยให้ผู้ดำเนินโครงการสามารถที่จะกำหนดขอบเขตของการศึกษาได้ง่ายมากขึ้น แต่การกำหนดพื้นที่ศึกษาและผู้มีส่วนได้เสียตั้งแต่แรกเริ่มและไม่สนใจประชาชนที่อยู่รอบนอกพื้นที่ศึกษานั้นบางฝ่ายยังไม่เห็นด้วยเพราะอาจไม่ครอบคลุมผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมด ดังนั้นจึงควรให้ความสำคัญกับข้อมูลที่จะได้รับจากประชาชนมากกว่า เพราะข้อมูลเหล่านี้เป็นสิ่งที่สำคัญที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ซึ่งหากมีการกำหนดผู้มีส่วนได้เสียไว้ก่อนแล้ว ผู้มีส่วนได้เสียบางคนอาจไม่สามารถให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ได้

3) ความจริงใจ (Sincerity)

ผู้ดำเนินโครงการได้มีการชี้แจงวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ตั้งแต่เริ่มกระบวนการโดยมีการประชาสัมพันธ์โครงการและ

ประสานงานในเบื้องต้นกับผู้นำชุมชนเพื่อประชาสัมพันธ์และเชิญชวนประชาชนเข้าร่วมประชุมรับฟังความเห็น และในกระบวนการรับฟังความเห็นของประชาชนทั้งในพื้นที่ศึกษาและประชาชนที่สนใจเข้าร่วมกระบวนการรับฟังความเห็นซึ่งมีการเปิดให้ประชาชนมีการซักถามประเด็นข้อสงสัยต่างๆ โดยมีเจ้าหน้าที่ของโครงการเป็นผู้อธิบายในประเด็นข้อสงสัยนั้นๆ ทั้งนี้กระบวนการให้ข้อมูลของประชาชนเป็นสิ่งสำคัญมากผู้ดำเนินโครงการจะต้องให้ข้อมูลต่างๆ เช่น รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมฉบับเต็ม เพื่อให้ประชาชนนำไปศึกษาซึ่งเป็นการเปิดเผยข้อมูลให้ประชาชนรับทราบอย่างแท้จริง เมื่อประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้นจึงค่อยนำไปสู่กระบวนการลงประชามติหรือประชาพิจารณ์

4) วิธีการที่เหมาะสม (Suitability)

การเลือกเทคนิคหรือรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เหมาะสมจะต้องพิจารณาจาก โดยพิจารณาจากประเภทและขนาดของโครงการความหลากหลายและลักษณะที่แตกต่างกันของพื้นที่และของกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย ตลอดจนความแตกต่างด้านวัฒนธรรม สังคม เป็นต้น โดยผู้ดำเนินโครงการได้ดำเนินการเป็น 3 ส่วน คือ 1) การประชุมชี้แจงรายละเอียดโครงการมาตรการป้องกันแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมพร้อมรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ 2) การจัดให้มีการเยี่ยมชมโรงไฟฟ้าถ่านหินเดิมของบริษัทฯ ที่เปิดดำเนินการแล้วที่จังหวัดปราจีนบุรี และ 3) การจัดประชุมย่อย เพื่อชี้แจงรายละเอียดโครงการ นำเสนอผลการศึกษาและมาตรการด้านสิ่งแวดล้อม รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมประชุม โดยผู้ดำเนินโครงการจะต้องดำเนินการอย่างตรงไปตรงมา ถูกหลักตามหลักการ ขั้นตอน และเป็นไปตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นมากขึ้น ทั้งนี้รูปแบบของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมมีหลายหลายรูปแบบ การนำมาใช้ต้องคำนึงถึงบริบทของพื้นที่เหล่านั้นร่วมด้วย เพราะแต่ละรูปแบบมีข้อดีข้อเสียแตกต่างกัน

5) ความโปร่งใสของกระบวนการ (Transparency)

กระบวนการเปิดเผยข้อมูลของผู้ดำเนินโครงการที่ต้องการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนหน่วยงานราชการ โดยตลอดเวลา ซึ่งผู้ดำเนินโครงการได้ทำการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ เช่น แผ่นพับ เอกสารชี้แจงโครงการ รวมทั้งจัดตั้งศูนย์ประสานงานพัฒนาขึ้นเพื่อให้ประชาชนหรือผู้ที่สนใจติดต่อประสานงานและขอข้อมูลได้ตลอดเวลา หรือในส่วนราชการเมื่อมีการร้องขอถึงข้อมูลของโครงการผู้ดำเนินโครงการจะนำมาให้แก่หน่วยงานนั้นๆทันที พร้อมเจ้าหน้าที่โครงการเพื่อมาประกอบการอธิบาย

6) ข้อมูลที่ถูกต้องครอบคลุม (Data Sufficiency)

ข้อมูลต่างที่ผู้ดำเนินโครงการนำมาเสนอแก่ประชาชนจะเป็นในรูปแบบของเอกสาร ประชาสัมพันธ์และชี้แจงโครงการ สไลด์ในการนำเสนอ การจัดนิทรรศการประกอบการชี้แจง ซึ่งจะประกอบไปด้วยข้อมูลต่างๆ เช่น ขอบเขตและพื้นที่การศึกษา ประโยชน์ที่ท้องถิ่นจะได้รับ การศึกษาผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม กระบวนการที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับโครงการ มาตรการจัดการและแก้ไขผลกระทบ เป็นต้นแต่ทั้งนี้ข้อมูลบางอย่างของโครงการยังคงเป็นที่ถกเถียงของประชาชนถึงที่มาและความถูกต้องของข้อมูล ทั้งนี้ข้อมูลต่างๆที่นำมาเสนอแก่ประชาชนต้องเป็นข้อมูลที่สามารถอธิบายแล้วเข้าใจได้ง่ายมากที่สุด รวมถึงข้อคิดเห็นของประชาชนที่บางอย่างผู้ดำเนินโครงการสามารถทำได้บางอย่างไม่สามารถทำได้ ซึ่งไม่มีบุคคลใดที่จะรับรองได้ว่าผู้ดำเนินโครงการสามารถนำไปปรับหรือปฏิบัติได้จริงหรือไม่

ตารางที่ 4.4 สรุปกระบวนการที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

ประเด็น	ผลการศึกษา
การเริ่มต้นเร็ว (Starting Early)	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้ดำเนินโครงการแบ่งเป็น 2 รูปแบบคือ กิจกรรมชุมชนสัมพันธ์ และการติดต่อกับประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อชี้แจงข้อมูลและจัดรับฟังความเห็นของประชาชน 2 ครั้ง คือ ช่วงก่อนดำเนินโครงการและช่วงดำเนินโครงการ - เข้าชี้แจงกับกลุ่มต่างๆทั้งในและนอกพื้นที่ - มีการประชาสัมพันธ์โครงการผ่านทาง วิทยุท้องถิ่น แผ่นพับ บอร์ดประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมฉบับประชาชน - กระบวนการรับฟังความเห็นของประชาชนยังไม่ทั่วถึงทุกพื้นที่เพราะยังมีประชาชนบางส่วนที่ยังไม่รับทราบข้อมูลหรือการชี้แจงของโครงการ โดยตรง - การเริ่มต้นเร็วที่แท้จริงผู้ดำเนินโครงการควรเริ่มจัดให้มีกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่การศึกษาความเหมาะสมของพื้นที่โครงการ
ครอบคลุมผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders)	<ul style="list-style-type: none"> - พิจารณาพื้นที่รอบโครงการในรัศมี 5 กิโลเมตร โดยกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนจะเน้นประชาชนพื้นที่รอบโครงการเป็นหลักและยังรวมถึงประชาชนนอกพื้นที่ศึกษาที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมด้วย - ควรให้ความสำคัญกับข้อมูลที่จะได้รับจากประชาชนมากกว่า เพราะข้อมูลเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ประเด็น	ผลการศึกษา
ความจริงใจ (Sincerity)	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้ดำเนินโครงการได้มีการชี้แจงวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ตั้งแต่เริ่มกระบวนการ - ผู้ดำเนินโครงการมีการประชาสัมพันธ์โครงการและประสานงานในเบื้องต้นกับผู้นำชุมชนเพื่อประชาสัมพันธ์และเชิญชวนประชาชนเข้าร่วมประชุมรับฟังความเห็น - ผู้ดำเนินโครงการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีการซักถามประเด็นข้อสงสัยต่างๆ โดยมีเจ้าหน้าที่ของโครงการเป็นผู้อธิบายในประเด็นข้อสงสัยนั้นๆ
วิธีการที่เหมาะสม (Suitability)	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้ดำเนินโครงการได้ดำเนินการเป็น 3 ส่วน คือ 1) การประชุมชี้แจงรายละเอียดโครงการ มาตรการป้องกันแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมพร้อมรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ 2) การจัดให้มีการเยี่ยมชมโรงไฟฟ้าถ่านหินเดิมของบริษัทฯ ที่เปิดดำเนินการแล้วที่จังหวัดปราจีนบุรี และ 3) การจัดประชุมย่อย เพื่อชี้แจงรายละเอียดโครงการ นำเสนอผลการศึกษาและมาตรการด้านสิ่งแวดล้อม รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมประชุม - ผู้ดำเนินโครงการจะต้องดำเนินการอย่างตรงไปตรงมา ถูกหลักตามหลักการ ขั้นตอน และเป็นไปตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน
ข้อมูลที่ถูกต้อง ครบคลุม (Data Sufficiency)	<ul style="list-style-type: none"> - ข้อมูลต่างที่ผู้ดำเนินโครงการนำมาเสนอแก่ประชาชนจะเป็นในรูปแบบของเอกสารประชาสัมพันธ์และชี้แจงโครงการ สไลด์ในการนำเสนอ การจัดนิทรรศการประกอบการชี้แจง - ข้อมูลต่างๆที่นำมาเสนอแก่ประชาชนต้องเป็นข้อมูลที่สามารถอธิบายแล้วเข้าใจได้ง่ายมากที่สุด

4.1.5 ผลผลิต (Product)

จากการศึกษาพบว่าผลผลิตที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมประกอบไปด้วย 1) รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม 2) ผลของกระบวนการมีส่วนร่วม 3) กระบวนการมีส่วนร่วมตามกฎหมายโดยในแต่ละประเด็นมีรายละเอียดดังนี้

1) รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

จากการศึกษาข้อมูลเอกสารและการสัมภาษณ์พบว่า สามารถแยกประเด็นในการพิจารณาได้ดังนี้

(1) แนวทางที่ใช้ในการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของผู้ดำเนินโครงการ รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่ผู้ดำเนินโครงการจัดทำขึ้นเพื่อประกอบการขออนุญาตในการขออนุมัติโครงการจากหน่วยงานของรัฐ เพื่อที่จะดำเนินการก่อสร้างโครงการ ซึ่งในรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมจะระบุถึงที่มาและความสำคัญของโครงการ รายละเอียดโครงการ ผลการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม มาตรการในการแก้ไข เป็นต้น ซึ่งผู้ดำเนินโครงการจะต้องขึ้นตอนและหลักเกณฑ์ของการทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามที่หน่วยงานของรัฐกำหนด โดยในรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (บริษัท แอร์เซฟ จำกัด, 2552) ผู้ดำเนินโครงการได้ระบุถึงการปฏิบัติตามขั้นตอนและหลักเกณฑ์ที่กำหนดตามเอกสารต่างๆ ไว้ดังนี้

“การจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ได้ประยุกต์กรอบการศึกษาตามเอกสารต่างๆดังนี้ 1) แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนและการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมทางสังคมในการวิเคราะห์ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม โดยสำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2) ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน 3) คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน จัดทำโดยมูลนิธิปริญญาโท นักบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์”

(2) ความเชื่อถือรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ผู้ดำเนินโครงการเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญและเคยดำเนินโครงการ โรงไฟฟ้าอยู่ก่อนแล้วในอีกพื้นที่หนึ่ง ซึ่งไม่ปรากฏผลกระทบใดๆ ในพื้นที่นั้น ดังนั้นเมื่อผู้ดำเนินการเข้ามาดำเนินการโรงไฟฟ้าในพื้นที่จึงมีความมั่นใจและยอมรับการดำเนินการและรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามไปด้วย โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 16 (เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลเขาหินซ้อน, 2555) ให้สัมภาษณ์ว่า “เขาไม่ใช่ว่ามีใหม่

หัดขับเขาเคยขับอยู่แล้วคือดำเนินการอยู่แล้ว 10 กว่าปี 10 กว่าปีไม่มีผลกระทบอะไรแต่โรงที่จะมาสร้างนี่ที่เขาหินซ้อนเป็นโรงที่ 2 เขานำข้อเสียต่างๆ ที่มันมีโรงแรกมาปรับปรุงตรงนี้ให้ดีขึ้นกว่าโรงงานแรก อันนี้เป็นความมั่นใจและประชาชนในพื้นที่ที่มีความมั่นใจ”

(3) ความไม่เชื่อถือรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ประชาชนไม่เชื่อมั่นในตัวรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่ผู้ดำเนินโครงการจัดทำขึ้น เนื่องจากการดำเนินการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมผู้จัดทำถูกว่าจ้างจากผู้ดำเนินโครงการ จึงเสมือนว่าเป็นบุคคลกลุ่มเดียวกันทำให้ประชาชนขาดความเชื่อมั่นต่อรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่สร้างขึ้น รวมถึงการที่ประชาชนได้รับทราบข้อมูลผลกระทบจากกลุ่มเครือข่ายต่างๆ จึงทำให้ประชาชนไม่เชื่อว่าผู้ดำเนินโครงการจะสามารถแก้ไขผลกระทบที่เกิดขึ้นได้ เพราะไม่มีหลักประกันว่าผู้ดำเนินโครงการจะปฏิบัติได้จริงตามที่ระบุไว้ โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 6 (ประชาชนคนที่ 1 ตำบลคูยาดหมี อำเภอสนามชัยเขต, 2555) ให้สัมภาษณ์ว่า “ตัวรายงานฯ ตอนแรกก็เชื่อแต่พอได้รับรู้ข้อมูลที่เป็นผลกระทบก็ไม่เชื่อเพราะเราไม่มีข้อมูลไม่มีความรู้...แม้ว่าจะมีการจัดทำรายงานมาตรการต่างๆมาเราก็ต้องดูก่อนว่าน่าเชื่อถือได้แค่ไหน”

ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 9 (ผู้นำชุมชนคนที่ 1 ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม, 2555) ให้สัมภาษณ์เพิ่มเติมว่า “ตัวรายงานผมไม่มั่นใจเพราะเขาทำเองใครจะว่าตัวไม่ดี เขาก็ต้องว่าเขาดี แต่เรารู้ว่าถ้ามันเกิดก็ต้องมีผลกระทบสิ่งแวดล้อมไม่มากนักน้อย”

(4) การเปิดเผยรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและการขอเพิ่มเติมข้อมูลจากประชาชน รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นเมื่อส่งไปให้สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพิจารณาไม่สามารถเปิดเผยกับประชาชนได้ โดยให้เหตุผลว่าเป็นรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นทรัพย์สินของเอกชน แต่สามารถเปิดเผยได้ภายหลังมีการอนุมัติโครงการ รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมดังกล่าวจึงจะเป็นของสาธารณะ ดังนั้นเมื่อไม่มีการเปิดเผยรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมออกสู่สาธารณะชน ประชาชนหรือผู้ที่มีข้อมูลก็ไม่สามารถรับทราบหรือชี้แจงข้อมูลต่างๆ เพิ่มเติมได้เลย โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 17 (นักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อม, 2555) ให้สัมภาษณ์ว่า

“รายงานเล่มที่คุณส่งไปไม่เปิดเผยแล้วคุณก็ส่งไปให้กรรมการผู้ชำนาญการแล้ว กรรมการผู้ชำนาญการก็ไม่เปิดเผยอีกปัญหามันอยู่แค่นี้ทางที่ดีก็คือคุณเลือกทำของคุณคุณจะได้รับฟังความคิดเห็นยังไงก็เรื่องของคุณทำดีไม่ดีก็ทำไปเถอะ แต่

จุดที่เราสนใจคือตรงที่กรรมการผู้ชำนาญการเมื่อรับเล่มมาแล้ว เล่มนี้ควรวางให้
 สาธารณะเลย...สพ. ต้องเปิดช่องทางนี้ใน 45 วัน ที่รายงานอยู่ที่ สพ. ต้องใช้ให้เป็น
 ประโยชน์มากที่สุด...เขาบอกว่ามันเป็นสมบัติเป็นทรัพย์สินของเอกชนจนกว่าจะ
 อนุมัติแล้วเขาถึงจะเปิดเผยผมก็อยากถาม สพ. มีที่ไหนที่เขาทำแบบนี้ประเทศไหน
 เขาเปิดเผยก่อนอนุมัติประเทศไหนเขาเปิดเผยหลังอนุมัติ”

2) ผลของกระบวนการมีส่วนร่วม

จากการศึกษาข้อมูลเอกสารและการสัมภาษณ์พบว่า สามารถแยกประเด็นในการ
 พิจารณาได้ดังนี้

(1) ผลที่ได้จากการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน กระบวนการมีส่วนร่วมของ
 ประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เป็นสิ่งที่จะให้ประชาชนได้รับข้อมูลและการชี้แจง
 จากผู้ดำเนิน โครงการและในส่วนของผู้ดำเนิน โครงการก็จะได้ทราบถึงความคิดเห็นและ
 ข้อเสนอแนะจากประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียอื่นๆ โดยในรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม
 (บริษัท แอร์เซฟ จำกัด, 2552) ระบุถึงผลของกระบวนการมีส่วนร่วมที่ได้จากกระบวนการรับฟัง
 ความเห็นของประชาชนว่า

“จากการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ด้วยวิธีการต่างๆ เป็นการรวบรวม
 ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ รวมถึงข้อวิตกกังวล ที่ได้จากการรับฟังความคิดเห็น
 ของชุมชน ซึ่งโครงการได้นำมาวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงมาตรการ ของโครงการให้
 มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและมาตรการดังกล่าว
 สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง”

ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของประชาชนว่า ผลของกระบวนการมีส่วนร่วมที่
 เกิดขึ้นนั้นจะทำให้ประชาชนเป็นประโยชน์อย่างมากที่จะทำให้ได้รับรู้ รับทราบข้อมูลจากผู้ดำเนิน
 โครงการจากเดิมที่ไม่ทราบข้อมูลก็ทำให้ทราบมากขึ้น ตลอดจนเป็นการนำเสนอข้อวิตกกังวลและ
 ข้อเสนอแนะแก่ผู้ดำเนิน โครงการ เพื่อจะได้นำข้อวิตกกังวลและข้อเสนอแนะเหล่านั้นไปสู่การ
 กำหนดมาตรการป้องกัน แก้ไขและเพิ่มเติมประโยชน์ที่ประชาชนควรได้รับ โดยผู้ให้สัมภาษณ์
 ท่านที่ 11 (ผู้นำชุมชนคนที่ 3 ตำบลคูยาศหมี อำเภอสนามชัยเขต, 2555) ให้สัมภาษณ์ว่า “ประโยชน์
 ที่ได้จากการไปประชุมอย่างน้อยเราก็ได้ความรู้จากตรงนั้นซะใหม่ ได้ความรู้จากตรงนั้นเขายังงัยทำ
 อะไรยังงัยประมาณได้เข้าไปดูเขาบ้างถ้าเกิดเราไม่เข้าเลยมันก็เหมือนกับปิดตา”

ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 10 (ผู้นำชุมชนคนที่ 2 ตำบลเกาะขนุน อำเภอพนมสารคาม, 2555) ให้สัมภาษณ์เพิ่มเติมว่า “ผลการประชุมที่ได้ก็จะได้เป็นแนวทางในการเสนอความเห็นของประชาชนต่อผู้ดำเนินโครงการ ว่าควรจะมีการดำเนินการ หรือทำยังไงกันต่อไปดี ว่าถ้ามีผลกระทบที่จะเกิดขึ้นเมื่อมีโครงการ”

สอดคล้องกับผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 7 (ประชาชนคนที่ 2 ตำบลคูยาศ อำเภอสนามชัยเขต, 2555) ที่ให้สัมภาษณ์ว่า “มาประชุมมันก็มีประโยชน์หลายด้านจะได้ออกความคิดเห็นว่ามันสมควรทำไหมว่าประโยชน์ต่างๆ ที่คุณจะมาขอให้ชุมชน ประชาชนมันเป็นแบบไหน ประชาชนก็จะได้รู้ได้ตัดสินใจ”

ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 3 (ประชาชนคนที่ 1 ตำบลเกาะขนุน อำเภอพนมสารคาม, 2555) ให้สัมภาษณ์เพิ่มเติมอีกว่า “การประชุมแบบนี้ดีมากเลยเป็นประโยชน์เพราะว่าเราได้รู้ไงเพราะถ้าคุณไม่ประชุม คุณมูบมิบทำจะไม่รู้ว่าคุณทำอะไร ถ้ารับผิดชอบอย่างเปิดเผย เราก็โอเคเขาเปิดเผยเขามีรัชกถามได้เขาไม่ปิดบังอำพราง”

(2) การสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน การจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นเป็นช่องทางหนึ่งที่คุณดำเนินโครงการจะได้ชี้แจงข้อมูล มาตรการป้องกันแก้ไขแก่ประชาชน ซึ่งผลที่ได้คือประชาชนได้รับรู้และมีความเข้าใจในเรื่องนั้นๆเพิ่มมากขึ้น โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 16 (เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลเขาหินซ้อน, 2555) ให้ความเห็นที่ “ก่อนนี้ก็ไม่เข้าใจว่าเอาถ่านหินมาทำกันนี้ที่เอาถ่านหินมาทำไฟฟ้าอันนี้ความเข้าใจของชาวบ้านนะเดี๋ยวนี้เข้าใจแล้วว่าเอาถ่านหินมาใช้มันก็เหมือนรถจักรไอน้ำ เอาไปต้มน้ำ แล้วทำให้เกิดแรงดันไอน้ำขึ้นมาแล้วไปผลักดันพัดลมให้มันหมุนนะตรงนี้ชาวบ้านเขาก็เริ่มเข้าใจ”

(3) ช่วยในการถ่วงดุลอำนาจระหว่างประชาชนและเจ้าของโครงการ การจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการถ่วงดุลอำนาจระหว่างผู้ดำเนินโครงการและผู้มีส่วนได้เสีย โดยผลที่ได้จากการประชุมรับฟังความคิดเห็นยังเป็นส่วนหนึ่งที่คุณดำเนินโครงการจะนำไปใช้เพื่อกำหนดมาตรการป้องกันแก้ไขและนำเสนอต่อหน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่ในการออกใบอนุญาตในการดำเนินโครงการต่อไป โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 13 (เจ้าหน้าที่สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2555) ให้สัมภาษณ์ว่า

“การที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อเป็นการถ่วงดุลอำนาจในส่วนของ การพัฒนา กับผู้มีส่วนได้เสียคือผู้ประกอบการหรือผู้พัฒนาต่างๆต้องคำนึงผู้มีส่วนได้เสีย ทั้งภาคประชาชนต่างๆ ด้วยว่าถ้าจะดำเนินการต้องตระหนักถึงส่วน ผู้เกี่ยวข้องต่างๆต้องดำเนินการให้ดีไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนที่อยู่ บริเวณใกล้เคียงหรือประชาชนอื่นและต้องนำข้อวิตกกังวลมาเสนอใน กระบวนการเพื่อให้กับหน่วยงานที่อนุญาตหรือหน่วยงานที่พิจารณาให้ความเห็น ทางวิชาการไปกำหนดมาตรการ...หน่วยงานที่อนุญาตต้องเอาไปใช้ในการ ประกอบการพิจารณาว่าประเด็นข้อวิตกกังวลหรือในส่วนของผลกระทบที่ ประชาชนเกรงว่าจะเกิดขึ้นมีการกำหนดมาตรการหรือมีวิธีการป้องกันให้อยู่ใน ระดับที่ยอมรับได้แต่เป็นไปได้ที่การพัฒนาโครงการใดๆจะไม่มีผลกระทบต่อ ประชาชนหรือสิ่งต่างๆ รอบข้างแต่มีผลกระทบที่อยู่ในระดับที่ยอมรับได้ตาม หลักทางวิชาการ”

3) กระบวนการมีส่วนร่วมตามกฎหมาย

จากการสัมภาษณ์พบว่า สามารถแยกประเด็นในการพิจารณาได้ดังนี้

(1) ข้อคิดเห็นของกระบวนการมีส่วนร่วมตามกฎหมายที่เกิดขึ้น ผู้ดำเนินโครงการ ย่อมดำเนินการตามโดยยึดกฎหมายเป็นหลัก เพราะหากไม่ปฏิบัติตามอาจส่งผลต่อการไม่ได้รับการ อนุมัติจากหน่วยงานราชการได้ สำหรับประชาชนและส่วนราชการให้ความเห็นที่สอดคล้องกันว่า กระบวนการที่เกิดขึ้นนั้นย่อมเป็นไปตามกระบวนการทางกฎหมายอย่างแน่นอน เนื่องจากรายงาน ประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่จัดทำขึ้น หากดำเนินการผิดขั้นตอนไม่เป็นไปตามที่กฎหมายระบุ โครงการก็ไม่สามารถดำเนินการได้ โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 2 (ประชาชนคนที่ 2 ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม, 2555) ให้สัมภาษณ์ว่า “ยังไงโครงการก็ต้องเดินหน้าต่อเพราะเค้าทำตามกฎหมาย อยู่แล้ว กฎหมายก็มีระบุไว้ ถ้าไม่ทำคงเดินหน้าโครงการไม่ได้...เพราะรัฐบาลก็สนับสนุนโครงการ พวกนี้”

โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 11 (ผู้นำชุมชนคนที่ 3 ตำบลกุยชัยหมี อำเภอสนามชัยเขต, 2555) ให้สัมภาษณ์ในประเด็นเดียวกันว่า “คิดว่ามันก็ต้องเป็นไปตามกฎหมายอยู่แล้วเพราะก็ต้องไป ผ่านรัฐมนตรีคนระดับนั้นไม่น่าจะทำอะไรที่ไม่ถูกต้องกฎหมายหรอก”

สำหรับผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 16 (เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลเขาหินซ้อน, 2555) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “เขาต้องเดินตามกฎหมายระเบียบตามกฎหมายแน่ถ้าเขาไม่ดำเนินตามกฎหมาย เขาก็ดำเนินการไม่ได้”

ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 14 (เจ้าหน้าที่สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน, 2556) ที่ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือแม้แต่ผู้ลงทุนเอง เขาก็ต้องยึดระเบียบกฎใหม่ครับเขาก็จะต้องพยายามยึดระเบียบก่อน ระเบียบว่าระเบียบมันว่าไงกฎหมายมันว่าไงเขาก็ปฏิบัติตามนั้น”

(2) ความตั้งใจจริงในการจัดกระบวนการมีส่วนร่วม กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เกิดขึ้นเป็นเพียงการปฏิบัติตามกฎหมายเพื่อให้ครบถ้วนเท่านั้น ซึ่งสนใจเพียงขั้นตอนรูปแบบว่าเพียงพอหรือไม่ซึ่งไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แต่อย่างใด โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 17 (นักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อม, 2555) ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า

“ดำเนินโครงการที่เค้าทำกระบวนการการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นเค้าก็ทำไปตามกฎหมายให้มันครบขั้นตอน...คำถามของเขาก็เลยออกมาเป็นคำถามแบบเชิงราคาญว่าจะกำหนดแค่ไหนดีจึงจะมีส่วนร่วมขั้นตอนทำแบบนี้พอใหม่รูปแบบจะเอายังไงกันก็บอกมาอย่างนี้มันไม่ได้เป็นในรูปแบบลักษณะของการทำที่เราจะตั้งใจที่จะให้เกิดการมีส่วนร่วมถ้าคุณตั้งใจจะให้เกิดการมีส่วนร่วมคุณจะไม่ติดขัดกับรูปแบบหรอก”

จึงสรุปได้ว่าผลผลิตที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ประกอบไปด้วย

1) รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจะระบุถึงที่มาและความสำคัญของโครงการ รายละเอียดโครงการ ผลการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม มาตรการในการแก้ไข เป็นต้น ซึ่งผู้ดำเนินโครงการได้ประยุกต์กรอบการศึกษาตามเอกสารต่างๆ ดังนี้ 1) แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนและการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมทางสังคมในการวิเคราะห์ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม โดยสำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2) ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และ 3) คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน จัดทำโดยมูลนิธิปริญญาโท นักบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งเป็นไปตามขั้นตอนและหลักเกณฑ์ของการทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามที่หน่วยงานของรัฐกำหนด แต่ทั้งนี้ยังมีบางกลุ่มที่ยังไม่มั่นใจในตัวรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่ผู้ดำเนินโครงการจัดทำขึ้นเพราะเป็นการว่าจ้างบริษัทที่รับจัดทำรายงานการประเมินผล

กระทบสิ่งแวดล้อม มาดำเนินการแทนจึงเกิดความไม่เชื่อใจในตัวรายงาน รวมถึงความไม่มั่นใจถึงแนวทางในการลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นว่าผู้ดำเนินโครงการจะสามารถดำเนินการได้จริงตามที่ระบุไว้ในรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้การเปิดเผยรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมยังไม่สามารถกระทำได้ดีจนกว่าที่โครงการนั้นๆ จะได้รับอนุมัติ โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอ้างว่าเป็นทรัพย์สินของเอกชน ซึ่งทำให้ประชาชนไม่สามารถรับทราบข้อมูลในรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมฉบับนั้นได้เลยส่งผลให้การเพิ่มเติมหรือชี้แจงข้อมูลในส่วนของประชาชนไม่เกิดขึ้น

2) ผลของกระบวนการมีส่วนร่วม

ผลของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการการประชุมรับฟังความเห็นของประชาชนเสมือนเป็นการถ่วงดุลอำนาจระหว่างประชาชนและผู้ดำเนินโครงการ ซึ่งผลที่ได้จะให้ประชาชนได้รับข้อมูลเพิ่มมากขึ้นและได้รับการชี้แจงจากผู้ดำเนินโครงการและในส่วนของผู้ดำเนินโครงการก็จะได้ทราบถึงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียอื่นๆ โดยผู้ดำเนินโครงการได้นำข้อมูลเหล่านั้นมาวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงมาตรการต่างๆ ของโครงการให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

3) กระบวนการมีส่วนร่วมตามกฎหมาย

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่ผู้ดำเนินโครงการจัดขึ้นได้ยึดระเบียบ หลักการและขั้นตอนตามกฎหมายเป็นหลัก ซึ่งการดำเนินการตามข้อกำหนดของกฎหมาย เพราะหากไม่ดำเนินการตามกฎหมายที่ระบุไว้จะส่งผลให้โครงการไม่ได้รับการอนุมัติจากหน่วยงานอนุญาตได้ ทั้งนี้กระบวนการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นเป็นเพียงการดำเนินการให้ครบถ้วนตามกฎหมายเท่านั้น โดยผู้ดำเนินโครงการสนใจเพียงขั้นตอนและรูปแบบว่าเพียงพอหรือไม่ซึ่งไม่ก่อให้เกิดประโยชน์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 4.5 สรุปผลผลิตที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

ประเด็น	ผลการศึกษา
รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม	<ul style="list-style-type: none"> - รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจะระบุถึงที่มาและความสำคัญของโครงการ รายละเอียดโครงการ ผลการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม มาตรการในการแก้ไข เป็นต้น - ผู้ดำเนินโครงการได้ประยุกต์กรอบการศึกษาตามเอกสารต่างๆดังนี้ 1) แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนและการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมทางสังคมในการวิเคราะห์ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม โดยสำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2) ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และ 3) คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน จัดทำโดยมูลนิธิปริญาโท นักบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ - มีบางกลุ่มที่ยังไม่มั่นใจในตัวรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่ผู้ดำเนินโครงการจัดทำขึ้นเพราะเป็นการว่าจ้างบริษัทที่รับจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม มาดำเนินการแทนจึงเกิดความไม่เชื่อใจในตัวรายงาน - ความไม่มั่นใจถึงแนวทางในการลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นว่าผู้ดำเนินโครงการจะสามารถดำเนินการได้จริงตามที่ระบุไว้ในรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม - การเปิดเผยรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมยังไม่สามารถกระทำได้จนกว่าที่โครงการนั้นๆจะได้รับอนุมัติ โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอ้างว่าเป็นทรัพย์สินของเอกชน - ประชาชนไม่สามารถรับทราบข้อมูลในรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมได้ ส่งผลให้การเพิ่มเติมหรือชี้แจงข้อมูลในส่วน of ประชาชนไม่เกิดขึ้น

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

ประเด็น	ผลการศึกษา
ผลของกระบวนการมีส่วนร่วม	<ul style="list-style-type: none"> - กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการการประชุมรับฟังความเห็นของประชาชนเสมือนเป็นการถ่วงดุลอำนาจระหว่างประชาชนและผู้ดำเนินโครงการ - ทำให้ประชาชนได้รับข้อมูลเพิ่มมากขึ้นและได้รับการชี้แจงจากผู้ดำเนินโครงการและในส่วนของผู้ดำเนินโครงการก็จะได้ทราบถึงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียอื่นๆ
กระบวนการมีส่วนร่วมตามกฎหมาย	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้ดำเนินโครงการจัดขึ้นได้ยึดระเบียบ หลักการและขั้นตอนตามกฎหมายเป็นหลัก ซึ่งการดำเนินการตามข้อกำหนดของกฎหมาย เพราะหากไม่ดำเนินการตามกฎหมายที่ระบุไว้จะส่งผลให้โครงการไม่ได้รับการอนุมัติจากหน่วยงานอนุญาต - กระบวนการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นเป็นเพียงการดำเนินการให้ครบถ้วนตามกฎหมายเท่านั้น โดยผู้ดำเนินโครงการสนใจเพียงขั้นตอนและรูปแบบว่าเพียงพอหรือไม่เท่านั้น

4.1.6 ผลกระทบ (Impact)

จากการสัมภาษณ์พบว่าผลกระทบที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ประกอบไปด้วย 1) การลดความขัดแย้ง 2) ความเชื่อมั่นต่อโครงการ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้เสีย และ 4) โครงการสามารถดำเนินการและอยู่ร่วมกับชุมชนได้อย่างยั่งยืน โดยในแต่ละประเด็นมีรายละเอียดดังนี้

1) การลดความขัดแย้ง

จากการสัมภาษณ์พบว่า สามารถแยกประเด็นในการพิจารณาได้ดังนี้

(1) การเริ่มกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนก่อนตัดสินใจเลือกพื้นที่ กระบวนการมีส่วนร่วมต้องถูกนำมาใช้ตั้งแต่เริ่มแรก นั่นคือขั้นตอนในการเลือกพื้นที่ในการก่อสร้างโครงการ โดยผู้ดำเนินโครงการจะต้องมีการประกาศหรือให้ข้อมูลแก่ประชาชนถึงพื้นที่ที่ผู้ดำเนินโครงการเลือกไว้ เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่นั้น ทราบข้อมูล ซึ่งกระบวนการจะช่วยให้ผู้ดำเนินโครงการประหยัดต้นทุนเวลา และลดความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้น เพราะหากกระบวนการมีส่วนร่วมเกิดขึ้นในช่วงการเริ่มดำเนินโครงการแล้ว การคัดค้านของประชาชนก็จะเกิดขึ้นได้อย่างแน่นอน ซึ่งปัจจุบันผู้ดำเนินโครงการจะดำเนินการในลักษณะที่มีการเลือกพื้นที่ไว้ก่อนแล้ว จึงค่อยเริ่มกระบวนการมีส่วนร่วมตาม โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 12 (เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม, 2555) ให้สัมภาษณ์ว่า

“โครงการรัฐหรือเอกชนจะดำเนินโครงการมันจะต้องเริ่มจากเอาโครงการนี้ไปพูดคุยหรือปรึกษาหรือในเชิงสาธารณะกับผู้ที่มีส่วนได้เสียที่อาจได้รับผลกระทบจากโครงการนั้นในเบื้องต้นไม่ใช่ตัดสินใจแล้วว่าจะทำโครงการในพื้นที่นั้นแล้วจึงเข้าไปพูดคุยกับประชาชนเพราะถ้าทำอย่างนั้น โอกาสที่จะเกิดความขัดแย้งจะสูงมาก”

โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 17 (นักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อม, 2555) ให้สัมภาษณ์ในประเด็นเดียวกันว่า

“เวลาคุณประมูลโรงไฟฟ้าคุณบอกต้องใส่ที่ลงไปในการประมูลโรงไฟฟ้าคุณจะอยู่ที่ไหนตอนที่คุณใส่ที่ลงไปในการประมูล คุณไม่ได้บอกประชาชนคุณก็ไปเข้าประมูลประมูลเสร็จคุณชนะการประมูลคุณก็มาบอกกับประชาชนว่าข้าพเจ้าต้องสร้างที่นี่แล้วแหละเปลี่ยนที่ก็ไม่ได้เพราะมันผิดเงื่อนไขการประมูล แนวทางการ

แก้ปัญหาความขัดแย้งมันเริ่มต้นจากจุดที่ 1 คุณเอาข้อตรงนี้ไปใส่ไว้ในการประมูล โรงไฟฟ้าโดยที่ประชาชน ไม่ได้มีการถามเลยความขัดแย้งก็เกิด”

(2) ทศนคติต่อโครงการและความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของแต่ละภาคส่วนความขัดแย้งระหว่างผู้มีส่วนได้เสียที่เกิดขึ้นมาจากความความคิดเห็นและทัศนคติของประชาชนและผู้ดำเนินโครงการที่แตกต่างกัน ดังนั้นทั้งสองฝ่ายจะต้องเข้าใจบทบาทของตนเองและต้องยอมรับถึงข้อตกลงต่างๆระหว่างกัน โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 13 (เจ้าหน้าที่สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2555) ให้สัมภาษณ์ว่า

“การจะลดความขัดแย้งขึ้นอยู่กับคนทั้งทัศนคติความเห็นความเข้าใจในการเข้ามามีส่วนร่วมความต้องการเพราะถ้าประชาชนเข้าใจบทบาทของตัวเองผู้พัฒนาเข้าใจบทบาทของตัวเองทุกคนก็สามารถตกลงกันได้ แต่ถ้าทุกคนอยากจะได้ในสิ่งที่ตนต้องการซึ่งไม่เหมือนกันก็จะเป็นความขัดแย้ง”

(3) การพิจารณาพื้นที่ก่อสร้างโรงไฟฟ้าตั้งแต่ขั้นตอนการประมูลโครงการ กระบวนการประมูลโรงไฟฟ้าหรือโครงการพัฒนาอื่น ควรมองในประเด็นการยอมรับของประชาชนในพื้นที่ด้วย ไม่แค่พิจารณาเพียงข้อมูลทางเศรษฐศาสตร์หรือทางเทคนิคเพียงอย่างเดียว ซึ่งสิ่งนี้จะช่วยป้องกันความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 17 (นักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อม, 2555) ได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า

“คนที่รับประมูลเขาดูแต่ราคาแต่ทางเทคนิคไม่ได้ดูการยอมรับของประชาชนการ... ป้องกันความขัดแย้งได้ไหมก็เริ่มตั้งแต่ขั้นแรกคุณ ไปใส่พนมสารคามไปชาวบ้านเค้าไม่รู้เลยสุดท้ายคุณชนะประมูลมาแล้วคราวนี้เกิดปัญหาขั้นตอนการประมูลคุณก็ไม่ได้สนใจว่าชาวบ้านในพื้นที่เค้ายินดียกน้อยซักกี่เปอร์เซ็นต์ ถ้าผมรู้ว่าชาวบ้านตรงนี้ยอมรับ 50 เปอร์เซ็นต์ ชาวบ้านที่กระบียอมรับ 80 เปอร์เซ็นต์ผมก็อาจเลือกที่กระบีถูกไหม เรื่องอะไรผมจะต้องไปทะเลาะกับคนอื่นอีก 50 เปอร์เซ็นต์แต่นี้ไม่มีข้อมูลเลย ไม่รู้เลยด้วยซ้ำยิ่งว่าไม่มีข้อมูลคือชาวบ้านไม่รู้เลยจนกว่าเขาเลือกโรงไฟฟ้าแล้วขั้นที่ 1 มันก็ขัดแย้งกันแล้ว”

ในปัจจุบันการประมูลโรงไฟฟ้าที่นำประเด็นการยอมรับของประชาชนมาพิจารณายังไม่ถูกนำมาใช้ โดยในกระบวนการประมูลโรงไฟฟ้าจะเป็นเพียงการพิจารณาเอกสารหลักฐานในการถือครองที่ดินนั้นๆ หากนำประเด็นการยอมรับของประชาชนเข้ามาพิจารณาจะไม่สามารถทำได้ เนื่องจากบางกรณีอาจมีประเด็นของการกั้นกีดกัน เช่น ปัญหาการซื้อขายที่ดิน ปัญหาของการเมืองในพื้นที่ เป็นต้น ซึ่งจะมีผลต่อกระบวนการประมูลที่จะไม่ประสบความสำเร็จ ซึ่งกรณีที่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นในพื้นที่ ก็จะกลายเป็นความเสี่ยงและความเสียหายของผู้ดำเนินโครงการที่ประมูลผ่านซึ่งจะต้องยอมรับให้ได้ โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 14 (เจ้าหน้าที่สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน, 2556) ให้สัมภาษณ์ว่า

“สมมุติว่าเราบอกว่าถ้าเกิดทุกพื้นที่ที่เสนอมาต้องได้รับการยอมรับเราก็ไม่รู้ว่ามันจะยอมรับขนาดไหนเอาอะไรเป็นเกณฑ์รายชื่อชาวบ้านหรือว่าต้องทำ EIA แล้วอันนี้มันยิ่งไปกันใหญ่เลยมันไม่รู้ว่าจุดจบมันอยู่ตรงไหนในทางปฏิบัติมันทำลำบาก คราวนี้ถ้าเกิดเรารับมา เราบอกว่าคุณมีเอกสาร เอกสารเรื่องสิทธิในการถือครองหรืออะไรก็แล้วแต่สำหรับที่แปลงที่คุณเสนอมาว่า คุณวางมัดจำแล้วมันจะมีสิทธิ คราวนี้มันอยู่บนความเสี่ยงของคุณถูกไหมเวลาคุณคุณยื่นมาแล้วปรากฏว่าคุณทำไม่ได้คุณโดนฟ้อง โดนขูดค้ำ อันนี้ก็เป็นที่เสี่ยงของคุณ แต่ถ้าเกิดไปเริ่มต้นว่าพื้นที่ไหนที่เสนอมาต้องมีการยอมรับมันทำไม่ได้ในทางปฏิบัติมันทำไม่ได้มันก็จะมีการร้องเรียนมันก็จะมีการแอบอ้าง ถ้าเกิดว่ามีคนชนะประมูลแต่แต่อีกคนบอกไม่ได้ ก็จะไปปลุกชาวบ้านว่าให้ร้องเรียนเลย นี่มันเป็นการขัดแย้งกันตลอด”

(4) กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนไม่สามารถใช้กับพื้นที่ที่มีความขัดแย้งรุนแรงเกิดขึ้น การนำกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเข้ามาใช้ในพื้นที่ที่มีความขัดแย้งเป็นเรื่องที่ยากมาก เนื่องจากแต่ละฝ่ายที่มีความคิดเห็นที่แตกต่างกันจะไม่มีการรับฟังความเห็นของอีกฝ่ายหนึ่ง แต่กลับพยายามสร้างความชอบธรรมและความถูกต้องให้กับฝ่ายของตน โดยพยายามหาข้อมูลเพื่อมาหักล้างอีกฝ่ายและสนับสนุนฝ่ายตนเอง ทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนไม่สามารถลดความขัดแย้งได้ โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 12 (เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม, 2555) กล่าวว่า

“ถ้าพื้นที่ใดมีปัญหาในเชิงความขัดแย้งเข้ามาแล้วแล้วจะใช้การมีส่วนร่วมเข้าไปเป็นเรื่องยากมาก การเปลี่ยนความคิดคนเป็นเรื่องยากมากเพราะฉะนั้นโครงการควรจะเข้าไปในพื้นที่ใหม่ๆ และไปจัดกระบวนการไม่ควรจะเข้าไปในพื้นที่เกิดความขัดแย้งเมื่อเกิดความขัดแย้งทุกคนก็จะเสาะแสวงหาฐานข้อมูลเพื่อมาเสริมสนับสนุนความคิดของตนเองกลุ่มขัดแย้งเขาก็จะทำแนวคิดที่ไม่ดีไม่ดีๆอย่างไร เขาก็จะหาแนวร่วมมันยากที่จะเข้าไปทำที่สุด”

2) ความเชื่อมั่นต่อโครงการ

จากการสัมภาษณ์พบว่า สามารถแยกประเด็นในการพิจารณาได้ดังนี้

(1) ความเชื่อมั่นต่อโครงการ ประชาชนบางส่วนและส่วนราชการท้องถิ่นมีความเชื่อมั่นต่อกระบวนการที่เกิดขึ้นทั้งการให้ข้อมูลข่าวสาร การรับฟังความเห็นของประชาชน รวมถึงกระบวนการต่างๆที่ผู้ดำเนินการทำมีความน่าเชื่อถือ เนื่องจากผู้ดำเนินโครงการสามารถตอบข้อสงสัยของประชาชนได้และกระบวนการที่ผู้ดำเนินโครงการจัดขึ้นดูมีความน่าเชื่อถือโดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 3 (ประชาชนคนที่ 1 ตำบลเกาะขนุน อำเภอพนมสารคาม, 2555) กล่าวว่า “เชื่อมั่นมากขึ้นก็เพราะว่าที่เราสงสัยอยู่มันก็หายสงสัยที่เราไม่พอใจที่เขาจะมาสร้างโรงงานพอเราไปฟังแล้วมันไม่มีอะไรสงสัยแล้วเขาก็สามารถให้เราซักถามได้”

ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 16 (เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลเขาหินซ้อน, 2555) กล่าวเพิ่มเติมว่า “เราเชื่อในกระบวนการ เราเชื่อตามขั้นตอน แล้วก็เชื่อมั่นในการดำเนินการของโรงไฟฟ้านะ”

(2) ความไม่เชื่อมั่นต่อโครงการประชาชนบางส่วนไม่เชื่อมั่นผู้ดำเนินโครงการเพราะส่วนใหญ่ตั้งข้อสังเกตกับผู้ดำเนินโครงการว่า ผู้ดำเนินโครงการจะสามารถปฏิบัติได้จริงตามที่ตกลงกับประชาชนได้หรือไม่ รวมถึงการที่ประชาชนมองว่าข้อมูลที่ได้จากผู้ดำเนินโครงการไม่มีความน่าเชื่อถือและไม่มั่นใจในข้อมูลที่ผู้ดำเนินโครงการนำมาเสนอประชาชนที่มาร่วมกระบวนการ โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 1 (ประชาชนคนที่ 1 ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม, 2555) กล่าวว่า “ข้อมูลหรือสิ่งที่เขาทำดูแล้วไม่น่าเชื่อถือแต่ถามว่าเชื่อได้แค่ไหน ผมว่าเชื่อถือแค่ 25 เปอร์เซ็นต์เพราะประโยชน์ที่ชาวบ้านจะได้รับมีน้อย...รูปแบบที่เขาทำดูแล้วมันเอนเอียง ไม่น่าเชื่อถือ”

ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 9 (ผู้นำชุมชนคนที่ 1 ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม, 2555) ที่ให้สัมภาษณ์ว่า “เขาพูดก็ดูน่าเชื่อถือแต่เราไม่รู้ว่าที่เขาให้ข้อมูลมันจริงไหม เราแน่ใจไม่ได้เลยว่าข้อมูลนั้นมันถูกต้องแค่ไหน”

(3) การจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการจ้างบริษัทที่ปรึกษา วิธีการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่ผู้ดำเนินโครงการจ้างบริษัทที่ปรึกษาให้มาดำเนินการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ซึ่งรวมถึงกระบวนการมีส่วนร่วมด้วย สาเหตุเหล่านี้ทำให้ประชาชนมองว่าสิ่งที่เกิดขึ้นก็เพื่อให้กระบวนการที่สร้างขึ้นครบองค์ประกอบ ผู้ที่เข้ามาจัดกระบวนการเสมือนเป็นฝ่ายเดียวกับผู้ดำเนินโครงการ โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 12 (เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม, 2555) ให้ความเห็นว่า

“กระบวนการของการจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมผุดมาตั้งแต่ต้น การจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมผุดเพราะอะไร ผุดเพราะว่ามันให้ผู้ประกอบการก็คือ นายจ้างผู้รับไปสื่อสารก็คือลูกจ้าง ซึ่งลูกจ้างก็ต้องทำทุกวิธีทางเพื่อให้โครงการนั้นผ่าน มันต้องรู้ทั้งระบบไม่เช่นนั้นก็จะเกิดปัญหาแบบนี้เกิดขึ้น”

(4) ความเชื่อมั่นที่แท้จริงที่เกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ความเชื่อมั่นต่อโครงการจะเกิดขึ้นแน่นอนจากกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งไม่ได้หมายถึงความเชื่อมั่นที่จะยอมรับโครงการ แต่ความเชื่อมั่นที่เกิดขึ้นถูกแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบคือ เชื่อมั่นที่จะยอมรับโครงการและเชื่อมั่นที่จะยอมรับโครงการเพราะนี่คือสิทธิของประชาชน โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 17 (นักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อม, 2555) ให้ความเห็นว่า

“ประชาชนก็จะได้รับทราบข้อมูลแล้วก็ในการที่ช่วยเพิ่มผลความเชื่อมั่นแต่ไม่ได้หมายความว่าประชาชนจะต้องยอมรับเพิ่มความเชื่อมั่นซึ่งความเชื่อมั่นนั้นอาจจะเป็นความเชื่อมั่นที่จะยอมรับหรือความเชื่อมั่นที่จะปฏิเสธ...แต่เวลาเราพูดว่าเปิดเผยแล้วจะทำให้เกิดความเชื่อมั่นคนไทยที่อยู่ในวงราชการบวกกับคนที่อยากจะพัฒนาโครงการจะแปลว่าเชื่อมั่นที่จะยอมรับซึ่งมันไม่ใช่มันอาจจะเป็นเชื่อมั่นที่จะปฏิเสธก็ได้มันเป็นสิทธิของประชาชนพื้นฐานไม่ว่าเขาจะยอมรับหรือถ้าจะปฏิเสธหรือจะตั้งเงื่อนไขเขาจะทำด้วยความเชื่อมั่นมากขึ้นแล้วคุณก็จะเข้าใจเขาด้วยคุณก็มีความเชื่อมั่นมากขึ้นว่าเขาไม่เอาจริงๆถ้าเขาเอาจริงๆคุณเดินหน้าได้แล้วโดยเขาจะเอาที่ต่อเมื่อคุณต้องไปทำอย่างนี้ทุกฝ่ายจะเชื่อมั่นมากขึ้นแต่ไม่ได้หมายความว่าทุกฝ่ายจะต้องยอมรับโครงการอันนี้ต้องเข้าใจก่อน”

(5) ความจริงใจในการดำเนินการและไม่ตั้งเป้าหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมว่าโครงการจะต้องผ่าน กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เกิดขึ้นนั้นผู้ดำเนินโครงการจะต้องมีความจริงใจในการดำเนินการอย่างแท้จริง ทั้งขั้นตอนการให้ข้อมูลแก่ประชาชน การรับฟังความเห็นของประชาชน ผู้ดำเนินโครงการจะต้องไม่ตั้งเป้าหมายของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าผลที่ออกมาจะต้องทำให้โครงการเดินหน้าได้ แต่จะต้องยอมรับและเข้าใจถึงผลที่ออกมาซึ่งเป็นได้สองแนวทางนั่นคือ โครงการเดินหน้าได้หรือโครงการต้องยุติการดำเนินการ โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 15 (เจ้าหน้าที่สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดฉะเชิงเทรา, 2555) ให้ความเห็นว่า

“ต้องพูดว่าการมีส่วนร่วมมันเท็จหรือเทียมถ้าทำจริงก็คือเป็นการมีส่วนร่วมตามความเห็นคนส่วนใหญ่ที่เขาพูดกันมันก็จบแต่เราถ้าเรามองเชิงหลักถ้าการมีส่วนร่วม 100 เปอร์เซ็นต์ นั่นก็ใครคิดอะไรก็ต้องตอบอย่างนั้น โจทย์มีอะไรมาก็ตอบได้เลยว่าคืออะไรเขาต้องการอะไรใช่ไหม... ได้คือได้ไม่ได้คือจบแต่อันนี้บางทีไม่ใช่คือมันมันมีจุดมีคำตอบว่าต้องได้... มันก็แปลกแยกเหมือนกัน”

3) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้เสีย

จากการสัมภาษณ์พบว่า สามารถแยกประเด็นในการพิจารณาได้ดังนี้

(1) ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในพื้นที่ ประชาชนในพื้นที่ที่มีความคิดเห็นที่แตกต่างกันเกี่ยวกับ โรงไฟฟ้า แต่ก็ไม่มีทะเลาะหรือขัดแย้งระหว่างกัน โดยประชาชนในพื้นที่ให้ความเห็นว่า ในกระบวนการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นแม้ว่าความคิดเห็นที่เกิดขึ้นจะไม่ได้เป็นไปในทิศทางเดียวกันแต่นั้นก็เป็นสิทธิส่วนบุคคลของประชาชนแต่ละคนที่จะนึกคิดแตกต่างกัน โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 1 (ประชาชนคนที่ 1 ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม, 2555) ให้กล่าวว่า “คนในนี้ก็ไม่มีการทะเลาะกันเรื่อง โรงไฟฟ้า ตอนไปประชุมกันบางคนคิดต่างกันมีทั้งคนที่ชอบและคนที่ไม่ชอบแต่พอลกลับบ้านต่างคนต่างอยู่ ไม่มีการมาเถียง ไม่มีการทะเลาะกันต่างคนต่างเข้าใจสิทธิในการตัดสินใจแต่ละคน”

ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 11 (ผู้นำชุมชนคนที่ 3 ตำบลคูยาศ อำเภอสนามชัยเขต, 2555) ที่ให้ความเห็นว่า “ความขัดแย้งของลูกบ้านไม่มีนะไม่เคยไปทะเลาะเรื่องโครงการอะไรไม่มีผมจะไม่ให้ทะเลาะกันเลยให้เขารู้ว่ามันเป็นเรื่องของแต่ละคนว่าต้องการหรือไม่ต้องการ ทุกคนออกความเห็นได้”

(2) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ดำเนินโครงการและประชาชนในพื้นที่ กระบวนการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนเป็นสิ่งที่สำคัญการที่ผู้ดำเนินโครงการจะเข้าไปสร้างความสัมพันธ์ผูกมิตรกับชุมชนเป็นสิ่งที่ยากและต้องใช้เวลาผู้ดำเนินโครงการจะต้องคำนึงถึงผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นกับประชาชนในพื้นที่ ดังนั้นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีไม่ว่าจะทำในรูปแบบของการนำของไปแจก การทำบุญตามเทศกาลต่างๆ แต่ควรเข้าไปช่วยในด้านของการช่วยเหลือทั้งการศึกษาสุขภาพและอาชีพหรือการให้ประชาชนในพื้นที่เป็นผู้พิจารณาถึงความต้องการในการพัฒนาชุมชนเอง เมื่อมีการผูกมิตรกับชุมชนได้ การเข้าไปเพื่อดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมก็ทำได้ไม่ยาก โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 12 (เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม, 2555) ให้ความเห็นว่า

“ผู้ประกอบการจะต้องคิดอยู่เสมอว่าเราไปดำเนินการเพื่อเสาะแสวงหาทำผลประโยชน์และกำไรให้เกิดขึ้นกับองค์กรของตนเองให้เกิดขึ้นกับบริษัทอยู่แล้ว ในการทำโครงการแต่ต้องคำนึงถึงคนที่จะได้รับผลกระทบจากการทำโครงการคือการพัฒนาโครงการของเราเราจะต้องตอบแทนเขาอย่างไรให้คุ้มค่ามากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ไม่ใช่ไปทำให้เชิงประชาสงเคราะห์นะเช่นที่อยู่ๆ กฐินสงกรานต์ก็ไปแจกผมไม่เห็นด้วย ณ วันนี้ผู้ประกอบการทำอย่างนั้น กฐินสงกรานต์ก็ไปแจกไปทอดผ้าป่ามันไม่เกิดผลประโยชน์อะไรในเชิงการพัฒนา...เข้าไปสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้เกิดขึ้นกับท้องถิ่นว่าบริษัท ก. จะเข้ามาเป็นมิตรกับท่านในท้องถิ่นนี้มาช่วยท่านพัฒนาทั้งด้านแรงงานการศึกษาระบบการดูแลสุขภาพท่านเราจะพัฒนาสถานีอนามัยโรงพยาบาลซึ่งดูแลท่านอย่างดีเราจะนำหมอและแพทย์เข้ามาภายใต้เงินของเราจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน อาจจะเป็นกิจกรรมที่ผู้ประกอบการไม่ต้องคิดเองแต่ไปโยนคำถามให้ประชาชนว่าท่านอยากจะทำอะไรเพื่อพัฒนาชุมชน โดยมีพวกเราส่วนของโรงงานเข้ามามีส่วนร่วมกับท่านเป็นความคิดที่ไม่รวบยอดมาจากผู้ประกอบการ เป็นแนวทางที่สร้างความผูกมิตรระหว่างผู้ประกอบการและชุมชนในที่สุดเมื่อผูกมิตรกันได้ก็เริ่มที่จะเอาโครงการเข้าไปคุยกันมากขึ้นอย่างโปร่งใสเปิดเผยทั้งหมดแนวทางนี้ผมบอกแล้วว่ามันจะต้องใช้เวลาซึ่งผู้ประกอบการไม่อยากทำแต่ถ้าทำได้ผมเชื่อมั่น 100 เปอร์เซ็นต์ว่าโครงการเกิดแน่”

(3) รูปแบบและบรรยากาศในการจัดกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ไม่น่ามีส่วนที่ทำให้ ความสัมพันธ์ของผู้มีส่วนได้เสียดีขึ้นหรือแย่ลง เพราะประชาชนแต่ละคนต่างสามารถที่จะแสดง ความคิดเห็นได้ตลอดเวลา ซึ่งประเด็นสำคัญคือรูปแบบของการจัดรูปแบบการประชุมรับฟัง ความเห็นมีบรรยากาศที่จะทำให้ประชาชนที่มาร่วมขัดแย้งกันหรือไม่มากกว่า โดยผู้ให้สัมภาษณ์ ท่านที่ 17 (นักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อม, 2555) ให้ความเห็นว่า

“คุณสามารถแสดงความคิดเห็นได้ทุกวันมันไม่ได้แสดงความคิดเห็นเฉพาะในเวที เพราะฉะนั้นไม่น่าจะมีส่วนครับถามว่ามันมีส่วนหรือไม่ขึ้นอยู่กับวิธีการจัดเวที มากกว่า ว่าคุณจัดเพื่อให้คนทะเลาะกันหรือคุณจัดเพื่อให้คนเข้าใจกันแต่ถามว่าถ้า ไม่มีเวทีแล้วเขาจะทะเลาะกันไหม เขาก็ทะเลาะกันคงไปหาที่ทะเลาะกันที่อื่น”

4) โครงการสามารถดำเนินการและอยู่ร่วมกับชุมชนได้อย่างยั่งยืน

จากการสัมภาษณ์พบว่า สามารถแยกประเด็นในการพิจารณาได้ดังนี้

(1) กระบวนการในการดำเนินการที่มีความโปร่งใส การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่จะทำให้โครงการอยู่ร่วมกับชุมชนได้อย่างยั่งยืน ประชาชนให้ความคิดเห็นว่า การที่ผู้ดำเนินโครงการดำเนินการด้วยความโปร่งใส ให้ข้อมูลที่ถูกต้องและดำเนินการตามมาตรฐาน ในการลดผลกระทบต่างๆตามที่ได้นำเสนอกับประชาชนไว้ จะทำให้โครงการอยู่ร่วมกับชุมชนได้ อย่างยั่งยืน แต่หากกระบวนการที่เกิดขึ้นไม่มีความโปร่งใส ใช้ข้อมูลไม่ถูกต้องและไม่ดำเนินการ ตามมาตรฐานในการลดผลกระทบต่างๆตามที่ได้นำเสนอกับประชาชน ปัญหาที่เกิดขึ้นคือการ นำไปสู่ความขัดแย้งในพื้นที่ โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 11 (ผู้นำชุมชนคนที่ 3 ตำบลคูยายหมี อำเภอ สยามชัยเขต, 2555) ให้ความเห็นว่า “ถ้าเขาทำแบบโปร่งใส ตามกระบวนการอย่างที่พูดไว้จะผมว่า มันจะมันจะยั่งยืนมากแต่ถ้าโครงการเกิดไม่ทำตาม แบบนี้แหละมันก็ทะเลาะกัน และจะทะเลาะกัน ตลอด”

การให้ประชาชนและส่วนราชการที่เกี่ยวข้องต้องมาเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการในการตรวจสอบการดำเนินงานของโครงการ เพื่อตรวจสอบผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นและกำกับติดตาม การดำเนินงานของโครงการให้เป็นไปตามข้อกำหนดหรือมาตรฐานที่ได้ตกลงไว้ เพราะ กระบวนการมีส่วนร่วมไม่ได้มีเพียงการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเพียงเท่านั้น โดยผู้ให้ สัมภาษณ์ท่านที่ 16 (เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลเขาหินซ้อน, 2555) ให้ความเห็นว่า “ให้ การตรวจสอบกันมีคณะกรรมการแต่ตอนนี้ยังไม่ได้แต่งตั้งเพียงแต่ข้อตกลงว่าต้องมี และให้มีเริ่ม

ตั้งแต่เริ่มการก่อสร้าง คณะกรรมการชุดนี้จะต้องเริ่มมีตัวมีตนขึ้นมาแล้วก็เริ่มทำงานซึ่งประกอบด้วยชาวบ้านภาคราชการ แล้วก็ตัวแทนผู้ใหญ่บ้านแล้วตามแต่บุคคลที่เหมาะสม”

(2) การสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับประชาชนในพื้นที่ การสร้างประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการต่างๆในพื้นที่ต้องสนองต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่ก่อน การให้ความสำคัญกับประชาชนในพื้นที่ต้องให้ความสำคัญเป็นอันดับต้นๆ ทั้งการสร้างงาน สร้างรายได้ มีกิจกรรมที่เกิดประโยชน์กับประชาชนในพื้นที่รอบโครงการให้มากที่สุด ซึ่งหากสามารถทำได้จะทำให้โครงการสามารถอยู่ร่วมกับชุมชนได้อย่างยั่งยืน โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 15 (เจ้าหน้าที่สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดฉะเชิงเทรา, 2555) กล่าวว่า

“ประชาชนและผู้ประกอบการต้องได้ประโยชน์ร่วมกันด้วยการจ้างงานจากส่วนต่างๆที่คุณรับจากการเข้าไปทำประโยชน์ให้กับชุมชนต้องมีรับต้องมีความจริงใจให้กับประชาชนไม่ใช่ว่าตั้งโรงงานแล้วเอาคนที่อื่นมาทำเอาคนในมาทำอย่างผมว่ามันต้องมีคนที่อยู่ใกล้เคียงได้ประโยชน์ด้วยจะเป็นประโยชน์อย่างยั่งยืนให้เขามีงานทำมีอะไรมีหลักยึดมีสวัสดิการที่ดี มีอะไรต่างๆ”

จึงสรุปได้ว่าผลกระทบที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ประกอบไปด้วย

1) การลดความขัดแย้ง

ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเกิดจากความคิดเห็นและทัศนคติระหว่างประชาชนและผู้ดำเนินโครงการที่แตกต่างกัน ดังนั้นการเข้าใจบทบาทของแต่ละคนและการยอมรับข้อตกลงที่เกิดขึ้นย่อมเป็นสิ่งที่ช่วยลดความขัดแย้งลงได้ การป้องกันหรือลดความขัดแย้งสามารถทำได้โดยการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่กระบวนการคัดเลือกโครงการ โดยผู้ดำเนินโครงการต้องมีการประกาศและให้ข้อมูลแก่ประชาชน ถึงเหตุผลของการเลือกพื้นที่ที่ได้เลือกไว้ เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่นั้นทราบข้อมูล ซึ่งกระบวนการจะช่วยให้ผู้ดำเนินโครงการประหยัดต้นทุน เวลา ได้มากขึ้น เพราะหากกระบวนการมีส่วนร่วมเกิดขึ้นในช่วงการเริ่มดำเนินโครงการแล้ว การคัดค้านของประชาชนก็จะเกิดขึ้น ทั้งนี้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนไม่สามารถนำมาใช้แก้ปัญหาในพื้นที่ที่เกิดความขัดแย้งขึ้นแล้ว เพราะแต่ละฝ่ายมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันซึ่งจะไม่มี การรับฟังความเห็นของอีกฝ่ายหนึ่งและพยายามหาข้อมูลเพื่อมาหักล้างอีกฝ่ายและสนับสนุนฝ่ายตนเอง

2) ความเชื่อมั่นต่อโครงการ

ความเชื่อมั่นต่อโครงการของประชาชนถูกแบ่งออกเป็นสองส่วนคือ ส่วนที่หนึ่งมีความเชื่อมั่นต่อโครงการเนื่องจากเห็นว่ากระบวนการที่โครงการดำเนินการมีความน่าเชื่อถือ เห็นได้จากโครงการมีการให้ข้อมูลแก่ประชาชน มีการรับฟังความเห็นของประชาชน และในส่วนที่สองไม่มีความเชื่อมั่นต่อโครงการเนื่องจากไม่มั่นใจถึงมาตรการที่ผู้ดำเนินโครงการระบุไว้จะสามารถปฏิบัติได้จริงรวมทั้งข้อมูลที่ผู้ดำเนินโครงการนำมาเสนอกับประชาชน นอกจากนี้กระบวนการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่มาจากบริษัทที่ถูกว่าจ้างจากผู้ดำเนินโครงการยังทำให้ประชาชนขาดความเชื่อมั่นต่อโครงการด้วย ทั้งนี้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เกิดขึ้นผู้ดำเนินโครงการจะต้องไม่ตั้งเป้าหมายหรือธงคำตอบของกระบวนการที่เกิดขึ้นว่าจะต้องเดินหน้า/ดำเนินการได้ ซึ่งในที่สุดความเชื่อมั่นที่เกิดขึ้นจะถูกแบ่งออกเป็น 2 ความเชื่อมั่น คือความเชื่อมั่นที่จะยอมรับโครงการ และความเชื่อมั่นที่จะไม่ยอมรับโครงการ

3) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้เสีย

ในความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในพื้นที่ที่มีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ไม่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นเนื่องจากประชาชนเข้าใจและรู้ดีว่าเป็นสิทธิของแต่ละคนที่จะเลือกว่าจะสนับสนุนหรือคัดค้าน ทั้งนี้การจัดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนของผู้ดำเนินโครงการต้องจัดให้รูปแบบการประชุมรับฟังความเห็นของประชาชนมีบรรยากาศที่ดีไม่นำไปสู่การถกเถียงจนเกิดความขัดแย้ง ในส่วนของผู้ดำเนินโครงการกับประชาชนผู้ดำเนินโครงการต้องเข้าไปสนับสนุนด้านการศึกษา สุขภาพและอาชีพหรือการให้ประชาชนในพื้นที่เป็นผู้พิจารณาถึงความต้องการในการพัฒนาชุมชนเองซึ่งเป็นแนวทางที่ดีในการผูกมิตรกับประชาชนในพื้นที่ ซึ่งส่งผลให้การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่ง่ายขึ้น

4) โครงการสามารถดำเนินการและอยู่ร่วมกับชุมชนได้อย่างยั่งยืน

ผู้ดำเนินโครงการจะต้องให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นจริงแก่ประชาชน กระบวนการรับฟังความเห็นของประชาชนเป็นไปอย่างโปร่งใส รวมถึงการให้ประชาชนและหน่วยงานต่างได้เข้าร่วมในการติดตามการดำเนินงานของโครงการให้เป็นไปตามที่เสนอไว้กับประชาชน รวมถึงการให้ความสำคัญกับประชาชนในพื้นที่เป็นอันดับต้นๆ ทั้งการสร้างงาน สร้างรายได้ มีกิจกรรมที่เกิดประโยชน์กับประชาชนในพื้นที่รอบโครงการให้มากที่สุด หากทำได้ดังนี้จะทำให้โครงการอยู่ร่วมกับชุมชนได้อย่างยั่งยืน

ตารางที่ 4.6 สรุปผลกระทบที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

ประเด็น	ผลการศึกษา
การลดความขัดแย้ง	<ul style="list-style-type: none"> - ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเกิดจากความคิดเห็นและทัศนคติระหว่างประชาชนและผู้ดำเนินโครงการที่แตกต่างกัน - การเข้าใจบทบาทของแต่ละคนและการยอมรับข้อตกลงที่เกิดขึ้นย่อมเป็นสิ่งที่ลดความขัดแย้งลงได้ - การป้องกันหรือลดความขัดแย้งสามารถทำได้โดยการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่กระบวนการคัดเลือกโครงการ - กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนไม่สามารถนำมาใช้แก้ปัญหาในพื้นที่ที่เกิดความขัดแย้งขึ้นแล้ว
ความเชื่อมั่นต่อโครงการ	<ul style="list-style-type: none"> - ความเชื่อมั่นต่อโครงการเกิดจากโครงการมีการให้ข้อมูลแก่ประชาชน มีการรับฟังความเห็นของประชาชน - ความไม่เชื่อมั่นต่อโครงการเกิดจากมาตรการที่ผู้ดำเนินโครงการระบุไว้จะอาจไม่สามารถปฏิบัติได้จริง ข้อมูลที่ผู้ดำเนินโครงการนำมาเสนอกับประชาชนอาจไม่ถูกต้อง - กระบวนการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่มาจากบริษัทที่ถูกว่าจ้างโดยผู้ดำเนินโครงการ ทำให้เกิดความไม่เชื่อมั่นต่อโครงการ - ผู้ดำเนินโครงการจะต้องไม่ตั้งธงคำตอบของกระบวนการที่เกิดขึ้นว่าจะต้องเดินหน้าโครงการ

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

ประเด็น	ผลการศึกษา
ความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้เสีย	<ul style="list-style-type: none"> - ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในพื้นที่เข้าใจและรู้ดีว่าเป็นสิทธิของแต่ละคนที่จะเลือกว่าจะสนับสนุนหรือคัดค้าน - การจัดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนของผู้ดำเนินโครงการต้องจัดให้รูปแบบการประชุมรับฟังความเห็นของประชาชนมีบรรยากาศที่ดีไม่นำไปสู่การถกเถียงจนเกิดความขัดแย้ง - ผู้ดำเนินโครงการต้องเข้าไปสนับสนุนชุมชนในด้านต่างๆ ซึ่งส่งผลให้การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่ง่ายขึ้น
โครงการสามารถดำเนินการและอยู่ร่วมกับชุมชนได้อย่างยั่งยืน	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้ดำเนินโครงการจะต้องให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นจริงแก่ประชาชน กระบวนการรับฟังความเห็นของประชาชนเป็นไปอย่างโปร่งใส - ต้องให้ความสำคัญกับประชาชนในพื้นที่เป็นอันดับต้นๆ ทั้งการสร้างงาน สร้างรายได้ มีกิจกรรมที่เกิดประโยชน์กับประชาชนในพื้นที่รอบโครงการให้มากที่สุด

Context
กฎหมายที่เกี่ยวข้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมและการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย:
 การมีส่วนร่วมของประชาชนยังคงเป็นเรื่องใหม่ที่ยังคงต้องใช้เวลาในการเรียนรู้และการพัฒนา, การนำกฎหมายไปปฏิบัติที่เป็นเพียงการปฏิบัติที่เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น, พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 เป็นกฎหมายที่ล่าสุดซึ่งได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมบูรณาการมากขึ้น
นโยบายด้านพลังงานไฟฟ้าของรัฐบาล:
 มีการพึ่งพิงการผลิตไฟฟ้าจากก๊าซธรรมชาติเป็นหลักและมีนโยบายที่จะกระจายแหล่งพลังงานในการผลิตไฟฟ้าให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น, สนับสนุนให้เอกชนเข้าร่วมดำเนินกิจการในการผลิตไฟฟ้า ซึ่งจะทำให้ราคาไฟฟ้าถูกลง, การก่อสร้างโรงไฟฟ้าเพิ่มขึ้นต้องเป็นไปตามความต้องการที่แท้จริงเพราะการสร้างโรงไฟฟ้าก่อให้เกิดผลกระทบไม่มากนัก
แผนพัฒนาจังหวัดฉะเชิงเทรา:
 แผนต่างๆถูกเสนอโดยส่วนราชการต่างๆตามภาระหน้าที่ที่ส่วนราชการเหล่านั้นรับผิดชอบคาดการณ์เชื่อมโยงให้เป็นแผนเดียวกัน, เกิดความสับสนถึงเป้าหมายที่แท้จริงของการพัฒนาของจังหวัดเมื่อนำไปปฏิบัติ, ประชาชนในพื้นที่ยังไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมกับแผนพัฒนาจังหวัด

<p>Impact</p> <p>การลดความขัดแย้ง:</p> <p>ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเกิดจากความคิดเห็นและทัศนคติระหว่างประชาชนและผู้ดำเนินโครงการที่แตกต่างกัน, การเข้าใจบทบาทของแต่ละคนและการยอมรับข้อตกลงที่เกิดขึ้นย่อมเป็นสิ่งที่จะลดความขัดแย้งลงได้, การป้องกันหรือลดความขัดแย้งสามารถทำได้โดยการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่กระบวนการคัดเลือกโครงการ, กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนไม่สามารถนำมาใช้แก้ปัญหาในพื้นที่ที่เกิดความขัดแย้งขึ้นแล้ว</p> <p>ความเชื่อมั่นต่อโครงการ:</p> <p>ความเชื่อมั่นต่อโครงการเกิดจากโครงการมีการให้ข้อมูลแก่ประชาชน มีการรับฟังความเห็นของประชาชน, ความไม่เชื่อมั่นต่อโครงการเกิดจากมาตรการที่ผู้ดำเนินโครงการระบุไว้ว่าจะอาจไม่สามารถปฏิบัติได้จริง ข้อมูลที่ผู้ดำเนินโครงการนำมาเสนอกับประชาชนอาจไม่ถูกต้อง, กระบวนการจัดการรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่มาจากบริษัทที่ถูกว่าจ้างโดยผู้ดำเนินโครงการ ทำให้เกิดความไม่เชื่อมั่นต่อโครงการ, ผู้ดำเนินโครงการจะต้องไม่ตั้งเป้าหมายหรือองค์ประกอบของกระบวนการที่เกิดขึ้นว่าจะต้องคืนหน้า</p> <p>ความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้เสีย:</p> <p>ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในพื้นที่เข้าใจและรู้ดีว่าเป็นสิทธิของแต่ละคนที่จะเลือกที่จะสนับสนุนหรือคัดค้าน, การจัดการกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนของผู้ดำเนินโครงการต้องจัดให้รูปแบบการประชุมนับความเห็นของประชาชนมีบรรยากาศที่ไม่นำไปสู่การถกเถียงจนเกิดความขัดแย้ง, ผู้ดำเนินโครงการต้องเข้าไปสนับสนุนชุมชนในด้านต่างๆ ซึ่งส่งผลให้การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่ง่ายขึ้น</p> <p>โครงการสามารถดำเนินการและอยู่ร่วมกับชุมชนได้อย่างยั่งยืน:</p> <p>ผู้ดำเนินโครงการจะต้องให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นจริงแก่ประชาชน กระบวนการรับฟังความเห็นของประชาชนเป็นไปอย่างโปร่งใส, ต้องให้ความสำคัญกับประชาชนในพื้นที่เป็นอันดับต้นๆ ทั้งการสร้างงาน สร้างรายได้ มีกิจกรรมที่เกิดประโยชน์กับประชาชนในพื้นที่รอบโครงการให้มากที่สุด</p>
--

ภาพที่ 4.1 สรุปผลการศึกษาการประเมินการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมของโครงการ โรงไฟฟ้าถ่านหินเขาคิชฌกูฏ โดยใช้ CIPP-I Model

4.2 ปัจจัยความสำเร็จและปัญหาหรืออุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเขาค้อ

4.2.1 ปัจจัยความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเขาค้อ

จากการสัมภาษณ์พบว่า สามารถแยกประเด็นในการพิจารณาได้ดังนี้

1) ความรู้ความเข้าใจในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม การสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนในเรื่องของหน้าที่ บทบาทของประชาชนที่ต้องเข้าร่วมกระบวนการ เพราะการเข้าร่วมกระบวนการไม่ได้หมายถึงการทำให้กระบวนการเสร็จสิ้นสมบูรณ์ แต่เป็นการแสดงให้เห็นถึงความต้องการของประชาชนที่จะปกป้องทรัพยากรในพื้นที่ของตน โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 1 (ประชาชนคนที่ 1 ตำบลเขาค้อ อำเภอพนมสารคาม, 2555) ให้ความเห็นว่า “ความสำเร็จของการมีส่วนร่วมต้องศึกษาทำความเข้าใจและต้องเข้าไปมีบทบาทมีความรู้มีความคิดริเริ่มฐานจะได้ไม่ถูกเจ้าชุกงาย”

สอดคล้องกับผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 16 (เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลเขาค้อ, 2555) ที่ให้ความเห็นว่า “สิ่งที่ทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนนี้มีความสำเร็จต้องสร้างความเข้าใจให้ประชาชนเข้าใจ ถ้าเขาไม่เข้าใจ เวลาจะทำอะไรเขาไม่เข้าใจหรอก”

2) การเห็นความสำคัญของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของทุกภาคส่วน ประชาชน หน่วยงานภาครัฐ และผู้ดำเนินโครงการจะต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เข้าใจบทบาทของตนเอง แสดงความจริงใจต่อผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย สิ่งต่างๆเหล่านี้จะช่วยทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมประสบความสำเร็จได้ ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 13 (เจ้าหน้าที่สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2555) ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “ความสำเร็จจะเกิดได้โดยทุกภาคส่วนต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมทั้งผู้ประกอบการประชาชน หน่วยงานราชการ”

จึงสรุปได้ว่าการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชนเป็นสิ่งที่สำคัญมากที่จะทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนประสบความสำเร็จ โดยต้องปรับเปลี่ยนแนวความคิดของประชาชนบางส่วนที่เข้าใจว่าการที่ประชาชนเข้าไปร่วมในกระบวนการเป็นการยอมรับและเห็นชอบในตัวโครงการ ทั้งที่ใน

ความเป็นจริงการที่ประชาชนเข้าไปร่วมในกระบวนการก็เพื่อให้ประชาชนร่วมกับปกป้องทรัพยากรในพื้นที่ของตน ทั้งนี้ประชาชน หน่วยงานภาครัฐ และผู้ดำเนินโครงการจะต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เข้าใจบทบาทของตนเอง แสดงความจริงใจต่อผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่ายอย่างแท้จริง สิ่งต่างๆเหล่านี้จะส่งผลให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมประสบความสำเร็จ

4.2.2 ปัญหาหรืออุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเขานหินซ้อน

จากการสัมภาษณ์พบว่า สามารถแยกประเด็นในการพิจารณาได้ดังนี้

1) ผู้เข้าร่วมกระบวนการรับฟังความเห็นของประชาชนมีจำนวนน้อย การที่ประชาชนจำนวนหนึ่งไม่สามารถไปเข้าร่วมได้ ไม่สามารถรับทราบข้อมูลข่าวสาร เนื่องจากประชาชนบางส่วนต้องทำงาน และประชาชนบางส่วนความไม่ต้องการ โครงการจึงไม่เข้าร่วมกระบวนการ จึงทำให้การรับฟังความเห็นของประชาชนได้ประเด็นที่น้อยและอาจไม่ครบถ้วน โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 7 (ประชาชนคนที่ 2 ตำบลคูยาศ อำเภอสนามชัยเขต, 2555) ให้ความเห็นว่า “ส่วนมากเวลาประชุมชาวบ้านไม่รวมตัวกันบางคนก็ทำงาน อยู่บ้าน เวลาประชุมกันคนก็น้อย ไปกันไม่เยอะ”

ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 13 (เจ้าหน้าที่สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2555) ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า

“ในกระบวนการมีส่วนร่วมต้องใช้ประชาชนให้มาเข้าร่วมจะมีปัญหาในการรับฟังความเห็นของการที่คนมาน้อยและจะไม่ได้ตัวแทนของคนทั้งหมดและอาจไม่ครอบคลุมผู้มีส่วนได้เสียคนที่ไม่เห็นด้วยก็อาจไม่มาพอไม่มาก็บอกว่าไม่รับรู้ข้อมูล...กระบวนการมีส่วนร่วมเมื่อทำตามขั้นตอนแล้วก็เป็นไปได้ว่าผู้ที่อยู่ในพื้นที่ไม่ได้รับรู้...และถ้าเป็นพื้นที่ชนบทบางที่ชาวบ้านก็อาจไม่ทราบเช่นไม่ทราบจริงๆทราบแต่ไม่เข้าร่วมไม่อยากรับรู้ไม่อยากมีส่วนร่วม”

2) ผู้นำชุมชนขาดความตระหนักและการตื่นตัว ผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่จะช่วยให้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องทั้งการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่ตนเองรับทราบข้อมูล การรับหน้าที่ในการประสานอำนวยความสะดวกผู้ดำเนินโครงการในการจัดกระบวนการมีส่วนร่วม รวมถึงเป็นตัวแทนประชาชนที่จะเข้าสู่กระบวนการต่างๆที่ผู้ดำเนินโครงการจัดขึ้น ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากการกลัวว่าประชาชนใน

พื้นที่ที่จะเห็นว่าผู้นำชุมชนมีความเอนเอียงไปกับผู้ดำเนินโครงการ ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 9 (ผู้นำชุมชนคนที่ 1 ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม, 2555) ให้ความเห็นว่า “ประชาชนไม่ค่อยสนใจเพราะคิดว่าสร้างมาผลกระทบมันก็มีอยู่ดี บางทีโครงการเข้ามาประชาชนก็ไม่มา...ผมจะให้ชาวบ้านเก็บรู้ข้อมูลจากโครงการเองตัวผมจะไม่แนะนำเพราะจะดูว่าเราไปเข้าข้างโครงการ”

3) ความไม่เชื่อถือผู้ดำเนินโครงการ กระบวนการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นจากความคิดที่รวบยอดของผู้ดำเนินโครงการ โดยขาดการให้ประชาชนรับรู้ถึงผลการจัดการประชุมในแต่ละครั้งทำให้ประชาชนบางส่วนมองว่าผู้ดำเนินโครงการไม่มีความจริงจังในการดำเนินการ ส่งผลให้ประชาชนขาดความเชื่อถือผู้ดำเนินโครงการและไม่เข้าร่วมกิจกรรมใดๆ ที่ผู้ดำเนินโครงการจัดขึ้น ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 10 (ผู้นำชุมชนคนที่ 2 ตำบลเกาะขนุน อำเภอพนมสารคาม, 2555) ให้สัมภาษณ์ว่า

“โดยส่วนใหญ่กระบวนการรับฟังความเห็นจะไม่เกิดขึ้นเพราะประชาชนไม่ต้องการโครงการ...ในการเข้ามาตอนแรกโครงการเข้ามาจัดกิจกรรมในรูปแบบ CSR แต่เป็นแบบแฝงเพราะเขาขอบัตรประชาชนแล้วนำไปอ้างถึงในรายงานเสมือนว่าประชาชนเห็นด้วยซึ่งทำให้ประชาชนไม่เชื่อถือโครงการและรายงานที่เขาทำ ทำให้ประชาชนปิดกั้นตนเองในการให้ความร่วมมือกับกิจกรรมของโครงการ”

4) การรับข้อมูลข่าวสารเพียงแหล่งเดียว ประชาชนได้รับทราบข้อมูลข่าวสารในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบของโครงการ แล้วไม่ใช้เหตุผลในการคิดวิเคราะห์ เมื่อได้รับข้อมูลแล้วจะปิดกั้นข้อมูลอื่นๆ ที่ผู้ดำเนินโครงการนำเสนอ โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 16 (เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลเขาหินซ้อน, 2555) ให้สัมภาษณ์ว่า “ปัญหาอยู่ที่คนมีทิฐิทิฐิสูงคือเชื่อแล้วเชื่อเลยเชื่อเลยไม่ฟังเลยไม่ใช้เหตุผลแล้วก็ปิดหูปิดตาปิดตาไปเลย”

ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 13 (เจ้าหน้าที่สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2555) ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “การรับรู้ของประชาชนยังขึ้นอยู่กับความรู้ทัศนคติของแต่ละคน...รูปแบบสังคมแต่ละที่มีความแตกต่างกัน”

5) ความไม่สอดคล้องของกฎหมายและการขาดการนำเสนอข้อมูลของประชาชนต่อคณะกรรมการพิจารณารายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 มีปัญหาในประเด็นที่ไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ กระบวนการ

พิจารณารายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่เปิดโอกาสได้ทราบข้อมูลจนกว่าการพิจารณาจะเสร็จสิ้น และประชาชนไม่สามารถเสนอความเห็นหรือข้อมูลต่างๆของประชาชนเพื่อให้ผู้มีอำนาจพิจารณารายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมได้นำไปพิจารณาเพิ่มเติม โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 17 (นักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อม, 2555) ให้ความเห็นว่า “ปัญหาเรื่องพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 ที่ไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญปัจจุบันบวกกับการพิจารณาของ สผ. ซึ่งไม่อยู่ในสายตาของสาธารณะจริงๆ อยู่แต่ คชก.”

จึงสรุปได้ว่าปัญหาของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เกิดขึ้นนั้นมีสาเหตุมาจากประชาชนและผู้นำชุมชนขาดการตื่นตัวต่อกระบวนการมีส่วนร่วม การไม่เข้าร่วมกระบวนการของประชาชนมีสาเหตุมาจากไม่มีเวลาว่างเพราะต้องทำงาน การไม่รับทราบข้อมูลหรือการประชาสัมพันธ์ถึงกำหนดการในการจัดกระบวนการมีส่วนร่วม หรือประชาชนที่คัดค้านโครงการจึงไม่เข้าร่วมในกระบวนการที่ผู้ดำเนินโครงการจัดขึ้น เป็นต้น สาเหตุต่างๆเหล่านี้เมื่อเกิดขึ้นแล้วจะมีผลต่อความครอบคลุมประชาชนที่มาร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็นทำให้ข้อเสนอแนะและข้อวิตกกังวลมีจำนวนน้อย รวมถึงการขาดคนกลางหรือหน่วยงานกลางที่เข้าร่วมในกระบวนการเพื่อให้กระบวนการที่เกิดขึ้นมีความน่าเชื่อถือเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังรวมถึงพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 ที่ขาดการระบุดึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและขั้นตอนของกระบวนการพิจารณารายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ทราบข้อมูลจนกว่าการพิจารณาจะเสร็จสิ้น ส่งผลให้ประชาชนไม่สามารถเสนอความเห็นหรือข้อมูลต่างๆ ให้กับผู้มีอำนาจพิจารณาเพิ่มเติมได้

4.3 แนวทางการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเขาหินซ้อน

จากการสัมภาษณ์พบว่า แนวทางการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมมีดังนี้

1) ควรมีการให้ข้อมูลข่าวสารจากหลายหน่วยงานเพื่อให้ประชาชนได้ข้อมูลที่มีความหลากหลายและเป็นข้อมูลที่น่าเชื่อถือ ไม่ใช่จะได้รับการจากผู้ดำเนินโครงการเพียงฝ่ายเดียว อีกทั้งในบางพื้นที่ประชาชนไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารจากผู้ดำเนินโครงการเนื่องจากผู้ดำเนินโครงการไม่ได้เข้าไป หรือถ้า

เข้าไปในพื้นที่นั้นๆ ก็จะเป็นรูปแบบของการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนมากกว่า ดังนั้นประชาชนบางส่วนจึงไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการ ดังนั้นจึงควรให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการเพิ่มเติมนอกเหนือจากการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 8 (ประชาชนคนที่ 3 ตำบลคูยาศหมี อำเภอสนามชัยเขต, 2555) กล่าวว่า

“เขาไม่มาให้ข้อมูลอะไรเลย เวลาเขามาก็ยกมือไหว้เอาปูนเอาเนื้อมาให้แทนมาในรูปแบบที่ว่าให้ชาวบ้านดูออกถูกใจ...ผมอยากให้จัดหน่วยงานต่างๆ มาชี้แจงต่างๆ ให้กับประชาชนเข้าใจ ความสบายใจมันก็จะเกิดขึ้น อยากให้มีส่วนนี้ ชุมชนนี้เขามีปัญหาอย่างนี้ให้ทางโน้นเขามาชี้แจง...อยากให้มีหลายๆฝ่ายเข้ามาให้ข้อมูลกับประชาชน ไม่ใช่แต่มาเพียงฝ่ายเดียวแล้วก็อยากให้มีหน่วยงานกลางที่จะประสานงานระหว่างคนที่ทำที่เป็นโครงการกับชาวบ้าน ที่เป็นให้มันธรรมชาติเชื่อใจได้ไว้ใจได้และได้รับความยอมรับจากประชาชน”

2) การให้ข้อมูลและรับฟังความเห็นที่เริ่มจากระดับเล็กแล้วขยายสู่ระดับใหญ่ การให้ข้อมูลข่าวสารและรับฟังความคิดเห็นอย่างทั่วถึงควรเริ่มจากระดับเล็กๆ นั่นคือในระดับหมู่บ้านเพื่อให้ประชาชนในพื้นที่เข้าใจและรับทราบข้อมูล รวมถึงได้แสดงความคิดเห็นที่เกิดจากประชาชนในพื้นที่นั้นจริงๆ จากนั้นจึงค่อยขยายพื้นที่ในการให้ข้อมูลและรับฟังความเห็นให้กว้างขึ้นตามลำดับ ซึ่งวิธีนี้จะช่วยให้ประชาชนได้รับทราบข้อมูลข่าวสารอย่างทั่วถึงและในด้านการรับฟังข้อมูลข่าวสารจะได้รับข้อเสนอแนะและความคิดเห็นที่หลากหลายมากขึ้นด้วย ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 6 (ประชาชนคนที่ 1 ตำบลคูยาศหมี อำเภอสนามชัยเขต, 2555) ให้สัมภาษณ์ว่า “อยากให้มีการประชุมแต่ละหมู่บ้านประชุมกันก่อนแล้วก็เดือนเป็นหลายๆ หมู่บ้านเป็นตำบลเป็นอำเภอชาวบ้านจะได้เสนอความเห็นกัน แล้วมาดูผลที่ได้ว่าเป็นอย่างไร”

3) การให้ข้อมูลก่อนเริ่มก่อสร้างโครงการเพื่อให้ทราบถึงความต้องการของประชาชน การเริ่มกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่การเลือกพื้นที่โครงการ เพื่อศึกษาผลกระทบและความคิดเห็นของประชาชนว่าคิดเห็นอย่างไร เห็นด้วยหรือไม่ ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 11 (ผู้นำชุมชนคนที่ 3 ตำบลคูยาศหมี อำเภอสนามชัยเขต, 2555) ให้สัมภาษณ์ว่า “เขาควรมาเล่า มาชี้แจงว่าจะทำอะไร โครงการอะไร ก่อนมาสร้างนี่จะดีมาก ไม่ใช่มาพอจะสร้างค่อยมาถาม เพราะถ้ามาบอกก่อนชาวบ้านเขาจะารู้แล้วโครงการก็จะรู้ด้วยว่าชาวบ้านจะเอาด้วยกับโครงการหรือไม่”

4) การใช้หลักธรรมาภิบาลในกระบวนการมีส่วนร่วม กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ควรนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้เป็นแนวทางทั้งความโปร่งใสของกระบวนการมีส่วนร่วม การดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมตามเจตนารมณ์ที่แท้จริง รวมทั้งผู้ดำเนินโครงการต้องตระหนักถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อประชาชนในพื้นที่และต้องสร้างกำไรที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการให้กับส่วนรวม ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกันทั้งประชาชนในพื้นที่และผู้ดำเนินโครงการ โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 12 (เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม, 2555) ให้สัมภาษณ์ว่า

“หลักธรรมาภิบาลเป็นเรื่องใหญ่และเป็นแนวทางทางออกที่ดีที่สุดหลักธรรมาภิบาลก็คือเรื่องของความโปร่งใสการมีส่วนร่วมการให้ข้อมูลที่แท้จริงต่อภาคประชาชนการให้ข้อมูลที่แท้จริงกับภาคประชาชนอย่าลืมนำโครงการทุกโครงการมีผลกระทบแน่จะมากหรือน้อยก็อีกเรื่องหนึ่ง แต่ผู้ประกอบการเองต้องคิดเสมอว่าเราจะไม่ไปแสวงหากำไรและผลประโยชน์บนความทุกข์ยากความเดือดร้อนของภาคประชาชนแต่เราจะไปสร้างกำไรและประโยชน์ให้เกิดขึ้นในพื้นที่ที่ร่วมกับภาคประชาชนนั้นหมายถึงว่าประชาชนจะได้รับผลประโยชน์และได้รับประโยชน์จากการที่เราไปพัฒนาโครงการ”

5) การมีสถาบันหรือหน่วยงานในการอบรมหลักการ วิธีการ ของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามเจตนารมณ์ที่แท้จริง การมีสถาบันที่ทำหน้าที่ในการอบรมและให้ความรู้ความเข้าใจแก่หน่วยงานของรัฐ ผู้ดำเนิน โครงการ และบุคคลทั่วไปที่สนใจ ในเรื่องของเจตนารมณ์ที่แท้จริงของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมาย และความต้องการที่แท้จริงของสังคมถึงรูปแบบ วิธีการ และกลยุทธ์ในการดำเนินกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อให้มีแนวทางที่ชัดเจนในการยึดถือปฏิบัติให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 12 (เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม, 2555) ให้ความเห็นว่า

“ผมว่าน่าจะมีโรงเรียนหรือสถานศึกษาที่สอนหน่วยงานรัฐหรือผู้ประกอบการในเรื่องของการมีส่วนร่วมขึ้นมาอาจเป็นในรูปแบบของสถาบันจัดอบรมวิธีการมีส่วนร่วมตามเจตนารมณ์ของกฎหมายตามเจตนารมณ์ของสังคมที่แท้จริง ว่ามันควรจะใช้กลยุทธ์วิธีการอย่างไรที่ถูกเพื่อนำไปสู่การลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาโครงการใดๆ ก็ได้เพราะถ้าปล่อยให้มันเป็นกระบวนการการมีส่วนร่วม โดยผู้ประกอบการคิดเองทำเองมันก็ได้แต่ทุกวันนี้มันก็ยังมีความขัดแย้ง

เกิดขึ้นตลอดเวลาโครงการที่เข้าไปมันไม่ได้ผ่านกระบวนการที่น่าจะได้รับการยอมรับจากภาคประชาชนประชาสังคม”

6) การให้หน่วยงานที่เป็นอิสระจากเจ้าของโครงการเป็นผู้จัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม การจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมต้องมาจากคนกลางที่มีความอิสระในการศึกษาและไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้ดำเนินโครงการ เพื่อให้กระบวนการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมและกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความโปร่งใสและน่าเชื่อถือ ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 14 (เจ้าหน้าที่สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน, 2556) ให้ความเห็นว่า “การปล่อยให้บริษัทที่ปรึกษากับผู้ลงทุนมาไปทำกันเองในความคิดเห็นผมมันก็ไม่ถูกแล้ว เพราะจะเกิดปัญหาตลอดบางคนที่บอกว่ามันไม่โปร่งใสมันไม่ยุติธรรมกับเขาบ้าง ก็แน่นอนคนลงทุนก็ต้องเลือกคนสนับสนุน ใครจะไปเลือกเอาคนที่ต่อต้าน”

ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 15 (เจ้าหน้าที่สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดฉะเชิงเทรา, 2555) ที่ให้ความเห็นว่า

“เสนอว่ามันน่าจะมีหน่วยงานที่เป็นกลางใช่ไหมครับไม่ใช่เจ้าของโครงการจ้างบริษัทที่ปรึกษาบริษัทที่ปรึกษาก็คือลูกจ้างของเจ้าของโครงการซึ่งรับเงินซึ่งมันก็มีแนวโน้มที่จะทำงานเพื่อตอบสนองให้กับนายจ้างใช่ไหมประชาชนก็เริ่มไม่ไว้ใจตั้งแต่ตรงนี้แล้วเพราะฉะนั้นเขาถึงเสนอว่ามันน่าจะมีหน่วยงานกลางที่จะเป็นผู้มาทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมแทนที่จะให้เจ้าของโครงการเป็นคนจ้างบริษัทที่ปรึกษามาทำเอง”

7) สร้างแหล่งทุนเพื่อสนับสนุนการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม การตั้งกองทุนเพื่อนำเงินจากกองทุนมาทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยให้ผู้ที่สนใจไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานอิสระ บริษัทต่างๆเข้ามาประมูลเพื่อขอศึกษาและจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมรวมถึงให้เงินสนับสนุนแก่ประชาชนในพื้นที่หากมีความต้องการที่จะทำการศึกษากระทบสิ่งแวดล้อมในรูปแบบงานวิจัยชุมชน โดยที่ผู้ดำเนินโครงการจะเป็นผู้สนับสนุนค่าใช้จ่ายเข้ากองทุน โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 17 (นักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อม, 2555) ให้ความเห็นว่า

“การตั้งเป็นกองทุน EIA โดยที่มีคนประเมินผลกระทบอิสระยกตัวอย่างเช่นคุณจะทำสร้างโรงไฟฟ้าขนาดเท่านี้... โรงไฟฟ้าก็จ่ายเงินเข้าไปที่กองทุนEIAกองทุนEIAก็จะ

ไปจ้างคนที่เป็นอิสระ... ส่วนโรงไฟฟ้าคุณก็มีเงินของคุณเองคุณก็ไปเตรียมทีมบริษัทของคุณมาสู้กับคนที่ทำ... ประชาชนก็ขอกองทุนEIAด้วยก็ไปทำข้อมูลมาแข่งกันพอเข้าสู่การตัดสินใจของกรรมการผู้ชำนาญการก็มีข้อมูลจาก 3 แหล่ง...เอาข้อมูลเหล่านี้มาพิจารณา กรรมการผู้ชำนาญการก็จะถามได้ถึงข้อมูลต่างๆหากไม่สอดคล้องหรือแตกต่างกัน... กรรมการผู้ชำนาญการก็จะมีข้อมูลจาก 3 แหล่งมาประกอบการพิจารณา... เพราะถ้ามองระยะยาวจริงๆมันต้องไปถึงจุดที่คนประเมินต้องเป็นคนอิสระจากบริษัทแล้วเราก็มีข้อมูลอย่างน้อย 3 แหล่งก็คือมาจากคนประเมินกลางมาจากตัวบริษัทเองแล้วก็มาจากชาวบ้านเมื่อไหร่ก็ตามที่เราไปถึงจุดนั้นเราก็จะมีข้อมูลในการตัดสินใจดีขึ้นกว่าเดิมเยอะเลย”

8) เปิดโอกาสให้ประชาชนเพิ่มเติมข้อมูลให้กับคณะกรรมการพิจารณารายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงให้นำไปสู่สิ่งที่ดีขึ้นของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในระยะสั้นนั้นการพิจารณารายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควรเปิดเผยข้อมูลให้ประชาชนรับทราบข้อมูล ตั้งแต่การพิจารณาของคณะกรรมการผู้ชำนาญการ โดยในระยะเวลา 45 วัน ที่คณะกรรมการผู้ชำนาญการพิจารณาต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนส่งข้อมูลให้พิจารณาเพิ่มเติมได้เพื่อนำไปพิจารณาควบคู่กับรายงานประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของผู้ดำเนินโครงการรวมถึงสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะต้องแก้ไขในระเบียบที่มีอยู่ให้รายงานประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของผู้ดำเนินโครงการเป็นเอกสารสาธารณะเนื่องจากเอกสารเหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่และอาจกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเนื่องจากเป็นสาธารณะสมบัติของประชาชนทุกคน โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 17 (นักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อม, 2555) ให้สัมภาษณ์ว่า

“คุณก็เอาเวลา 45 วันเปิดให้ประชาชนได้เข้ามาช่วยมีความเห็นถ้าเกิดไม่มีคนช่วยให้ความเห็นคุณก็จะตอบได้ว่าไม่มีคนให้ความเห็นอย่างอื่นเลยในระยะเวลาที่คุณเปิดมามันมีแต่บริษัทเค้าส่งมาอย่างนี้แล้วคุณดูข้อมูลจากบริษัทกรรมการผู้ชำนาญการก็เลยอนุมัติแต่ถ้ามันมีความเห็นแย้งคุณก็จะได้อาความเห็นแย้งนี้มาไต่ถามมาซักถามบริษัทที่ปรึกษา”

9) การใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่กระบวนการคัดเลือกพื้นที่โครงการที่เหมาะสม ขั้นตอนก่อนเลือกพื้นที่โครงการควรต้องดำเนินกระบวนการมีส่วนร่วมกับประชาชนก่อน เพื่อให้ประชาชนทราบและรับรู้ถึงข้อมูลของผู้ดำเนินโครงการ ซึ่งจะทำให้ทราบถึงการยอมรับของประชาชนในพื้นที่ว่าสนับสนุนหรือคัดค้านโครงการ เป็นการป้องกันความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้น รวมถึงหากโครงการอยู่ในพื้นที่ที่เหมาะสม การคัดค้านก็แทบจะไม่เกิดขึ้นเลย โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 15 (เจ้าหน้าที่สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดฉะเชิงเทรา, 2555) ให้สัมภาษณ์ว่า “โครงการมันไปอยู่ในที่ที่ไม่เหมาะสมมันไม่อยู่ในที่ที่ควรจะมีอยู่ผมไม่เคยเห็นโครงการที่อยู่ในนิคมอุตสาหกรรมถูกคัดค้านยกเว้นคัดค้านตั้งแต่ก่อนจะมีนิคมอุตสาหกรรม”

สอดคล้องกับผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 14 (เจ้าหน้าที่สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน, 2556) ที่กล่าวว่า “การมีส่วนร่วมจริงๆมันต้องมีทุกขั้นตอนคือถ้าเกิดอยู่ดีๆ ไปบอกกับประชาชนว่าจะไปสร้างโรงไฟฟ้าตรงนี้ มันทำไม่ได้ เพราะอยู่ดีๆคุณจะไปย้ายผู้คน คนในพื้นที่ยังไงเขาก็ต้องบอกไม่เอา”

สรุปผลการศึกษาแนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม สามารถแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1) แนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมโดยภาครัฐ

(1) ควรมีหน่วยงานกลางที่เป็นอิสระจากผู้ดำเนินโครงการที่จะมาร่วมทำหน้าที่ในการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและการจัดกระบวนการรับฟังความเห็นของประชาชนเพื่อให้กระบวนการที่เกิดขึ้นมีความโปร่งใส รวมทั้งต้องมีหน่วยงานต่างๆ นอกเหนือจากผู้ดำเนินโครงการเข้ามาให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งจะทำให้ประชาชนในพื้นที่ที่มีความเชื่อถือและมั่นใจเพิ่มขึ้น

(2) ควรมีสถาบันการศึกษาหรือหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการอบรมและให้ความรู้ความเข้าใจแก่หน่วยงานของรัฐ ผู้ดำเนินโครงการ และบุคคลทั่วไปที่สนใจ ในเรื่องของเจตนารมณ์ที่แท้จริงของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายและความต้องการที่แท้จริงของสังคม เพื่อที่จะได้รูปแบบ วิธีการ และกลยุทธ์ในการดำเนินกระบวนการมีส่วนร่วมที่มีแนวทางที่ชัดเจนและใช้ยึดถือปฏิบัติให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

(3) ต้องมีการจัดตั้งกองทุนเพื่อนำเงินจากกองทุนมาจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานอิสระ บริษัทต่างๆเข้ามาประมวลเพื่อขอศึกษาและจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม รวมถึงให้เงินสนับสนุนแก่ประชาชนในพื้นที่

หากมีความต้องการที่จะทำการศึกษากระทบสิ่งแวดล้อมในรูปแบบงานวิจัยชุมชน โดยที่ผู้ดำเนินโครงการจะเป็นผู้สนับสนุนค่าใช้จ่ายเข้ากองทุนตามขนาดของโครงการตามที่หน่วยงานรัฐระบุไว้

(4) สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะต้องแก้ไขในระเบียบที่มีอยู่ โดยกำหนดให้รายงานประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของผู้ดำเนินโครงการเป็นเอกสารสาธารณะเนื่องจากเอกสารเหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่และอาจกระทบต่อสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นสาธารณสมบัติของประชาชนทุกคน

(5) การพิจารณารายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควรเปิดเผยข้อมูลให้ประชาชนรับทราบข้อมูล ตั้งแต่การพิจารณาของคณะกรรมการผู้ชำนาญการ โดยในระยะเวลา 45 วัน ที่คณะกรรมการผู้ชำนาญการพิจารณาต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนส่งข้อมูลให้คณะกรรมการผู้ชำนาญการพิจารณาเพิ่มเติมได้ เพื่อนำไปพิจารณาควบคู่กับรายงานประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่ผู้ดำเนินโครงการจัดทำขึ้น ซึ่งแนวทางนี้จะทำให้คณะกรรมการผู้ชำนาญการมีข้อมูลเพื่อพิจารณาเพิ่มขึ้นเป็นการสร้างความครอบคลุมของข้อมูลและได้รับข้อมูลที่มีความหลากหลายเพิ่มขึ้น

2) แนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมโดยผู้ดำเนินโครงการ

(1) รูปแบบการรับฟังความเห็นของประชาชนการให้ข้อมูลและรับฟังความเห็นที่เริ่มจากระดับเล็กแล้วขยายสู่ระดับใหญ่การรับฟังความเห็นของประชาชนควรเริ่มจากจุดระดับที่เล็กที่สุดคือระดับหมู่บ้านแล้วจึงขยายขนาดของรูปแบบการรับฟังความเห็นให้ใหญ่ขึ้นเป็นตำบลและอำเภอตามลำดับเพื่อที่จะให้ประชาชนได้รับทราบข้อมูลอย่างทั่วถึงและผู้ดำเนินโครงการจะได้รับข้อวิตกกังวลและข้อเสนอแนะจากประชาชนเพิ่มขึ้น

(2) การให้ข้อมูลและการรับฟังความเห็นของประชาชนควรเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนในการเลือกพื้นที่หรือการศึกษาความเหมาะสมของพื้นที่ตั้งโครงการ เพื่อที่จะให้ประชาชนรับทราบถึงข้อมูลของโครงการ และผู้ดำเนินโครงการก็จะรับทราบถึงความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อโครงการและทราบถึงการยอมรับของประชาชนในพื้นที่ว่าสนับสนุนหรือคัดค้านโครงการ เป็นการป้องกันความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นด้วย นอกจากนี้หากผู้ดำเนินโครงการมีการเลือกพื้นที่ที่มีความเหมาะสมหรือเป็นที่ที่จัดไว้เพื่อโครงการประเภทนั้นๆ โดยเฉพาะ การคัดค้านของประชาชนก็แทบจะไม่เกิดขึ้นเลย

(3) ผู้ดำเนินโครงการควรนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ทั้งความโปร่งใสของกระบวนการและการดำเนินการตามเจตนารมณ์ของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริง

(4) ผู้ดำเนินโครงการต้องตระหนักถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อประชาชนในพื้นที่และการสร้างกำไรที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการต้องให้เกิดประโยชน์กับส่วนรวม ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกันทั้งประชาชนในพื้นที่และผู้ดำเนินโครงการ

ตารางที่ 4.7 สรุปผลการศึกษาศึกษาการประเมินการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษา โรงไฟฟ้าถ่านหิน
เขานินซ้อน จังหวัดฉะเชิงเทรา

ปัจจัย	ประเด็น	ผลการศึกษา
1. บริบทหรือสิ่งแวดล้อมของโครงการ (Context)		
1.1 ภายใต้อาณัติ เกี่ยวข้องการมีส่วนร่วม ร่วมของประชาชนใน การจัดการ สิ่งแวดล้อมของ ประเทศไทย	1) การไม่ปฏิบัติตามเจตนารมณ์ที่ แท้จริงของการมีส่วนร่วมของ ประชาชน	กระบวนการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นเป็นเพียงการปฏิบัติตามขั้นตอนของกฎหมายเท่านั้น เพื่อที่จะให้ กระบวนการครบถ้วนตามระเบียบขั้นตอน และนำไปสู่การอนุญาตในการดำเนินโครงการ ดังนั้น หากยังขาดเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการมีส่วนร่วมก็ไม่ประโยชน์ต่อประชาชนใน พื้นที่
	2) กฎหมายมีรายละเอียด ค่อนข้างมาก	กฎหมายหรือระเบียบดังกล่าวเป็นการนำวิธีการศึกษามีส่วนร่วมไปใส่ไว้ในตัวกฎหมาย เพื่อเป็น แนวทางและบังคับใช้ให้เป็น ไปตามกรอบของกฎหมาย จึงทำให้รายละเอียดของการมีส่วนร่วมมี มาก ทั้งที่ในบางกรณีกระบวนการมีส่วนร่วมที่แท้จริงบางครั้งก็ไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามขั้นตอนที่ ระบุไว้ทุกขั้นตอนก็ได้
	3) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน	กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องใหม่สำหรับประเทศไทยและต้องอาศัยระยะเวลาที่จะ ให้ทุกฝ่ายเรียนรู้ ซึ่งกระบวนการที่จะนำไปสู่การพัฒนากระบวนการเรียนรู้จึงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อที่ ทุกฝ่ายจะสามารถปฏิบัติได้ในทิศทางเดียวกัน
1.2 ภายใต้อาณัติ เกี่ยวข้องการ ประเมินผลกระทบ สิ่งแวดล้อมของ ประเทศไทย	1) การปฏิบัติตามเจตนารมณ์ที่ แท้จริงของการจัดทำรายงานการ ประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม	ในประเทศไทยจำเป็นต้องมีการระบุขั้นตอนต่างๆ ในการทำรายงานการประเมินผลกระทบ สิ่งแวดล้อมที่ชัดเจน เพื่อให้ผู้จัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมได้ปฏิบัติตามอย่าง ถูกต้อง ซึ่งในประเทศไทยผู้ที่จัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมบางส่วนทำเพื่อให้ ครบถ้วนตามกฎหมายและสามารถดำเนินโครงการได้ ซึ่งผิดเจตนารมณ์ที่แท้จริงของการทำรายงาน การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

ปัจจัย	ประเด็น	ผลการศึกษา
1.2 กฎหมายที่เกี่ยวข้องการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย (ต่อ)	<p>2) การกำหนดประเภทโครงการที่ต้องจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม</p> <p>3) ประโยชน์ของการมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม</p> <p>4) การแก้ไขระเบียบข้อบังคับและการปรับปรุงกฎหมายพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535</p>	<p>การระบุหรือกำหนดโครงการที่ต้องจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมอาจยังไม่ครอบคลุมเพราะโครงการอื่นที่ไม่ได้กำหนดไว้ก็สามารถส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมได้ ซึ่งการที่จะกำหนดประเภทโครงการที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเพิ่มเติม นั้น สามารถทำได้ หากในอนาคตมีโครงการใหม่เพิ่มขึ้นก็สามารถประกาศเพิ่มเติมได้</p> <p>ช่วยในการกำหนดกรอบและขอบเขตของการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการต่างๆ เพื่อเป็นการศึกษาถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นหากมีการดำเนินการโครงการ รวมถึงการกำหนดมาตรการป้องกันแก้ไข และติดตามผลกระทบที่จะเกิดขึ้นด้วย</p> <p>กฎหมายดังกล่าวเป็นกฎหมายที่เก่าและล้าสมัยควรต้องมีการปรับปรุงแก้ไขให้มีความเป็นปัจจุบันมากขึ้นและให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ซึ่งความเก่าและล้าสมัยของกฎหมายส่งผลให้การใช้กฎหมายดังกล่าวไม่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากกฎหมายดังกล่าวไม่ได้ให้ประชาชนเข้าร่วมใน 3 ขั้นตอนคือ 1) Public Scoping 2) Public Review และ 3) Public Monitor</p>
1.3 นโยบายด้านพลังงานไฟฟ้าของรัฐบาล	1) แหล่งพลังงานที่ใช้ในการผลิตไฟฟ้า	พลังงานไฟฟ้าส่วนใหญ่ของประเทศมาจากก๊าซธรรมชาติเป็นสัดส่วนที่มากที่สุด ซึ่งหากเกิดปัญหากับก๊าซธรรมชาติ เช่น เกิดการขัดข้องของระบบส่งก๊าซ การปรับปรุงซ่อมบำรุงท่อส่งก็อาจส่งผลกระทบต่อการผลิตไฟฟ้าของประเทศได้ ทางกระทรวงพลังงานจึงมีนโยบายที่จะใช้พลังงานให้มีความหลากหลายมากขึ้นเพื่อลดการพึ่งพาพลังงานเพียงชนิดเดียว

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

ปัจจัย	ประเด็น	ผลการศึกษา
1.3 นโยบายด้านพลังงานไฟฟ้าของรัฐบาล (ต่อ)	2) พลังงานจากถ่านหิน	ถ่านหินเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่ได้รับ ความสนใจ เนื่องจากปริมาณสำรองที่มาก ต้นทุนถูก แต่การผลิตไฟฟ้าจากถ่านหินยังไม่ได้รับการยอมรับจากประชาชน เพราะผลกระทบที่เกิดขึ้นจากถ่านหินมีความรุนแรงต่อสุขภาพของประชาชนและสิ่งแวดล้อม
	3) ราคาในการผลิตไฟฟ้า	ในการผลิตไฟฟ้ามีแหล่งพลังงานเหล่านั้นมีอยู่มากมายทั้ง นิวเคลียร์ ถ่านหิน ก๊าซธรรมชาติ พลังงานหมุนเวียน เป็นต้น โดยแต่ละแหล่งการผลิตไฟฟ้ามีต้นทุนการผลิตที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับว่าประชาชนมีความต้องการพลังงานไฟฟ้ารูปแบบใด เช่น ต้องการราคาถูกต้องเน้นพลังงานจากนิวเคลียร์หรือถ่านหิน ถ้าต้องการสิ่งแวดล้อมที่ดีต้องเน้นพลังงานหมุนเวียน ถ้าต้องการก่อสร้างที่เร็วก็ต้องเน้นก๊าซธรรมชาติ เป็นต้น
	4) ผลกระทบจากการสร้างโรงไฟฟ้า	การที่โรงไฟฟ้าเกิดขึ้นใหม่ส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในชนบทซึ่งพื้นที่เหล่านี้เองที่เป็นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบมากกว่าพื้นที่อื่น
	5) การก่อสร้างโรงไฟฟ้าตามความต้องการพลังงานที่แท้จริง	การก่อสร้างโรงไฟฟ้าเพิ่มขึ้นเพื่อสนองความต้องการและเพื่อความมั่นคงของพลังงานนั้นยังคงมีความจำเป็น เพราะโรงไฟฟ้าแต่ละโรงมีอายุในการใช้งาน ซึ่งในอนาคตโรงไฟฟ้าที่เก่าต้องปิดตัวจึงจำเป็นต้องสร้างโรงไฟฟ้าแห่งใหม่ขึ้นทดแทน ทั้งนี้ปริมาณโรงไฟฟ้าที่เพิ่มขึ้นต้องเป็นไปตามความต้องการที่แท้จริงของประเทศ
	6) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายไฟฟ้า	การกำหนดทิศทางการใช้ไฟฟ้าของประเทศ ควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของนโยบายเพื่อตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของประชาชน ทั้งนี้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เกิดขึ้นยังไม่เข้มแข็งพอและการเข้าร่วมมีน้อย

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

ปัจจัย	ประเด็น	ผลการศึกษา
1.4 แผนพัฒนาจังหวัด ฉะเชิงเทรา	1) ความเชื่อมโยงของแผนพัฒนา จังหวัด	ความต่อเนื่องและความเชื่อมโยงภายในแผนนั้นๆ มีความสำคัญมากในการนำแผนนั้นไปใช้ หากแผนขาดการเชื่อมโยง เมื่อมีแผนพัฒนาจังหวัดออกมาใช้การปฏิบัติอาจเกิดความสับสน และไม่เข้าใจถึงเป้าหมายที่แท้จริงของแผนพัฒนานั้นๆ
	2) สิ่งสำคัญของแผนพัฒนาจังหวัด ต้องคำนึงถึง	การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ให้สอดคล้องกับการเจริญเติบโตของภาคอุตสาหกรรมที่ไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมนั้น ถูกมองว่าเป็นสิ่งสำคัญมากเพราะ เพราะไม่ว่าแผนพัฒนาจังหวัดจะออกมาในรูปแบบใดต้องไม่ทำให้การพัฒนาเหล่านั้น ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชน ดังนั้นการพัฒนาโครงการใดๆในพื้นที่ต้องทำประชาพิจารณ์รับฟังความคิดเห็นของประชาชนในแต่ละพื้นที่ก่อนซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพราะประชาชนทุกคนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของการพัฒนาในพื้นที่ของตนเอง
2. ปัจจัยนำเข้า (Input)		
2.1 งบประมาณ	1) ความพอเพียงของงบประมาณ	ผู้ดำเนินโครงการมีการจัดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านต่างๆค่อนข้างหลายหลาย เช่น การสานสัมพันธ์กับชุมชน การจัดทำเอกสารประชาสัมพันธ์โครงการ การนำประชาชนไปศึกษาดูงาน และการจัดการประชุมรับฟังความคิดเห็นของโครงการ เป็นต้น ซึ่งจะต้องมีการวางแผนในด้านการใช้จ่ายให้มีความเพียงพอกับกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาหรืออุปสรรคในการดำเนินกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

ปัจจัย	ประเด็น	ผลการศึกษา
2.2 บุคลากรในการดำเนินการ	1) ความพอเพียงของบุคลากร	ผู้ดำเนินโครงการมีการจัดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนหลากหลายรูปแบบและมีการใช้บุคลากรที่มีความหลากหลาย ทั้งทีมประชาสัมพันธ์โครงการ เจ้าหน้าที่โครงการที่ให้ความรู้เกี่ยวกับโรงไฟฟ้า และเจ้าหน้าที่เก็บข้อมูลต่างๆ ซึ่งจะต้องมีการวางแผนในด้านการใช้จ่ายให้มีความเพียงพอต่อกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาหรืออุปสรรคในการดำเนินกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม
2.3 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและกระบวนการมีส่วนร่วม	1) ความหมายและวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม	กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมคือ การเปิดโอกาสให้ประชาชน หน่วยงานราชการและผู้สนใจ ได้รับทราบข้อมูลของโครงการ ทั้งขอบเขตการศึกษา วิธีการศึกษา ผลการศึกษา และแนวทางการป้องกันแก้ไขและติดตามผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการ รวมถึงเป็นการรับฟังข้อวิตกกังวลและข้อเสนอแนะจากประชาชน
	2) การขาดความรู้ความเข้าใจของประชาชนในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม	ประชาชนยังไม่เข้าใจหรือรู้ถึงความหมายและวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยประชาชนรู้เพียงว่าทำให้ประชาชนทราบถึงที่มาของโครงการและประชาชนมีหน้าที่มารับฟังเท่านั้น ซึ่งมีประชาชนน้อยรายที่จะร่วมการแสดงความคิดเห็น

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

ปัจจัย	ประเด็น	ผลการศึกษา
3. กระบวนการ (Process)		
3.1 การเริ่มต้นเร็ว (Starting Early)	1) การเริ่มต้นรับฟังความคิดเห็นและการประชาสัมพันธ์	กระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องเริ่มต้นตั้งแต่ระยะแรก โดยมีการให้ข้อมูลและให้มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนก่อนการตัดสินใจ โดยการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตั้งแต่ต้น จะช่วยให้ประชาชนมีเวลาคิดถึงทางเลือกหรือแนวทางแก้ปัญหาที่เหมาะสมมากขึ้นและเป็นข้อมูลในการพัฒนาโครงการ
	2) กระบวนการรับฟังความคิดเห็นและการประชาสัมพันธ์	การให้ข้อมูลของโครงการก่อนดำเนินการนั้นประชาชนส่วนใหญ่ได้พอทราบข้อมูลอยู่บ้าง เพราะโครงการได้มีการทำการสำรวจข้อมูล ความคิดเห็นของประชาชนว่ามีความคิดเห็นอย่างไรกับโครงการ โดยจะลงพื้นที่ตามหมู่บ้านต่างๆและสอบถามประชาชนเป็นรายบุคคล
3.2 ความครอบคลุมของผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders)	1) ขอบเขตการศึกษา	การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมที่ได้รับผลกระทบหรือผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่ายควรมีโอกาสเข้าสู่กระบวนการการมีส่วนร่วมแต่กลุ่มที่ได้รับผลกระทบโดยตรงอาจถือว่าต้องรับฟังข้อมูลหรือปรึกษาหารือเป็นอันดับแรกๆ ทั้งนี้ผู้ดำเนินโครงการได้กำหนดพื้นที่รัศมี 5 กิโลเมตรรอบโครงการเพื่อให้ขอบเขตการศึกษามีความชัดเจน
	2) การกำหนดผู้มีส่วนได้เสีย	การจำแนกกลุ่มของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการให้ครบทุกกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ หน่วยงานราชการ นักวิชาการหรือองค์กรพัฒนาเอกชน เป็นต้น เพื่อนำผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเหล่านี้เข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

ปัจจัย	ประเด็น	ผลการศึกษา
3.2 ความครอบคลุมของผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) (ต่อ)	3) การค้นหาและกำหนดผู้มีส่วนได้เสียที่แท้จริง	- การที่ไปกำหนดผู้มีส่วนได้เสียในพื้นที่นั้นอาจยังไม่ถูกต้องนัก เพราะก่อนการศึกษาผู้ได้รับผลกระทบในรัศมี 5 กิโลเมตร ต้องมีการปรึกษากับประชาชนก่อนที่จะมีโครงการ รวมถึงการใช้รูปแบบของ CSR หากผู้มีส่วนได้เสียตั้งแต่ต้นจะทำให้ทราบถึงกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียที่แท้จริงว่าเป็นใคร - ทั้งนี้ไม่ควรสนใจเพียงผู้ที่อยู่ในรัศมี 5 กิโลเมตรเพียงอย่างเดียว ผู้ที่อยู่นอกรัศมี 5 กิโลเมตร หากเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบหรือเป็นเพียงบุคคลทั่วไปที่มีความสนใจก็จำเป็นต้องนำเข้ามาสู่กระบวนการศึกษาด้วย
	4) ประโยชน์ของความครอบคลุมผู้มีส่วนได้เสีย	การกำหนดผู้มีส่วนได้เสียถูกกำหนดขึ้นตามทฤษฎีต่างๆ เพื่อให้ได้ผู้มีส่วนได้เสียครบถ้วน และมีการดำเนินกระบวนการรับฟังความเห็นของประชาชนได้ครบถ้วนทุกกลุ่ม ซึ่งทำให้ข้อวิตกกังวล ข้อเสนอแนะต่างๆ ที่หลากหลายและครอบคลุมมากขึ้น
	5) การไม่เข้าร่วมกระบวนการของประชาชนที่ส่งผลให้ผู้มีส่วนได้เสียไม่มีความครอบคลุม	เกิดจากความไม่ไว้วางใจจากประชาชนที่มีต่อผู้ดำเนินโครงการ ทำให้ประชาชนบางส่วนไม่เข้าร่วมกระบวนการมีส่วนร่วม หรือแม้กระทั่งประชาชนผู้ที่คัดค้าน โครงการก็ไม่เข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมที่ผู้ดำเนินโครงการจัดขึ้น
3.3 ความจริงใจ (Sincerity)	1) แนวทางการสื่อสารข้อมูลของโครงการสู่ประชาชน	ดำเนินโครงการต้องจัดกระบวนการอย่างจริงจัง เปิดเผย ชื่อสัตย์ ปราศจากอคติ และมีการสื่อสารสองทางอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะการให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเพียงพอ รวมถึงผู้ดำเนินโครงการต้องชี้แจงวัตถุประสงค์ตั้งแต่เริ่มกระบวนการให้ประชาชนรับทราบ

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

ปัจจัย	ประเด็น	ผลการศึกษา
3.3 ความจริงใจ (Sincerity) (ต่อ)	2) การตอบสนองข้อสงสัยของ ผู้เข้าร่วมกระบวนการ	ผู้ดำเนิน โครงการมีการเปิดเผยข้อมูลต่อประชาชนและเปิดโอกาสให้ประชาชนทั้งในและนอกพื้นที่ศึกษา รวมถึงประชาชนที่คัดค้าน ได้เข้าร่วมในกระบวนการรับฟังข้อมูลและซักถามผู้ดำเนินโครงการในประเด็นข้อสงสัย ซึ่งช่วยให้ผู้ที่ซักถามได้เข้าใจเพิ่มขึ้นในระดับหนึ่ง และแสดงให้เห็นว่าผู้ดำเนินโครงการมีความจริงใจในการชี้แจงข้อมูล
	3) การเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร	ข้อมูลที่ได้รับการเปิดเผยจากผู้ดำเนินโครงการอาจเป็นข้อมูลที่เปิดเผยไม่ครบถ้วน ซึ่งจะนำไปสู่ความเคลือบแคลงสงสัยของผู้มีส่วนได้เสีย
	4) ความต้องการระหว่างประชาชน และผู้ดำเนินโครงการแตกต่างกัน	การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่เกิดขึ้นแต่ละกลุ่มมีความแตกต่างกัน ซึ่งส่งผลให้กระบวนการรับฟังความเห็นอาจนำไปสู่ความขัดแย้งได้ หากไม่สามารถตกลงกันได้
	5) การเปิดเผยรายงานการ ประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมฉบับ สมบูรณ์ต่อสาธารณะ	รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเผยแพร่ต้องเป็นฉบับเต็ม เพราะส่วนใหญ่จะทำออกมาเป็นรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมฉบับประชาชนหรือฉบับย่อโดยอ้างว่าประชาชนไม่อ่าน ซึ่งเป็นสิ่งไม่ถูกต้อง นอกจากนี้ต้องให้รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นเอกสารสาธารณะเพราะเป็นเอกสารที่ตัดสินใจอยู่บนประโยชน์ของส่วนรวม
	6) การสร้างความจริงใจในการให้ ข้อมูลเพื่อนำไปสู่กระบวนการมี ส่วนร่วมของประชาชนที่ถูกต้อง	การให้ข้อมูลแก่ประชาชนเป็นสิ่งที่สำคัญมากที่จะนำไปสู่กระบวนการรับฟังความเห็นหรือการลงมติต่างๆ เพราะเป็นวิธีการที่จะทำให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนั้นๆเพิ่มมากขึ้น และทำให้การเสนอแนะข้อมูลต่างๆ ที่ได้รับจากประชาชนเป็นประโยชน์เพิ่มขึ้น

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

ปัจจัย	ประเด็น	ผลการศึกษา
3.4 วิธีการที่เหมาะสม (Suitability)	1) รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในพื้นที่	<p>- รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เหมาะสม ต้องพิจารณาจากประเภทและขนาดของโครงการความหลากหลายและลักษณะที่แตกต่างกันของพื้นที่ รวมถึงกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย ตลอดจนความแตกต่างด้านวัฒนธรรม สังคม และค่านิยมร่วมด้วย</p> <p>- ในส่วนของการประชุมหรือการพาไปดูงานเยี่ยมชม โรงไฟฟ้าเป็นสิ่งที่ดีที่จะทำให้ประชาชนได้รับรู้ถึงการดำเนินงาน มาตรการป้องกันแก้ไขผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น รวมถึงให้ประชาชนได้เห็นและสัมผัสกับโรงไฟฟ้าที่มีการดำเนินอยู่ก่อน ว่าลักษณะ รูปแบบของโรงไฟฟ้า และสิ่งแวดล้อมโดยรอบโรงไฟฟ้ามียุทธศาสตร์เป็นอย่างไร</p> <p>- ในส่วนของการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนมีการนำหนังสือเกี่ยวกับโรงไฟฟ้ามาให้อ่านศึกษาข้อมูล นอกจากนี้ในการประชุมรับฟังความคิดเห็นก็ได้มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนซักถามข้อมูลพร้อมกับการอธิบายตอบข้อซักถามนั้นจากผู้ดำเนินโครงการ</p>
	2) ประโยชน์ของการศึกษาดูงาน	<p>การพาประชาชนไปศึกษาดูงานเป็นสิ่งที่ดี เพราะจะทำให้ประชาชนทราบและเห็นสภาพความเป็นจริงของสภาพแวดล้อมของโครงการที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน และเห็นกระบวนการดำเนินงานของโครงการว่ามีการดำเนินการอย่างไร ทั้งนี้การพาประชาชนไปศึกษาดูงานจะต้องไม่เป็นในรูปแบบของการจัดฉาก หรือการให้อยู่ในห้องแล้วนำเสนอข้อมูลเพียงอย่างเดียว เพราะจะไม่เกิดประโยชน์ใดๆ กับประชาชน</p>

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

ปัจจัย	ประเด็น	ผลการศึกษา
3.4 วิธีการที่เหมาะสม (Suitability) (ต่อ)	3) ประชาชนไม่เชื่อถือผู้ดำเนินโครงการ	การให้ข้อมูลหรือการประชุมที่เกิดขึ้นนั้น ประชาชนไม่ได้อะไรมากนัก เพราะในบางครั้งการตอบข้อซักถามของผู้ดำเนินโครงการยังคงไม่เป็นที่น่าเชื่อถือของประชาชน ส่วนการพาไปศึกษาคูณาก็เป็นเพียงกระบวนการที่ผู้ดำเนินโครงการได้จัดเตรียมไว้ซึ่งอาจทำให้ประชาชนไม่เห็นถึงผลกระทบที่แท้จริงได้ส่งผลให้ประชาชนคิดว่าการไปศึกษาคูณาก็ไม่มีความสำคัญ
	4) ประชาชนขาดความสนใจและความเข้าใจในการมีส่วนร่วมกับผู้ดำเนินโครงการ	ประชาชนบางส่วนยังขาดความกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมกิจกรรมที่ผู้ดำเนินโครงการจัดขึ้น และมองว่าข้อมูลต่างๆที่ได้จากกระบวนการมีส่วนร่วม ไม่มีประโยชน์และบางครั้งก็ไม่เข้าใจในข้อมูลนั้นๆ ที่นำมาเสนอแก่ประชาชน
	5) การดำเนินที่ไม่ถูกต้องของกระบวนการมีส่วนร่วมตามเจตนารมณ์ที่แท้จริง	เทคนิคและวิธีการของผู้ดำเนินโครงการที่นำไปใช้ในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน มีทั้งที่ทำถูกต้องและทำไม่ถูกต้อง ในส่วนที่ทำไม่ถูกต้องจะเป็นใช้เทคนิควิธีการเพื่อให้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เกิดขึ้นเป็นไปตามขั้นตอน หลักการ และกฎหมาย แต่ขาดกระบวนการมีส่วนร่วมตามเจตนารมณ์ที่แท้จริง จนในที่สุดก็นำไปสู่ความขัดแย้งและการต่อต้านจากประชาชนจนทำให้ผู้ดำเนินโครงการไม่สามารถเดินหน้าโครงการได้
	6) รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบที่เหมาะสม	- เนื่องจากประชาชนเป็นผู้ที่อยู่ในพื้นที่และอาจได้รับผลกระทบ ดังนั้นจึงมีความต้องการที่จะให้อำนาจในการตัดสินใจอยู่กับประชาชน แต่ในปัจจุบันยังไม่สามารถทำได้ - รูปแบบของกระบวนการมีส่วนร่วมนั้นทุกรูปแบบต่างมีข้อดีและข้อเสียที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับว่าจะใช้กับสถานการณ์ใดมากกว่าเพราะไม่มีรูปแบบการมีส่วนร่วมแบบใดที่จะสามารถนำไปใช้ได้ในทุกๆสถานการณ์

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

ปัจจัย	ประเด็น	ผลการศึกษา
3.4 วิธีการที่เหมาะสม (Suitability) (ต่อ)	6) รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบที่เหมาะสม (ต่อ)	- รูปแบบการมีส่วนร่วมที่ดีไม่ได้มีเพียงรูปแบบเดียว ไม่จำเป็นต้องมีรูปแบบที่ตายตัว และสิ่งสำคัญที่สุดไม่ใช่รูปแบบของการมีส่วนร่วมแต่อยู่ที่ 1) เวลา คือการให้เวลาที่มากพอที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกระบวนการ 2) ช่องทาง ต้องมีช่องทางที่จะสื่อสารกลับประชาชนเพิ่มมากขึ้น และ 3) เอกสาร การระบุในรายงานว่าประชาชนเห็นด้วยหรือไม่กับโครงการควรให้ประชาชนรับทราบด้วย
3.5 ความโปร่งใสของกระบวนการ(Transparency)	1) การเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร	- กระบวนการเปิดเผยข้อมูลของผู้ดำเนินโครงการมีการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน หน่วยงานราชการ โดยตลอดเวลา เช่น การออกประชาสัมพันธ์ทั้งบอร์ดประชาสัมพันธ์ต่างๆ แผ่นพับ เอกสารชี้แจงโครงการ นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งศูนย์ประสานงานพัฒนาในพื้นที่ของโครงการด้วยเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการติดต่อประสานงานหรือขอข้อมูลจากโครงการ - ในด้านของประชาชนที่ต้องการขอข้อมูลจากผู้ดำเนินโครงการสามารถทำได้โดยขอตอนที่มีการประชุมหรือขอที่ศูนย์ประสานงานก็ได้ สำหรับข้อมูลที่ได้จะเป็นรายละเอียดโครงการ ทั้งเรื่องของเหตุผลความจำเป็นที่ต้องสร้าง ประโยชน์ที่จะได้รับและรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) ฉบับประชาชน
3.6 ข้อมูลที่ถูกต้อง ครบคลุม (Data Sufficiency)	1) ข้อมูลที่น่าเสนอ	ข้อมูลที่ประชาชนได้รับจากผู้ดำเนินโครงการเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะจะทำให้ประชาชนได้รับรู้และเข้าใจกระบวนการในการดำเนินโครงการเพิ่มมากขึ้นและทราบถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นรวมถึงมาตรการในการป้องกันแก้ไขจากผู้ดำเนินโครงการ นำไปสู่การหาทางออกของปัญหาาร่วมกันซึ่งข้อมูลที่ประชาชนได้รับต้องมีความเพียงพอครบถ้วนทุกประเด็น

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

ปัจจัย	ประเด็น	ผลการศึกษา
3.6 ข้อมูลที่ถูกต้อง ครอบ คลุม(Data Sufficiency) (ต่อ)	2) ความถูกต้องของข้อมูล	ข้อมูลต่างๆที่ผู้ดำเนินโครงการนำมาใช้บางส่วนยังไม่ถูกต้องหรือครอบคลุมเพราะข้อมูลบางอย่างที่ประชาชนได้รับ เช่น อากาศ ปริมาณน้ำ ยังเป็นที่ถกเถียงถึงที่มาของข้อมูล การเก็บข้อมูลต่างๆจากผู้ดำเนินโครงการประชาชนหรือหน่วยงานอื่นๆไม่ได้เข้าร่วมในการเก็บข้อมูล ทำให้ข้อมูลที่นำมาเสนอขาดความน่าเชื่อถือ
	3) การนำเสนอข้อคิดเห็นจากประชาชน	การที่ประชาชนเข้าไปร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็นได้และมีการเสนอแนะข้อมูลความคิดเห็นส่วนตัวต่อผู้ดำเนินโครงการ เพื่อให้ผู้ดำเนินโครงการนำข้อเสนอต่างๆไปปรับปรุงแก้ไขให้เป็นที่ยอมรับของประชาชน แต่ข้อเสนอแนะบางอย่างของประชาชนผู้ดำเนินไม่สามารถให้คำมั่นได้ว่าจะนำไปปฏิบัติจริง จึงทำให้ประชาชนไม่มั่นใจถึงการนำข้อเสนอไปปรับปรุงแก้ไข
	4) การนำเสนอข้อมูลที่ง่ายต่อความเข้าใจของประชาชน	ข้อมูลที่ผู้ดำเนินโครงการต้องเป็นข้อมูลที่มีการนำเสนอให้ง่ายต่อความเข้าใจของประชาชน เพราะข้อมูลบางอย่างเช่น ระบบการทำงานเครื่องจักร บางครั้งชาวบ้านไม่เข้าใจทำให้ไม่สามารถให้หรือแสดงความคิดเห็นได้ ซึ่งจะต้องมีคนกลางหรือนักวิชาการที่มีความรู้ความเข้าใจมาอธิบายเพิ่มเติม แต่ข้อมูลบางอย่างประชาชนก็สามารถที่จะเข้าใจได้ง่ายเพราะประชาชนพอที่จะมีความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์อยู่บ้าง เช่น ปริมาณการใช้น้ำ เป็นต้น

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

ปัจจัย	ประเด็น	ผลการศึกษา
4. ผลผลิต (Product)		
4.1 รายงานการประเมินผล กระทบสิ่งแวดล้อม	1) แนวทางที่ใช้ในการจัดทำรายงาน การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ของผู้ดำเนินโครงการ	รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่ผู้ดำเนินโครงการจัดทำขึ้นเพื่อ ประกอบการขออนุญาตในการขออนุมัติโครงการจากหน่วยงานของรัฐ ซึ่งในรายงานการ ประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมจะระบุถึงที่มาและความสำคัญของโครงการ รายละเอียด โครงการ ผลการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม มาตรการในการแก้ไข เป็นต้น ซึ่งผู้ดำเนิน โครงการจะต้องขึ้นตอนและหลักเกณฑ์ของการทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ตามที่หน่วยงานของรัฐกำหนด
	3) ความไม่เชื่อถือรายงานการ ประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม	ประชาชนไม่เชื่อมั่นในตัวรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่ผู้ดำเนินโครงการ จัดทำขึ้น เนื่องจากผู้จัดทำจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมถูกว่าจ้างจากผู้ ดำเนินโครงการจึงเสมือนว่าเป็นบุคคลกลุ่มเดียวกันทำให้ประชาชนขาดความเชื่อมั่นต่อ รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่สร้างขึ้น รวมถึงการที่ประชาชนได้รับทราบข้อมูล ข่าวสารเกี่ยวกับผลกระทบจากกลุ่มเครือข่ายต่างๆ ทำให้ประชาชนไม่เชื่อว่าผู้ดำเนินโครงการ จะสามารถแก้ไขผลกระทบที่เกิดขึ้นได้ เพราะไม่มีหลักประกันว่าผู้ดำเนินโครงการจะปฏิบัติ ได้จริงตามที่ระบุไว้

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

ปัจจัย	ประเด็น	ผลการศึกษา
4.1 รายงานการประเมินผล กระทบสิ่งแวดล้อม (ต่อ)	4) การเปิดเผยรายงานการ ประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและ การขอเพิ่มเติมข้อมูลจากประชาชน	รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นเมื่อส่งไปให้สำนักงานนโยบายและแผน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพิจารณาจะไม่สามารถเปิดเผยกับประชาชนได้ โดยให้ เหตุผลว่าเป็นรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นทรัพย์สินของเอกชน แต่จะ สามารถเปิดเผยได้ภายหลังมีการอนุมัติโครงการรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ดังกล่าวจึงจะเป็นของสาธารณะ ดังนั้นเมื่อไม่มีการเปิดเผยรายงานการประเมินผลกระทบ สิ่งแวดล้อมออกสู่สาธารณะชน ประชาชนหรือผู้ที่มีข้อมูลก็ไม่สามารถรับทราบหรือชี้แจง ข้อมูลต่างๆเพิ่มเติมได้เลย
4.2 ผลของกระบวนการมีส่วนร่วม	1) ผลที่ได้จากการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน 2) การสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ ประชาชน	- กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ทำให้ ประชาชนได้รับข้อมูลและการชี้แจงจากผู้ดำเนินโครงการและในส่วนของผู้ดำเนินโครงการก็ จะได้ทราบถึงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียอื่นๆ - ผลของกระบวนการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นนั้นเป็นประโยชน์อย่างมากที่จะทำให้ประชาชน ได้รับรู้ รับทราบข้อมูลจากผู้ดำเนินโครงการตลอดจนเป็นการนำเสนอข้อวิตกกังวลและ ข้อเสนอแนะแก่ผู้ดำเนินโครงการ เพื่อจะได้นำข้อวิตกกังวลและข้อเสนอแนะเหล่านั้นไปสู่ การกำหนดมาตรการป้องกัน แก้ไขเพิ่มเติม การจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นเป็นช่องทางหนึ่งที่ผู้ดำเนินโครงการจะได้ชี้แจงข้อมูล มาตรการป้องกันแก้ไขต่อประชาชน ซึ่งทำให้ประชาชนได้รับรู้และมีความเข้าใจในเรื่องนั้นๆ เพิ่มมากขึ้น

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

ปัจจัย	ประเด็น	ผลการศึกษา
4.2 ผลของกระบวนการมีส่วนร่วม (ต่อ)	3) ช่วยในการถ่วงดุลอำนาจระหว่างประชาชนและเจ้าของโครงการ	การจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการถ่วงดุลอำนาจระหว่างผู้ดำเนินโครงการและผู้มีส่วนได้เสีย โดยผลที่ได้จากการประชุมรับฟังความคิดเห็นยังเป็นส่วนหนึ่งที่คุณดำเนินโครงการจะนำไปใช้เพื่อกำหนดมาตรการป้องกันแก้ไขและนำเสนอต่อหน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่ในการออกใบอนุญาตในการดำเนินโครงการ
4.3 กระบวนการมีส่วนร่วมตามกฎหมาย	1) ข้อคิดเห็นของกระบวนการมีส่วนร่วมตามกฎหมายที่เกิดขึ้น	ผู้ดำเนินโครงการขอมดำเนินการตาม โดยยึดกฎหมายเป็นหลัก ถ้าไม่ปฏิบัติตามก็ส่งผลให้โครงการไม่ได้รับการอนุมัติจากหน่วยงานราชการได้ ในส่วนของรายงานประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่จัดทำขึ้นมีการดำเนินการผัดขั้นตอนไม่เป็นไปตามที่กฎหมายระบุ โครงการก็ไม่สามารถดำเนินการได้ และต้องนำมาปรับปรุงแก้ไขซึ่งทำให้เสียเวลาและค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น
	2) ความตั้งใจจริงในการจัดกระบวนการมีส่วนร่วม	กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เกิดขึ้นในบางโครงการเป็นเพียงการปฏิบัติตามกฎหมายเพื่อให้ครบถ้วนเท่านั้น ซึ่งสนใจเพียงขั้นตอน รูปแบบว่าเพียงพอหรือไม่ซึ่งไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แต่อย่างใด
5. ผลกระทบ (Impact)		
5.1 การลดความขัดแย้ง	1) การเริ่มกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนก่อนตัดสินใจเลือกพื้นที่	ขั้นตอนในการเลือกพื้นที่ในการก่อสร้างโครงการ ผู้ดำเนินโครงการต้องประกาศหรือให้ข้อมูลแก่ประชาชนถึงพื้นที่ที่ผู้ดำเนินโครงการเลือกไว้ เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ทราบข้อมูล ซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนจะช่วยให้ผู้ดำเนินโครงการประหยัดต้นทุน เวลา และลดความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้น เพราะหากกระบวนการมีส่วนร่วมเกิดขึ้นในช่วงการเริ่มดำเนินโครงการแล้ว การคัดค้านของประชาชนก็จะเกิดขึ้นได้อย่างแน่นอน ซึ่งปัจจุบันผู้ดำเนินโครงการจะดำเนินการในลักษณะที่มีการเลือกพื้นที่ไว้ก่อนแล้ว จึงค่อยเริ่มกระบวนการมีส่วนร่วม

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

ปัจจัย	ประเด็น	ผลการศึกษา
5.1 การลดความขัดแย้ง (ต่อ)	<p>2) ทักษะติดต่อ โครงการและความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของแต่ละภาคส่วน</p> <p>3) การพิจารณาพื้นที่ก่อสร้าง โรงไฟฟ้าตั้งแต่ขั้นตอนการประมูลโครงการ</p> <p>4) กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนไม่สามารถใช้กับพื้นที่ที่มีความขัดแย้งรุนแรงเกิดขึ้น</p>	<p>ความขัดแย้งระหว่างผู้มีส่วนได้เสียที่เกิดขึ้นมาจากความความคิดเห็นและทัศนคติของประชาชนและผู้ดำเนินโครงการที่แตกต่างกัน ดังนั้นทั้งสองฝ่ายจะต้องเข้าใจบทบาทของตนเองและต้องยอมรับถึงข้อตกลงต่างๆระหว่างกัน</p> <p>ปัจจุบันการประมูลโรงไฟฟ้าที่นำประเด็นการยอมรับของประชาชนมาพิจารณายังไม่ถูกนำมาใช้ โดยในกระบวนการประมูลโรงไฟฟ้าจะพิจารณาเพียงเอกสารหลักฐานในการถือครองที่ดินนั้นๆ หากนำประเด็นการยอมรับของประชาชนเข้ามาพิจารณาจะไม่สามารถทำได้ เนื่องจากบางกรณีอาจมีประเด็นของการกั้นแก้ง เช่น ปัญหาการซื้อขายที่ดิน ปัญหาของการเมืองในพื้นที่ เป็นต้น ซึ่งจะมีผลต่อกระบวนการประมูลที่จะไม่ประสบความสำเร็จ ซึ่งกรณีที่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นในพื้นที่ ก็จะกลายเป็นความเสี่ยงและความเสียหายของผู้ดำเนินโครงการที่ประมูลผ่านซึ่งจะต้องยอมรับให้ได้</p> <p>การนำกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเข้ามาใช้ในพื้นที่ที่มีความขัดแย้งเป็นเรื่องที่ยากมาก เนื่องจากแต่ละฝ่ายที่มีความคิดเห็นที่แตกต่างกันจะไม่มีกรรับฟังความเห็นของอีกฝ่ายหนึ่ง แต่กลับพยายามสร้างความชอบธรรมและความถูกต้องให้กับฝ่ายของตน โดยพยายามหาข้อมูลเพื่อมาหักล้างอีกฝ่ายและสนับสนุนฝ่ายตนเอง ทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนไม่สามารถลดความขัดแย้งได้</p>

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

ปัจจัย	ประเด็น	ผลการศึกษา
5.2 ความเชื่อมั่นต่อ โครงการ	1) ความเชื่อมั่นต่อ โครงการ	ประชาชนบางส่วนและส่วนราชการท้องถิ่นมีความเชื่อมั่นต่อกระบวนการที่เกิดขึ้นทั้งการให้ ข้อมูลข่าวสาร การรับฟังความเห็นของประชาชน รวมถึงกระบวนการต่างๆที่ผู้ดำเนินการทำ มีความน่าเชื่อถือ เนื่องจากผู้ดำเนินโครงการสามารถตอบข้อสงสัยของประชาชนได้รวมถึง กระบวนการที่ผู้ดำเนินโครงการจัดขึ้นคูมีความน่าเชื่อถือ
	2) ความไม่เชื่อมั่นต่อ โครงการ	ประชาชนบางส่วนไม่เชื่อมั่นผู้ดำเนินโครงการ โดยตั้งข้อสังเกตกับผู้ดำเนินโครงการว่า ผู้ ดำเนินโครงการสามารถปฏิบัติได้จริงตามที่ตกลงกับประชาชนได้หรือไม่ รวมถึงข้อมูลที่ได้ จากผู้ดำเนินโครงการไม่มีความน่าเชื่อถือและไม่มั่นใจในข้อมูลที่ผู้ดำเนินโครงการนำมา เสนอแก่ประชาชนที่มาร่วมกระบวนการ
	3) การจัดทำรายงานการประเมินผล กระทบสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการ จ้างบริษัทที่ปรึกษา	วิธีการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่ผู้ดำเนินโครงการจ้างบริษัทที่ ปรึกษาให้มาดำเนินการศึกษาและจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม สาเหตุ เหล่านี้ทำให้ประชาชนมองว่าเป็นการดำเนินกระบวนการเพื่อให้ครบองค์ประกอบ และผู้ที่ เข้ามาจัดกระบวนการเสมือนเป็นฝ่ายเดียวกับผู้ดำเนินโครงการ
	4) ความเชื่อมั่นที่แท้จริงที่เกิดจาก กระบวนการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการประเมินผลกระทบ สิ่งแวดล้อม	ความเชื่อมั่นต่อโครงการจะเกิดขึ้นอย่างแน่นอนจากกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ไม่ได้หมายถึงความเชื่อมั่นที่จะยอมรับโครงการอย่างเดียวเท่านั้น แต่ความเชื่อมั่นที่เกิดขึ้นถูก แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบคือ เชื่อมั่นที่จะยอมรับโครงการและเชื่อมั่นที่จะไม่ยอมรับโครงการ เพราะเป็นสิทธิของประชาชน

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

ปัจจัย	ประเด็น	ผลการศึกษา
5.2 ความเชื่อมั่นต่อ โครงการ (ต่อ)	5) ความจริงใจในการดำเนินการ และไม่ตั้งเป้าหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมว่าโครงการจะต้องผ่าน	กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เกิดขึ้นนั้นผู้ดำเนินโครงการต้องมีความจริงใจในการดำเนินการอย่างแท้จริง ทั้งขั้นตอนการให้ข้อมูลแก่ประชาชน การรับฟังความเห็นของประชาชน ผู้ดำเนินโครงการจะต้องไม่ตั้งเป้าหมายของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าผลที่ออกมาจะต้องทำให้โครงการเดินหน้าได้ แต่จะต้องยอมรับและเข้าใจถึงผลที่ออกมา ซึ่งเป็นได้สองแนวทางนั่นคือ โครงการเดินหน้าได้หรือโครงการต้องยุติการดำเนินการ
5.3 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้มี ส่วนได้เสีย	1) ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในพื้นที่ 2) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ ดำเนินโครงการและประชาชนใน พื้นที่	ประชาชนในพื้นที่ที่มีความคิดเห็นแตกต่างกันเกี่ยวกับ โรงไฟฟ้า แต่ไม่มีการทะเลาะหรือ ขัดแย้งระหว่างกัน โดยเข้าใจว่าในกระบวนการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นแม้ว่าความคิดเห็นที่เกิดขึ้นจะไม่ได้เป็นไปในทิศทางเดียวกันแต่นั้นคือสิทธิส่วนบุคคลของประชาชนแต่ละคนที่จะคิดเห็นแตกต่างกัน กระบวนการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนเป็นสิ่งที่สำคัญการที่ผู้ดำเนินโครงการจะเข้าไป สร้างความสัมพันธ์ผูกมิตรกับชุมชน ซึ่งเป็นสิ่งที่ยากและต้องใช้เวลาผู้ดำเนินโครงการจะต้อง คำนึงถึงผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นกับประชาชนในพื้นที่ ดังนั้นการสร้าง ความสัมพันธ์ที่ดีคือการเข้าไปช่วยเหลือทั้งการศึกษาสุขภาพและอาชีพหรือการให้ประชาชน ในพื้นที่เป็นผู้พิจารณาถึงความต้องการในการพัฒนาชุมชนเอง เมื่อมีการผูกมิตรกับชุมชนได้ การเข้าไปเพื่อดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบ สิ่งแวดล้อมก็ทำได้ไม่ยาก

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

ปัจจัย	ประเด็น	ผลการศึกษา
5.3 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้เสีย (ต่อ)	3) รูปแบบและบรรยากาศในการจัดกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน	กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม อาจมีส่วนที่ทำให้ความสัมพันธ์ของผู้มีส่วนได้เสียดีขึ้นหรือแย่ลง เพราะประชาชนแต่ละคนต่างสามารถที่จะแสดงความคิดเห็นได้ตลอดเวลา แต่สิ่งสำคัญคือรูปแบบของการจัดรูปแบบการประชุมรับฟังความคิดเห็นมีบรรยากาศที่จะทำให้ประชาชนที่มาเข้าร่วมขัดแย้งกันหรือไม่มากกว่า
5.4 โครงการสามารถดำเนินการและอยู่ร่วมกับชุมชนได้อย่างยั่งยืน	1) กระบวนการในการดำเนินการที่มีความโปร่งใส 2) การสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับประชาชนในพื้นที่	- ผู้ดำเนินโครงการต้องดำเนินการด้วยความโปร่งใส ให้ข้อมูลที่ถูกต้องและดำเนินการตามมาตรการในการลดผลกระทบต่างๆตามที่ได้นำเสนอกับประชาชนไว้ แต่หากกระบวนการที่เกิดขึ้นไม่มีความโปร่งใส ใช้ข้อมูลไม่ถูกต้องและไม่ดำเนินการตามมาตรการในการลดผลกระทบต่างๆตามที่ได้นำเสนอกับประชาชน ปัญหาที่เกิดขึ้นคือการนำไปสู่ความขัดแย้งในพื้นที่ - การให้ประชาชนและส่วนราชการที่เกี่ยวข้องต้องมาเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการในการตรวจสอบการดำเนินงานของโครงการ เพื่อตรวจสอบผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นและกำกับติดตามการดำเนินงานของโครงการให้เป็นไปตามข้อกำหนดหรือมาตรการที่ได้ตกลงไว้ เพราะกระบวนการมีส่วนร่วมไม่ได้มีเพียงการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเพียงเท่านั้น การสร้างประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการต่างๆในพื้นที่ต้องสนองต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่ก่อน การให้ความสำคัญกับประชาชนในพื้นที่ต้องให้ความสำคัญเป็นอันดับต้นๆ ทั้งการสร้างงาน สร้างรายได้ มีกิจกรรมที่เกิดประโยชน์กับประชาชนในพื้นที่รอบโครงการให้มากที่สุด ซึ่งหากสามารถทำได้จะทำให้โครงการสามารถอยู่ร่วมกับชุมชนได้อย่างยั่งยืน

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

ปัจจัย	ประเด็น	ผลการศึกษา
6. ความสำเร็จและปัญหา/อุปสรรคของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม		
6.1 ความสำเร็จ	1) ความรู้ความเข้าใจในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม	ต้องมีการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนในเรื่องของหน้าที่ บทบาทของประชาชนที่ต้องเข้าร่วมกระบวนการ เพราะการเข้าร่วมกระบวนการไม่ได้หมายถึงการทำให้กระบวนการเสร็จสิ้นสมบูรณ์ แต่เป็นการแสดงให้เห็นถึงความต้องการของประชาชนที่จะปกป้องทรัพยากรในพื้นที่ของตน
	2) การเห็นความสำคัญของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของทุกภาคส่วน	ประชาชน หน่วยงานภาครัฐ และผู้ดำเนินโครงการจะต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เข้าใจบทบาทของตนเอง แสดงความจริงใจต่อผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย สิ่งต่างๆเหล่านี้จะช่วยให้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมประสบความสำเร็จได้
6.2 ปัญหา/อุปสรรค	1) ผู้เข้าร่วมกระบวนการรับฟังความเห็นของประชาชนมีจำนวนน้อย	การที่ประชาชนจำนวนหนึ่งไม่สามารถไปเข้าร่วมได้ ไม่สามารถรับทราบข้อมูลข่าวสารจากประชาชนบางคนต้องทำงาน และประชาชนบางคนความไม่ต้องการ โครงการจึงไม่เข้าร่วมกระบวนการ ส่งผลให้การรับฟังความเห็นของประชาชนได้ประเด็นข้อวิตกกังวล ข้อเสนอแนะที่น้อยและอาจไม่ครบถ้วน
	2) ผู้นำชุมชนขาดความตระหนักและการตื่นตัว	ผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่จะช่วยให้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องทั้งการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่ตนเองรับทราบข้อมูลการรับหน้าที่ในการประสานอำนวยความสะดวกผู้ดำเนินโครงการในการจัดกระบวนการมีส่วนร่วม รวมถึงเป็นตัวแทนประชาชนที่จะเข้าสู่กระบวนการต่างๆ ที่ผู้ดำเนินโครงการจัดขึ้น ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากการเกรงว่าประชาชนในพื้นที่จะเห็นว่าผู้นำชุมชนขาดความเป็นกลาง

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

ปัจจัย	ประเด็น	ผลการศึกษา
6.2 ปัญหา/อุปสรรค(ต่อ)	3) ความไม่เชื่อถือผู้ดำเนินโครงการ	กระบวนการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นจากความคิดที่รวบยอดของผู้ดำเนินโครงการ โดยขาดการให้ประชาชนรับรู้ถึงผลการจัดการประชุมในแต่ละครั้งทำให้ประชาชนบางส่วนเห็นว่า ผู้ดำเนินโครงการไม่มีความจริงใจในการดำเนินการ ส่งผลให้ประชาชนขาดความเชื่อถือผู้ดำเนินโครงการและไม่เข้าร่วมกิจกรรมใดๆที่ผู้ดำเนินโครงการจัดขึ้น
	4) การรับข้อมูลข่าวสารเพียงแหล่งเดียว	ประชาชนได้รับทราบข้อมูลข่าวสารในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบของโครงการ แล้วไม่ใช่เหตุผลในการคิดวิเคราะห์ เมื่อได้รับข้อมูลด้านหนึ่งแล้วจะปิดกั้นข้อมูลอื่นๆ ที่ถูกนำเสนอ
	5) ความไม่สอดคล้องของกฎหมายและการขาดการนำเสนอข้อมูลจากประชาชนต่อคณะกรรมการพิจารณารายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม	พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 มีปัญหาในประเด็นที่ไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ กระบวนการพิจารณารายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่เปิดโอกาสให้ทราบข้อมูลจนกว่าการพิจารณาจะเสร็จสิ้น และประชาชนไม่สามารถเสนอความเห็น/ข้อมูลต่างๆของประชาชนเพื่อให้ผู้มีอำนาจพิจารณารายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมได้นำไปพิจารณาเพิ่มเติม
7. แนวทางการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเขาหินซ้อน		
7.1 แนวทางการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน	1) การให้ข้อมูลข่าวสารจากหลายหน่วยงาน	การให้ข้อมูลข่าวสารที่เกิดขึ้นในพื้นที่ส่วนใหญ่มาจากผู้ดำเนินโครงการที่เป็นผู้ให้ข้อมูลเพียงผู้เดียว หากแต่มีหน่วยงานอื่นๆเข้ามาในข้อมูลร่วมด้วยจะทำให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้น รวมถึงเกิดความเชื่อถือในข้อมูลที่ถูกนำมาเสนอ

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

ปัจจัย	ประเด็น	ผลการศึกษา
7.1 แนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน (ต่อ)	2) การให้ข้อมูลและรับฟังความคิดเห็นที่เริ่มจากระดับเล็กแล้วขยายสู่ระดับใหญ่	การให้ข้อมูลข่าวสารและรับฟังความคิดเห็นอย่างทั่วถึงควรเริ่มจากระดับเล็กๆ นั่นคือในระดับหมู่บ้านเพื่อให้ประชาชนในพื้นที่เข้าใจและรับทราบข้อมูล รวมถึงได้แสดงความคิดเห็นที่เกิดจากประชาชนในพื้นที่นั้นจริงๆ จากนั้นจึงค่อยขยายพื้นที่ในการให้ข้อมูลและรับฟังความคิดเห็นให้กว้างขึ้นตามลำดับ ซึ่งวิธีนี้จะช่วยให้ประชาชนได้รับทราบข้อมูลข่าวสารอย่างทั่วถึงและในการรับฟังความคิดเห็น ผู้ดำเนินโครงการจะได้รับข้อเสนอแนะและความคิดเห็นที่หลากหลายมากขึ้นด้วย
	3) การให้ข้อมูลก่อนเริ่มก่อสร้างโครงการเพื่อให้ทราบถึงความต้องการของประชาชน	การเริ่มกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่การเลือกพื้นที่โครงการ เพื่อศึกษาผลกระทบและความคิดเห็นของประชาชนว่าคิดเห็นอย่างไร เห็นด้วยหรือไม่ เป็นการนำไปสู่การประหยัคงบประมาณ เวลา และลดความขัดแย้งในพื้นที่
	4) การใช้หลักธรรมาภิบาลในกระบวนการมีส่วนร่วม	ควรนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้เป็นแนวทางในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ทั้งความโปร่งใสของกระบวนการมีส่วนร่วม การดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมตามเจตนารมณ์ที่แท้จริง รวมทั้งผู้ดำเนินโครงการต้องตระหนักถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อประชาชนในพื้นที่และต้องสร้างกำไรที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการให้กับส่วนรวมมากที่สุด

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

ปัจจัย	ประเด็น	ผลการศึกษา
7.1 แนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน (ต่อ)	<p>5) การมีสถาบันหรือหน่วยงานในการอบรมหลักการ วิธีการ ของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามเจตนารมณ์ที่แท้จริง</p> <p>6) การให้หน่วยงานที่เป็นอิสระจากเจ้าของโครงการเป็นผู้จัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม</p> <p>7) สร้างแหล่งทุนเพื่อสนับสนุนการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม</p>	<p>การมีสถาบันที่ทำหน้าที่ในการอบรมและให้ความรู้ความเข้าใจแก่หน่วยงานของรัฐ ผู้ดำเนินโครงการ และบุคคลทั่วไปที่สนใจ ในเรื่องของเจตนารมณ์ที่แท้จริงของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อในเป็นไปตามกฎหมาย และความต้องการที่แท้จริงของสังคมถึงรูปแบบ วิธีการ และกลยุทธ์ในการดำเนินกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อให้มีแนวทางที่ชัดเจนในการยึดถือปฏิบัติให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน</p> <p>การจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมต้องมาจากคนกลางที่มีความอิสระในการศึกษาและไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้ดำเนินโครงการ เพื่อให้กระบวนการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมและกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความ โปร่งใสและน่าเชื่อถือ</p> <p>การตั้งกองทุนเพื่อนำเงินจากกองทุนมาทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยให้ผู้ที่มีสนใจไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานอิสระ บริษัทต่างๆเข้ามาประมูลเพื่อขอศึกษาและจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมรวมถึงให้เงินสนับสนุนแก่ประชาชนในพื้นที่หากมีความต้องการที่จะทำการศึกษากระทบสิ่งแวดล้อมในรูปแบบงานวิจัยชุมชน โดยที่ผู้ดำเนินโครงการจะเป็นผู้สนับสนุนค่าใช้จ่ายกองทุน</p>

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

ปัจจัย	ประเด็น	ผลการศึกษา
<p>7.1 แนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน (ต่อ)</p>	<p>8) เปิดโอกาสให้ประชาชนเพิ่มเติมข้อมูลให้กับคณะกรรมการพิจารณา รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม</p> <p>9) การใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่กระบวนการคัดเลือกพื้นที่โครงการที่เหมาะสม</p>	<p>การเปลี่ยนแปลงให้นำไปสู่สิ่งที่ดีขึ้นของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในระยะสั้นนั้นคือ การพิจารณารายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควรเปิดเผยข้อมูลให้ประชาชนรับทราบข้อมูล ตั้งแต่การพิจารณาของคณะกรรมการผู้ชำนาญการ โดยในระยะเวลา 45 วัน ที่คณะกรรมการผู้ชำนาญการพิจารณาต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนส่งข้อมูลให้พิจารณาเพิ่มเติมได้เพื่อนำไปพิจารณาควบคู่กับรายงานประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของผู้ดำเนินโครงการ รวมถึงสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะต้องแก้ไขในระเบียบที่มีอยู่ให้รายงานประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของผู้ดำเนินโครงการเป็นเอกสารสาธารณะเนื่องจากเอกสารเหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อตัวประชาชนในพื้นที่และอาจกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเนื่องจากเป็นสาธารณะสมบัติของประชาชนทุกคน</p> <p>ขั้นตอนก่อนเลือกพื้นที่โครงการควรต้องดำเนินกระบวนการมีส่วนร่วมกับประชาชนก่อนเพื่อให้ประชาชนทราบและรับรู้ถึงข้อมูลของผู้ดำเนินโครงการ ซึ่งจะช่วยให้ทราบถึงการยอมรับของประชาชนในพื้นที่ว่าสนับสนุนหรือคัดค้านโครงการ เป็นการป้องกันความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้น รวมถึงหากโครงการอยู่ในพื้นที่ที่เหมาะสม เช่น นิคมอุตสาหกรรม การคัดค้านก็แทบจะไม่เกิดขึ้นเลย</p>

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การประเมินการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษา โรงไฟฟ้าถ่านหินเขาคินทร์ จังหวัดฉะเชิงเทรา มีวัตถุประสงค์เพื่อ

- 1) ประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมของโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเขาคินทร์
- 2) ศึกษาปัจจัยความสำเร็จและปัญหาหรืออุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมของโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเขาคินทร์
- 3) นำเสนอแนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมของโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเขาคินทร์ โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ประชาชนทั่วไป ผู้นำชุมชน ใน 3 ตำบลประกอบด้วย ตำบลเขาคินทร์ ตำบลเกาะขนุนและตำบลคูยายหมี หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อม และองค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งสามารถสรุปและอภิปรายผลการศึกษาพร้อมข้อเสนอแนะได้ดังนี้

5.1 สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษา โรงไฟฟ้าถ่านหินเขาคินทร์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ผู้วิจัยได้สรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ดังนี้

5.1.1 การประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเขาคินทร์

จากผลการศึกษาการประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเขาคินทร์ สามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

5.1.1.1 บริบทหรือสิ่งแวดล้อมของโครงการ (Context)

การศึกษาด้านบริบทหรือสิ่งแวดล้อมของโครงการ พบว่า ในด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนและเกี่ยวข้องกับการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เป็นกฎหมายที่ระบุถึงแนวทางและวิธีปฏิบัติไว้อย่างชัดเจนเพื่อที่จะให้การนำไปปฏิบัติเป็นไปอย่างถูกต้อง แต่ปัญหาที่พบคือกฎหมายบางฉบับค่อนข้างเก่าและล้าสมัย เช่น พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ที่เป็นกฎหมายที่ประกาศใช้มานานกว่า 20 ปี โดยต้องมีการปรับปรุงแก้ไขให้มีความทันสมัยเหมาะสมและสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อิทธิพล ศรีเสาวลักษณ์ และคณะ (2544) ที่พบว่า กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรส่วนใหญ่เป็นอุปสรรคที่ทำให้ประชาชนและชุมชนไม่สามารถมีสิทธิ มีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรอันเป็นฐานชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน โดยเฉพาะประชาชนในชนบท ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในการครอบครองใช้ประโยชน์และความไม่เท่าเทียมกัน เพราะเป็นกฎหมายดั้งเดิมที่ใช้มาเป็นเวลานานและยังมิได้มีการปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องกับบทบัญญัติในกฎหมายรัฐธรรมนูญ ซึ่งควรจะต้องหาทางแก้ไขปรับปรุงโดยเร็ว นอกจากนี้ประกาศกระทรวงฯ ที่กำหนดประเภทกิจการหรือโครงการที่ต้องจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นประเด็นที่มีการถกเถียงถึงแนวทางในการกำหนดว่ามีหลักเกณฑ์อย่างไร เพราะโครงการบางโครงการที่ไม่ได้มีการระบุไว้ก็อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมได้เช่นเดียวกัน นอกจากนี้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและการศึกษารายงานการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเป็นการดำเนินการตามข้อกำหนดของกฎหมายที่ได้บัญญัติไว้เท่านั้น หากแต่ยังขาดการดำเนินการตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงของกฎหมาย ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่ากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนและเกี่ยวข้องกับการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ควรมีการปรับปรุงแก้ไขให้มีความสอดคล้องกัน ในด้านของกฎหมายที่เก่าก็ต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้สามารถต้องสนองกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและเป็นไปตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงของการมีส่วนร่วมของประชาชน เช่น กำหนดให้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการศึกษาและประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กำหนดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในแต่ละเรื่องให้ชัดเจน กำหนดเงื่อนไขการใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยไม่ควรจำกัดขอบเขตที่ตายตัวเพียงรูปแบบใดรูปแบบเดียว ปรับปรุงในส่วนของกองทุนสิ่งแวดล้อมที่ต้องให้เจ้าของโครงการวางเงินประกันเพื่อนำมาใช้จ่ายในกระบวนการศึกษาและประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมรวมถึงใช้ในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนตลอดโครงการ หรือขยายขอบเขตกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่ขั้นตอนการประเมินความเป็นไปได้ของโครงการไปจนถึงสิ้นสุดลงที่ขั้นตอนการติดตามและประเมินผลโครงการ (สถาบันสังคมร่วมกับสถาบันวิจัย

สถานะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545) เพื่อให้การนำกฎหมายเหล่านั้นไปใช้มีประสิทธิภาพ

ในด้านของนโยบายไฟฟ้า พบว่า ประเทศไทยมีการพึ่งพาก๊าซธรรมชาติในการเป็นแหล่งผลิตไฟฟ้าที่มีสัดส่วนสูงที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (2556ข) ที่ระบุว่า สัดส่วนการผลิตไฟฟ้าจากก๊าซธรรมชาติคิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 67 ซึ่งเป็นสัดส่วนของแหล่งพลังงานที่ใช้ในการผลิตไฟฟ้าที่มากที่สุด รองลงมาคือถ่านหินคิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 19 ภาครัฐจึงมีแผนในการกระจายแหล่งผลิตไฟฟ้าให้มีความหลากหลายมากขึ้น ทั้งในส่วนของพลังงานทางเลือก เช่น ชีวมวล น้ำ ลม แสงอาทิตย์ พลังงานจากนิวเคลียร์และถ่านหิน เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความมั่นคงในการผลิตไฟฟ้า แต่พลังงานจากนิวเคลียร์และถ่านหินยังคงได้รับการต่อต้านจากประชาชนในการก่อสร้างเพราะความกังวลในผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นรอบพื้นที่โรงไฟฟ้าเหล่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับ วิสาขา ภูจินดา (2554) ที่ระบุว่า พลังงานนิวเคลียร์ จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในด้านการใช้รังสีและปัญหาการกำจัดกากนิวเคลียร์ ส่วนถ่านหินที่นำมาใช้เป็นเชื้อเพลิงจะสร้างปัญหามลพิษต่อสิ่งแวดล้อมถ้าไม่มีเทคโนโลยีบำบัดและวิธีป้องกันที่ดี หากจะผลิตไฟฟ้าจากพลังงานทางเลือกอาจส่งผลให้พลังงานที่ผลิตได้ไม่เพียงพอต่อความต้องการไฟฟ้าหรือถ้าเพียงพอก็อาจใช้จำนวนโรงไฟฟ้าจำนวนมาก รวมถึงพลังงานทางเลือกมีต้นทุนในการผลิตสูงซึ่งจะส่งผลกระทบต่อราคาไฟฟ้าที่สูงขึ้นตามไปด้วย ทั้งนี้ได้มีแนวคิดที่ให้เอกชนเข้าร่วมในการผลิตไฟฟ้าเพื่อให้เกิดการแข่งขันระหว่างเอกชนและรัฐวิสาหกิจ (กฟผ.) ซึ่งจะทำให้ราคาในการผลิตไฟฟ้าถูก โดยจำนวนโรงไฟฟ้าที่จะสร้างเพิ่มขึ้นต้องพิจารณาถึงความต้องการที่แท้จริงของประเทศเป็นหลัก ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ภาครัฐต้องมีการกระจายแหล่งวัตถุดิบในการผลิตไฟฟ้าให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นการลดการพึ่งพาพลังงานใดพลังงานหนึ่งเพียงอย่างเดียว ซึ่งเป็นการสร้างความมั่นคงทางด้านพลังงานไฟฟ้าของประเทศ นอกจากนี้การก่อสร้างโรงไฟฟ้าเพิ่มขึ้นต้องพิจารณาถึงเพียงพอที่แท้จริงของประเทศ ไม่ควรก่อสร้างจนมากเกินไป เพราะการก่อสร้างโรงไฟฟ้าหนึ่งแห่งก็อาจส่งผลกระทบต่อประชาชนและสิ่งแวดล้อมรอบโครงการไม่มากนัก

ในส่วนของแผนพัฒนาจังหวัด พบว่า การเชื่อมโยงของแผนในแต่ละส่วนราชการไม่เกิดการประสานกันระหว่างแผนทำให้แผนพัฒนาจังหวัดที่ออกมา ส่งผลให้แผนย่อยที่อยู่ในแผนพัฒนาจังหวัดมีทิศทางหรือแนวทางที่ไม่สอดคล้องกัน ส่งผลให้ส่วนราชการต่างๆ นำไปปฏิบัติได้ไม่ตรงตามความต้องการหรือวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของแผนพัฒนาจังหวัด ทั้งนี้ไม่ว่าแผนพัฒนาจังหวัดจะมีแนวทางในการพัฒนาอย่างไรสิ่งสำคัญที่สุดคือ ต้องไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อ

ประชาชนและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ และในการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำด้วย เพื่อให้ประชาชนเป็นผู้กำหนดทิศทางของการพัฒนาในจังหวัดของตนเอง

5.1.1.2 ปัจจัยนำเข้า (Input)

การศึกษาด้านปัจจัยนำเข้าของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม พบว่า ในด้านของงบประมาณและบุคลากรที่มีความเพียงพอเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้การดำเนินกิจกรรมหรือกระบวนการต่างๆ ที่จัดขึ้นประสบความสำเร็จ ซึ่งส่งผลให้ผู้ดำเนินโครงการมีการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนต่างๆ ที่มีความหลากหลาย ทั้งกิจกรรมสานสัมพันธ์ชุมชน การจัดทำเอกสารชี้แจง ให้ความรู้และประชาสัมพันธ์ การพาประชาชนไปศึกษาดูงาน การจัดทีมในการสำรวจข้อมูลรอบพื้นที่โครงการ เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมที่จัดขึ้นมีความหลากหลายและต้องใช้บุคลากรที่มีความหลากหลายและเชี่ยวชาญในด้านต่างๆ รวมถึงการบริหารจัดการงบประมาณที่ต้องบริหารจัดการให้มีความครอบคลุมทุกกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุครินทร์ แผลวมัจฉะ (2554) ที่พบว่า ความเพียงพอเหมาะสมของงบประมาณ จะสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารและพัฒนาการดำเนินงานด้าน CSR ให้ก้าวหน้าเต็มที่ และในส่วนของกรมบุคคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ ความชำนาญและมีทักษะในงานด้าน CSR จะส่งผลให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงกล่าวได้ว่างบประมาณและบุคลากรที่มีความเหมาะสมเพียงพอเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมให้การดำเนินการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมให้ประสบความสำเร็จ

ในด้านของความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม พบว่า ประชาชนบางส่วนไม่เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยรู้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เกิดขึ้นประชาชนมีหน้าที่ในการไปเข้าร่วมรับฟังเท่านั้น รวมถึงทำให้ประชาชนบางส่วนไม่เข้าร่วมในกระบวนการมีส่วนร่วมที่จัดขึ้น ส่งผลให้การแสดงความคิดเห็นหรือแสดงข้อวิตกกังวลแก่ผู้ดำเนินโครงการมีประเด็นที่น้อยและอาจไม่ครอบคลุมประเด็นสำคัญๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เกรือมาศ สุจิตโต (2546) ที่พบว่า ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม การพัฒนาโครงการ และรัฐธรรมนูญ ในระดับสูงจะมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม โครงการ โรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซียมากกว่าผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในระดับต่ำและปานกลาง ดังนั้นความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประชาชนเป็นสิ่งสำคัญต่อกระบวนการมีส่วนร่วม เนื่องจากส่งผลต่อจำนวนของ

ประชาชนเข้าร่วมและบทบาทของประชาชนที่จะแสดงความคิดเห็นหรือแสดงข้อวิตกกังวลต่อผู้
ดำเนินโครงการ

5.1.1.3 กระบวนการ (Process)

การศึกษาด้านกระบวนการของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผล
กระทบสิ่งแวดล้อมพบว่า ในด้านของการเริ่มกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่แรกเริ่ม
การศึกษาความเหมาะสมของโครงการ (การเริ่มต้นเร็ว) ผู้ดำเนินโครงการได้มีการดำเนินการใน
ด้านชุมชนสัมพันธ์กับชุมชน และมีการติดต่อประสานงานกับประชาชนและหน่วยงานต่างๆ
เกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน โดยการให้ข้อมูลและรับฟังความคิดเห็นของประชาชน
ได้จัดขึ้น 2 ครั้ง คือ ในช่วงก่อนดำเนินโครงการมีการจัดให้มีการกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน
ในช่วงก่อนจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและช่วงระหว่างการจัดทำรายงานการ
ประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับหลักเกณฑ์การปฏิบัติที่กำหนดไว้ของสำนัก
วิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (2549) ที่ระบุว่า ผู้ดำเนินโครงการจะต้องดำเนินการตาม
กระบวนการการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างน้อย 2 ครั้ง คือ ครั้งแรกในระหว่างเริ่มต้น
โครงการ โดยรับฟังความเห็นต่อร่างข้อเสนอโครงการและขอบเขตการศึกษา และครั้งที่สองใน
ระหว่างการเตรียมจัดทำรายงานและมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อม แต่
กระบวนการดังกล่าวยังไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่รอบโครงการ เพราะยังมีประชาชนบางส่วนไม่
รับทราบข้อมูลจากผู้ดำเนินโครงการ ซึ่งอาจสาเหตุจากการที่ประชาชนอยู่ห่างไกล ประชาชน
บางส่วนต้องออกไปทำงานในช่วงที่มีการประชุม หรือการประชุมสัมมนาของโครงการไม่
ทั่วถึงก็เป็นได้ นอกจากนี้เพื่อให้เกิดการยอมรับของประชาชนกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของ
ประชาชนควรเริ่มตั้งแต่กระบวนการแรก ที่ผู้ดำเนินโครงการจะต้องทำการศึกษานั้นคือ กระบวน
การศึกษาความเหมาะสมของพื้นที่โครงการเพื่อให้ประชาชนทราบถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
และในส่วนของผู้ดำเนินโครงการก็ทำให้ทราบถึงการยอมรับหรือความต้องการของประชาชนใน
พื้นที่ว่าเป็นอย่างไร ซึ่งสอดคล้องกับสถาบันนโยบายศึกษา (2539) ได้ศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของ
ประชาชนในการประเมินผลสิ่งแวดล้อมในประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า รัฐบาลกลางที่ริเริ่ม
โครงการจะประเมินว่าต้องมีการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมหรือไม่ แล้วแจ้งให้สาธารณะชน
ทราบ และในประเทศนิวซีแลนด์ พบว่า ผู้จัดทำรายงานต้องเข้าพูดคุยปรึกษากับชุมชน เจ้าหน้าที่
ท้องถิ่น หน่วยงานรัฐบาล และองค์กรเอกชนที่มีความสนใจเรื่องสิ่งแวดล้อม และทำความเข้าใจใน
ประเด็นหลักที่จะทำการศึกษาเพื่อที่จะกำหนดกรอบการศึกษาให้เหมาะสมกับท้องถิ่นเพื่อให้ทราบ
ถึงสิ่งที่ประชาชนคำนึงเป็นพิเศษในเรื่องสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เพราะแต่ละท้องถิ่นมีความแตกต่างกัน

และยังสอดคล้องกับการศึกษาของ สถาบันสังคมร่วมกับสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2545) ที่พบว่า การศึกษาเพื่อเลือกที่ตั้งของโครงการ เป็นขั้นแรกของการลงทุนดำเนินโครงการ ซึ่งประชาชนในพื้นที่ที่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นนี้ได้ เนื่องจากประชาชนจะรู้สภาพเงื่อนไขของพื้นที่ได้ดีกว่าเจ้าของโครงการ และประชาชนควรได้รับรู้ในเบื้องต้นว่าถ้ามีโครงการในพื้นที่นี้ จะเกิดผลดีผลเสียอย่างไรต่อวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อม ตลอดจนจะช่วยให้ข้อมูลในแง่มุมต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจเลือกทำเลที่ตั้ง รวมถึงแนวโน้มการคัดค้านหรือยอมรับการตั้งโครงการในพื้นที่นั้นๆ ซึ่งจะมีผลต่อการคำนวณความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์ด้วย การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคัดเลือกที่ตั้งโครงการ จะทำให้ได้แนวทางเลือกที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับ ดังนั้น กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนจะดำเนินการในการสร้างสัมพันธ์กับชุมชน การประชุมเสนอร่างการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม หรือรูปแบบใดก็ตาม สิ่งที่สำคัญที่สุดคือการดำเนินกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่เริ่มศึกษาความเหมาะสมของโครงการ (Creighton, 2005) ซึ่งจะทำให้มีการชี้แจงข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนทราบถึงโครงการที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่พร้อมกันนี้ผู้ดำเนินโครงการก็จะได้ทราบถึงความต้องการหรือความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อโครงการด้วย

ในส่วนของความครอบคลุมของผู้มีส่วนได้เสีย ได้มีการกำหนดพื้นที่ศึกษารอบพื้นที่โครงการในรัศมี 5 กิโลเมตรเพื่อให้เกิดความง่ายในการศึกษา และมีการจำแนกผู้มีส่วนได้เสียออกเป็น 5 กลุ่มคือ 1) ประชาชนกลุ่มเป้าหมายที่อยู่ในพื้นที่รัศมี 5 กิโลเมตรและประชาชนหรือกลุ่มต่างๆ ที่อยู่นอกรัศมี 5 กิโลเมตรที่มีความสนใจเข้าร่วมกิจกรรม 2) หน่วยงานที่มีหน้าที่จัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม 3) หน่วยงานราชการระดับต่างๆ 4) สื่อมวลชนระดับภูมิภาคและระดับท้องถิ่น และ 5) องค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม องค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันการศึกษาท้องถิ่นและนักวิชาการอิสระ ซึ่งสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ของสำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (2549) ที่ระบุว่า การกำหนดผู้มีส่วนได้เสียในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมสามารถแบ่งออกได้เป็น 7 กลุ่มหลักๆ คือ 1) ผู้รับผลกระทบ 2) หน่วยงานที่รับผิดชอบจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม 3) หน่วยงานที่ทำหน้าที่พิจารณาอนุมัติรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม 4) หน่วยงานราชการในระดับต่างๆ 5) องค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม สถาบันการศึกษา นักวิชาการอิสระ 6) สื่อมวลชน และ 7) ประชาชนทั่วไป ซึ่งการแบ่งกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียบางพื้นที่อาจไม่มีบางกลุ่มก็ได้ โดยให้ผู้ที่จัดกระบวนการมีส่วนร่วมพิจารณาให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ทั้งนี้การศึกษาเพื่อให้เกิดความครอบคลุมผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆอย่างครบถ้วน ผู้ดำเนินโครงการต้องให้ความสำคัญเกี่ยวกับข้อมูลที่จะได้รับจากผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้ประกอบการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบ

ถึงแวดล้อม เพราะหากพิจารณาเพียงผู้มีส่วนได้เสียในรัศมี 5 กิโลเมตรอย่างเดียว ผู้ดำเนินโครงการ อาจได้ข้อมูลที่ไม่หลากหลายหรือครอบคลุมเพราะผู้มีส่วนได้เสียที่อยู่ในรัศมี 5 กิโลเมตรบางส่วน อาจให้ข้อมูลไม่ดีเท่าผู้ที่อยู่นอกรัศมี 5 กิโลเมตรก็เป็นได้ ซึ่งผู้ดำเนินโครงการ ต้องสนับสนุนให้ผู้มีส่วนได้เสียต่างๆ สามารถเข้าร่วมกระบวนการในการแสดงความคิดเห็นและนำเสนอข้อมูลต่างๆ (Gunes et al., 2005) เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขให้มีความเหมาะสมและเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย

ในด้านของความจริงจังในการดำเนินการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมพบว่า มีกระบวนการในการประชาสัมพันธ์เชิญชวนประชาชน ผู้นำชุมชน ผู้ที่คัดค้านโครงการและบุคคลอื่นที่สนใจ เข้าร่วมกิจกรรมรับฟังความคิดเห็นที่ได้จัดขึ้น โดยที่เปิดโอกาสให้ประชาชนชนซักถาม แนะนำ แสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ โดยผู้ดำเนินโครงการจะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อคิดเห็นเหล่านั้นไว้พร้อมตอบข้อซักถามแก่ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชูเกียรติ ศิวะทกุล (2544) ที่พบว่า กระบวนการรับฟังความคิดเห็นสามารถแก้ไขความขัดแย้งในส่วนข้อมูลที่มีความแตกต่างกันอย่างมากของกลุ่มสนับสนุนโครงการ และคัดค้านโครงการ ด้วยการเปิดช่องทางสื่อสารระหว่างคู่ขัดแย้ง ทำให้เกิดการตอบโต้ในประเด็น และสภาพปัญหาที่กลุ่มคัดค้านโครงการสงสัย ทั้งนี้สิ่งที่สำคัญที่สุดของกระบวนการคือการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่แท้จริงแก่ประชาชน เช่น ข้อมูลทั้งทางบวกและทางลบที่เป็นข้อเท็จจริง การนำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมฉบับสมบูรณ์ที่จัดทำขึ้นมาเปิดเผยต่อประชาชน เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ของ สำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (2549) ที่ระบุว่า การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของโครงการ โครงการควรจัดให้มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารโครงการอย่างครบถ้วนทั้งในด้านประโยชน์ที่จะได้รับและด้านผลกระทบทางลบให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและสาธารณชนทั่วไปได้รับทราบ ซึ่งจะช่วยให้ประชาชนได้รับทราบและมีความรู้ความเข้าใจมากขึ้นซึ่งท้ายที่สุดก็จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย เมื่อประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้นจึงนำประชาชนเข้าสู่กระบวนการลงประชามติหรือประชาพิจารณ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญชัย เกิดปัญญาวัฒน์ (2535) ที่พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่ดีและควรนำมาใช้เป็นขั้นตอนหนึ่งในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม แต่ก่อนจะจัดให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมควรให้ประชาชนได้มีความพร้อมในด้านต่างๆ ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องสิ่งแวดล้อม การป้องกันรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและการรับรู้ข้อมูลของโครงการ ผลดีผลเสียของโครงการ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ เครือมาส สุจิตโต (2546) ที่กล่าวว่า โครงการที่เกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อชุมชน จึงเห็นว่าควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นตอนของการ

วางแผนการศึกษา การสำรวจความเห็น และควรเผยแพร่ผลการศึกษาต่อสาธารณะได้ร่วมพิจารณา รายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม ดังนั้นการสร้างความจริงใจในการดำเนินการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ผู้ดำเนินโครงการต้องเปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับโครงการและข้อมูลที่ได้จากการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้องและแท้จริงต่อประชาชน นอกจากนี้ในกระบวนการรับฟังความเห็นของประชาชนต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นหรือซักถามผู้ดำเนินโครงการ ได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้ข้อซักถามของประชาชนจะต้องได้รับการชี้แจงให้เกิดความเข้าใจแก่ประชาชนมากที่สุด (Gunes et al., 2005 และ Creighton, 2005) ซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนเห็นถึงความจริงใจของผู้ดำเนินโครงการที่มีต่อประชาชนและยอมรับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ผู้ดำเนินโครงการจัดขึ้น

สำหรับวิธีการที่เหมาะสมในการดำเนินการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมพบว่า ได้มีการดำเนินการใน 3 ส่วนคือ 1) การประชุมชี้แจงรายละเอียดโครงการ มาตรการป้องกันแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมพร้อมรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ 2) การจัดให้มีการเยี่ยมชม โรงไฟฟ้าถ่านหินของบริษัทที่เปิดดำเนินการแล้ว 3) การจัดประชุมย่อยเพื่อชี้แจงรายละเอียดโครงการ นำเสนอผลการศึกษาและมาตรการด้านสิ่งแวดล้อม รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมประชุม โดยจะเห็นได้ว่าระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เกิดขึ้นให้ความสำคัญกับการให้ข้อมูลและการรับฟังความคิดเห็น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภิริดี ลีภากาศ (2554) ที่พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมในเขตควบคุมมลพิษ คือ ระดับการให้ข้อมูลข่าวสารซึ่งระดับที่มากที่สุด ส่วนระดับการมีส่วนร่วมที่ต่ำสุดคือ การมีส่วนร่วมในระดับการหารือและการมีส่วนร่วมเข้ามามีบทบาท ทั้งนี้กระบวนการที่เกิดขึ้นต้องถูกต้องตามหลักการ ขั้นตอนและเป็นไปตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งจะทำให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นมากขึ้น ทั้งนี้รูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมมีหลายรูปแบบ แต่อย่างน้อยกระบวนการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นควรให้มีการรับฟังความเห็นของประชาชน ส่วนรูปแบบการมีส่วนร่วมอื่นๆ การนำมาใช้ต้องคำนึงถึงบริบทของพื้นที่นั้นร่วมด้วย

ในด้านความโปร่งใสของกระบวนการพบว่า การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของโครงการในทุกๆ ขั้นตอนของการดำเนินการให้ประชาชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ ทราบ เป็นสิ่งสำคัญ เพราะแสดงให้เห็นถึงกระบวนการที่โปร่งใส ผู้ดำเนินโครงการต้องมีการสื่อสารประชาสัมพันธ์ข้อมูลแก่ประชาชนหรือผู้มีส่วนได้เสียอยู่ตลอดเวลา เช่น การทำแผ่นพับประชาสัมพันธ์ การจัดตั้งศูนย์ข้อมูลข่าวสารเพื่อบริการและอำนวยความสะดวกผู้ที่มาติดต่อขอข้อมูล และการชี้แจงผลของการนำความคิดเห็นที่ได้จากประชาชนไปปรับใช้ในโครงการ ทั้งนี้จะช่วยสร้างความเชื่อมั่นในการ

ค่านิยามงานของโครงการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วสันต์ วัฒนะรัตน์ (2541) ที่พบว่า ควรมีการปรับปรุงกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมให้เกิดประโยชน์เพิ่มมากขึ้น ได้แก่ ควรกำหนดขอบเขตการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมให้ชัดเจนขึ้น และควรมีการเปิดเผยข้อมูลและการดำเนินการอย่างโปร่งใสทุกขั้นตอน ดังนั้นสิ่งที่ผู้ดำเนินโครงการต้องคำนึงถึงการเปิดเผยข้อมูลให้ผู้มีส่วนได้เสียรับทราบและต้องมีการสื่อสารสองทางอยู่ตลอดเวลา รวมถึงใช้สื่อประชาสัมพันธ์ที่มีความหลากหลายเพื่อนำเสนอแก่ผู้มีส่วนได้เสียให้มีความครอบคลุมมากขึ้น (Beierle et al., 2002; Bond et al., 2004; Creighton, 2005; Frewer et al., 2005, Forss, 2005; Rowe et al., 2000 และสถาบันสังคมร่วมกับสถาบันวิจัยสถานะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545) เพื่อให้ประชาชนทราบถึงการดำเนินการของผู้ดำเนินโครงการว่าเป็นไปอย่างไร

ในด้านข้อมูลที่ถูกต้องครอบคลุมพบว่า ข้อมูลต่างๆ ที่ผู้ดำเนินโครงการนำมาเสนอให้ประชาชนรับทราบยังไม่เป็นที่ยอมรับของประชาชน เนื่องจากประชาชนไม่เชื่อมั่นในข้อมูลของผู้ดำเนินโครงการที่จัดทำขึ้นและมองว่าข้อมูลที่นำมาใช้ยังไม่ถูกต้องตามความเป็นจริง และการสื่อสารข้อมูลให้ประชาชนรับทราบผู้ดำเนินโครงการต้องสามารถอธิบายข้อมูลเหล่านั้นให้เป็นข้อมูลที่เข้าใจง่ายที่สุดสำหรับประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ของ สำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (2549) ที่ระบุว่า ชีตความสามารถของผู้มีส่วนได้เสียในการที่จะเข้าใจโครงการ และสามารถประเมินทางเลือกต่างๆ ตลอดจนชี้แจงข้อกังวล และข้อคิดเห็นได้อย่างมีอิสระปราศจากความกลัวเกรงหรือการบังคับ ฉะนั้นข้อมูลต่างๆ ที่ผู้ดำเนินโครงการนำมาเสนอโดยเฉพาะในด้านเทคนิค ควรที่จะได้มีการกลั่นกรอง แยกย่อยและแปลเป็นภาษาท้องถิ่นเพื่อให้ง่ายต่อการเข้าใจของคนในชุมชนหรือผู้เข้าร่วม ให้สามารถร่วมหารือในประเด็นต่างๆ เกี่ยวกับโครงการและผลกระทบได้ วิธีการหารือจะต้องครอบคลุมสอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นๆ เอกสารและภาษาที่ใช้ควรจะมีการปรับให้เหมาะสมกับผู้เข้าร่วมหารือที่มีความหลากหลาย โดยเฉพาะหากผู้ที่ได้รับผลกระทบเป็นกลุ่มชุมชนดั้งเดิมหรือชนเผ่า ดังนั้นการสื่อสารข้อมูลระหว่างผู้ดำเนินโครงการและประชาชนที่เป็นข้อมูลที่เข้าใจง่ายและเหมาะสมกับท้องถิ่นนั้นๆ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำใหักระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเกิดประโยชน์สูงสุด

5.1.1.4 ผลผลิต (Product)

การศึกษาด้านผลผลิตของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมพบว่า ในด้านของรายงานประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมได้มีการระบุถึงที่มาและความสำคัญของโครงการ รายละเอียดโครงการ ผลการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม มาตรการใน

การแก้ไข เป็นต้น ซึ่งได้ดำเนินการตามระเบียบที่มีการกำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติและแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ลงวันที่ 24 เมษายน 2555 ที่ระบุว่า ข้อมูลที่ระบุในรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 1) บทนำ: ที่มาวัตถุประสงค์ของโครงการ เหตุผลความจำเป็นในการดำเนินโครงการ วัตถุประสงค์การจัดทำรายงานขอบเขตการศึกษา และวิธีการศึกษา 2) ที่ตั้งโครงการ: โดยมีภาพและแผนที่ตั้งโครงการ รวมทั้งแผนที่แสดงองค์ประกอบทางสิ่งแวดล้อม ในบริเวณที่อาจได้รับผลกระทบจากโครงการ 3) รายละเอียดโครงการ: ให้มีรายละเอียดที่สามารถแสดงภาพรวมได้ชัดเจน 4) สภาพแวดล้อมในปัจจุบัน: ให้แสดงรายละเอียดพร้อมภาพถ่ายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านกายภาพ ชีวภาพ รายละเอียดคุณค่าการใช้ประโยชน์ของมนุษย์ และคุณค่าคุณภาพชีวิต ตลอดจนสภาพปัญหาปัจจุบันบริเวณพื้นที่โครงการพร้อมแสดงแผนที่สภาพแวดล้อมบริเวณโครงการ การใช้ประโยชน์ที่ดินโดยรอบโครงการ ตลอดจนบริเวณที่อาจได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการ 5) การประเมินทางเลือกในการดำเนินการและการประเมินผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากโครงการ 6) มาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมและการชดเชย 7) มาตรการติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อม และ 8) ตารางสรุปผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่สำคัญพร้อมด้วยมาตรการป้องกัน และแก้ไขผลกระทบดังกล่าว ทั้งนี้สำหรับรายงานประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมยังไม่ได้รับความเชื่อมั่นจากกระบวนการจัดทำรายงานที่เป็นลักษณะของการที่เจ้าของโครงการเป็นผู้ว่าจ้างให้บริษัทที่ปรึกษาเพื่อมาจัดทำรายงานประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและประชาสัมพันธ์โครงการ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสถาบันสังคมร่วมกับสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2545) ที่พบว่า การถ่ายโอนความรับผิดชอบในการดำเนินการด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนให้เป็นหน้าที่ของบริษัทที่ปรึกษาทุกประการ โดยจะเกิดปัญหาในขั้นตอนของการประชาสัมพันธ์โครงการที่ทำให้ประชาชนอาจเกิดความไม่ไว้วางใจในการทำงานของบริษัทที่ปรึกษาว่าไม่เป็นกลาง และในด้านการเพิ่มเติมข้อมูลหรือชี้แจงข้อมูลในส่วนของประชาชน นักวิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ผู้พิจารณารายงานประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมได้รับข้อมูลเพิ่มเติมยังไม่สามารถทำได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุทธิศักดิ์ ภัทรมานะวงศ์ (2553) ที่พบว่า กระบวนการทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมยังขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน การพิจารณารายงานมีศูนย์รวมอำนาจอยู่ที่ส่วนกลางและการควบคุมให้ปฏิบัติตามมาตรการที่กำหนดยังไม่มีประสิทธิภาพ ดังนั้นการที่จะทำให้อำนาจการประเมินผลกระทบเกิดความน่าเชื่อถือและเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย ผู้ที่จัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมต้องเป็นอิสระจากเจ้าของโครงการเพื่อไม่ให้มี

อิทธิพลต่อการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นในกระบวนการศึกษาที่เกิดขึ้นว่ามีความเป็นกลางไม่อยู่ภายใต้การควบคุมของเจ้าของโครงการ นอกจากนี้ในขั้นตอนของการพิจารณารายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของหน่วยงานอนุญาตต้องสามารถให้ผู้มีส่วนได้เสียชี้แจงหรือเพิ่มเติมข้อมูลที่อาจไม่มีอยู่ในรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่ถูกจัดทำขึ้น ซึ่งจะทำได้ข้อมูลที่มีความหลากหลายสมบูรณ์ครบถ้วนและเป็นที่ยอมรับของผู้มีส่วนได้เสียมากยิ่งขึ้น

ในส่วนของผลลัพธ์ของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมพบว่า เป็นการถ่วงดุลอำนาจระหว่างประชาชนและผู้ดำเนินโครงการเพื่อให้เกิดการรับฟังและชี้แจงข้อมูลจากทั้งสองฝ่าย สำหรับประชาชนจะได้รับรู้ข้อมูลและมีความเข้าใจในโครงการมากขึ้น สำหรับผู้ดำเนินโครงการจะได้รับข้อวิตกกังวล ข้อเสนอแนะ และความเห็นของประชาชน เพื่อที่จะนำไปปรับใช้ในการป้องกันแก้ไขการดำเนินงาน และตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของประชาชน รวมทั้งนำข้อเสนอแนะจากประชาชนที่ได้นำไปประกอบในรายงานการประเมินผลกระทบที่จัดทำขึ้นเพื่อเสนอต่อหน่วยงานอนุญาตต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ของสำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (2549) ที่ระบุว่า วัตถุประสงค์หลักอันหนึ่งของการหารือกับประชาชนก็เพื่อนำความคิดเห็นและข้อเสนอแนะไปปรับปรุงการออกแบบและการดำเนินงานของโครงการ ในหลายกรณีด้วยกัน ประชาชนได้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นแต่หลังจากการหารือแล้วนั้น ประชาชนมักจะไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารเพิ่มเติมว่าสิ่งที่ได้เสนอไปนั้น ทางโครงการได้นำมาพิจารณาเป็นส่วนประกอบในการปรับโครงการอย่างไรบ้าง การไม่ได้รับข้อมูลย้อนกลับนี้ก่อให้เกิดความระแวง เกิดการไม่ให้ความร่วมมือในการหารือเพราะกลัวว่าตนจะถูกใช้เป็นเครื่องมือในการอนุมัติโครงการว่าได้หารือกับภาคประชาชนแล้ว ฉะนั้นผู้เสนอโครงการและหน่วยงานของรัฐจำเป็นต้องให้แน่ใจว่าในการหารือนั้นมีการจัดบันทึกการหารือในประเด็นต่างๆอย่างเพียงพอ และให้ผู้เสนอโครงการหรือหน่วยงานของรัฐประกาศสรุปผลการรับฟังความคิดเห็นให้ประชาชนทราบภายใน 15 วัน ภายหลังจากที่เสร็จสิ้นการรับฟังความคิดเห็น และควรจัดให้มีระบบการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนตลอดระยะเวลาของโครงการ และประกาศให้ประชาชนรับทราบถึงระบบการรับฟังความคิดเห็นและกลไกการแก้ไขปัญหาของทางโครงการ และยังคงสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุทิน บุญญธิดา และคณะ (2540) ที่พบว่า การได้รับความรู้และความเข้าใจในข้อมูลข่าวสารมีบทบาทสำคัญต่อทัศนคติของประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการ รวมถึงช่องทางและกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนที่จะให้ผู้รับผลกระทบเข้าร่วมและในเวลาจังหวะที่เหมาะสมในกระบวนการในการดำเนินโครงการจะมีผลต่อความพึงพอใจของประชาชนที่ได้มีโอกาสแสดงออก ช่วยเปิดโอกาสให้หน่วยงานและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องได้รับรู้

ความต้องการต่างๆ จากประชาชน ผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการ เพื่อนำไปประกอบการอนุมัติโครงการและดำเนินโครงการ จึงกล่าวได้ว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นกระบวนการที่จะสร้างความรู้ความเข้าใจ การชี้แจงข้อมูล การแสดงความคิดเห็น และข้อวิตกกังวล ระหว่างผู้ดำเนินโครงการและประชาชนให้มีการร่วมรับฟังเสมือนเวทีในการแลกเปลี่ยนข้อมูล ความเห็น เพื่อนำไปสู่การร่วมวางแผน กำหนดมาตรการแก้ไขและป้องกันผลกระทบสิ่งแวดล้อม (McGruck, 2003 และ Gunes et al., 2005) ระหว่างผู้ดำเนินโครงการและประชาชนในการดำเนินโครงการในอนาคต

ในด้านของการมีส่วนร่วมตามกฎหมายพบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น เป็นกระบวนการที่ได้ยึดตามระเบียบและข้อกำหนดตามกฎหมาย เพื่อให้สามารถดำเนินโครงการได้อย่างถูกต้อง แต่ทั้งนี้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในบางโครงการเป็นเพียงการดำเนินการเพื่อให้ครบถ้วนตามกฎหมายเท่านั้นและไม่ก่อให้เกิดประโยชน์กับประชาชนและเป็นการลดความน่าเชื่อถือของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

5.1.1.5 ผลกระทบ (Impact)

การศึกษาด้านผลกระทบของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมพบว่า ในด้านของการลดความขัดแย้งสามารถใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมาใช้ตั้งแต่กระบวนการเลือกพื้นที่โครงการหรือการศึกษาความเหมาะสมของพื้นที่ เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ทราบถึงเหตุผลความจำเป็นของผู้ดำเนินโครงการที่ทำการเลือกพื้นที่ ทำให้ผู้ดำเนินโครงการทราบถึงความต้องการของประชาชนและนำไปสู่การวางแผน ปรับปรุงหรือปรับเปลี่ยนโครงการให้มีความเหมาะสมกับพื้นที่ ซึ่งจะช่วยให้ผู้ดำเนินโครงการประหยัดต้นทุนและเวลาได้มากขึ้น รวมถึงเป็นการป้องกันหรือลดความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นได้ หากแต่มีการเริ่มกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนภายหลังการเลือกพื้นที่หรือการศึกษาความเหมาะสมของพื้นที่ผ่านไปแล้วก็อาจนำไปสู่ความขัดแย้งได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เกรย์ตัน เจมส์ แอล (2547) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมาตั้งแต่ต้น สามารถที่จะลดความล่าช้าและลดค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งของประชาชนได้ และยังสอดคล้องกับสำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (2549) ที่ระบุว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเต็มรูปแบบมักจะสิ้นเปลืองและเสียเวลา แต่ในทางปฏิบัติแล้วการมีส่วนร่วมของประชาชนมาตั้งแต่ต้น สามารถที่จะลดความล่าช้าและลดค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งของประชาชนได้ ดังนั้นการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมาใช้ตั้งแต่กระบวนการเลือกพื้นที่โครงการจะเป็นวิธีการ

หนึ่งที่จะช่วยลดการขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นหากมีการดำเนินโครงการ เนื่องจากจะช่วยให้ประชาชนและผู้ดำเนินโครงการได้มีการชี้แจงข้อมูลและแสดงความคิดเห็นของตนให้อีกฝ่ายได้ทราบ ซึ่งทำให้เจ้าของโครงการทราบถึงความต้องการหรือความวิตกกังวลของประชาชนและนำไปสู่การวางแผนโครงการเพื่อให้มีความเหมาะสมกับพื้นที่นั้นๆ และเป็นที่ยอมรับของประชาชนทุกฝ่าย

สำหรับความเชื่อมั่นต่อโครงการพบว่า ส่งผลต่อการดำเนินงานของผู้ดำเนินโครงการโดยตรง การเกิดปัญหาของความเชื่อมั่นต่อโครงการเกิดจากประชาชนขาดการยอมรับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เกิดขึ้น เนื่องจากไม่เชื่อมั่นถึงกระบวนการลดผลกระทบที่ผู้ดำเนินการระบุไว้ในรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมว่าจะดำเนินการได้จริง อีกทั้งเป็นกระบวนการที่เจ้าของโครงการเป็นผู้ว่าจ้างบริษัทที่ปรึกษามาดำเนินการ รวมถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เกิดจากการตั้งเป้าหมายของผู้ดำเนินโครงการที่จะต้องดำเนินการกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อให้โครงการผ่านรวมถึงการที่ผู้ดำเนินโครงการต้องให้ข้อมูลแก่ประชาชน หากในความเป็นจริงรูปแบบของความเชื่อมั่นของประชาชนจะเกิดขึ้นในสองรูปแบบคือ ความเชื่อมั่นที่จะยอมรับโครงการและความเชื่อมั่นที่จะไม่ยอมรับโครงการ (Pettis, 1999) ซึ่งผู้ดำเนินโครงการจะต้องยอมรับผลของความเชื่อมั่นที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจของประชาชน

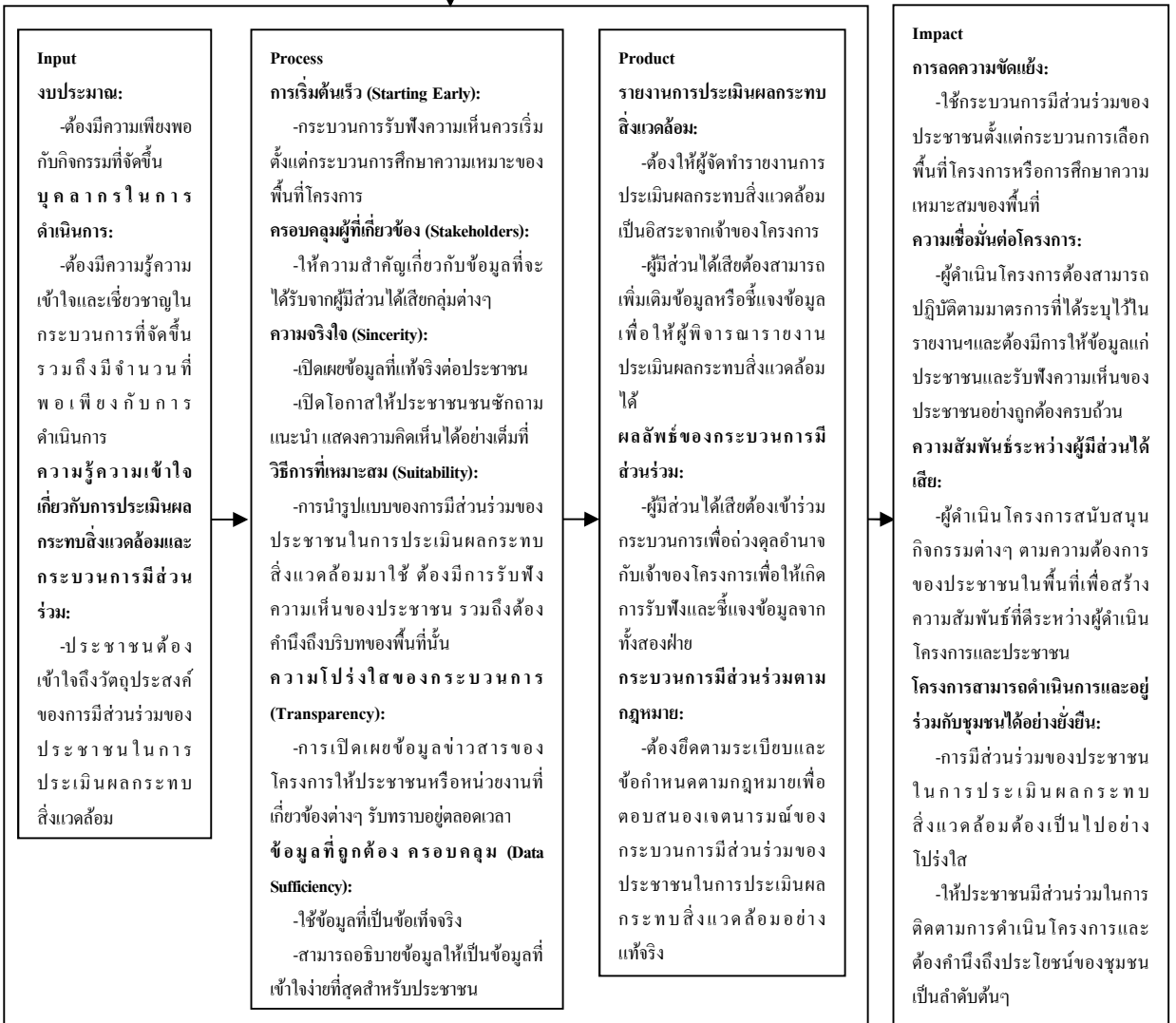
ในด้านของความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้เสียพบว่า ความสัมพันธ์ของประชาชนในพื้นที่ที่มีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ประชาชนส่วนใหญ่มีความเข้าใจกันละกัน โดยยอมรับความคิดเห็นของแต่ละฝ่ายจึงไม่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนเปลี่ยนแปลงไป สำหรับผู้ดำเนินโครงการจะต้องมีการร่วมกิจกรรมกับชุมชนทั้งด้านการศึกษา สุขภาพอนามัยและประเพณีต่างๆ ในท้องถิ่น รวมทั้งการสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ซึ่งเป็นแนวทางที่จะสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ดำเนินโครงการและประชาชน นำไปสู่การดำเนินการกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ง่ายขึ้น นอกจากนี้แนวทางและบรรยากาศในการจัดเวทีรับฟังความเห็นต้องดำเนินการให้อยู่ในบรรยากาศที่ดี ด้วยท่าทีประนีประนอมและไม่นำไปสู่การถกเถียงจนเกิดเป็นความขัดแย้ง

ในส่วนของความยั่งยืนของโครงการที่จะสามารถดำเนินการและอยู่ร่วมกับชุมชนพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมต้องเป็นไปอย่างโปร่งใส ให้ข้อมูลแก่ประชาชนอย่างถูกต้องและเป็นข้อเท็จจริง และสร้างความเชื่อมั่นในด้านการดำเนินโครงการ โดยการให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการติดตามการดำเนินโครงการตามข้อตกลงที่ตกลงร่วมกันไว้ นอกจากนี้การที่ผู้ดำเนินโครงการคำนึงถึงประโยชน์ของชุมชนที่จะได้รับจากโครงการเป็นลำดับต้นๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เครือมาศ สุจิตโต (2546) ที่พบว่า ในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

โครงการ ด้วยเหตุที่การดำเนินโครงการอาจมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่ จึงควรได้ร่วมแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนข้อมูล ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สถาบันสังคมร่วมกับสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2545) ที่พบว่า เมื่อมีการก่อสร้างหรือเปิดดำเนินการแล้ว ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนของการติดตามและประเมินผล เพื่อเป็นเฝ้าระวังไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตของประชาชน คอยตรวจสอบว่าเจ้าของโครงการได้ดำเนินการตามที่เสนอไว้ในการศึกษาหรือไม่ และถ้าไม่ดำเนินการดังที่เสนอไว้ ประชาชนควรจะมีมาตรการจัดการอย่างไรต่อไป และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุริกร ช่างจัตุรัส (2547) ที่พบว่า การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกับสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ตั้งแต่การวางแผนการดำเนินงาน ออกกฎระเบียบ การควบคุมตรวจสอบและเฝ้าระวังป้องกัน จะทำให้การปฏิบัติงานด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น จึงกล่าวได้ว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่โปร่งใส การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตามการดำเนินโครงการ และการคำนึงถึงประโยชน์ของประชาชนเป็นอันดับแรก เป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะทำให้ผู้ดำเนินโครงการอยู่ร่วมกับประชาชนได้อย่างยั่งยืน

ทั้งนี้รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมของโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเขาคินทร์ที่ประสบความสำเร็จ โดยใช้เทคนิคการประเมินแบบ CIPP-I Model สามารถสรุปได้ดังภาพที่ 5.1

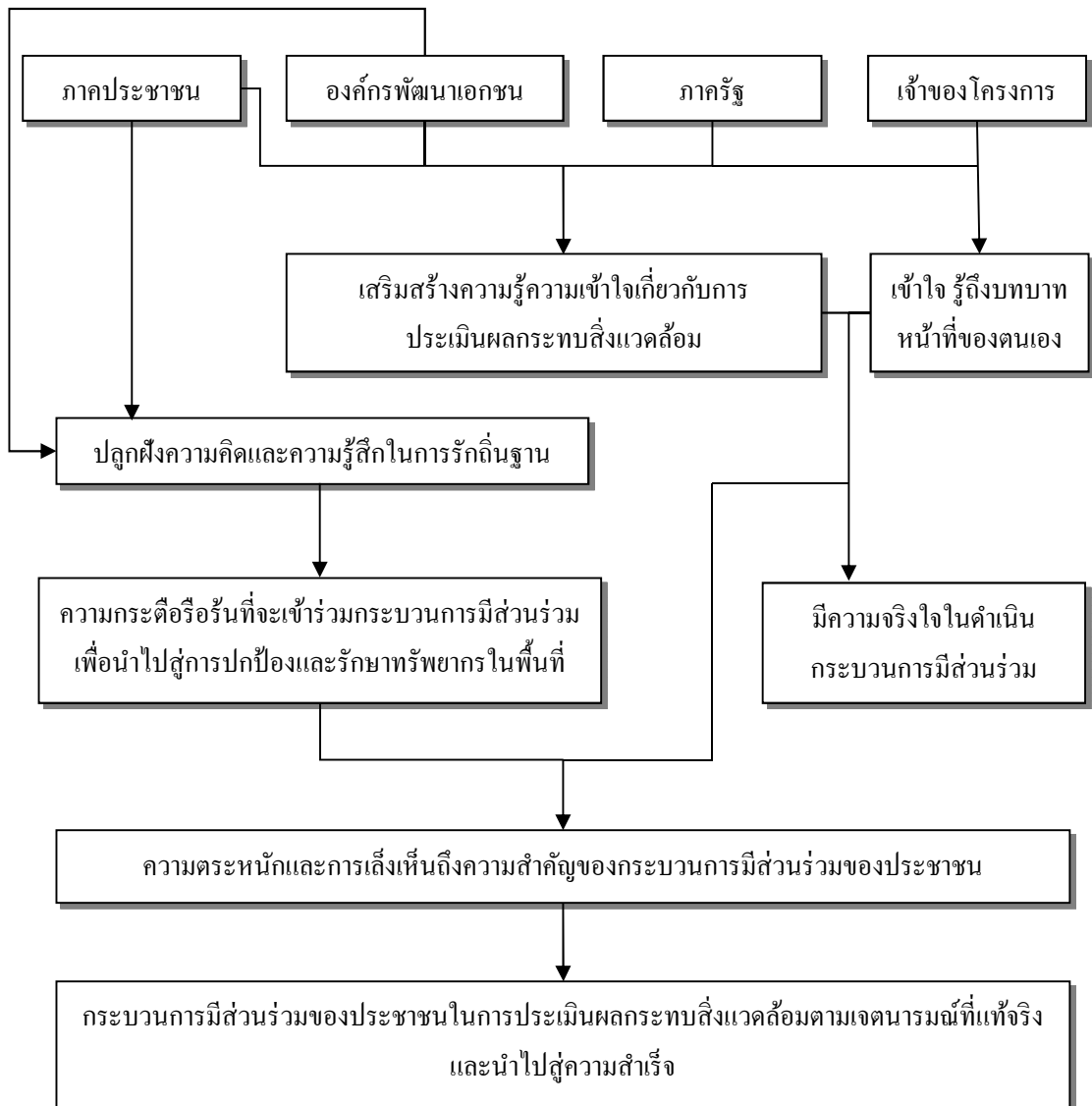
Context
 กฎหมายที่เกี่ยวข้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมและการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย:
 -ต้องมีการปรับปรุงกฎหมายให้มีความทันสมัยและเป็นปัจจุบัน
 -ต้องดำเนินการตามของกฎหมายและเจตนารมณ์ที่แท้จริงในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม
นโยบายด้านพลังงานไฟฟ้าของรัฐบาล:
 -ต้องมีการกระจายแหล่งผลิตไฟฟ้าให้มีความหลากหลายมากขึ้นเพื่อให้เกิดความมั่นคงในการผลิตไฟฟ้า
 -จำนวนโรงไฟฟ้าที่สร้างขึ้นต้องพิจารณาถึงความต้องการที่แท้จริงของประเทศเป็นหลัก
แผนพัฒนาจังหวัดฉะเชิงเทรา:
 -ต้องมีการเชื่อมโยงแผนของแต่ละส่วนราชการและก่อให้เกิดการประสานระหว่างแผนให้มีทิศทางหรือเป้าหมายเดียวกัน
 -ต้องไม่เกิดผลกระทบต่อประชาชนและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่
 -ต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัด

ภาพที่ 5.1 รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่ประสบความสำเร็จ

5.1.2 ปัจจัยความสำเร็จและปัญหาหรืออุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเขาหินซ้อน

1) ผลการศึกษาปัจจัยความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมพบว่า การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในส่วนของประชาชน ภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม และผู้มีส่วนได้เสียอื่นๆ เป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่สุด เพราะหากทุกภาคส่วนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริงแล้ว ผลที่ได้คือความตระหนักในการเห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชูติมา ตู๋นาราง (2553) ที่พบว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับขยะมูลฝอยเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมูลฝอยชุมชนในเขตเทศบาลนครสมุทรปราการ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุทธิชัย สุขสีเสน (2550) ที่พบว่า ความรู้ความเข้าใจเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการวางแผนพลังงานชุมชนในจังหวัดสงขลา นอกจากนี้การปลูกฝังความคิดและความรู้สึกในการรักถิ่นฐานเป็นสิ่งหนึ่งที่จะทำให้ประชาชนและผู้นำชุมชนเกิดความกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อนำไปสู่การปกป้องและรักษาทรัพยากรในพื้นที่ของตน โดยเฉพาะผู้นำชุมชนที่เป็นผู้มีความสำคัญในการประสานความร่วมมือระหว่างประชาชนในพื้นที่และผู้ดำเนินโครงการในด้านการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารและสนับสนุนชักชวนให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุดารัตน์ แผลวมัจฉะ (2554) ที่พบว่า ผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับ เคารพนับถือจากคนในชุมชนเป็นอย่างมาก จึงมีอิทธิพลในการชักจูง คัดค้าน ในการกระทำหรือดำเนินการต่างๆ ของสมาชิกในชุมชนเป็นอย่างดี ดังนั้นผู้นำชุมชนจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน CSR ได้ ทั้งนี้ทุกภาคส่วนจะต้องเข้าใจและรู้ถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองมีความจริงใจต่อกัน และการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายด้วยความกระตือรือร้น (จุฑารัตน์ ชมพันธุ์, 2555) ท้ายที่สุดกระบวนการที่เกิดขึ้นจะเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงและนำไปสู่ความสำเร็จ ดังภาพที่ 5.2

ภาพที่ 5.2 ปัจจัยความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

2) ปัญหาหรืออุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมพบว่า เกิดจากหลายสาเหตุ เช่น เกิดจากการขาดการตื่นตัวของประชาชนและผู้นำชุมชนที่จะเข้าร่วมในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่จัดขึ้น การขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน การขาดเวลาว่างที่จะเข้าร่วมเนื่องจากต้องทำงาน การไม่รับทราบข้อมูลข่าวสารหรือการประชาสัมพันธ์ รวมถึงการที่ประชาชนผู้คัดค้านโครงการไม่เข้าร่วมในกระบวนการ สาเหตุเหล่านี้ทำให้การรับฟังความเห็นของประชาชนได้ข้อมูลน้อยไม่ครอบคลุม ปัญหา ไม่ได้ข้อกังวลที่แท้จริงหรือได้ข้อมูลเพียงด้านเดียว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เครือมาศ

สุจิต โท (2546) พบว่า ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เกิดจากประชาชนบางส่วนไม่มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม รวมถึงการจัดให้ประชาชนมีส่วนร่วมยังไม่เพียงพอเหมาะสมและระยะเวลาในการจัดกระบวนการไม่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของชุมชน และยังคงคล้อยก้งานวิจัยของ เอกพงษ์ ทวีเขตร์กิจ (2550) ที่พบว่า ผู้นำท้องถิ่นมีบทบาทในการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับน้อย เนื่องจากการขาดความรู้ความเข้าใจและการขาดประสบการณ์ในการทำงาน นอกจากนี้กระบวนการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นมีเพียงประชาชนและผู้ดำเนินโครงการหรือบริษัทที่ปรึกษาที่เข้าร่วมในกระบวนการเท่านั้น หากยังขาดหน่วยงานกลางที่เป็นอิสระเข้ามาร่วมในกระบวนการทั้งการให้ข้อมูลข่าวสาร การจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ซึ่งทำให้ประชาชนขาดความน่าเชื่อถือในกระบวนการที่เกิดขึ้นและหากพิจารณาถึงพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 ยังคงขาดการระบุถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม รวมถึงขั้นตอนของการพิจารณารายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของหน่วยงานภาครัฐยังไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรับทราบข้อมูลและเสนอความเห็นเพิ่มเติม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริยา ชลทนุบำรุง (2548) ที่พบว่า พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมแต่ไม่ได้บัญญัติเรื่องการมีส่วนร่วมไว้โดยตรง ดังนั้นจึงควรออกประกาศกำหนดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมตั้งแต่ขั้นเริ่มต้นทำการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม และให้มีส่วนร่วมในทุกๆ ขั้นตอนต่อเนื่องกันไปอย่างเป็นระบบ ข้อเสนอแนะต่างๆ ที่ได้จากประชาชนจะต้องถูกนำมาพิจารณาด้วยเสมอทุกขั้นตอน ซึ่งภาครัฐต้องเข้ามาปรับปรุงแก้ไขหรือออกประกาศกระทรวงฯ โดยที่ระบุถึงการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมต้องเผยแพร่ให้ประชาชนทราบใน 3 ขั้นตอน คือ 1) Public Scoping 2) Public Review และ 3) Public Monitor เพื่อเป็นการกระจายบทบาท และอำนาจในการตัดสินใจด้านสิ่งแวดล้อมไปสู่ภาคประชาชนให้เพิ่มขึ้น มากกว่าที่จะเป็นการรวมศูนย์การตัดสินใจไว้ที่ภาครัฐเพียงอย่างเดียว (สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย, 2545)

5.1.3 แนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมของโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเขาคินทร์

จากการศึกษาพบว่าแนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมซึ่งครอบคลุมประเด็นต่างๆ 5 ประเด็น คือ 1) รูปแบบการรับฟังความเห็นของประชาชน

- 2) ข้อมูลที่นำมาใช้ 3) จริยธรรมในการดำเนินกระบวนการมีส่วนร่วม 4) โครงสร้างเชิงสถาบัน และ 5) ระเบียบ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

รูปแบบการรับฟังความเห็นของประชาชนควรเริ่มจากจุดระดับที่เล็กที่สุดแล้วจึงขยายขนาดของรูปแบบการรับฟังความเห็นให้ใหญ่ขึ้น เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบข้อมูลอย่างทั่วถึง และทำให้ผู้ดำเนินโครงการได้รับข้อวิตกกังวลและข้อเสนอแนะจากประชาชนเพิ่มขึ้น

ด้านการให้ข้อมูลและการรับฟังความเห็นของประชาชนควรเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนในการเลือกพื้นที่หรือการศึกษาความเหมาะสมของพื้นที่ตั้งโครงการ เพื่อรับทราบถึงความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อโครงการและทราบถึงการยอมรับของประชาชนในพื้นที่ ซึ่งเป็นการป้องกันความขัดแย้งไม่ให้เกิดขึ้น รวมถึงข้อมูลที่ถูกนำมาเสนอต้องเป็นข้อมูลที่เหมาะสมกับท้องถิ่นนั้นๆ เป็นการอธิบายด้วยภาษาที่ง่ายต่อความเข้าใจของประชาชน

ในส่วนของผู้ดำเนินโครงการควรนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดความโปร่งใสของกระบวนการและเป็นการดำเนินตามเจตนารมณ์ของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริง รวมถึงต้องตระหนักถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อประชาชนจากการดำเนินโครงการ โดยถ้าไรที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการบางส่วนต้องนำไปสร้างประโยชน์ให้กับส่วนรวม ซึ่งนำไปสู่การรับประโยชน์ร่วมกันทั้งประชาชนในพื้นที่และผู้ดำเนินโครงการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิรัตน์ เหลลมาน (2550) ที่พบว่า การอยู่ร่วมกันระหว่างผู้ประกอบการเหมืองแร่ทองคำและชุมชน ผู้ประกอบการต้องสร้างความเข้าใจด้านผลกระทบสิ่งแวดล้อม และการดูแลด้านสวัสดิการ การบริการชุมชนในเรื่องสุขภาพ เพื่อสร้างความแข็งแกร่งและสภาวะจิตใจที่ดีของประชาชน

ภาครัฐควรส่งเสริมให้เกิดมีสถาบันการศึกษาหรือหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการอบรมและให้ความรู้ความเข้าใจแก่หน่วยงานของรัฐ ผู้ดำเนินโครงการ และบุคคลทั่วไปที่สนใจ เกี่ยวกับเจตนารมณ์ที่แท้จริงของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่เป็นไปตามกฎหมายและความต้องการที่แท้จริงของสังคม เพื่อนำไปสู่รูปแบบ วิธีการ และกลยุทธ์ในการดำเนินกระบวนการมีส่วนร่วม และใช้ยึดถือปฏิบัติให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน นอกจากนี้ภาครัฐควรมีการจัดตั้งกองทุนในการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยให้ผู้ที่สนใจที่เป็นหน่วยงานอิสระ บริษัทเอกชน สถาบันการศึกษาเข้ามาประมูลเพื่อศึกษาและจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม รวมถึงการให้เงินสนับสนุนแก่ภาคประชาชนที่มีความต้องการที่ในจัดทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมในรูปแบบงานวิจัยชุมชน อีกทั้งยังควรมีการจัดตั้งหน่วยงานกลางที่เป็นอิสระจากผู้ดำเนินโครงการที่จะมาร่วมทำหน้าที่ในการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและการจัดกระบวนการรับฟังความเห็นของประชาชนเพื่อให้กระบวนการที่เกิดขึ้นมี

ความโปร่งใส หรือทำหน้าที่ในการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งจะทำให้ประชาชนรู้ความเข้าใจ มีความเชื่อถือและมั่นใจกระบวนการที่เกิดขึ้นเพิ่มมากขึ้น

สำหรับระเบียบของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการต้องแก้ไขในระเบียบที่มีอยู่ โดยกำหนดให้รายงานประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของผู้ดำเนินโครงการเป็นเอกสารสาธารณะเพื่อให้ประชาชนได้รับทราบข้อมูล นอกจากนี้ควรมีการเปิดเผยข้อมูลให้ประชาชนรับทราบข้อมูล ตั้งแต่ขั้นตอนการพิจารณาของคณะกรรมการผู้ชำนาญการ และให้ประชาชนสามารถเพิ่มเติมข้อมูลต่างๆที่ไม่มีในรายงานหรือเป็นข้อมูลใหม่ เพื่อให้คณะกรรมการผู้ชำนาญการนำไปพิจารณาควบคู่กับรายงานประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่ผู้ดำเนินโครงการจัดทำขึ้น

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

ในส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ข้อเสนอแนะสำหรับภาครัฐ ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ดำเนินโครงการ และข้อเสนอแนะสำหรับประชาชน ดังนี้

1) ข้อเสนอแนะสำหรับภาครัฐ

(1) ภาครัฐควรมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเพื่อให้กฎหมายแต่ละฉบับมีความสอดคล้องกัน มีความทันสมัยและเป็นปัจจุบันมากที่สุด รวมถึงการกำหนดระเบียบข้อบังคับต้องกำหนดให้มีความชัดเจนสิทธิของประชาชนที่จะมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมตั้งแต่ขั้นตอนในการศึกษาความเหมาะสมของโครงการที่เป็นโครงการของเอกชน

(2) ภาครัฐต้องแก้ไขระเบียบให้มีการเผยแพร่รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมฉบับสมบูรณ์ของโครงการเพื่อให้ผู้ที่สนใจสามารถศึกษาและเสนอแนะข้อมูลเพิ่มเติมให้กับรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมได้ เพราะรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นเอกสารที่จะมีผลต่อสาธารณะ ดังนั้นควรแก้ไขและระบุให้รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นเอกสารสาธารณะ

(3) ภาครัฐควรกำหนดให้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมต้องเกิดจากหน่วยงานที่เป็นอิสระจากเจ้าของโครงการ ไม่ว่าจะเป็นนักวิชาการ มหาวิทยาลัย บริษัทที่ปรึกษา รวมถึงประชาชนในพื้นที่ที่มีความต้องการศึกษา โดยการดำเนิน

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมภายใต้การสนับสนุนของกองทุนการจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม ซึ่งทำให้ประชาชนมีความเชื่อถือให้กับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมากยิ่งขึ้น

(4) ภาครัฐควรกำหนดให้กระบวนการพิจารณารายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของคณะกรรมการผู้ชำนาญการเปิดโอกาสให้ประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชน หรือผู้ที่มีข้อมูลสามารถเสนอข้อมูลให้แก่คณะกรรมการผู้ชำนาญการเพื่อนำไปพิจารณาควบคู่รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่กำลังมีการพิจารณาอยู่ เพื่อที่จะได้ข้อมูลที่มีความหลากหลายจากหลายภาคส่วน ซึ่งจะทำให้การพิจารณารายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของคณะกรรมการผู้ชำนาญการมีความถูกต้องและเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายเพิ่มขึ้น

(5) ภาครัฐควรเพิ่มความหลากหลายของแหล่งผลิตพลังงานไฟฟ้าเพื่อให้เกิดความมั่นคงเพิ่มขึ้น และสนับสนุนภาคเอกชนในการผลิตไฟฟ้าเพื่อให้เกิดการแข่งขันและทำให้ราคาไฟฟ้าถูกลง แต่สิ่งสำคัญที่ภาครัฐต้องพิจารณาและให้ความสำคัญมากที่สุดคือ การควบคุมการก่อสร้างโรงไฟฟ้าเพิ่ม ซึ่งต้องคำนึงถึงความต้องการพลังงานไฟฟ้าอย่างแท้จริงเพราะการสร้างโรงไฟฟ้าใหม่ซักหนึ่งแห่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมไม่มากนักน้อย อีกทั้งผลกระทบที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เป็นประชาชนในชนบทเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดเนื่องจากอยู่ใกล้พื้นที่ตั้งโรงไฟฟ้า

2) ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ดำเนินโครงการ

(1) ผู้ดำเนินโครงการต้องการดำเนินกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมผู้ดำเนินโครงการจะต้องดำเนินการอย่างโปร่งใส มีการชี้แจงข้อมูลการดำเนินโครงการให้ประชาชนได้รับทราบอยู่ตลอดเวลา รวมถึงอำนวยความสะดวกด้านข้อมูลแก่ประชาชนตลอดเวลาที่มีการดำเนินกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

(2) ผู้ดำเนินโครงการต้องการดำเนินกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมตั้งแต่ขั้นตอนการศึกษาความเหมาะสมของพื้นที่โครงการเพื่อให้ประชาชนในพื้นที่รับทราบข้อมูลและทำให้ผู้ดำเนินโครงการทราบถึงความต้องการของประชาชนในพื้นที่เป็นการลดความเสี่ยงที่จะนำไปสู่ความขัดแย้งหากมีโครงการเกิดขึ้นในพื้นที่ ทั้งนี้ผู้ดำเนินโครงการจะช่วยประหยัดงบประมาณและเวลาในการดำเนินการลง

(3) ผู้ดำเนินโครงการต้องนำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับโครงการในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เป็นข้อเท็จจริง และข้อมูลที่น่าเสนอแก่ประชาชนต้องมีการอธิบายให้เข้าใจต่อความเข้าใจของประชาชน เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ความ

เข้าใจเพิ่มขึ้นและสามารถที่จะเข้าร่วมกิจกรรมรับฟังความคิดเห็นได้ เพื่อนำไปสู่การเสนอแนะจาก ส่วนของประชาชน

3) ข้อเสนอแนะสำหรับประชาชน

(1) ประชาชนต้องเปิดใจและยอมรับการเข้ามาดำเนินกระบวนการมีส่วนร่วมที่จัด ขึ้นโดยผู้ดำเนินโครงการ พร้อมทั้งเปิดใจในการรับฟังข้อมูลจากทุกฝ่ายที่เข้ามาให้ข้อมูลในด้าน ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการอย่างเท่าเทียมกัน

(2) ประชาชนต้องยอมรับความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียอื่นๆ ที่มีความคิดเห็น แตกต่างกัน ซึ่งจะทำได้รับทราบเหตุผลของแต่ละฝ่ายเพื่อนำไปสู่การร่วมมือกันในการหา ทางออกของปัญหาหรือแนวทางที่เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายร่วมกัน

(3) ประชาชนต้องตื่นตัวกับกระบวนการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้น เพื่อให้สามารถ เดินหน้าไปสู่จุดมุ่งหมายของกระบวนการมีส่วนร่วมที่ประสบความสำเร็จ เพราะจะก่อให้เกิดการ แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆ ที่มีประโยชน์แก่ผู้ดำเนินโครงการ ทั้งนี้เมื่อประชาชน เกิดการตื่นตัวแล้วการเข้าร่วมกระบวนการมีส่วนร่วมจะเป็นไปเพื่อการปกป้องรักษาทรัพยากรใน พื้นที่ตามสิทธิที่มี ไม่ใช่เพื่อให้กระบวนการมีส่วนร่วมครบถ้วนตามที่กังวล

5.2.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาหาข้อมูลและระมัดระวังในการเลือกพื้นที่หรือ โครงการในการทำการวิจัยเนื่องจากเป็นประเด็นการวิจัยที่มีความละเอียดอ่อนและมีความขัดแย้ง เกิดขึ้นในพื้นที่ ซึ่งอาจมีผลต่อการศึกษาและรวบรวมข้อมูลโดยตรง ดังนั้นควรมีการประสานกับกลุ่ม ตัวอย่างที่ต้องการศึกษาก่อนเพราะอาจไม่ได้รับความร่วมมือ ซึ่งจะกลายเป็นอุปสรรคของการวิจัย

2) ในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาประเภทโครงการอื่นที่ต้องมีการใช้กระบวนการมี ส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม รวมถึงโครงการที่ต้องประเมินผลกระทบ ทางสุขภาพ เพื่อเป็นการเปรียบเทียบความแตกต่างหรือความสอดคล้องกับงานวิจัยนี้ และนำเสนอเป็น รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเพื่อใช้เป็นตัวอย่าง ในการดำเนินการของผู้ดำเนินโครงการอื่นในอนาคต

3) ควรศึกษาปัจจัยความสำเร็จในการสร้างความร่วมมือจากประชาชนของการมีส่วน ร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในหลายๆ โครงการที่ประสบความสำเร็จและไม่มีความ ขัดแย้งเกิดขึ้นในพื้นที่ เพื่อนำไปสู่การสร้างแนวทางในการปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จของการจัด กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

4) การศึกษาวิจัยควรศึกษาทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพควบคู่กัน โดยอาจทำการศึกษาในเชิงปริมาณก่อนเพื่อให้ได้ประเด็นที่สนใจหรือประเด็นที่มีความสำคัญต่องานวิจัย แล้วทำการศึกษาเชิงคุณภาพในประเด็นเหล่านั้นเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เจาะลึกเพิ่มขึ้น ซึ่งวิธีการศึกษารูปแบบนี้จะส่งผลให้ผลการศึกษาวิจัยมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กนกพร สว่างแจ้ง. 2540. การประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (ENVIRONMENTAL IMPACT ASSESSMENT). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- กนกพร สว่างแจ้ง. 2549. เอกสารคำสอนการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ขั้นตอนการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่. 2556. สถานการณ์ถ่านหินนำเข้าปี 2553 และแนวโน้มปี 2554. ค้นวันที่ 12 มีนาคม 2556 จาก <http://www.dpim.go.th/articles/article?catid=127&articleid=3304>
- กระทรวงพลังงาน. 2555. รายงานประจำปี 2554. กรุงเทพฯ: กระทรวงพลังงาน.
- การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย. 2556. ก. สถิติความต้องการไฟฟ้าสูงสุด ปี 2533-2555. ค้นวันที่ 7 มีนาคม 2556 จาก http://www.egat.co.th/index.php?option=com_egatstatistics&Itemid=881&view=hellos&key=1
- การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย. 2556. ข. สัดส่วนการใช้เชื้อเพลิงผลิตไฟฟ้าปี 2554-2555. ค้นวันที่ 7 มีนาคม 2556 จาก http://www.egat.co.th/index.php?option=com_egatstatistics&Itemid=881&view=hellos&key=2
- เครย์ตัน เจมส์ แอล. 2547. คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน Involving Citizens in Community Decision Making. โดย วันชัย วัฒนศัพท์. ครั้งที่พิมพ์ 4. ขอนแก่น: ศิริภักดิ์ ออฟเซ็ท.
- เครือมาศ สุจิตโต. 2546. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โครงการโรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซีย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- จังหวัดฉะเชิงเทรา. 2555. ข้อมูลอำเภอพนมสารคาม. ค้นวันที่ 19 พฤษภาคม 2556 จาก http://www.chachoengsao.go.th/sotorn/index.php?option=com_content&view=article&id=133&Itemid=128
- จุฑารัตน์ ชมพันธุ์. 2555. การวิเคราะห์หลัก “การมีส่วนร่วมของประชาชน” ใน “The Public Participation Handbook: Making Better Decisions through Citizen Involvement” ในบริบทประเทศไทย”. วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม. 8 (มกราคม-มิถุนายน): 123-141

เจ้าหน้าที่สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดฉะเชิงเทรา. 2555 (13 ธันวาคม).

การสัมภาษณ์.

เจ้าหน้าที่สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2555 (8 พฤศจิกายน).

การสัมภาษณ์.

เจ้าหน้าที่สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน. 2556 (8 มกราคม). การสัมภาษณ์.

เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม. 2555 (5 ธันวาคม). การสัมภาษณ์.

เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลเขาหินซ้อน. 2555 (3 ธันวาคม). การสัมภาษณ์.

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. 2526. การระดมประชาชนเพื่อการพัฒนาชนบท. **เศรษฐศาสตร์ปริทัศน์**.

6 (มกราคม-มิถุนายน): 1-21

จำลอง โพธิ์บุญ. 2552. การบริหารโครงการสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: ทิพนตร์การพิมพ์.

ฉัตรไชย รัตนไชย. 2553. การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชุตินา ตันาราง. 2553. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมูลฝอยชุมชนใน

เขตเทศบาลนครสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ชูเกียรติ ศิวเวทกุล. 2544. การแก้ไขความขัดแย้ง: ศึกษากรณีการรับฟังความคิดเห็นในโครงการ

อ่างเก็บน้ำโปร่งขุนเพชร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เดชรัด สุขกำเนิด. 2543. กรณีศึกษา ความขัดแย้งและการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการ

ทางด้านพลังงานของประเทศไทย. **ธรรมาภิบาล การมีส่วนร่วมของประชาชนและ**

กระบวนการด้านสิ่งแวดล้อม. โดย สุธาวัลย์ เสถียรไทย. 2544. กรุงเทพฯ: สายธาร.

หน้า 222-223.

ทวิวงศ์ ศรีบุรี. 2541. EIA การวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: มายด์ พับลิชซิง.

ธีรศักดิ์ ศรีสุรกุล. 2555. การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอก

ระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล: การประยุกต์ใช้การวิเคราะห์

องค์ประกอบเชิงยืนยันและการวิจัยปฏิบัติการ. ปรินญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อม. 2555 (28 ธันวาคม). การสัมภาษณ์.

นงเยาว์ หลีพันธุ์. 2537. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำโครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก

เล็กในจังหวัดจันทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

- บริษัท แอร์เซฟ จำกัด. 2552. รายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม โครงการโรงไฟฟ้า
พลังงานความร้อน 600 เมกะวัตต์ จังหวัดฉะเชิงเทรา. กรุงเทพฯ: แอร์เซฟ.
- บุญชัย เกิดปัญญาวัฒน์. 2535. การศึกษาความเหมาะสมในการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อ
กระบวนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของ
โครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และ
หลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติและแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์
ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. **ราชกิจจานุเบกษา**. ฉบับกฤษฎีกา 129, 97ง (20 มิถุนายน):
1-2.
- ประชาชนคนที่ 1 ตำบลเกาะขนุน อำเภอพนมสารคาม. 2555 (25 พฤศจิกายน). การสัมภาษณ์.
- ประชาชนคนที่ 1 ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม. 2555 (25 พฤศจิกายน). การสัมภาษณ์.
- ประชาชนคนที่ 1 ตำบลคูยายหมี อำเภอสนามชัยเขต. 2555 (3 ธันวาคม). การสัมภาษณ์.
- ประชาชนคนที่ 2 ตำบลเกาะขนุน อำเภอพนมสารคาม. 2555 (3 ธันวาคม). การสัมภาษณ์.
- ประชาชนคนที่ 2 ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม. 2555 (25 พฤศจิกายน). การสัมภาษณ์.
- ประชาชนคนที่ 2 ตำบลคูยายหมี อำเภอสนามชัยเขต. 2555 (3 ธันวาคม). การสัมภาษณ์.
- ประชาชนคนที่ 3 ตำบลเกาะขนุน อำเภอพนมสารคาม. 2555 (25 พฤศจิกายน). การสัมภาษณ์.
- ประชาชนคนที่ 3 ตำบลคูยายหมี อำเภอสนามชัยเขต. 2555 (3 ธันวาคม). การสัมภาษณ์.
- ประชุม รอดประเสริฐ. 2535. **การบริหารโครงการ**. กรุงเทพฯ: เนติกุลการพิมพ์.
- ผู้นำชุมชนคนที่ 1 ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม. 2555 (25 พฤศจิกายน). การสัมภาษณ์.
- ผู้นำชุมชนคนที่ 2 ตำบลเกาะขนุน อำเภอพนมสารคาม. 2555 (8 ธันวาคม). การสัมภาษณ์.
- ผู้นำชุมชนคนที่ 3 ตำบลคูยายหมี อำเภอสนามชัยเขต. 2555 (3 ธันวาคม). การสัมภาษณ์.
- พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ. **ราชกิจจานุเบกษา**. ฉบับกฤษฎีกา 114, 46ก
(10 กันยายน): 3-5.
- พิสนุ ฟองศรี. 2549. **เทคนิควิธีการประเมินโครงการ**. กรุงเทพฯ: พิมพ์งาม.
- ภริดี ลีภากรณ์. 2554. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมในเขต
ควบคุมมลพิษ: กรณีศึกษาชุมชนมาบชะลูต อ.เมือง จ.ระยอง.
สารนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- มงคล วิมลรัตน์. 2549. **ถ่านหินนำเข้าและการนำไปใช้ประโยชน์**. กรุงเทพฯ: กรมอุตสาหกรรม
พื้นฐานและการเหมืองแร่ กระทรวงอุตสาหกรรม.

- มหาวิทยาลัยขอนแก่น สถานจัดการและอนุรักษ์พลังงาน. 2554. **สารนำรู้เรื่องพลังงาน: โรงไฟฟ้า**
ถ่านหิน. ค้นวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2556 จาก [http://www.emco.or.th/index.php?name=](http://www.emco.or.th/index.php?name=knowledge&file=readknowledge&id=50)
[knowledge&file=readknowledge&id=50](http://www.emco.or.th/index.php?name=knowledge&file=readknowledge&id=50)
- ยูวัฒน์ วุฒิเมธี. 2534. **การพัฒนาชุมชนจากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ.** กรุงเทพฯ: บางกอกบดลึก.
 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน. **ราชกิจจานุเบกษา.**
 ฉบับกฤษฎีกา 122, 55ง (27 กรกฎาคม): 26-28.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. **ราชกิจจานุเบกษา.** ฉบับกฤษฎีกา 124, 47ก (24 สิงหาคม):
 16-116.
- วสันต์ วัฒนะรัตน์. 2541. **เจตคติของนักวิชาการสิ่งแวดล้อมภาครัฐและภาคเอกชนต่อการมีส่วนร่วม**
ร่วมของประชาชนในการจัดทำรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. วิทยานิพนธ์
 ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วิชาการดอทคอม. 2556. **ผู้ผลิตไฟฟ้าเอกชน.** ค้นวันที่ 12 มีนาคม 2556 จาก
<http://www.vcharkarn.com/electric/article/view.php?id=42703>
- วิชาสา ภูจินดา. 2552. **การจัดการและอนุรักษ์พลังงาน.** กรุงเทพฯ: ทิพนตรการพิมพ์.
- วิชาสา ภูจินดา. 2554. **มาตรการด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม โรงไฟฟ้าพลังงานหมุนเวียน.**
 คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- วิรัตน์ แผลมณาค. 2550. **ทัศนคติของประชาชนตำบลเขาเจ็ดยอดต่อผลกระทบสิ่งแวดล้อมใน**
การประกอบกิจการเหมืองทองคำ. การค้นคว้าอิสระ วิทยาลัยปกครองท้องถิ่น
 มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สถาบันนโยบายศึกษา. 2539. **อ้างอิงใน** เครื่องมาศ สุจิตโต. 2546. **การมีส่วนร่วมในการ**
ประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม โครงการโรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซีย.
 วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สถาบันพระปกเกล้า. 2556. **ปัญหาความขัดแย้งในการก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหิน ต.เขาหินซ้อน.**
 ค้นวันที่ 3 เมษายน 2556 จาก [http://www.kpi2.playwebagency.com/index.php?name=](http://www.kpi2.playwebagency.com/index.php?name=event&file=detail&orderpage=all&event_id=361)
[event&file=detail&orderpage=all&event_id=361](http://www.kpi2.playwebagency.com/index.php?name=event&file=detail&orderpage=all&event_id=361)
- สถาบันสังคมร่วมกับสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2545. **โครงการศึกษา**
พัฒนาการดำเนินงานการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการวิเคราะห์ผลกระทบ
สิ่งแวดล้อม. รายงานการวิจัย เสนอต่อสำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม สำนักงาน
 นโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

- สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย. 2545. การกระจายอำนาจและการจัดการสิ่งแวดล้อม: การมีส่วนร่วมและ
การสร้างขีดความสามารถท้องถิ่น. นนทบุรี: เด่นฟ้าการพิมพ์.
- สมาคมนิเวศวิทยแห่งประเทศไทย. 2556. การเปรียบเทียบข้อดีและข้อเสียของโรงไฟฟ้านิวเคลียร์
กับโรงไฟฟ้าที่ใช้เชื้อเพลิงชนิดอื่นจาก. ค้นวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2556 จาก
<http://www.nst.or.th/powerplant/pp04.htm>
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. 2544. วิธีวิทยาการประเมินศาสตร์แห่งคุณค่า. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุดารัตน์ แผลวมัจฉะ. 2554. ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานความรับผิดชอบต่อผู้ประกอบการ
อุตสาหกรรมต่อสังคม กรณีศึกษา กลุ่มบริษัท อุเบะ (ประเทศไทย). วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุทธิชัย สุขสีเสน. 2550. การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการวางแผนพลังงานชุมชนใน
จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุทธิศักดิ์ ภัทรมานะวงศ์. 2553. การป้องกันล่วงหน้า: การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม.
คุณฉวีนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุทิน บุญญาธิการ, ดวงพร บุญครบ และรักกิจ ศรีสรินทร์. 2540. รายงานการวิจัย การบริหารการ
มีส่วนร่วมของประชาชน กรณีศึกษาโครงการที่มีผลกระทบต่อประชาชน. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น. กรมการปกครอง.
- สุณีย์ มัลลิกะมาลย์. 2545. รัฐธรรมนูญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิทักษ์รักษา
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุริกร ช่างจตุรัส. 2547. องค์การบริหารส่วนตำบลกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อม : ศึกษากรณีตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- สำนักงานเกษตรอำเภอพนมสารคาม. 2555. ข้อมูลทั่วไปของอำเภอพนมสารคาม
จังหวัดฉะเชิงเทรา. ค้นวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2555 จาก [http://phanomsarakham.
chachoengsao.doe.go.th/index-1.html](http://phanomsarakham.chachoengsao.doe.go.th/index-1.html)
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2552. แนวทางการประเมินผล
กระทบทางสุขภาพในรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: เอสพี
ก็อปปีปริน.

- สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน. 2555. ความต้องการไฟฟ้าจะเพิ่มขึ้นเล็กน้อยเพียงใดใน
อนาคต. ค้นวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2555 จาก <http://www.eppo.go.th/power/powerplant/2-powerdemand.html>
- สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน. 2554. การใช้ไฟฟ้าและการผลิตไฟฟ้าของประเทศไทย.
กรุงเทพฯ: สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน กระทรวงพลังงาน.
- สำนักนโยบายการคลัง. 2552. การศึกษาภาระทางการคลังจากโครงการร่วมลงทุนระหว่างภาครัฐ
และเอกชน กรณีศึกษา โครงการรับซื้อไฟฟ้าจากผู้ผลิตไฟฟ้าอิสระรายใหญ่.
กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายการคลัง กระทรวงการคลัง.
- สำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. 2549. แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนและการ
ประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมทางสังคมในกระบวนการวิเคราะห์ผลกระทบ
สิ่งแวดล้อม. สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
กรุงเทพฯ: ยูโรการพิมพ์.
- สำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. 2554. ระบบการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมของ
ประเทศไทย. สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
กรุงเทพฯ: บี วี ออฟเซ็ต.
- ศิริยา ชลทะนุบำรุง. 2548. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อัจฉรา โพธิยานนท์. 2539. การศึกษากับการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์
สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา.
- อิทธิพล ศรีเสาวลักษณ์, วีระชัย นาควิบูลย์วงศ์ และทัชชมัย ฤกษ์สุต. 2544. รายงานฉบับสมบูรณ์
โครงการวิจัยกฎหมายเพื่อการจัดการท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: สำนักกองทุนสนับสนุนการ
วิจัย.
- เอกพงษ์ ทวีเขตร์กิจ. 2550. บทบาทผู้นำท้องถิ่นในการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อ
การอนุรักษ์ฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอเมือง
สมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ. การศึกษาอิสระ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- Beierle, T. C. 2000. Public Participation and Conflict Resolution in Large-Scale Infrastructure
Projects. ธรรมชาติของการมีส่วนร่วมของประชาชนและกระบวนการด้าน
สิ่งแวดล้อม. โดย สุธาวัลย์ เสถียรไทย. 2544. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สายธาร. หน้า
276-277.

- Beierle, T. C. and Cayford J. 2002. **Democracy in Practice: Public Participation in Environmental Decisions**. Washington DC: Resources for the Future.
- Bond, A., Palerm J. and Haigh P. 2004. **Public Participation in EIA of Nuclear Power Plant Decommissioning Projects: a Case Study Analysis**. *Environmental Impact Assessment* 24(July): 617-641.
- Creighton, J. L. 2005. **The Public Participation Handbook: Making Better Decisions Through Citizen Involvement**. San Francisco: Jossey Bass
- Forss, K. A. 2005. **An Evaluation Framework for Information, Consultation and Public Participation. Evaluating Public Participation in Policy Making**. France: Organisation for Economic Co-Operation and Development.
- Frewer, L. J. and Rowe G. 2005. **Evaluating Public Participation Exercises: Strategic and Practical Issues. Evaluating Public Participation in Policy Making**. Paris: Organisation for Economic Co-Operation and Development.
- Gow, D.D. 1992. Poverty and Nature Resources; Principles for Environmental Management and Sustainable Development. **Environmental Impact Assessment Review**, 12 (March–June): 49-65
- Gunes, Y. and Coskun. A. A. 2005. Legal Structure of Public Participation in Environmental Issues in Turkey. **Journal of Environmental Assessment Policy and Management**. 7(March): 543-568.
- Hyman, E.L. and Stiffler B. 1988. **Combining facts and Values in Environmental Impact Assessment**. Boulder: Co Westview.
- McGurk, B. C. 2003. **Public Involvement in Forest Management and Planning in Manitoba: The Role of Stakeholder Advisory Committees (SACs)**. Natural Resources Institute. Winnipeg, Manitoba, University of Manitoba. Master of Natural Resources Management.
- Meredith, T.C. 1992. Environmental Impact Assessment, Cultural Diversity, and Sustainable Rural Development. **Environmental Impact Assessment Review**, 12(March–June): 125-138
- Paterson, W.M. , Reid H.E. , Sears S.K. and Morrow J.M., 1993. Lights Camera Approval. **Environmental Impact Assessment Review**, 17(July-August): 123-142.

- Petts, J. 1999. **Public Participation and Environmental Impact Assessment. Handbook of Environmental Impact Management.** Oxford: Blackwell Science.
- Rowe, G. and Frewer L. J. 2000. Public Participation Methods: A Framework for Evaluation. **Science, Technology and Human**, 25(January): 3-29.
- United States Environmental Protection Agency. n.d. a. **Clean Energy: Air Emission.**
Retrieved March 5, 2013 form <http://www.epa.gov/cleanenergy/energy-and-you/affect/air-emissions.html>
- United States Environmental Protection Agency. n.d. b. **Clean Energy: Water Discharge.**
Retrieved March 5, 2013 form <http://www.epa.gov/cleanenergy/energy-and-you/affect/water-discharge.html>
- United States Environmental Protection Agency. n.d. c. **Clean Energy: Solid Waste Generation.** Retrieved March 5, 2013 form <http://www.epa.gov/cleanenergy/energy-and-you/affect/sw-generation.html>
- Wather, P. 1988. **An Introduction Guide to Environmental Impact Assessment. In Environmental Impact Assessment Theory and Practice.** London: Unwin Hayman.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์เรื่อง

การประเมินการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

กรณีศึกษา โรงไฟฟ้าถ่านหินเขาหินซ้อน

แบบสัมภาษณ์เรื่อง

**การประเมินการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม
กรณีศึกษา โรงไฟฟ้าถ่านหินเขาหินซ้อน
(สำหรับนักวิชาการ/องค์กรพัฒนาเอกชน-NGOs)**

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากโครงการโรงไฟฟ้า ในด้านของกระบวนการมีส่วนร่วม ระดับการมีส่วนร่วม ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วม และปัญหา อุปสรรคของการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นจากโครงการพัฒนาต่าง ๆ ซึ่งในแบบสัมภาษณ์นี้ประกอบด้วย 2 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

โดยคำตอบทุกคำตอบถือเป็นส่วนหนึ่งในการศึกษาของนักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรการจัดการสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และจะถือเป็นความลับไม่มีผลกระทบต่อผู้ให้สัมภาษณ์แต่อย่างใด

จึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงในการให้ความอนุเคราะห์การสัมภาษณ์ในครั้งนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายพิเชฐ โสภณแพทย์)

นักศึกษาปริญญาโทหลักสูตรการจัดการสิ่งแวดล้อม

คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ผู้ให้สัมภาษณ์

.....

อาชีพ/ตำแหน่ง

.....

ผู้สัมภาษณ์

.....

วัน/เดือน/ปี ที่สัมภาษณ์

.....

สถานที่

.....

เพศ

1. ชาย 2. หญิง

อายุ.....ปี

ระดับการศึกษา

- 1.ต่ำกว่าประถมศึกษา 2. ประถมศึกษา 3. มัธยมตอนต้น
 4. มัธยมตอนปลาย 5. อนุปริญญา 6. ปริญญาตรี
 7. ปริญญาโท 8. สูงกว่าปริญญาโท 9. อื่นๆ โปรดระบุ.....

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

1. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย

- รัฐธรรมนูญ 2550 พ.ร.บ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ
- ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ค.1 ค.2 และ ค.3)
- อื่นๆ.....

ท่านคิดว่ากฎหมายดังกล่าวมีความเหมาะสมต่อการนำไปปฏิบัติมากน้อยเพียงใด อย่างไร

- สามารถใช้ได้จริง เหมาะสมครอบคลุม ควรปรับปรุงแก้ไขและเพิ่มเติม
- อื่นๆ.....

.....
.....

2. ท่านคิดว่าหลักการหรือความชัดเจนของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในกฎหมายมีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด อย่างไร

.....
.....

3. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย

รัฐธรรมนูญ 2550 (มาตรา 67) พ.ร.บ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ

- อื่นๆ.....

ท่านคิดว่ากฎหมายดังกล่าวมีความเหมาะสมต่อการนำไปปฏิบัติมากน้อยเพียงใด อย่างไร

- สามารถใช้ได้จริง เหมาะสมครอบคลุม ควรปรับปรุงแก้ไขและเพิ่มเติม
- อื่นๆ.....

.....
.....

4. ท่านคิดว่าการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยสามารถนำมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด อย่างไร

.....
.....

5. ท่านคิดว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างไร มีประโยชน์และการดำเนินการอย่างไร

.....
.....

6. ท่านคิดว่านโยบายด้านพลังงานไฟฟ้าของประเทศไทยในด้านการเพิ่มปริมาณไฟฟ้า โดยการเพิ่มโรงไฟฟ้ามีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด อย่างไร

.....
.....

7. ท่านคิดว่าพลังงานไฟฟ้าประเภทใดที่มีความเหมาะสมกับประเทศไทยมากที่สุด อย่างไร

.....
.....

8. ท่านคิดว่าการมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประชาชนเป็นอย่างไร

.....
.....

9. ท่านคิดว่าวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประชาชนคืออะไร

.....
.....

10. ท่านคิดว่าควรใช้หลักหรือวิธีการใดในการกำหนดผู้มีส่วนได้เสีย ให้เกิดความครอบคลุมผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย

.....
.....

11. ท่านคิดว่ากระบวนการเปิดเผยข้อมูลอย่างจริงจัง ชื่อสัตย์ ปราศจากอคติ และมีการสื่อสารสองทางอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะการให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเพียงพอ ตอบสนองต่อความสงสัยของผู้มีส่วนได้เสียก่อให้เกิดผลดีผลเสียอย่างไร

.....
.....

12. ท่านคิดว่าเทคนิคหรือรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนรูปแบบใดมีความเหมาะสมที่สุดกับบริบทของประเทศไทย เพราะเหตุใด

.....
.....

13. ท่านคิดว่าผลการประชุมของกระบวนการมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมมีประโยชน์มากน้อยเพียงใด อย่างไร

.....
.....

14. ท่านคิดว่ากระบวนการมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นไปตามกฎหมายหรือไม่ อย่างไร

.....
.....

15. ท่านคิดว่ากระบวนการมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมจะช่วยเพิ่มความเชื่อมั่นให้กับโครงการได้มากน้อยเพียงใด เพราะเหตุใด

.....
.....

16. ท่านคิดว่าหากมีกระบวนการมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมช่วยให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้เสียที่ดีขึ้นมากน้อยเพียงใด เพราะเหตุใด

.....
.....

17. ท่านคิดว่าหากมีกระบวนการมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมจะทำให้โครงการสามารถอยู่ร่วมกับชุมชนได้อย่างยั่งยืนได้หรือไม่ อย่างไร

.....
.....

18. ท่านคิดว่าปัญหาและอุปสรรคในการสร้างการมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประชาชนคือสิ่งใด

.....
.....

19. ในความคิดเห็นของท่านปัจจัยใดบ้างที่นำไปสู่ความสำเร็จ/อุปสรรคต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

.....
.....

20. ท่านมีข้อเสนอแนะที่ทำให้การบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประชาชน ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นและปฏิบัติได้ง่ายขึ้น อย่างไร เพราะเหตุใด

.....
.....

21. ท่านมีข้อเสนอแนะถึงกระบวนการมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประชาชนอย่างไรบ้าง

.....
.....

22. แนวทางในการลดความขัดแย้งระหว่างผู้มีส่วนได้เสียจากโครงการพัฒนาต่างๆที่เหมาะสม

- การมีส่วนร่วม การบังคับใช้กฎหมาย อื่นๆ.....

.....
.....

23. ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....
.....

แบบสัมภาษณ์เรื่อง
การประเมินการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม
กรณีศึกษา โรงไฟฟ้าถ่านหินเขาคินทร์
(สำหรับผู้นำชุมชน/ประชาชน)

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากโครงการโรงไฟฟ้า ในด้านของกระบวนการมีส่วนร่วม ระดับการมีส่วนร่วม ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วม และปัญหา อุปสรรคของการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นจากโครงการพัฒนาต่าง ๆ ซึ่งในแบบสัมภาษณ์นี้ประกอบด้วย 2 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

โดยคำตอบทุกคำตอบถือเป็นส่วนหนึ่งในการศึกษาของนักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรการจัดการสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และจะถือเป็นความลับไม่มีผลกระทบต่อผู้ให้สัมภาษณ์แต่อย่างใด

จึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงในการให้ความอนุเคราะห์การสัมภาษณ์ในครั้งนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายพิเชฐ โสภณแพทย์)

นักศึกษาปริญญาโทหลักสูตรการจัดการสิ่งแวดล้อม

คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ผู้ให้สัมภาษณ์

.....

อาชีพ/ตำแหน่ง

.....

ผู้สัมภาษณ์

.....

วัน/เดือน/ปี ที่สัมภาษณ์

.....

สถานที่

.....

เพศ

1. ชาย 2. หญิง

อายุ.....ปี

ระดับการศึกษา

☐ 1.ต่ำกว่าประถมศึกษา	☐ 2. ประถมศึกษา	☐ 3. มัธยมตอนต้น
☐ 4. มัธยมตอนปลาย	☐ 5. อนุปริญญา	☐ 6. ปริญญาตรี
☐ 7. ปริญญาโท	☐ 8. สูงกว่าปริญญาโท	☐ 9. อื่นๆ โปรดระบุ.....

อาชีพ

- 1. ไม่ได้ประกอบอาชีพ
- 2. รับจ้างแรงงาน
- 3. ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว
- 4. ทำไร่/ทำสวน
- 5. ทำประมง
- 6. พนักงานรัฐวิสาหกิจ
- 7. ข้าราชการ
- 8. พนักงานหน่วยงานเอกชน
- 9. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

ระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่

- 1. ต่ำกว่า 5 ปี
- 2. 5-15 ปี
- 3. 16-20 ปี
- 4. มากกว่า 20 ปี

การมีส่วนร่วมในกิจกรรม/กระบวนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการพัฒนาต่างๆ

- 1. เคยเข้าร่วม (ระบุ).....
- 2. ไม่เคย

เหตุผลในการเข้าร่วมกิจกรรม

ดังกล่าว.....

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

1. ท่านคิดว่าการมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประชาชนเป็นอย่างไร

.....
.....

2. ท่านคิดว่าวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประชาชนคืออะไร

.....
.....

3. ท่านได้รับข้อมูลเกี่ยวกับโครงการก่อนมีการดำเนินโครงการหรือไม่ อย่างไร

.....
.....

4. ผู้ดำเนินโครงการได้เข้ามารับฟังความคิดเห็นของประชาชนก่อนการตัดสินใจในการดำเนินโครงการหรือไม่ อย่างไร

.....
.....

5. ท่านได้รับข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับโครงการเพื่อตอบสนองข้อสงสัยของท่านอย่างเพียงพอหรือไม่ อย่างไร

.....
.....

6. ท่านได้เข้าไปมีส่วนร่วมกับโครงการหรือไม่ หากเข้าร่วมการมีส่วนร่วมที่ถูกนำมาใช้ เป็นรูปแบบใด ท่านเห็นด้วยหรือไม่ อย่างไร

.....
.....

7. ท่านสามารถขอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากผู้ดำเนินโครงการได้เสมอหรือไม่อย่างไร

.....
.....

8 ท่านได้รับข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับโครงการอย่างเพียงพอหรือไม่ เพราะเหตุใด

.....
.....

9. ท่านคิดว่าข้อมูลต่างๆ ที่ผู้ดำเนินโครงการนำไปใช้ในการดำเนินโครงการมีความถูกต้อง
ครอบคลุมหรือไม่ อย่างไร

.....
.....

10 ท่านนำข้อมูลที่ได้รับจากโครงการ/เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องมาใช้เพื่อประกอบการแสดงความ
ความคิดเห็นต่อโครงการหรือไม่ เพราะเหตุใด

.....
.....

11. ท่านคิดว่ารายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการมีความน่าเชื่อถือหรือไม่
อย่างไร

.....
.....

12. ท่านคิดว่าผลการประชุมของกระบวนกรมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมมี
ประโยชน์มากน้อยเพียงใด อย่างไร

.....
.....

13. ท่านคิดว่ากระบวนการมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นไปตามกฎหมายหรือไม่ อย่างไร

.....
.....

14. ท่านคิดว่ากระบวนการมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมจะช่วยเพิ่มความเชื่อมั่นให้กับโครงการได้มากน้อยเพียงใด เพราะเหตุใด

.....
.....

15. ท่านคิดว่าหากมีกระบวนการมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมช่วยให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้เสียที่ดีขึ้นมากน้อยเพียงใด เพราะเหตุใด

.....
.....

16. ท่านคิดว่าหากมีกระบวนการมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมจะทำให้โครงการสามารถดำเนินการหรืออยู่ร่วมกับชุมชนได้อย่างยั่งยืนได้หรือไม่ อย่างไร

.....
.....

17. ท่านคิดว่าปัญหาและอุปสรรคในการสร้างการมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม
ของประชาชนคือสิ่งใด

.....
.....

18. ในความคิดเห็นของท่านปัจจัยใดบ้างที่นำไปสู่ความสำเร็จ/อุปสรรคต่อกระบวนการมีส่วนร่วม
ของประชาชน

.....
.....

19. ท่านคาดหวังสิ่งใดจากกระบวนการมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของ
ประชาชน และสิ่งที่ท่านคาดหวังเป็นไปตามที่หวังไว้หรือไม่ อย่างไร

.....
.....

20. ท่านมีข้อเสนอแนะที่ทำให้การบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการประเมินผล
กระทบสิ่งแวดล้อมของประชาชน ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นและปฏิบัติได้ง่ายขึ้น อย่างไร เพราะเหตุ
ใด

.....
.....

21. ท่านมีข้อเสนอแนะถึงกระบวนการมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประชาชนอย่างไรบ้าง

.....
.....

22. แนวทางในการลดความขัดแย้งระหว่างผู้มีส่วนได้เสียจากโครงการพัฒนาต่างๆที่เหมาะสม

- การมีส่วนร่วม การบังคับใช้กฎหมาย อื่นๆ.....

.....
.....

23. ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....
.....

แบบสัมภาษณ์เรื่อง

การประเมินการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

กรณีศึกษา โรงไฟฟ้าถ่านหินเขาค้อ

(สำหรับเจ้าหน้าที่ส่วนกลาง สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน)

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากโครงการโรงไฟฟ้า ในด้านของกระบวนการมีส่วนร่วม ระดับการมีส่วนร่วม ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วม และปัญหา อุปสรรคของการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นจากโครงการพัฒนาต่าง ๆ ซึ่งในแบบสัมภาษณ์นี้ประกอบด้วย 2 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

โดยคำตอบทุกคำตอบถือเป็นส่วนหนึ่งในการศึกษาของนักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรการจัดการสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และจะถือเป็นความลับไม่มีผลกระทบต่อผู้ให้สัมภาษณ์แต่อย่างใด

จึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงในการให้ความอนุเคราะห์การสัมภาษณ์ในครั้งนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายพิเชฐ โสภณแพทย์)

นักศึกษาปริญญาโทหลักสูตรการจัดการสิ่งแวดล้อม

คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ผู้ให้สัมภาษณ์

.....

อาชีพ/ตำแหน่ง

.....

ผู้สัมภาษณ์

.....

วัน/เดือน/ปี ที่สัมภาษณ์

.....

สถานที่

.....

เพศ

1. ชาย 2. หญิง

อายุ.....ปี

ระดับการศึกษา

- 1.ต่ำกว่าประถมศึกษา 2. ประถมศึกษา 3. มัธยมตอนต้น
 4. มัธยมตอนปลาย 5. อนุปริญญา 6. ปริญญาตรี
 7. ปริญญาโท 8. สูงกว่าปริญญาโท 9. อื่นๆ โปรดระบุ.....

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

1. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย

- รัฐธรรมนูญ 2550 (มาตรา 67) พ.ร.บ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ
- อื่นๆ.....

ท่านคิดว่ากฎหมายดังกล่าวมีความเหมาะสมต่อการนำไปปฏิบัติมากน้อยเพียงใด อย่างไร

- สามารถใช้ได้จริง เหมาะสมครอบคลุม ควรปรับปรุงแก้ไขและเพิ่มเติม
- อื่นๆ.....

.....

.....

2. ท่านคิดว่า การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยสามารถนำมาใช้ได้ โดยมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด อย่างไร

.....

.....

3. ท่านคิดว่า การมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประชาชนเป็นอย่างไร

.....

.....

4. นโยบายด้านพลังงานไฟฟ้าของประเทศไทยในด้านการเพิ่มปริมาณไฟฟ้าโดยการโรงไฟฟ้ามีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด อย่างไร

.....

.....

5. พลังงานไฟฟ้าประเภทใดที่มีความเหมาะสมกับประเทศไทยมากที่สุด อย่างไร

.....
.....

6. การให้เอกชนเข้ามามีบทบาทในการผลิตไฟฟ้ามากขึ้นท่านเห็นด้วยหรือไม่ อย่างไร

.....
.....

7. ท่านคิดว่าหากมีกระบวนการมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมจะทำให้โครงการสามารถอยู่ร่วมกับชุมชนได้อย่างยั่งยืนได้หรือไม่ อย่างไร

.....
.....

8. ท่านมีข้อเสนอแนะที่ทำให้การบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประชาชน ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นและปฏิบัติได้ง่ายขึ้น อย่างไร เพราะเหตุใด

.....
.....

9. ท่านมีข้อเสนอแนะถึงกระบวนการมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประชาชนอย่างไรบ้าง

.....
.....

10. แนวทางในการลดความขัดแย้งระหว่างผู้มีส่วนได้เสียจากโครงการพัฒนาต่างๆที่เหมาะสม

การมีส่วนร่วม การบังคับใช้กฎหมาย อื่นๆ.....

.....
.....

11. ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....
.....

แบบสัมภาษณ์เรื่อง

การประเมินการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม
กรณีศึกษา โรงไฟฟ้าถ่านหินเขาคินทร์
(สำหรับเจ้าหน้าที่ส่วนกลาง สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม)

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากโครงการโรงไฟฟ้า ในด้านของกระบวนการมีส่วนร่วม ระดับการมีส่วนร่วม ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วม และปัญหา อุปสรรคของการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นจากโครงการพัฒนาต่าง ๆ ซึ่งในแบบสัมภาษณ์นี้ประกอบด้วย 2 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

โดยคำตอบทุกคำตอบถือเป็นส่วนหนึ่งในการศึกษาของนักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรการจัดการสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และจะถือเป็นความลับไม่มีผลกระทบต่อผู้ให้สัมภาษณ์แต่อย่างใด

จึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงในการให้ความอนุเคราะห์การสัมภาษณ์ในครั้งนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายพิเชฐ โสภณแพทย์)

นักศึกษาปริญญาโทหลักสูตรการจัดการสิ่งแวดล้อม

คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ผู้ให้สัมภาษณ์

.....

อาชีพ/ตำแหน่ง

.....

ผู้สัมภาษณ์

.....

วัน/เดือน/ปี ที่สัมภาษณ์

.....

สถานที่

.....

เพศ

1. ชาย 2. หญิง

อายุ.....ปี

ระดับการศึกษา

- 1.ต่ำกว่าประถมศึกษา 2. ประถมศึกษา 3. มัธยมตอนต้น
 4. มัธยมตอนปลาย 5. อนุปริญญา 6. ปริญญาตรี
 7. ปริญญาโท 8. สูงกว่าปริญญาโท 9. อื่นๆ โปรดระบุ.....

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

1. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย

- รัฐธรรมนูญ 2550 พ.ร.บ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ
- ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ค.1 ค.2 และ ค.3)
- อื่นๆ.....

ท่านคิดว่ากฎหมายดังกล่าวมีความเหมาะสมต่อการนำไปปฏิบัติมากน้อยเพียงใด อย่างไร

- สามารถใช้ได้จริง เหมาะสมครอบคลุม ควรปรับปรุงแก้ไขและเพิ่มเติม
- อื่นๆ.....

.....
.....

2. ท่านคิดว่าหลักการหรือความชัดเจนของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในกฎหมายมีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด อย่างไร

.....
.....

3. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย

- รัฐธรรมนูญ 2550 (มาตรา 67) พ.ร.บ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ
- อื่นๆ.....

ท่านคิดว่ากฎหมายดังกล่าวมีความเหมาะสมต่อการนำไปปฏิบัติมากน้อยเพียงใด อย่างไร

- สามารถใช้ได้จริง เหมาะสมครอบคลุม ควรปรับปรุงแก้ไขและเพิ่มเติม
- อื่นๆ.....

.....
.....

4. ท่านคิดว่าการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยสามารถนำมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด อย่างไร

.....
.....

5. ท่านคิดว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างไร มีประโยชน์และการดำเนินการอย่างไร

.....
.....

6. นโยบายด้านพลังงานไฟฟ้าของประเทศไทยโดยการเพิ่มโรงไฟฟ้าให้มากขึ้นมีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด อย่างไร

.....
.....

7. ท่านคิดว่าพลังงานไฟฟ้าประเภทใดที่มีความเหมาะสมกับประเทศไทยมากที่สุด อย่างไร

.....
.....

8. ท่านคิดว่าการให้เอกชนเข้ามามีบทบาทในการผลิตไฟฟ้ามากขึ้นท่านเห็นด้วยหรือไม่ อย่างไร

.....
.....

9. ท่านคิดว่าวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เป็นอย่างไร (เช่น การแก้ไขความขัดแย้ง การป้องกันผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากโครงการพัฒนา เป็นต้น)

.....
.....

10. ท่านคิดว่าควรใช้หลักหรือวิธีการใดในการกำหนดผู้มีส่วนได้เสีย ให้เกิดความครอบคลุมผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่ายให้ได้มากที่สุด

.....
.....

11. ท่านคิดว่ากระบวนการเปิดเผยข้อมูลอย่างจริงจัง ซื่อสัตย์ ปราศจากอคติ และมีการสื่อสารสองทางอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะการให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเพียงพอ ตอบสนองต่อความสงสัยของผู้มีส่วนได้เสียก่อให้เกิดผลดีผลเสียอย่างไร

.....
.....

12. ท่านคิดว่าเทคนิคหรือรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนรูปแบบใดมีความเหมาะสมที่สุดกับบริบทของประเทศไทย เพราะเหตุใด

.....
.....

13. ท่านคิดว่าผลของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมมีประโยชน์มากน้อยเพียงใด อย่างไร

.....
.....

14. ท่านคิดว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติหรือไม่ อย่างไร

.....
.....

15. ท่านคิดว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมจะช่วยลดความขัดแย้งระหว่างผู้มีส่วนได้เสียจากโครงการพัฒนา โดยเฉพาะเจ้าของโครงการกับชุมชนท้องถิ่นได้หรือไม่ อย่างไร

.....
.....

16. ท่านคิดว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมจะช่วยเพิ่มความเชื่อมั่นให้กับโครงการได้มากน้อยเพียงใด เพราะเหตุใด

.....
.....

17. ท่านคิดว่าหากมีกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ช่วยให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้เสียที่ดีขึ้นมากน้อยเพียงใด เพราะเหตุใด

.....
.....

18. ท่านคิดว่าหากมีกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม จะทำให้โครงการสามารถดำเนินการต่อไปหรืออยู่ร่วมกับชุมชนได้อย่างยั่งยืนได้หรือไม่ อย่างไร

.....
.....

19. ท่านคิดว่าปัญหาและอุปสรรคในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมคืออะไร

.....
.....

20. ในความคิดเห็นของท่านปัจจัยใดบ้างที่นำไปสู่ความสำเร็จหรือเป็นอุปสรรคต่อการประสบความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

.....
.....

21. ท่านมีข้อเสนอแนะที่ทำให้การบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นและปฏิบัติได้ง่ายขึ้น อย่างไร เพราะเหตุใด

.....
.....

22. ท่านมีข้อเสนอแนะถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมอย่างไรบ้าง

.....
.....

23. แนวทางในการลดความขัดแย้งระหว่างผู้มีส่วนได้เสียจากโครงการพัฒนาต่างๆที่เหมาะสม

- การมีส่วนร่วม การบังคับใช้กฎหมาย อื่นๆ.....

.....
.....

24. ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....
.....

แบบสัมภาษณ์เรื่อง

การประเมินการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม
กรณีศึกษา โรงไฟฟ้าถ่านหินเขาคินทร์
(สำหรับเจ้าหน้าที่ส่วนท้องถิ่น)

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากโครงการโรงไฟฟ้า ในด้านของกระบวนการมีส่วนร่วม ระดับการมีส่วนร่วม ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วม และปัญหา อุปสรรคของการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นจากโครงการพัฒนาต่าง ๆ ซึ่งในแบบสัมภาษณ์นี้ประกอบด้วย 2 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

โดยคำตอบทุกคำตอบถือเป็นส่วนหนึ่งในการศึกษาของนักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรการจัดการสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และจะถือเป็นความลับไม่มีผลกระทบต่อผู้ให้สัมภาษณ์แต่อย่างใด

จึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงในการให้ความอนุเคราะห์การสัมภาษณ์ในครั้งนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายพิเชฐ โสภณแพทย์)

นักศึกษาปริญญาโทหลักสูตรการจัดการสิ่งแวดล้อม

คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ผู้ให้สัมภาษณ์

.....

อาชีพ/ตำแหน่ง

.....

ผู้สัมภาษณ์

.....

วัน/เดือน/ปี ที่สัมภาษณ์

.....

สถานที่

.....

เพศ

1. ชาย 2. หญิง

อายุ.....ปี

ระดับการศึกษา

- 1.ต่ำกว่าประถมศึกษา 2. ประถมศึกษา 3. มัธยมตอนต้น
 4. มัธยมตอนปลาย 5. อนุปริญญา 6. ปริญญาตรี
 7. ปริญญาโท 8. สูงกว่าปริญญาโท 9. อื่นๆ โปรดระบุ.....

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

1. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย

- รัฐธรรมนูญ 2550 พ.ร.บ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ
- ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ค.1 ค.2 และ ค.3)
- อื่นๆ.....

ท่านคิดว่ากฎหมายดังกล่าวมีความเหมาะสมต่อการนำไปปฏิบัติมากน้อยเพียงใด อย่างไร

- สามารถใช้ได้จริง เหมาะสมครอบคลุม ควรปรับปรุงแก้ไขและเพิ่มเติม
- อื่นๆ.....

.....
.....

2. ท่านคิดว่าหลักการหรือความชัดเจนของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในกฎหมายมีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด อย่างไร

.....
.....

3. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย

- รัฐธรรมนูญ 2550 (มาตรา 67) พ.ร.บ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ
- อื่นๆ.....

ท่านคิดว่ากฎหมายดังกล่าวมีความเหมาะสมต่อการนำไปปฏิบัติมากน้อยเพียงใด อย่างไร

- สามารถใช้ได้จริง เหมาะสมครอบคลุม ควรปรับปรุงแก้ไขและเพิ่มเติม
- อื่นๆ.....

.....
.....

4. ท่านคิดว่าการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยสามารถนำมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด อย่างไร

.....
.....

5. ท่านคิดว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างไร มีประโยชน์และการดำเนินการอย่างไร

.....
.....

6. ท่านคิดว่านโยบายด้านพลังงานไฟฟ้าของประเทศไทยในด้านการเพิ่มปริมาณไฟฟ้าโดยการเพิ่มโรงไฟฟ้ามีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด อย่างไร

.....
.....

7. ท่านคิดว่าพลังงานไฟฟ้าประเภทใดที่มีความเหมาะสมกับประเทศไทยมากที่สุด อย่างไร

.....
.....

8. ท่านคิดว่าวิสัยทัศน์ของแผนพัฒนาจังหวัดฉะเชิงเทราส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมของจังหวัดฉะเชิงเทราหรือไม่ เพราะเหตุใด

.....
.....

9. ในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจให้สอดคล้องกับการเจริญเติบโตของภาคอุตสาหกรรมที่ไม่ให้เกิดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม ท่านมีแนวทางปฏิบัติที่สามารถทำให้โครงการอยู่ร่วมกับชุมชนได้อย่างไร

.....
.....

10. ท่านคิดว่าการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนจะช่วยลดมลภาวะและความคุ้มครองไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมได้อย่างไร

.....
.....

11. ท่านคิดว่าวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประชาชนคืออะไร

.....
.....

12. ท่านได้เข้าไปมีส่วนร่วมกับโครงการหรือไม่ หากเข้าร่วมการมีส่วนร่วมที่ถูกนำมาใช้ เป็นรูปแบบใด ท่านเห็นด้วยหรือไม่ อย่างไร

.....
.....

13. ท่านสามารถขอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากผู้ดำเนินโครงการได้เสมอ หรือไม่อย่างไร

.....
.....

14. ท่านคิดว่าผลการประชุมของกระบวนการมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมมีประโยชน์มากน้อยเพียงใด อย่างไร

.....
.....

15. ท่านคิดว่ากระบวนการมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการเป็นไปตามกฎหมายหรือไม่ อย่างไร

.....
.....

16. ท่านคิดว่ากระบวนการมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมจะช่วยเพิ่มความเชื่อมั่นให้กับโครงการได้มากน้อยเพียงใด เพราะเหตุใด

.....
.....

17. ท่านคิดว่าหากมีกระบวนการมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมช่วยให้
ความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้เสียที่ดีขึ้นมากน้อยเพียงใด เพราะเหตุใด

.....
.....

18. ท่านคิดว่าหากมีกระบวนการมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมจะทำให้โครงการ
สามารถอยู่ร่วมกับชุมชนได้อย่างยั่งยืนได้หรือไม่ อย่างไร

.....
.....

19. ท่านคิดว่าปัญหาและอุปสรรคในการสร้างการมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม
ของประชาชนคือสิ่งใด

.....
.....

20. ในความคิดเห็นของท่านปัจจัยใดบ้างที่นำไปสู่ความสำเร็จ/อุปสรรคต่อกระบวนการมีส่วนร่วม
ของประชาชน

.....
.....

21. ท่านมีข้อเสนอแนะที่ทำให้การบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประชาชน ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นและปฏิบัติได้ง่ายขึ้น อย่างไร เพราะเหตุใด

.....
.....

22. ท่านมีข้อเสนอแนะถึงกระบวนการมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประชาชนอย่างไรบ้าง

.....
.....

23. แนวทางในการลดความขัดแย้งระหว่างผู้มีส่วนได้เสียจากโครงการพัฒนาต่างๆที่เหมาะสม

- การมีส่วนร่วม การบังคับใช้กฎหมาย อื่นๆ.....

.....
.....

24. ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....
.....

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ ชื่อสกุล

นายพิเชฐ โสภณแพทย์

ประวัติการศึกษา

วิทยาศาสตรบัณฑิต (การจัดการทรัพยากรดินและสิ่งแวดล้อม)

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ปีที่สำเร็จการศึกษา พ.ศ. 2554

รัฐศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตร์)

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ปีที่สำเร็จการศึกษา พ.ศ.2555